

‘દુર્રેલાસાની’

દરરત મોલાના શાહ

મુહમ્મદ હિદાયતઅલી (રહ.)

مولا سانی

અનુવાદક

અબ્દુલકાદિર શાતીવાલા

‘જમેઆ હિદાયત’ના લોકપ્રિય પ્રકાશનો

મેઝયારુસ્સુલુક

- વિદાયત શું છે? એની સાબિતી શું છે?
- વિદાયતના જુદા જુદા મતબાઓ કયા છે?
- એ મતબાઓ મેળવવા માટેના તરીકાઓ શું છે?
- પીરી-મુરીદી શું છે? એના આદાબો શું છે?
- સાચા અને ખોટા પીરની ઓળખ શું છે?

તસવ્વુફ અને તરીકતની સાદી અને સરળ સમજ આપતી
જસો પાનાની કળદાર કિતાબ. મૂલ્ય : રૂપિયા ચાલીસ, ટપાલ
ખર્ચ રૂ. ૨-૫૦ + રૂ. ૪-૫૦ રજિ.ના અલગ
ઉદ્દેશમાં : રૂપિયા ત્રીસ અને ટપાલ ખર્ચ અલગ

આભિપ્રાયો

- ‘એને જાણો! ખલેક ખુદાને (મખલુકને) કાયદો પહોંચાશે.’
—હુઝૂર સલ.એ લેખકને જવાબમાં આપેલી બશારત
- ‘બધી જ મહેનતથી સખાયેલી અતિક્રમ કિતાબ છે.’
—હુઝૂરત મુફતી સૈ. અ. રહીમ લાજપુરી સાહબ
- ‘બધાં કિમતી અને ઝરૂની વિષયોનો સંગ્રહ છે.’
—હુઝૂરત મુફતી અહમદ અશરફ રાંઘેરી સાહબ
- ‘કોઈ ઘર આ કિતાબથી ખાલી નહિ રહેવું જોઈએ.’
—હુઝૂરત મુફતી અહમદ જેમાત સાહબ
- ‘શુબરાતીઓએ આ કિતાબની કદર કરવી જોઈએ.’
—હુઝૂરત મૌ. અહમદુલ્લાહ સાહબ રહ.
- ‘ત્રણે કિતાબો મેં વાંચી છે. સ્ટાન્ડર્ડ કિતાબો છે.’
—મુહતરમ ઉસ્માનલાર્હ ખત્રી સાહબ, તંત્રી : ‘તયબાહ’

અહસનુત્તકવીમ

- ફરિશ્તા દેખાતા કેમ નથી ? તેઓની વાતો સંભળાતી કેમ નથી ?
 - એક વખતે અનેક કળરોમાં કુખૂર સહ. કેવી રીતે હાજર રહી શકે ?
 - બાળેલાં મુદાને ફરિશ્તા પ્રશ્નો કેવી રીતે પૂછતાં હશે ?
 - મરેલાંને જીવતા કરવા કરતાં પણ વધારે મોટી ખૂબી કઈ છે ?
 - ઓલિયા અને યોગીઓ-સાધકો વચ્ચે તફાવત કયો ?
- આવા અનેક વસવસાઓના સચોટ જવાબો આપતી કિતાબ. ગુજરાતીમાં હવે સ્ટોકમાં નથી. ઉર્દૂમાં જૂજ નહોતો છે.
- મૂલ્ય રૂ. ૧૫, ટ. ખ. રૂ. ૧ + ૪-૫૦ રજિ.ના અલગ

અભિપ્રાયો

- 'માસાઅહ્લાહ મજહૂર કિતાબમાં ઇલ્મે તસવ્વુફનો દરિયો ભર્યો છે.'
- હઝરત મુફતી અહમદ અશરફ રાંદેરી સાહબ
- 'આ એક અજબ અને બેમિસાલ કિતાબ છે.'
- હઝરત મી. અહમદુલ્લાહ સાહબ રહ.
- '(આ કિતાબનો) અનુવાદ પદશે (તેઓ) ઇન્શાઅહ્લાહ ગુમરાહીથી બચશે.'
- હઝરત મુફતી અહમદ બેમાત સાહબ
- 'આ કિતાબ દરેકે વસાવવા તથા મનન કરવા યોગ્ય છે.'
- હઝરત મુફતી ઇસ્માઈલ કહોલ્વી સાહબ

કુતૂહલ હર્મન

- કુતૂર (સલ.)થી આપણે દૂર શા માટે છીએ?
 - કા'બા શરીર તરફ સજ્જો શા માટે છે?
 - ખવાબ, કશ્ક અને જગૃતાવસ્થાના દર્શનમાં શું ફેર છે?
 - અંગિયા (અલ.)ની ખબરો ખરી શા માટે છે?
 - હાજીએ ખાસ ધ્યાનમાં રાખવાની વાતો કઈ છે?
- આવી અતિસૂક્ષ્મ વાતોની સરળ સમજૂતી આપતી કિતાબ. હજી પ્રવાસ વેળા લેખક પર ખુદા અને હખીબે ખુદા (સલ.) તરફથી થયેલી ઈનાયત રવાનું એમાં અદ્ભુત વર્ણન છે. એ વાંચીને આપના હૃદયમાં મુદ્બળતે ખુદા અને ઈશકે રસલ (સલ.)નો ધોધ વહેશે અને ઈમાન તાજું થઈ જશે. મૂલ્ય રૂ. ૭, ટપાલ ખર્ચ ૧-૦૦ + ૪-૫૦ રજિ.ના અલગ

અભિપ્રાયો

- 'કિતાબ નિહાયત મુબારક અને પુરતર છે'.
—શેખુલ હદીસ હઝરત મૌ. મુહમ્મદ રજા અજમેરી સાહબ
 - 'કિતાબ અજીબો ગરીબ વાકિઆત અને ઈલામી કુપ્રાનથી ભરપૂર છે.'
—શેખુલ હદીસ હઝરત મૌ. અહમદુલ્લાહ સાહબ (રહ.)
 - 'કિતાબમાં વજુ'વેલાં ખવાબો ધણી જ ઉચ્ચ કોટીના છે.'
—હઝરત મૌ. મુફતી ઈસ્માઈલ કહોલવી સાહબ
 - 'આવી કિતાબો પઠવાથી ઈમાન તાજું થાય છે અને રસલુલ્લાહ (સલ.)થી પ્રેમ વધે છે.'
—હઝરત મૌ. મુફતી અબ્દુલગની કાવીવાળા સાહબ (રહ.)
- [પુસ્તક વેચાણ કેન્દ્રોની યાદી માટે જુઓ પા. ૪૧૬]

અન્તિમ નળી

લેખક : હજરત મૌ. સૈયદ મનાઝિર અહસન ગીલાની
અનુવાદક : અહમદ યુસુફ ખાનાણી 'અખતર' એલ. એલ. ખી.
વિધના સીરત સાહિત્યની અનુપમ અને અનન્ય કૃતિ. ઈસ્કે
રસુલ (સલ.)થી હસોહસ દેવામાંથી વહેલી અનેખી સરવાણી.

અભિપ્રાયો

- 'મેં' મારી આખી ઉમરમાં સીરતે નળી વિશે 'રહમતુલ્લીલ આલમીન' અને 'અ-નખીયુલ ખાતિમ' (અન્તિમ નળી (સલ.))ના કરતાં વધારે અસરકારક કિતાબ નથી વાંચી. (આ) કિતાબ અજબ અલખેલા અંદાઝમાં લખવામાં આવી છે.' —હજરત મૌ. સૈ. અબૂલ હસન અલી નદવી
- 'આટલી બધીતા અને સંક્ષેપ સહિત સીરત પર આટલી ભમેજ અને ઉમદા કિતાબ મારી નજરથી નથી ગુજરી.' —હજરત મૌ. અબૂલ કલામ આઝાદ
- 'અ-નખીયુલ ખાતિમ' (અન્તિમ નળી)ના અવલોકનથી સીરતે નળી (સલ.)ના કેટલાયે નવા પેઢલુઓ સામે આવ્યા.' —અલ્લામા શખીર અહમદ ઉસ્માની
- 'ગાઝરમાં સાગર'ની કહેવત આથી વધારે દુનિયાની ખીજ કોઈ કિતાબ પર લાગેજ બંધબેસતી થઈ શકે છે.' —હજરત મૌ. મુહમ્મદ મંજૂર નુઅમાની

મૂલ્ય રૂ. ૧૫, ટપાલ ખર્ચ રૂ. ૧ + ૪-૫૦ રજિ.ના અલગ
આ કિતાબ માત્ર નીચેના સરનામે મળશે

જ. ઇસ્માઈલભાઈ બંદી, 'અમીન ટ્રાવેલ સર્વિસ'
મોટા ધાંચીવાડ, ગુજરાતી શાળાની સામે, વલસાડ ૩૯૬૦૦૧

هوالمحمدی

‘દુર્રેલાસાની’

ભાગ પહેલો

ધમામે રખ્યાની હઝરત મુજદ્દિદ અલ્ફેસાની
રહમતુલ્લાહિ અલૈહના

મુબારક પત્રોના સાર અને સમજૂતી

ફારસીમાંથી ઉર્દૂમાં સાર અને સમજૂતી લખનાર
હઝરત મોલાના અલ્લાજ

શાહ મુહમ્મદ હિદાયતઅલી

નકશાબંદી, મુજદ્દિદી, જયપુરી (રહ.)

• ગુજરાતી અનુવાદ •
અબ્દુલકાદિર ફાતીવાલા

પ્રકાશક :

'અમેઆ હિદાયત' પ્રકાશન અને પ્રસારણ વિભાગ

પો. બો. નં. ૨, અમરપુર (રાજસ્થાન) ૩૦૨ ૦૦૧

ફોન : ૬૧૨૪૩ (ધર), ૪૪૨૭૮ (અમેઆ), ૬૬૮૩૫ (ઓફિસ)

વ્યવસ્થા અને મુખ્ય વેચાણ કેન્દ્ર :

'અંશુમને હિદાયત'

C/O 'સંકાર કાપડ કેન્દ્ર' (મુલામ મુસ્તકાશાઈ કાપડીઆ)

ગ્રાંપા મજર, પો. બો. સામે, મુરત ૩૬૫ ૦૦૩

[બીજા વેચાણ કેન્દ્રોની વાહી માટે જુઓ પા. ૪૧૬]

પ્રથમ આવૃત્તિ : પ્રત ૧૧૧૧

પૃષ્ઠ સંખ્યા : ૮ + ૪૧૬ = ૪૨૪

પ્રકાશન વર્ષ :

અમાદીસ અવ્વલ, હિ. સ. ૧૪૦૮

અનુબારી, ઈ. સ. ૧૯૮૮

સલાહ અને સહકાર :

અ. હમીદભાઈ ઝરીવાલા

નોવેલ્ટી પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સ,

સલાબતપુરા, મેઈન રોડ,

મુરત ૩૬૫ ૦૦૨

મુદ્રક :

મોહન પરીખ

મુરુચિ છાપશાળા, મુરુચિ વસાહત

બારડોલી ૩૬૪ ૬૦૧

અનુક્રમ

૧	‘જામેઆ હિદાયત’ના અવધાસક્રમે	૮
૨	આમુખ : હજરત મો. શાહ મુ. અ. રહીમ સા. (દા.ખ.)	૨
૩	નિવેદન : અબ્દુલકાદિર શાતીવાલા	૧૧
૪	અભિપ્રાય : મો. મુ. યુસુફ નદવી સાહબ	૧૪
૫	બ્રહ્મ સુધાર	૧૫
૬	પત્રોની વિષય-સૂચિ	૧૬
૭	‘મકામાતે હિદાયત’ : અબ્દુલકાદિર શાતીવાલા	૩૩
૮	પ્રસ્તાવના : હજરત મો. શાહ મુ. હિદાયતઅલી(રહ.)	૭૭
૯	પારિભાષિક શબ્દોની સમજૂતી	૮૮
૧૦	મકતૂબાત શરીફ (પવિત્ર પત્રો)	૯૩
૧૧	પરિશિષ્ટ-૧ : પત્ર પ્રાપ્તકર્તાઓની યાદી	૩૬૨
૧૨	પરિશિષ્ટ-૨ : પત્ર પ્રાપ્તકર્તાઓનો ટૂંકો પરિચય	૩૬૮
૧૩	આધાર ગ્રંથોની યાદી	૪૧૪
૧૪	‘જામેઆ હિદાયત’નાં પ્રકાશનો	૪૧૫
૧૫	‘જામેઆ હિદાયત’ના પ્રકાશનોનાં વેચાણ કેન્દ્રો	૪૧૬

દીની તાલીમ સાથે ટેકનિકલ તાલીમ માટેનું 'અનોખું' વિદ્યાલય

જામેઆ હિદાયત

રામગઢ રોડ, જયપુર-દિલ્લી નેશનલ હાઈવે નં. ૮,
બાંધ ગેઈટ બહાર, મુ. માનપુર સરવા પોસ્ટ : જયસિમપુર ખેર,
જયપુર (રાજસ્થાન) પીન ૩૦૩ ૧૧૮

પ્રવેશ લાયકતા

ઉચ્ચ અભ્યાસનું પ્રથમ વર્ષ

આ કોર્સ પાંચ વર્ષનો છે; અને એન્જ્યુએટની સમકક્ષ છે. એમાં દાખલ થવા માટે કોઈ જાણીતા મદ્રેસામાં તાલીમ મેળવેલી હોવી જોઈએ. દાખલ થતી વખતે ઉંમર ઓછામાં ઓછી ૧૫ વર્ષ અને વધારેમાં વધારે ૧૭ વર્ષ હોવી જોઈએ. નીચે જણાવેલી કિતાબોની કસોટી લઈને દાખલ કરવામાં આવશે.

- ૧ ફિક્કમાં 'નૂરુલ હિઝાબ'ની કક્ષા સુધી.
- ૨ અદબે અરબીમાં 'અલ કિરાતુલ શશિદલ' ભાગ-૩ સુધી.
- ૩ નહવમાં 'હિદાયતુન્નહવ' સુધી

ઉચ્ચ અભ્યાસનું બીજું વર્ષ

એમાં નીચે જણાવેલી કિતાબોની કસોટી લઈને દાખલ કરવામાં આવશે. દાખલ થતી વખતે ઉંમર ઓછામાં ઓછી ૧૬ વર્ષ અને વધારેમાં વધારે ૧૮ વર્ષ હોવી જોઈએ.

- ૧ ફિક્કમાં કુદૂરીની કક્ષા સુધી.
- ૨ અદબે અરબીમાં 'મન્સૂરાત'ની કક્ષા સુધી.
- ૩ નહવમાં 'કતરન્નિદા'ની કક્ષા સુધી.
- ૪ અંગ્રેજી દસમા ધોરણની કક્ષા સુધી.

પૂર્વ તૈયારીના અભ્યાસનું પ્રથમ વર્ષ

આ કોર્સ માધ્યમિક શાળાઓમાંથી આવનારા વિદ્યાર્થીઓને

‘જમેઆ હિદાયત’ના ઉચ્ચ અધ્યાસક્રમમાં દાખલ થવાને લાયક બનાવવા માટે છે. એમાં દાખલ થવા માટે :

- ૧ માધ્યમિક શાળાનું ધો. ૮ પાસ કરેલું હોવું જોઈએ.
- ૨ ધોરણ આઠની કક્ષા સુધીનું ઉર્દૂનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ.
- ૩ કુરઆને કરીમ ઓછામાં ઓછું નાઝરા (ઉચ્ચાર શુદ્ધિ સાથે) પઢેલો હોવો જોઈએ.
- ૪ દાખલ થતી વખતે ઉંમર ઓછામાં ઓછી ૧૩ વર્ષ અને વધારેમાં વધારે ૧૫ વર્ષ હોવી જોઈએ.
- ૫ કસોટી લઈને પછી દાખલ કરવામાં આવશે.

હિફઝ અને કિરાઅત

એમાં દાખલ થવા માટે :

- ૧ કુરઆને કરીમ ઓછામાં ઓછું નાઝરા (ઉચ્ચાર શુદ્ધિ સાથે) પઢેલો હોવો જોઈએ.
- ૨ કસોટી લઈને દાખલ કરવામાં આવશે.
- ૩ દાખલ થતી વખતે ઉંમર ઓછામાં ઓછી આઠ વર્ષ અને વધારેમાં વધારે ૫૦ વર્ષ હોવી જોઈએ.

સુચના

- ૧ ‘જમેઆ’માં માત્ર ઊદારઓને જ દાખલ કરવામાં આવે છે.
- ૨ ‘જમેઆ’નું શિક્ષણ-૧૫૯ શબ્દોમાં માસથી શરૂ થાય છે.
- ૩ ‘જમેઆ’ના છાપેલા ફોર્મમાં અને નક્કી કરેલી તારીખ સુધીમાં કરેલી અરજીઓ જ સ્વીકાર્ય છે.
- ૪ શિક્ષણ સાથે રહેવા અને જમવાની પણ સંપૂર્ણ વ્યવસ્થા છે.
- ૫ પ્રવેશ માટે શાળાનમાં નીચેના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરવો.

ફનિસ્દ્રાર, ‘જમેઆ હિદાયત’

પો. બો. નં. ૨ જયપુર ૩૦૨ ૦૦૧ (રાજસ્થાન)

આમુખ

હજરત મોહાના સાહ મુહમ્મદ અબ્દુરહીમ સાહબ
નકસખરી, મુજદિરી, જયપુરી (દા. ખ.)

□

હજરત મોહાના સાહ મુહમ્મદ હિદાયતઅલી (ગ્દ.)ના પૌત્ર,
ખલીફા, જનશાન, પ્રખર આલિમ અને આરિફ તેમ જ દીની
અને રકિનકલ તાલીમના મુખેજાગી બનોખી અને અઘતન
અરબી-ફારસી યુનિવર્સિટી 'જામેઆ હિદાયત' જયપુરના સ્થાપક

□

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَحْمِيْدُ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَّمَ

હજરત મુજદિદ અહ્મદસાની અલૌહેરદમતની મહાન જાત તથા
આપની લખેલી કે સંપાદિત ફરેલી કિતાબો, ખાસ કરીને આપના
મકતૂબાત શરીફ (પવિત્ર પત્રો) કોઈ પરિચયના મોહતાજ નથી.

આપની મુબારક હવાતીમાં અને વકાત બાદ પણ ખલેક ખુદા,
ખાસ કરીને ઉલ્મા અને સુલ્હાના માટે હરેક દોરમાં એના પર
કંઈ ન કંઈ લખાતુ રહ્યું છે અને હકાએક તથા મઆરિફ પણ
એમાં બયાન થતાં રહ્યાં છે. તુલ્ખાએ હક એનાથી લાભ ઉઠાવતા
રહ્યાં છે અને ઈ-શા અલાહ કયામત સુધી એ સિલસિલો ચાલુ
રહેશે.

મારા મખદૂમ અને મુહતરમ મોહાના મુહમ્મદ મંજૂર તુઅમ-
ની સાહબ (ઝાદ શરફહ)એ પણ 'તજલ્લિઆતે રબ્બાની'માં
'તકરીબ વ તઆરુફ' શીર્ષક નીચે આ હકીકત ને જાહેર ફરમાવી
છે, જે કામિલે સિહાજ છે,

‘જેલક સમઝ ઈસ્લામી અને ઈસ્લાહી સાદિકત્વમાં
ઈમામે રાખ્યાની હઝરત મુજદ્દિ અફેસાની (રહ.)ના
મકતૂબાતને એ લિહાજથી ખાસ ઈન્તિયાઝ હાસિલ છે.’
વળી આમળ લખે છે કે,

‘એમાં એહસાન અને તસલ્વુક, તા’મિરે બાતિન, હક
અને બાતિલમાં ઈન્તિયાઝ,^૧ જિહાદ ફી શાખીલિસ્લાહ
અને ઈકામતે દીન,^૨ તથા તરવીજે શરીઅત,^૩ અહબાએ
સુન્નત^૪ અને ઈઘ્દાએ બિદઅત^૫ ની તરગીબ અને
તલ્લીન^૬ તથા ઉમ્મતે મુસ્લિમાની આમ રહનુમાઈ^૭ને
તે સામાન મોજૂદ છે જેના પડધાએ છેલ્લી ત્રયુ-ચાર
સદીઓમાં ઉમ્મતે મુસ્તફવીઅહના હકમાં ખીરે કારવાનું
કામ ઠપું છે અને ઈ-શાઅલ્લાહ આવનારી સદીઓમાં
પણ ઉમ્મતને એનાથી શિદાયત અને રહનુમાઈ મળતાં
રહેશે.’

□

મકતૂબાત વિષે મુદતરમ મોહાના નસીમ અહમદ ફરીદી
અમરોહવીનો પ્રતિલાવ આ પ્રમાણે છે :

‘મકતૂબાત શરીફમાં
એક ફેફ અને સુરર છે;
એક જોશ અને ખરોશ છે;
એક વજહ અંજેઝ રવાની છે;

□

- ૧ ઈન્તિયાઝ : એહ, તફાવત, ફરક
- ૨ ઈકામતે દીન : દીનનું સ્થાપિત્વ, દીનની મજબૂતી
- ૩ તરવીજે શરીઅત : શરીઅતનો પ્રચાર અને પ્રસાર
- ૪ અહબાએ સુન્નત : સુન્નતને જીવંત કરવું
- ૫ ઈઘ્દાએ બિદઅત : બિદઅતને મિટાવવું
- ૬ તરગીબ અને તલ્લીન : પ્રોત્સાહન અને પ્રેરણા
- ૭ રહનુમાઈ : માર્ગદર્શન

વાત ઘણી સાદાઈથી અને અસરકારક શૈલીમાં લખવામાં આવી છે.'

'તજસ્લિયાતે રજ્યાની'માં ડોક્ટર શૈખ મુહમ્મદ અકરમે પણ હઝરત મુજહિદ અબ્દિરહીમનના મકતૂબાત વિષે પોતાના વિચારો આ પ્રમાણે દર્શાવ્યા છે :

'હિન્દુસ્તાનમાં તસવ્વુફની અત્ય કિતાબોને તે લોકપ્રિયતા અને સ્થાન પ્રાપ્ત થયાં છે જે મકતૂબાતે ઈમામે રજ્યાનીને પ્રાપ્ત થયાં છે. હઝરત સરહિદીની જિંદગીમાં જ તેની નકલો હિન્દુસ્તાન અને હિન્દુસ્તાનની બહાર ખીજ દેશોમાં પ્રસરી ચૂકી હતી; અને આજે પણ એની મકબુલિયતમાં કોઈ કમી નથી થઈ.'

વળી આમણ લખે છે કે :

'મકતૂબાતની મકબુલિયતનું મોટું કારણ એના વિષયોની ખૂબી, વૈવિધ્ય, અને સાહબે મકતૂબાતની ઈતમીયત અને રહાની ફઝીલત છે; તે એ ઉપરાંત હઝરત મુજહિદ (રહ.)ની લેખન શૈલીને પણ એની અસરમાં ઘણો પ્રભાવ છે. આ મકતૂબાતથી જાહેર થાય છે કે શૈખ મુજહિદ (રહ.) ઘણી ઉચ્ચ કક્ષાના અહલે કલમ (લેખક) હતા.'

મોલાના અબ્દુલ માજિદ ફર્યાબાદી પણ લખે છે કે :

'તસવ્વુફે ઈસ્લામના ખબનામાં સૌથી વધારે અસર મારા પર બે જ કિતાબોની થઈ છે. પ્રથમ ક્રમે મસ્નવીએ મોલાના રૂમ (રહ.)એ જેણે નાસ્તિકતા અને બેદીનીયા બે'ચીને મને ઈસ્લામની રાહ બતાવી. આ સંક્ષેપ પછી ત્રિસ્તારની જરૂરત હતી એટલે કે ઈસ્લામમાં એ'તિકાદ અને આમાલમાં ચોક્કસ માર્ગ કયો ગ્રહણ કરવામાં આવે, તે બાબતમાં શરૂએ હિદાયતનું કામ મકતૂબાતે જ કયું.'

મોલાના નસીમ અહમદ ફરીદી અમરોહવાંચી 'નજ્દિલ્લા'માં રખાનીની પ્રસ્તાવનામાં 'હઝરત મુજદ્દિ (રહ.) કે મકતૂબાત કે તરાજુમ' શીર્ષક હેઠળ એ પણ લખ્યું છે કે :

‘દુરેલાસાની-કુંકસાર : મકતૂબાતે ઈમામે રખાની, સંપાદક : મોલાના મુહમ્મદ હિદાયત અલી નકશબંદી, મુજદ્દિદી (રહ.) હિંદના ભાગલા પછી મારા અવલોકનમાં આવી. મને આ શૈલી ગમી ગઈ અને મેં એ જ શૈલીમાં સૌથી પ્રથમ મકતૂબાતે ખવાળ મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.)ના ત્રણે ભાગો પર કામ કર્યું.’

□

આ મકતૂબાતના સંપાદનો પછી જુદા જુદા સમયે થયા. પ્રથમ ભાગ સૌથી પહેલા મોલાના વાર મુહમ્મદ જદીદ તાલ્કાની (રહ.)એ હિ. સ. ૧૦૨૫માં સંપાદિત કર્યો.

બીજો ભાગ ખવાળ અબ્દુલ હય હિસારી (રહ.)એ હિ. સ. ૧૦૨૮માં સંપાદિત કર્યો.

એ જ પ્રમાણે ત્રીજો ભાગ ખવાળ મુહમ્મદ હાશિમ કર્શી (રહ.)એ હિ. સ. ૧૦૩૩ માં સંપાદિત કર્યો.

['જુબ્દતુલ મકામાત']

□

આ તમામ મકતૂબાતે મુજદ્દિદી (રહ.)માં એક ખાસ કેશિયત અને સુરર અને અનવાર મેહસૂસ થાય છે. તુલ્લાએ હક, સાહબે નિરુપત અને સાહબે ફેક એનો અંદાજે લગાવી શકે છે.

મારા મહાન દાદા હઝરત મોલાના શાહ મુહમ્મદ હિદાયત અલી સાહબ અલૈહિરુદ્દમત ઈરશાદ ફરમાવ્યા કરતા હતા કે,

‘મકતૂબાતે હઝરત મુજદ્દિદ અલૈહિરુદ્દમતનું અવલોકન કરતાં કરતાં કું પોતાના સીના પર મૂકતો હતો તો એના અનવાર મારા કલ્પમાં અને સીનામાં મેહસૂસ કરતો હતો પરંતુ બ્યારે અવલોકન પછી પોતાના સિરહાને મૂકી

હોતો હતો ત્યારે એના જિંદગી અવાજ પોતાના કાનોથી સાંભળતો હતો.'

આ જ મારફત આપ 'મકામાતો મજહરી' અને 'મા'મલાતે મજહરી' વિશે પણ જ્ઞાન ફરમાવ્યા કરતા હતા.

કેટલીયે વખત આ જાણત મેહસૂસ થઈ છે અને જોવામાં આવી છે કે મકતૂબાતે મુજહિદીયહના ટૂંક સારની હસ્તપ્રતનું જ્યારે જ્યારે અવલોકન કરતા હતા તો એક ખાસ પ્રકારની દેશિયત જોવામાં આવતી હતી અને એ જ હાલત મસ્નવીએ મોલાના રૂમના અવલોકન વખતે પણ મેહસૂસ થતી હતી.

મકતૂબાતે હઝરત મુજહિદ (રહ.)ના અવલોકન વખતે જે સુરર અને ફેઝાન મેહસૂસ થાય છે તે ઘણી ઓછી કૃતિઓ અને સંપાદનોમાં મેહસૂસ થાય છે.

એનું કારણ, હઝરત મુજહિદ અલ્ફેસાની (રહ.), એ ઈશરાહ ફરમાવ્યા કરતા હતા કે,

'જાત અને સિફાતે હક તઆલાના જે હકાએક અને મઆરિફ જ્ઞાન કરું છું તે હાલતે સુરરમાં જ્ઞાન કરું છું. એ પૈકી લખેલા ઘણાં હાલત એવા હોય છે જે ખરેખર ખુદાની હિદાયત અને ફાયદા માટે જ્ઞાન કરવામાં આવે છે.'

મકતૂબાતે મુજહિદીયહ (રહ.)ના મોટા ભાગ એ જ હકાએક અને મઆરિફથી ભરેલો છે.

એની સાથે જ આ હકીકતને પણ જાહેર ફરમાવ્યા કરતા હતા કે,

'જે હલૂમ અને મઆરિફ મારી જાત સાથે સંબંધ ધરાવે છે તેને જ્ઞાન કરી શકાતા નથી અને કોઈ રીતે પણ, સંકેત કે ઈશારાથી પણ, એને જાહેર કરી શકાતા નથી.'

'દુરેલાસાની' ભાગ-૧માં પૃષ્ઠ ૨૬૭ જે મિર્ઝા હિસામુદ્દીનના નામે લખેલો છે, તેનો ટૂંક સાર નીચે પ્રમાણે છે. એમાં ઉપર

દર્શાવેલી મા'રેફતનો ખ્યાલ આવે છે,

‘જે ઉલૂમ અને મત્બારિફ ફકીર પર વારિદ થાય છે તેમાંથી મોટા ભાગના લખવામાં આવે છે કે જેથી અલ્લાહની મખ્લુક ફાયદો બ્રહાવે.

જે ઉલૂમ ખાસ મારી જ્ઞાતયા સંબંધ ધરાવે છે તેનો થોડોક ભાગ પણ જાહેર કરી નથી શકતો બલ્કે સંકેત અને ઈશારાથી પણ એમાં કંઈ બોલી નથી શકતો, બલ્કે મારા પ્રિય ફરજદો, જેઓ ફકીરના મત્બારિફના મજમુઆ છે અને સુલુક તેમ જ જઝબહના મકામાતના નુરખા છે તેઓ સમજા પણ આ અસરાર^૧ અને દઠાઈક^૨ને દબી નથી શકતો. એને છુપાવી રાખવાની કોસિસ કરું છું.

જો કે ફકીર જાણે છે કે પ્રિય ફરજદો અસરારના જાણુકારો છે અને ખતા તથા ગલતીથી મેહફૂઝ છે. પરંતુ શું કરું કે એ અસરાર જાણના પર લાવી જ નથી શકતા.

આ દોલત જોને ફકીર છુપાવવા માહે છે (તે) હઝરાતે અંબિયા અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામના ચિરાજે નુજુવ્વતથી રોશન થયેલ છે.’

□

હઝરાત અબૂ કુરયરહ રદિયલ્લાહો અન્હો ફરમાવે છે કે :

‘અને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહિ વસલ્લમથી બે ઈસ્મ પહોંચ્યા છે. એક આ ઈસ્મ છે જોને મેં બયાન કર્યો છે; બીજો તે ઈસ્મ છે કે જો તેને તમારી સામે બયાન કરું તો તમે માડું ત્રણ^૩ રહેંસી નાંખો !’

‘આ બીજો ઈસ્મ, “ઈસ્મે અસરાર” છે. એને સમજવા માટે કોઈની સમજશક્તિ પૂરતી નથી.’

□

■ ૧ અસરાર : સેદ, રહસ્ય, મર્મ

૨ દઠાઈક : સૂક્ષ્મ ખાતો

અને ‘હઝરાતુલ કુદસ’માં શેખ બદરુદ્દીન (રહ.) પશુ એ જ મચ્ચારિક અને હઠાએકને જાહેર ફરમાવતા લખે છે કે :

‘મબદએ ફયાઝથી બાનિન શરીફે આં જનાબ પર ને કંઈ મચ્ચારિક અને અસરાર વારિદ થનાં હતાં તેના કેટલાક પ્રકારો છે. એક પ્રકાર એવો છે કે આં જનાબ કુદસ સિરુદ્દ કયારેય એને જાનાને ફાં તજુમાન પર ન લાવ્યા અને સંકેત કે ઈશારાથી પશુ જાહેર ન કર્યા.’

હઝરત મુજહિદ અલ્લેહિરુહમતના મકતૂબાતના અનુવાદો, સારાંશો વિવિધ રીતે ઉર્દૂમાં થનાં રહ્યાં અને તેના વિષે પ્રસ્તાવનાઓ અને અવલોકનો પશુ લખાતા રહ્યા છે ને દરેક રીતે ધ્યાન આપવા યોગ્ય છે.

પરંતુ માત્ર મહાન દાદા હઝરત મોલાના શાહ મુહમ્મદ હિદાયતઅલી સાહબ અલ્લેહિરુહમતે ને ખાસ અંદાજથી મકતૂબાતે મુજહિદીઅહ (રહ.)નો સારાંશ ‘દુરેલાસાની’ના નામથી ઉર્દૂમાં લખ્યો છે, તે ઉર્દૂ ભાષામાં એક બહુમૂલ્ય અને ‘લાસાની’ (અન્નેક) ઈઝાહે છે.

‘દુરેલાસાની’નો પહેલો ભાગ, પહેલી વખત હઝરત મોસુક અલ્લેહિરુહમતની દેખરેખ હેઠળ, આપની મુબારક હયાતીમાં મચ્ચારિક પ્રેસ, આઝમગઢમાં, અત્યંત કાળજીપૂર્વક, હિ. સ. ૧૩૫૭ મુતાબિક ઈ. સ. ૧૯૩૫માં છપાયો.

‘દુરેલાસાની’નો બીજો અને ત્રીજો ભાગ મોલાના સ્વદ મુહમ્મદ સોહરાબઅલી સાહબ અલ્લેહિરુહમત અને કાનપુરના કાઝીએ શહર મોલાના કાઝી અત્હર હુસૈન સાહબની દેખરેખ હેઠળ નિઝામી પ્રેસ, કાનપુરમાં હિ. સ. ૧૩૬૫ મુતાબિક ઈ. સ. ૧૯૪૩માં મુદ્દુના ઝવેરાતથી આશુપિત થયો. કાળ શરીફુલ હસન સાહબ કાનપુરીએ એની છપાઈમાં અસામાન્ય હિરસો લીધો.

વળી હજરત મોહાના શાહ સૈયદ હમીમ મહમુદઅલી સાહબ અલેહિરંગમતની સરપરસ્તી અને નિયરાનીમાં દિ. સ. ૧૩૮૩ મુતાબિક ઈ. સ. ૧૯૬૧માં કરાંચી (પાકિસ્તાન)માં 'દુરેલાસાની' ના ત્રણે ભાગો મુદબ્બના ગયેરાતથી આવૃપિત થયા.

એજ પ્રમાણે ત્રીજી વખતે 'મકતબા નબવીયા', લાહોર (પાકિસ્તાન)એ દિ. સ. ૧૩૯૭ મુતાબિક ઈ. સ. ૧૯૭૬માં 'દુરેલાસાની'ના જપાઈના ફગઈત્રને અંગ્રજીમાં આપીને ચોથી મોટી કમીને પૂરી કરી.

[1]

મોટા ભાગના અલબાગનો આમલ હતા કે જેથી રીતે મુહતરમ અબ્દુલ કાદિરભાઈ ફાતીવાલાએ હજરત મોહાના શાહ મુહમ્મદ દિદાપતઅલી સાહબ અલેહિરંગમતની મકતબા અને મસજદ દિનાઓ 'મેઅસારુસ્સુલુક', 'અહસનુન્નકયામ' અને 'ફુતુહુલ હમીન'નો મુજરાતી ભાષામાં અનુવાદ કરીને પોતાની ઈદમી અને સાહિત્યિક સલાહિયતોનો સુખ આપ્યો છે અને એમના અનુવાદોને મુજરાતી સાહિત્યના જાણકારો અને નિપજાતાએ, પોતાના અને પરાયાએ, પસંદગીની નજરથી નિહાળ્યા છે.

વળી મોહાના હકીમ સૈયદ અબ્દુલહય હસની (રહ.)ની કિતાબ 'વાદે એસામ'નો એમણે કરેલો અનુવાદ પણ અસામાન્ય મકતબાસિયત અને શોહરતનો સળળ બન્યો છે.

અગ્રીએ મુહતરમ અબ્દુલકાદિરભાઈ ફાતીવાલાની કેલેજ (શાખા) ની મસજદિયાત અને જવાબદારીઓને જોતાં તે દિલ ચાહતું ન હતું કે તેમના પર 'દુરેલાસાની'ના અનુવાદનો બોજ નાખવામાં આવે.

- ૧ 'નદવતુલ ફલમા', લખનવના માજી કલપતિ, 'નુજહુલ ખલાલ' વગેરે મહાન મંથોના લેખક તેમજ હજરત મોહાના અબલ હસન અલી નદવી સાહબ (હા. બ.)ના વાસિદ.

પરંતુ શું થાય કે તેમનાથી વધારે મુનાસિબ, બા સલાહિયત અને મુખ્તિસ કોઈ બીજો નજર નથી આવતો.

પેલી તરફ મોલાના સેવક અબૂલ હસનઅલી મિયાં (આદ દેઝહ) ની કિતાબ ‘દસ્તૂરે હયાત’ના મુજરાતી અનુવાદની ખિદમત પણ અઝીઝ મોસૂફે કબૂલ કરી લીધી છે અને આ તરફ અઝીઝ મોસૂફે ‘દુરે’લાસાની’નો મુજરાતીમાં અનુવાદ કરીને ન માત્ર પોતાની નેક સલાહિયતોનો સુબૂત આપ્યો છે બલકે મુજરાતી ભાષા અલુનારાઓને પણ હઝરત મુહમ્મદ અહ્મેસાની અલેહિર્રહમતના બા દેઝ મહતૂબાતના સારાંશનો લાભ લેવાનો મોકો આપ્યો છે.

અલલાહ તઆલાથી દુઆ છે કે અઝીઝ મોસૂફે અબ્દુલકાદિર-ભાઈ ફાતીવાલાને આ અહસન ખિદમાતના બદલામાં પોતાની રજા અને ખુશ્નૂદી અતા કરમાવે; અને દેઝાને મુહમ્મદિયહ (રહ.)થી દેઝમાળ પણ કરમાવે.

આમીન બ હકે તાહા વ પાસીન

મુખર્ષ,

બ-મુબારી, ૧૯૮૮

જમાદીસ અવ્વલ, ૧૪૦૮

ખાદિમુલ ફુર્રા,

મુલ્કેમહ અબ્દુર્રહીમ

મુહમ્મદી, જયપુરી

[મૂળ ઉર્દૂ સંખ્યાઓનો મુજરાતી અનુવાદ]

ધરતું સરનામું

હિદાયત મસજિદ, હાલ્હાન સ્ટ્રીટ, ખેઝરેકા રાસ્તા,

હદિરા બજાર, દુહાન નં. ૮૮ અને ૮૬ વચ્ચેનો માર્ગ

પો. બો. નં. ૨, જયપુર (રાજસ્થાન) પિન ૩૦૨ ૦૦૧

ફોન : ૬૧૨૪૭ (ધર), ૬૬૯૩૫ (ઓફિસ), ૪૪૨૭૬ (બમેઆ)

અનુવાદકનું નિવેદન

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نَحْمَدُهُ وَتُصَلِّي عَلَى رَسُولِهِ الْكَرِيمِ

‘મેઝયારુસ્સુલક,’ ‘અહસતુતકરીમ,’ ‘કુતૂબ’ હમ્દન’ અને ‘માદે ઐયામ’ પછી હવે પાંચમી કિતાબ ‘દુરેલાસાની’ (અનોડ-મોતીઓ)નો ગુજરાતી અનુવાદ વાચકોની સેવામાં રજૂ કરતાં હેયું હરખાલ છે.

અદલાહ તઆલાએ જેવી રીતે પક્ષીઓ અને મઝહરો જેવાં તુઝ પ્રાણીઓને સળળ બનાવીને મોટાં મોટાં કામો તેઓથી કરાવ્યા છે તેવી જ રીતે તેણે પોતાના આ એક નીચ અને નાલાયક બંદાને પણ આ અનુવાદો માટે એક ઝરીયો બનાવ્યો છે જે માત્ર તેના ફઝલો કરમ, હુન્નર નખીયે કરીમ સલ્લલ્લાહુ અલૈહિ વસલ્લમના સદકા અને તુફીલ તથા યુઝુર્જોના મુબારક વસીલાનું, ખાસ કરીને મારા પીરો મુરસિદ કિબ્લા હઝરત મોલાના શાહમુહમ્મદ અબ્દુર્રહીમ સાહબ નકશબંદી, મુજદ્દિદી, જવપુરી (દા.બ.)ની નઝરે કરમ, દુઆ, હિમ્મત અને બરકતનું આ પરિણામ છે !

અગર બર ફયદ અઝ તન સહ અખાનમ,

ચૂ સૌસન શુકે લુલ્લશ કે તવાનમ.

(મારા શરીરને સો મુખ મળી જાય તો પણ હમળની જેમ એ એહસાનોનો શુક મારાથી કયાં અદા થઈ શકે એમ છે !)

‘દુરેલાસાની’ માં તસવ્યુફની કેટલીક સૂક્ષ્મ અને મુરકેલ વાતોનું વિવરણ અને સમજૂતી ‘અમાલી’ શીર્ષક નીચે હજારના મોલાના શાહમુહમ્મદ હિદાયત અલી (૨૯.)એ લખેલાં છે. વાયકોની સુખમતા માટે મેં ફૂટનોટસ ઉમેરી છે.

૧૧ી હજારત મુજહિદ આલ્ફેસાની(૨૯.)એ જે રાખસોને પંજા લખેલાં છે તેઓના નામોની યાદી ગુજરાતી મૂળાશ્વરોના ક્રમ પ્રમાણે તૈયાર કરીને પરિશિષ્ટ-૧માં આપી છે તથા તેઓના વ્યક્તિત્વનો ખ્યાલ આવે તે માટે તેઓનો ટૂંકો પગિય પરિશિષ્ટ-૨માં આપ્યો છે.

આ તમામ કિતાબો વારંવાર વાંચવા અને મનન કરવા મોજ તથા પેઢી દર પેઢી ઉપયોગી છે એટલે ‘દુરેલાસાની’ને આકર્ષક બનાવવા માટે એને બેરખમાં જખાવી છે ઉપરાંત પાકું બાઈન્ડિંગ કરાવી, મનોહર મુખપૃષ્ઠ તૈયાર કરાવી તેના ઉપર પારદર્શક પ્લાસ્ટિક કવર પણ ચઢાવ્યું છે; જે વાયકોને ખમશે એવી આસા છે.

અનુવાદનું કાળજીપૂર્વક અવલોકન કરી એની ઈસ્લાહ કરી આપવા બદલ મારા પીરબાઈએ મુહતરમ મોલવી ઈબ્રાહીમભાઈ ફટવાલા નવસારવી, નદવી સાહબનો તથા મુહતરમ હાફિઝ, દારી, મોલવી મુહમ્મદસુફિયાઈ પટેલ, મુરતી, નદવી સાહબનો હું ખૂબ જ આભારી છું.

આજની કારમી મોંઘવારીના કાળમાં આવી હળદાર કિતાબો જખાવવા માટે ઘણી મોટી રકમની જરૂર પડે છે. આ પ્રકાશન સુરતના એક સખી અને મુખિલસ પરિવારની ઉદાર સહાયથી જ શક્ય બન્યું છે. તેઓ ‘પોતાનું’ નામ પણ જાહેર કરવા ચાહતા નથી એ જ તેમના ખુલ્લસનો બોલતો પુરાવો છે. અલ્લાહ તઆલા એમને જાને જહાનમાં એનો બેહતરીન બદલો બતા દરમાવે. આમીન.

મુહંતરમ અબ્દુલહમીદભાઈ જરીવાલા સાહેબ, મુહંતરમ મુલામ મુસ્તફાભાઈ કાપડીઆ સાહેબ તથા મુહંતરમ કારી મુહમ્મદ ઈદ્રિસ સાહેબ લખનવીના સાથ અને સહકાર મને મારા કાર્યમાં હંમેશા બળ આપતા રહ્યા છે જે બદલ તેઓનો હું આભારી છું.

મારા તમામ અનુવાદોને ખૂબ જ ઉત્તમાપૂર્ણ આવકાર આપી તેના વિસ્તૃત અને વિદ્વતાપૂર્ણ અવલોકનો, સમીક્ષાઓ, પરિચયો, અભિપ્રાયો લખી, છાપી, બહોળી પ્રસિદ્ધિ આપી અને પ્રોત્સાહિત કરવા બદલ ગુજરાતના લોકત્રિય અખબારો, સામયિકો, તંત્રીઓ, સંપાદકો, પત્રકારો, સાહિત્યકારો, સાક્ષરો, સંશોધકો, આરિફો, આલિમો તથા સુચ વાચકોનો હું અત્યંત આભારી છું. 'દુરેલાસાની' ને પણ સૌનો એવો જ આવકાર મળજે એવી આશા અને અપેક્ષા છે.

હિતાવનું જીદીને આંખે વળગે એવું ઉત્કૃષ્ટ અને આકર્ષક મુદ્રણ કરવા બદલ 'સુરુચિ છાપશાળા,' બારડોલીના સૌમ્ય અને કુશળ કસબીઓ, કાર્યકરો તથા વ્યવસ્થાપકોનો પણ હું કૃતજ્ઞ છું.

અનુવાદમાં રહી ગયેલી ખામીઓ કે ક્યાસ તરફ મારું ધ્યાન દોરવા તથા અન્ય કંઈ મુદ્દો હોય તો તે લખી જણાવવા તેમ જ પોતાની કુઆઓમાં આ નામીઝને પણ યાદ રાખવા સુચ વાચકોને મારી ખાસ નમ્રતાપૂર્વક ગુબારીશ છે.

نَبَأُ الْقَبْلِ مِنَّا إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

હે અમારા પરવરદિગાર ! અમારા અમલોને કબૂલ કરમાવ !

બેશક, તું સાંભળનાર અને જાણનાર છે.

મોટા ધાંચીવાડ,

અલ્લાહવાળાઓના આસ્તાનાનો શાન,

૧૯૬૪ ૩૯૬૦૦૧

અબ્દુલમદિર ફાતીવાલા

અનુવાદ વિશે અભિપ્રાય

મુહતરમ હાફિઝ કારી મોલવી
મુહમ્મદ યુસુફ પટેલ મુરતી નદવી સાહેબ
ઉસ્તાદ : 'અમેઆ હિદાયત', જયપુર

□

‘દુરેલાસાની’ના બાબાંતર વિશે મુખતસર તોર પર એટલું
અર્થ કરીશ કે—

(હસ્તપ્રત) બેઈને, વાંચીને એવું લાગે છે કે શું આનાથી
બેહતર તરજુમો પણ થઈ શકે છે ?

ખરેખર, મૂળ ઉર્દૂના મહાસિદ્ધ અને મઆનીને ખૂબ સારા
અંદાજમાં ગુજરાતી લિખાસ પહેરાવવામાં આવ્યો છે.

પ્રુદા તઆલા ઔર મળદ નવાઝે.

જયપુર

તા. ૨૯-૪-૧૯૮૨

દુઆઓની દરખાસ્ત

મુહમ્મદ યુસુફ નદવી

કિતાબ વાંચવા પહેલાં આટલું સુધારી લો

પાનું	શીટી	એ.કું	ખડું
૩૮	૨૧	અલહિતહિયતો	અલેહિતહિયતો
૩૯	૨૦	એઝામ	ઈઝામ
૪૬	૧૨	ચહેરા	ચહેરા
૪૮	૭	સહી	સહી
૫૪	૨૦	માસમિયહમાં	માસમિયહમાં
૬૧	૨	૧૮૩નો	૧૮૩ના
૬૪	૧૮, ૧૯	મારા મારા	મારા
૯૧	૧૮નોટ-૧	અકલે મઆદ	અકલે મઆશ
૯૧	૧૮નોટ-૨	અકલે મઆશ	અકલે મઆદ
૧૦૫	૫	કારલો	કારલો
૧૩૦	૧૮	રસલુલ્લાહ	રસલુલ્લાહ
૧૬૮	છેલ્લી	કુઝલ	કુઝલ
૧૮૧	૧૬	હકકીતે	હકકીતે
૧૮૨	૧૮નોટ-૧	બાઝીયદ	બાઝીદ
૧૮૩	૧૨	નબવ્વતનું	નબુવ્વતનું
૧૯૯	૨	નામના	નામાના
૨૦૨	૨૦	શુહદે હટ	શુહદે હક
૨૩૩	૫	અનિવાઈત	અનિવાઈતા
૨૫૯	૭	અ પી	આપી
૩૬૫	કમાંક ૬૬	(સખ)	(સખ)

પત્રોની વિષય સૂચિ

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૧	ફના અને બકાના હાલાત	૯૩
૨	ફના અને બકાની દૈશ્વિય	૯૪
૩	મુશર્રખીન અને અબરારીન	૯૫
૪	રમઝાન અને કુરઆન શરીફની ફઝીલતો	૯૬
૫	પીરની ખિદમતમાં રિસાલો	૯૭
૬	જમાલ અને જલાલ	૯૭
૭	'ફના'ના હાલાત	૧૦૦
૮	વહદતુલ લુગૂદના હાલાત	૧૦૧
૯	ઈજઝ અને નેસ્તીના હાલાત	૧૦૨
૧૦	દુરી અને કુબ્ર, ફિરાક અને વસ્લ	૧૦૫
૧૧	ઈકરાદે ઈજઝ...	૧૦૬
૧૨	ફના-બકાના ઉલુમથી મુશર્રફ થયું	૧૦૮
૧૩	સેર ઈલ્લાહ	૧૦૯
૧૪	તરક્કીએ મકામાતમાં હૈરત અને જહલ સિવાય કંઈનથી	૧૧૦
૧૫	ફના-બકાના હાલાત	૧૧૦
૧૬	પીરની ખિદમતમાં રિસાલો, જેને રસુલુલ્લાહ(સલ.)એ ફૂપાથી ચૂર્યો	૧૧૧
૧૭	ફના-બકાના હાલાત	૧૧૨
૧૮	તલવીન, તમઝીન, જહલ અને હૈરતના હાલાત	૧૧૩
૧૯	પીરની ખિદમતમાં ગરીબો માટે સિદ્દારશી પત્ર	૧૧૪
૨૦	પત્ર ૧૯ પ્રમાણે	૧૧૫
૨૧	મૌતથી પહેલા મૌત	૧૧૫
૨૨	હૃદની તરક્કી જિસ્મ સાથેના સંબંધના કારણે છે	૧૧૬
૨૩	દુનિયા આખિરતની ખેતી છે, અહલેકાલ અને અહલે હાલ	૧૧૭
૨૪	જેના દિલમાં અલ્લાહની મુહબ્બત છે તે અલ્લાહની સાથે છે	૧૧૮
૨૫	કમાલાતનો આધાર સુન્નતની ઈતેબા પર છે	૧૧૯

પ્રશ્ન નં.	પ્રિપચ	પાનું
૨૬	અપરાર અને મુકરંબીન	૧૧૯
૨૭	નિરુપતે નકશબંદિયક બધી નિરુપતો કરતાં બળવાન છે	૧૨૦
૨૮	ઈતિસાસ કરતાં ઈન્કિસાસ અને આઝાદી કરતાં ગિરફતારી બેઠતર છે	૧૨૧
૨૯	ફરજ અને નફસોનો તફાવત પીરને સબ્બો કરવો નાબાઈઝ છે	૧૨૧
૩૦	ફેર આઝાદી-ફેર અનુકૂલી	૧૨૨
૩૧	'હમા ઓસ્ત'ના હાલાત	૧૨૪
૩૨	હરેક મકામનો ઈસ્મ અસમ છે. સહાબા (રદિ.) મકામે વિસામતમાં અનેખા છે.	૧૨૭
૩૩	દુનિયાની મુકબ્બત હિમા માટે બદનુમા ડાખ છે	૧૨૯
૩૪	બંને જગતની સમાહત સુખતની ઈતિવાઅમાં છે. □ પ્રાચીન ફિલસૂફોની શાંતોનું ખંડન	૧૩૦
૩૫	ફેર અને સુલુકનો મકસદ □ અપરાર અને મુકરંબીનના આમાસનો તફાવત	૧૩૪
૩૬	શરીઅતના ચણ બાજો છે : ઈસ્મ, અમલ, ઈખ્લાસ	૧૩૫
૩૭	નકશબંદિયક તરીકે અહસીર સમાન છે.	૧૩૭
૩૮	અરુમા અને સિફાત એન જાત નથી. □ ફના અને ખીબ મઆરિફ	૧૩૭
૩૯	હામનો આધાર હલ્લ પર છે	૧૩૯
૪૦	સુલુક અને જઝબનો મકસદ	૧૩૯
૪૧	સુન્નતની પેરવીથી મેહબુબિયત મળે છે, મકામે સિદ્દી- કિયત અને અન્ય મઆરિફ, તેમજ હદીસ : 'હદ રજઝના મિનલ બિહાદિલ અસગર...'ની સમજૂતી	૧૪૦
૪૨	પશામંદા હલ્લ કુળથી ફર છે. સૌથી બેઠતર ચીઝ સુન્નતની ઈતિવાઅ છે.	૧૪૨
૪૩	તોહિદે વુજૂદી અને શુહીદીની સમજૂતી	૧૪૨
૪૪	રચલેપાક (સલ.)ની બુઝૂર્ગી અને શફાઅત	૧૪૪

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૪૫	ઈન્સાન કમાલમાં સૌથી વધારે છે; અને મોહતાબ પશુ સૌથી વધારે છે.	૧૪૭
૪૬	દિલના મોઝોનો ઈલાજ ઈમાનની તંદુરસ્તી માટે જરૂરી છે	૧૪૮
૪૭	તે દિલ ખરાબ છે, નો બધું ખરાબ છે.	૧૫૦
૪૮	અંબિયા (અલ.) શરીઅત માટે આવ્યા છે.	૧૫૦
૪૯	જાગિર શરીઅતથી આરાકના અને બાતિન તરીકતથી 'રાકન દોયુ' જોઈએ.	૧૫૦
૫૦	દુનિયા જાહેરમાં મીઠી અને બાતિનમાં ઝેર છે	૧૫૧
૫૧	આદલે બેન (રદિ.) કબી સમાન છે	૧૫૧
૫૨	કલમા શરીફનું વજન	૧૫૧
૫૩	કલમા સૌથી બેદતર પશુ છે અને બદતર પશુ છે	૧૫૨
૫૪	સહાબા (રદિ.) પર ના'ન કરવું કુરઆન અને શરીઅત પર ના'ન કરવું છે.	૧૫૩
૫૫	દોસ્ત પર પોતાની મુહબ્બત જાહેર કરો	૧૫૫
૫૬	સાદાતથી મુહબ્બત જોઈએ	૧૫૫
૫૭	શરીઅત, તરીકત અને હકીકત એક ચીજ છે.	૧૫૫
૫૮	નકશબંદી તરીકાની શરૂઆત અમ્ર અને અનકુસી થી શરૂ થાય છે.	૧૫૬
૫૯	ઈસ્મ અને અમલ શરીઅતથી તેમ જ ઈખ્લાસ તરીકતથી પ્રાપ્ત થાય છે.	૧૫૭
૬૦	ખતરાઓ અને વસવસાઓનું દૂર થવું નકશબંદી તરીકામાં છે.	૧૫૮
૬૧	અશ્વાદ તમાલા મા'રેશન ન આપતે તો દર્દ ન આપતે.	૧૬૦
૬૨	વુસલ ઈલશ્વાદના બે ભાગ છે: જઝબ અને સુલક	૧૬૧
૬૩	અંબિયા (અલ.)ના કારણે નખતે અબદી નસીબ થઈ છે.	૧૬૨
૬૪	જે ચીજમાં શિસ્તને લિજજત છે, તેમાં રહેને રંજ છે; અને એનાથી વિરુદ્ધ.	૧૬૩
૬૫	ઈસ્લામના હાકિમે અહકામ જારી કરવું જોઈએ.	૧૬૩

પ્રશ્ન નં.	વિષય	પાનું
૬૬	નકશાખંદિયહ તરીકાના ફઝાઈલ	૧૬૩
૬૭	મોહતાબની સિક્કારિશ	૧૬૪
૬૮	દોલતમ'દોને તવાઝોઅ અને ફકીરોને ઈસ્તગનાઈ જોઈએ	૧૬૪
૬૯	નખત અહલે સુન્નત વલ જમાઅતના ફરકામાં છે.	૧૬૫
૭૦	અમેઈયત જ ઈન્સાનની દૂરી અને કુબ્નું કારણ છે.	૧૬૫
૭૧	ફકીરો દોલતમ'દોના કરતાં પાંચસો વરસ આગળ જન્મતમાં જશે.	૧૬૬
૭૨	દુનિયા અને આખિરત બંને જમા થઈ નથી શકતા.	૧૬૭
૭૩	દુનિયાની નેઅમતો મૂઝજળ સમાન છે.	૧૬૮
૭૪	નખીયે કરીમ (અલ.)એ ફકીરો અને મુહાજિરોના વૃદ્ધિથી દુઆ માંગી છે.	૧૬૯
૭૫	બંને જઠાંનની બેહતરીનો આધાર સુન્નતની ઈતિબા પર છે.	૧૬૯
૭૬	નખતનો આધાર તા'મીલ, તેમ જ અમ અને નવાહી પર છે.	૧૬૯
૭૭	ફના અને બકા વિના ખાલિસ ઈબ્નાહલ થઈ નથી શકતી.	૧૭૦
૭૮	'સફર દર વતન'ની સમજૂતી પીર પર એ'તરાજ કરવું ફાતિલ એ છે.	૧૭૨
૭૯	હઝરત રસૂલે પાક (સલ.)અરુમા અને સિક્કાલના બમેએ કમાલ છે. □ ફરઆન શ. તમામ આસમાની કિતાબોને ખુલાસો છે.	૧૭૩
૮૦	સુન્નત વલ જમાઅત ફરકા વિશે	૧૭૩
૮૧	ઈસ્લામના અહકામો બ્કરી કરવાની તાકીદ	૧૭૫
૮૨	ફના અને બકા વિના ફિલની સલામતી થઈ નથી શકતી	૧૭૫
૮૩	અહિરને શરીઅતથી અને બોતિનને ખુદા સાથે રાખવું જોઈએ	૧૭૫
૮૪	શરીઅત અને હકીકત એક બીબના અંન છે.	૧૭૫
૮૫	નમાઝ વિશે.	૧૭૭

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૮૧	૫૧-૮૨ પ્રમાણે	૧૭૭
૮૭	ખુદાના દોસ્ત કોઈને દોસ્ત રાખે એ મોટી સઆદત છે.	૧૭૮
૮૮	જુવાનીમાં ખુદાને યાદ કરવું ખુદાની નેઅમત છે.	૧૭૮
૮૯	દરેકે મોતનો સ્વાદ ચાખવાનો છે.	૧૭૮
૯૦	ઝોસિયાની સુહાગતથી જે મળે છે તે રિયાજતોથી મળતું નથી.	૧૭૯
૯૧	નફસના તઝકિયત અને દિલના તસ્કિયત વગર હકીકી ઈમાન પ્રાપ્ત થતું નથી	૧૭૯
૯૨	દિલનું ઈત્મિનાન ખુદાના ઝિક્રથી છે.	૧૭૯
૯૩	ફરજ, વાજિબ, મુન્નતના અદા કરવા બાદ જિંકે ખુદામાં મશગૂલ રહેવું જોઈએ; જિંકે સિવાય બીજા કોઈ કામમાં મશગૂલ થવું ન જોઈએ.	૧૮૦
૯૪	એ'નિકાહ દુરુસ્ત કરો, પછી મુન્નતની ઈત્તિબાઅ કરો, પછી તરીકતના આમાલની તરફ ટુજૂઅ કરો.	૧૮૦
૯૫	જે કંઈ તમામ મજ્બૂદમાં છે; તે સર્વ એકલા ઈન્સાનમાં છે; વહદતુલ લુજૂદ વિશે, વિલાય નબુવ્વતનો ભાગ હોવા વિશે, તેમ જ બીજા ઘણા અમારિક આ પત્રમાં છે.	૧૮૧
૯૬	શરીઅતની તા'મીલ અને ઈબાદત કરવું જોઈએ. કિયામત નજીક છે.	૧૮૪
૯૭	ઈબાદાતથી મક્સદ યાદને કામિલ છે; જે ઈમાનની હકીકત છે.	૧૮૫
૯૮	અલ્લાહ તઆલા નરમીને ચાહે છે. ગુસ્સો ઊઠો, નરમી અપનાવો.	૧૮૬
૯૯	ઈન્સાનના જિસ્મથી પહેલાં રૂહને તરફા ન હતી	૧૯૦
૧૦૦	આપણને તેહકીકાતે શેખ અબ્દુલ કબીર ધમની અને શેખ ઈબને અરબીથી સંબંધ નથી; તેહકીકાત અને ઈરશાદે મુહમ્મદ (સલ.)થી સંબંધ છે	૧૯૧

પાન નં.	વિષય	પાનું
૧૦૧	ખાસાને ખુદા પર એ'તિરાજ કરવા ન જોઈએ.	૧૬૪
૧૦૨	વ્યાઘ્ર રૂપિયાની આપ-લે હરામ હોવાનું કુરઆનથી સાફ સાબિત છે.	૧૬૫
૧૦૩	હું એક દિવસની ખુદાથી આશ્રિયત ચાહું છું	૧૬૫
૧૦૪	મૈયત ગરીબ સમાન છે, તેને દુઆ અને ઐરાતથી યાદ કરવું જોઈએ.	૧૬૫
૧૦૫	બધાં સુધી દિલ ડીક ન હોય, ત્યાં સુધી ઘોઈ ચીઝ ફરવો આપશે નહિ.	૧૬૬
૧૦૬	ખુદાના દોસ્તોની મુલવ્વત નેઅમત છે, અને તેઓની અદાવત કાલિલ ઝેર છે.	૧૬૮
૧૦૭	કરામતો વિલાયત માટે ચત્ નથી.	૧૬૯
૧૦૮	નમુવ્વત વિલાયતના કરતાં અફઝલ છે.	૨૦૦
૧૦૯	દિલની સલામતી નિસ્વાન મા સિવસલાહ વગર યતી નથી. ઓલિયાનો હમનશીન બદળાત નથી હોતો	૨૦૧
૧૧૦	ઈન્સાનની પેદાઈશનો મકસદ ખાલિસ ઈબાદત છે.	૨૦૧
૧૧૧	તોહિદથી મુરાદ એ છે કે દિલ ખ્યાલે ત્રૈરથી ખાલી થઈ જાય.	૨૦૨
૧૧૨	સહીહ અકાદાઓ અને સુન્નતની ઈતિબાઅ બક્ષીશના માટે પૂરતા છે.	૨૦૨
૧૧૩	મજબૂબને હિચ મકામાતમાં તરફી યતી નથી	૨૦૨
૧૧૪	સુન્નતની પૈરવી સર્વ નેઅમતો અને સિબ્બતો કરતાં બેહતર છે.	૨૦૩
૧૧૫	ખુદાની તરફનો રસ્તો સાત કદમ છે.	૨૦૩
૧૧૬	કળની સલામતીનો આધાર કના અને બકા પર છે	૨૦૪
૧૧૭	જેણે આંખો પર કાબૂ ન મેળવ્યો, દિલ તેના કાબૂમાં નથી	૨૦૫
૧૧૮	ખુદા જેને તજાહ કરવા ચાહે છે, તેને ઓલિયાનો દુસ્મન બનાવી દે છે.	૨૦૫

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૧૧૯	કેટલાક શૈખ, સુરીદ કમાલ પર સંપૂર્ણ પહોંચે તે પહેલાં પણ ઈબ્નઅતે તરીકા આપી દે છે.	૨૦૫
૧૨૦	ઓસિયા અસ્લાહની સુહવત મોટી ચીજ છે.	૨૦૬
૧૨૧	સુલુકનો રસ્તો સાત કદમ છે	૨૦૬
૧૨૨	હિંમત બુલંદ રાખો અને ગૈરની સુહવતથી બચો	૨૦૬
૧૨૩	દરજા છોડીને નફલમાં મશગૂલ થવું, ફુઝૂલમાં લાખલ છે	૨૦૭
૧૨૪	હબ્બજના માટે શક્તિમાન હોવું શર્ત છે	૨૦૭
૧૨૫	તમામ જહાન અસ્મા અને સિફાતના મજહર છે અને આતે ખાસિકની દલીલ છે.	૨૦૭
૧૨૬	ફના હિસાહ અને બકા બિહસાહ પછી કોઈ મુમકિન વાજિબ બઈ નથી શકતો	૨૦૮
૧૨૭	‘હસનાતે અબરાર...’ની સમજૂતી. I માતા-પિતાની ખિદમત અને ખિદમતે હક છે.	૨૦૯
૧૨૮	સુલુકની દરમિયાની મંજિલો મુજબ સમાન છે	૨૧૦
૧૨૯	ઈન્સાન જામેએ જમીઅ મખ્લુકાત છે	૨૧૧
૧૩૦	તલવીનાતનો કંઈ એતિબાર નથી. II ખુદાની આત પંચેન્દિયથી પર છે.	૨૧૧
૧૩૧	હઝરાતે નકશબંદિયાનો તરીકો બધાં તરીકાઓથી આશાન અને અકરબ છે... રહેરે	૨૧૨
૧૩૨	ફકીરોની ખાકરખી માલદારોની સદરનશીનીથી બેહતર છે	૨૧૨
૧૩૩	કુરસત અને હયાતને ગનીમત જાણીને યાદે હકમાં વાપરવું જોઈએ.	૨૧૩
૧૩૪	સમય તલવાર છે જે જીવનને કાપે છે. યાદે રબમાં વાપરો	૨૧૩
૧૩૫	હુઝૂર (સલ.)ની મેઅરાજ વિશે	૨૧૩
૧૩૬	બિદગીને ગનીમત જાણો	૨૧૪
૧૩૭	ફુનિયામાં નિહાયત કુર્બ નમાઝમાં છે...	૨૧૫
૧૩૮	ફુનિયાની બેહુદા તદખીરોમાં ફસાવાને બદલે પોતાનું કામ ખુદાને સોંપો	૨૧૫

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૧૩૬	જોઓ ઓલિયા પર તા'ન કરે છે તેમની નિંદા બાઈજ છે	૨૧૬
૧૪૦	આરામ બેઆરામીમાં અને કરાર બેકરારીમાં છે	૨૧૬
૧૪૧	દુરવેશીમાં અસલ ચીજ મુહબ્બત અને ઈષ્ટલાસ છે	૨૧૬
૧૪૨	હઝરાતે નકશબંદિયાની સુહબત થોડી પણ ઘણી છે	૨૧૭
૧૪૩	જુવાનીને મનીમત બજો અને યાદે હકમાં વાપરે	૨૧૭
૧૪૪	અરમા અને સિફાતની સર કોઈ ઉદાહરણથી સમજાવી શકાતી નથી	૨૧૧
૧૪૫	હઝરાતે નકશબંદિયાએ સરની સરમાત આલમે અમથી અને ખીબઓએ આલમે ખલકથી કરી છે	૨૧૮
૧૪૬	પીરથી મેળવેલા સળકને બૂલવો ન જોઈએ	૨૧૮
૧૪૭	કેટલાક મશાઈએ જોડવાને અને કેટલાકે તોડવાને અમતા આપી છે	૨૧૯
૧૪૮	જોણે પહોંચવાનો ખ્યાલ કર્યો તે ન પહોંચ્યો...	૨૨૦
૧૪૯	અસળાય ખુદાએ બનાવ્યા છે	૨૨૧
૧૫૦	દુનિયાના મામલાઓથી પરેશાન થવું ન જોઈએ. રજાએ હકમાં સમય વિતાવવું જોઈએ	૨૨૧
૧૫૧	હઝરાતે નકશબંદિયહને ત્યાં યાદદારતથી મુરાદ ફૂર જોગ છે	૨૨૧
૧૫૨	હઝરાત રસલે પાક (સલ.)ની ઈતાઅનમાં ઈતાઅતે હકતઆલા છે	૨૨૨
૧૫૩	ખુદાની હુદ છે જોણે પોતાના તાલિબોને પોતાની તલબમાં બેકરાર રાખ્યા છે	૨૨૨
૧૫૪	સર આફાફી હુઅદ દર હુઅદ છે અને સર અનફુસી કુબ્ દર કુબ્ છે	૨૨૩
૧૫૫	હુબ્બુસ વતને મિનલ ઈમાન યાને ફદિફ્ ઈસલાહ	૨૨૩
૧૫૬	ફકીરોની સુહબતમાં જીવન વિતાવવું જોઈએ, અને તેમની મુહબ્બત હોવી જોઈએ	૨૨૪
૧૫૭	ફકીરોની ખિદમતમાં ખાલી યઈને બજો નથી બારેલાં માઝાં કરે	૨૨૫

પાન નં.	વિષય	પાન
૧૫૮	કેટલાક ઓસિયાને તળલીયે સિદ્ધાત સુધી અને કેટલાકને તળલીયે આત સુધી તરફી છે	૨૨૫
૧૫૯	જે શપ્તસમ્રવાથી પહેલાં નમર્યો મુશીબત તેના પરજ છે	૨૨૫
૧૬૦	વહદતુલ વુજૂદના મસ્અલામાં ફકીરોના ત્રણ સમૂહ છે	૨૨૬
૧૬૧	ઈમાને હકીકી ફના અને બકા પછી જ મળે છે	૨૨૭
૧૬૨	માહે રમઝાનુલ મુબારકની ખરકતો વિશે	૨૨૭
૧૬૩	કુફ અને ઈસ્લામ એક બીજના વિરોધી છે. ઈસ્લામની ઈતિહાસ કરવી જોઈએ.	૨૨૮
૧૬૪	અલાહ તઆલાનો ફેઝ આમ છે.	૨૨૮
૧૬૫	દીનના ફરમનોથી અદાવત રાખવું હુમૂર (સંભ.)ની મુહબ્બતનો પુરાવો છે.	૨૨૯
૧૬૬	ફાની જિંદગીને જ્વનની દુસ્તીમાં વિતાવવું જોઈએ.	૨૨૯
૧૬૭	હરે રામ હિંદુને પત્ર, ઈસ્લામની સમ્બાઈ, કુફની ખુરાઈ	૨૨૯
૧૬૮	નકશખંદી તરીકાની ખુલંદી સુન્નતની ઈતિહાસના કારણે છે.	૨૩૩
૧૬૯	સુત્રકના આરંભ અને મધ્યમાં પીરના આવના વગર મતલબને જોઈ નથી શકતા	૨૩૩
૧૭૦	મખલુકના હકોને અદા કરવા વિશે	૨૩૪
૧૭૧	ફકીરોએ પોતાને ઝલીલ સમજવું જોઈએ અને શરીઅતની હદમાં રહેવું જોઈએ.	૨૩૪
૧૭૨	શરીઅતની સરતથી ઉભા વાકિફ છે અને હકીકતથી સફીઓ મુમતાઝ છે.	૨૩૫
૧૭૩	હુમૂર (સંભ.)ખશર હોવા વિશે	૨૩૫
૧૭૪	નકશખંદિયહ એવો કુળ્આહે છે જે ખુઅદનુમા હોય	૨૩૬
૧૭૫	સાલિક મુન્તહી હોય કે મુન્તહી, તેને હાલાતના પરિવર્તન વિના છૂટકો નથી.	૨૩૬
૧૭૬	ખુરી વાતોથી બચવું અને સારી વાતો પર કાયમ રહેવું હુરને ઈસ્લામ છે.	૨૩૭

પ્રશ્ન નં.	વિષય	પાનું
૧૭૭	અહીં સુન્નત વલ જમાઅતનો અફીદો રાખવું, શરીઅત પર અમલ કરવું અને સૂફીઓના તરીકામાં દાખલ થવું જોઈએ.	૨૩૭
૧૭૮	એહસાન માટે પાંદોશીનો હક વધારે છે.	૨૩૭
૧૭૯	જુવાની યાદે ખુદામાં વિતાવવી જોઈએ.	૨૩૭
૧૮૦	ખ્વાજા બાપી મિસ્લાહ રહ. ના પીર, દાદાપીર વગેરે	૨૩૮
૧૮૧	જેટલો કમાલ વધારે હશે, એટલો યક્ષીન વધારે હશે.	૨૩૮
૧૮૨	મુખ્તદીઓને તુકસાન પહોંચે છે, મુન્તદીઓને પહોંચતું નથી.	૨૩૮
૧૮૩	દુનિયા એ સાચક નથી કે કિંમતી જિંદગી એવી પાછળ વેડવામાં આવે.	૨૩૯
૧૮૪	કિયામતમાં શરીઅતની ઈતિયાઅ કામ આવશે.	૨૩૯
૧૮૫	હિલને ઝેરુલાહના વિચારોથી બચાવો	૨૪૦
૧૮૬	બિદઅત વિશે	૨૪૦
૧૮૭	રાબતક વિશે	૨૪૦
૧૮૮	કલ્પના સત્તાઈક વિશે	૨૪૧
૧૮૯	દુનિયા પર મોહી પડવું ન જોઈએ	૨૪૧
૧૯૦	માનવની મુક્તિ યાદે ખુદામાં છે.	૨૪૧
૧૯૧	અંબિયા (અલ.)ની ઈતાઅતના મુકાતલામાં હજર વર્ષના મુબાહિદા કંઈ વિસાતમાં નથી	૨૪૨
૧૯૨	જુઝની તરફી, કુલી તરફી પર સબકત મેળવી શકતી નથી.	૨૪૨
૧૯૩	જો અફીદાઓ અહીં સુન્નત વલ જમાઅત પ્રમાણે નથી તો તમામ ઈબાદતો વગેરે બેકાર છે.	૨૪૪
૧૯૪	ઈસ્લામના પ્રચાર માટે અને કુફરને મિટાવવા માટે કોશિશ કરવું જોઈએ.	૨૪૫
૧૯૫	જો બાદશાહ, વઝીરો, અને રઈસો દીનના ફેલાવા માટે કોશિશ ન કરશે તો કોણ કરશે !	૨૪૫

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૧૯૬	સુલકનો-રસ્તા તથા કર્યા પછી સાલિક ફના અને બકાથી મુશરફ થાય છે.	૨૪૬
૧૯૭	સમાદતમંદ તે છે જેનું દિલ દુનિયાથી કંડું અને મુહબ્બતે હકથી ગરમ થઈ ગયું.	૨૪૬
૧૯૮	દુનિયાદારો પ્રત્યે ફકીરોને મુહબ્બત હોવું મુશ્કેલ છે.	૨૪૬
૧૯૯	બેદદની પાસે અહલે દદ રહે તો બેદદને તરફી થઈ જાય	૨૪૭
૨૦૦	જે લોકો સિફતે ઈજતબા અને મુશાદ્દિત ધરાવતા હતા તેઓ રેહગર વિના મકસૂદ સુધી પહોંચ્યા છે.	૨૪૭
૨૦૧	હઝરત અલી (ક. વ.) એ ઈસ્લાદ ફરમાવ્યો છે કે તમામ ઉલૂમ 'ગિસ્મિસાદ'ની 'બે'માં છે.	૨૪૭
૨૦૨	જે શખ્સ પોતાને હઝરત સિફીક (રદિ.) કરતાં અકમલ સમજે તે ઝિન્દાક છે ના અહિલ છે. જે હઝરત અલી (રદિ.)ને હઝરત સિફીક (રદિ.)થી બેહતર સમજે તે અહલે સુન્નત વલ જમાઅતના ફિરકાથી બહાર છે. □ સાલિકે પોતાને ફૂતરા કરતાં પશુ કમ સમજવું જોઈએ.	૨૪૮
૨૦૩	ટેટલાક ફરિસ્તાઓ ઝિક્રે હક કરનારાઓને શોધતા ફરે છે.	૨૪૮
૨૦૪	દરેક પોતાની અસલિયત પ્રમાણે કામ કરે છે.	૨૪૯
૨૦૫	સિદ્દાકીનની દિલીઆરખૂ સુન્નતની ઈતિબાઅ છે.	૨૪૯
૨૦૬	ઈન્સાનને પૈદા કરવાનો મકસદ	૨૫૦
૨૦૭	શારીરિક કુબ્ ઘણી અસર કરે છે.	૨૫૦
૨૦૮	ઔલિયાને તરફીના મકામ વિશે થતી ચેર સમજ વિશે	૨૫૦
૨૦૯	આ પત્ર ખૂબ જ મુશ્કેલ છે. એટલે એનો ખુલાસો લખ્યો નથી.	૨૫૧
૨૧૦	ઈબ્નુસ્સકીનહ (રહ.)ના મુરીદનો બનાવ. થોડા સમયમાં વરસોનું કામ થવા વિશે ખુલાસો	૨૫૭

પત્ર નં.	વિષય	પાન
૨૧૧	સુત્રકવેળા સાલિક ઈશ્કની હાલતમાં ખુદાને પાનાની પાસે જુએ છે અને જાણે છે	૨૬૦
૨૧૨	સાહમે તસરુફ જુઝુમ પોતાના મુરીદને તેની હેસિયત કરતાં જાયા મકામે પહોંચાડી શકે છે	૨૬૧
૨૧૩	શેખ ફરીદને કેટલીક નસીહતો	૨૬૧
૨૧૪	દુનિયા આખિરતની ખેતી છે	૨૬૨
૨૧૫	દુનિયાદાર અને દોહતમંદ મોટી બહામાં ગિરકતાર છે	૨૬૨
૨૧૬	કરામતો જુઝુગીના કારણે નથી. હઝરત હસન બસરી રહ. અને હઝરત હબીબ અજમી રહ. નો કિસ્સો	૨૬૩
૨૧૭	નિરુપત જેટલા પ્રમાણમાં જહાલતની તરફ જાય બેહતર છે. કશ્ક અને ઈલામને કુરઆન અને હદીસ સાથે સરખાવવું જોઈએ	૨૬૫
૨૧૮	તરીકા પર મક્કમ રહેવા અને પીરના આદાબ જાળવવા વિશે	૨૬૫
૨૧૯	શરીરના રોગના ઈલાજની જેમ કલ્પના રોગનો પથુ ઈલાજ કરવો જોઈએ.	૨૬૫
૨૨૦	કેટલીક વખતે સાલિકને પોતાના દરજ્જા વિશે થતી ગેરસમજ, જુઝુમને હીનની રૂઢ વડે થતી મદદ	૨૬૬
૨૨૧	નકલખંદી તરીકો સાથી અફઝલ હોવાનું કારણ	૨૬૮
૨૨૨	નખતને ઝરીયો ફઝલે ખુદા સિવાય ખીજુ કંઈ નથી	૨૭૦
૨૨૩	મુરીદે વખતો વખત પોતાનો હાલ પીરને કહેતા રહેવું જોઈએ	૨૭૧
૨૨૪	અલાહ તઆલાએ કમાલે મહેરબાનીથી રિઝક આપવાની જવાબદારી લીધી છે. C અલાહ તઆલાને ઈતિમદાનથી યાદ કરવું જોઈએ.	૨૭૧
૨૨૫	કેટલાક મુન્તહીઓને મુન્તહીના જેવા હાલત દેખાય છે	૨૭૧
૨૨૬	જિન્દગી યાદે ખુદામાં વિતાવવી જોઈએ	૨૭૨
૨૨૭	પીરે મુરીદો સાથે વધારે હરવું-બળવું ન જોઈએ.	૨૭૨

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૨૨૮	પીરે શરીરમાં પર કાયમ રહેવું જોઈએ. □ મુરીદને પીરથી મુહમ્મદ હોતી જોઈએ	૨૭૩
૨૨૯	અમારો તરીકો તે જ છે જે હજરત ખવાઝ (રહ.)નો છે.	૨૭૩
૨૩૦	અહ્મદ તઆલા જેયું અને જેયમું છે	૨૭૪
૨૩૧	અંબિયા (અલ.) અને ઔસિયાનો તફાવત	૨૭૪
૨૩૨	અહ્મદ તઆલા દુનિયાની ખુરાઈ અને આકિયાતની ભલાઈ જાહેર ફરમાવે	૨૭૪
૨૩૩	હિસામાં શિરકત અને મુલાકાતનો ઈરાદો	૨૭૫
૨૩૪	અહ્મદ તઆલાની હકીકત વુજૂદે મહજ છે, તેનું કલ્પનામાં આવવું અશક્ય છે.	૨૭૫
૨૩૫	ઔસિયા અહ્મદથી મુહમ્મદ રાખવી જાને જહાનના માટે બેહતરીન પૂજી છે.	૨૭૬
૨૩૬	ખવાઝ મુહમ્મદ સાદિક અને મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.)ની તરફી વિશે	૨૭૬
૨૩૭	સુન્નતની ઈતિખાઅ કરવાની તાકીદ	૨૭૬
૨૩૮	કોઈ શખ્સ ખીજ સિલસિલામાં યેઅત થવા ચાહે તો પશુ તેને જિંકે નકશખંદિયહ તા'લીમ કરે	૨૭૭
૨૩૯	ઈસ્તિખારો કરતા રહો; છુતુર્ઓની રૂહો મદદ કરે છે	૨૭૭
૨૪૦	જે કંઈ જોવા, સાંભળવા, અને સમજવામાં આવે તે ટ્રેપુદા છે.	૨૭૭
૨૪૧	બેહવાગને તરીકહના હાલાતથી બચી કરવી જોઈએ	૨૭૮
૨૪૨	દરેક તાલિખના માટે તા'લીમે જિંકે ખુદા અલગ છે. □ જાતે બહતની તરફ તવજજોહ રાખનારાના નજદીક જિંકે સિફાત મફલતમાં દાખલ છે	૨૭૮
૨૪૩	સુલુકનો મકસૂદ	૨૭૯
૨૪૪	ફરજંદ માસૂમની વિલાયતમાં ફકીર બતોરે મુસાદિર થાએલો છે.	૨૮૦

પત્ર નં.	વિષય	પાન
૨૪૫	કુરંજીયા અને ઈસ્લામે હકીકત	૨૮૦
૨૪૬	હઝરત ખવાળખાકીબિલાહ (રહ.)ની રૂબારૂબી સમજૂતી	૨૮૧
૨૪૭	રબને ઓળખવાનું કારણ	૨૮૧
૨૪૮	ઈતિબાએ સુખત વિશે, □ વસી અને નખીના મરતબાનો તકાવત	૨૮૧
૨૪૯	હઝૂર (સલ.)ની મુતાબિઅતથી તમામ મકામો પર પહોંચી શકાય છે.	૨૮૨
૨૫૦	વજહ અને સિમાઅ વિશે; જહલ મા'રફત છે...	૨૮૩
૨૫૧	ખુલકાએ રાશેદીન (રહ.); હઝરત હસનેન (રહ.) અને ખીખી ફાતિમા (રહ.)ના કમાલાત વિશે	૨૮૪
૨૫૨	હઝરત નૂહ (અલ.), હઝરત ઈબ્રાહીમ (અલ.) અને હઝરત નખીયે કરીમ (અલ.)નો મખ્દઅ સિફતે ઈફ્તમ છે	૨૮૬
૨૫૩	શૈખ ઈદ્રીસ સામાનીના કેટલાક સવાલોના જવાબો	૨૮૬
૨૫૪	હકીકતે કુરઆન અને હકીકતે કા'બા	૨૮૬
૨૫૫	હઝરત ઈમામ મેહદી (અલ.) મુદ્દાં મુન્નને જિન્દા કરશે	૨૮૬
૨૫૬	ઔસિયાએ એહલે ખિદમત વિશે	૨૮૭
૨૫૭	હતાઈફની તરફો વિશે	૨૮૧
૨૫૮	અહલાહ તઆલાના કુબ્ વિશે	૨૮૨
૨૫૯	હઝરાતે અ'ગિલા (અલ.)ના એહસાન વિશે	૨૮૨
૨૬૦	સુલૂકની વિસ્તૃત સમજૂતી	૨૮૩
૨૬૧	જો નમાઝની હકીકતથી લોકો વાકિફ થઈ જાય તો ગીત-સંગીત વગેરેમાં શિરફતાર ન થાય	૨૮૩
૨૬૨	શૈખથી મુહબ્બત વધારો	૨૮૩
૨૬૩	સૂરતે કા'બા અને હકીકતે કા'બા. અનવાર અને કુબ્ની જે હાલત નમાઝની હાલતમાં છે તેનાથી બેહતર મુન્યુ વેળા, તેનાથી બેહતર કબરમાં, તેનાથી બેહતર હશરમાં અને તેનાથી બેહતર જન્નતમાં હશે.	૨૮૪
૨૬૪	ઈસ્મેઆલના ઝિક્રમાં મુખાલિબ રહેવા વિશે	૨૮૬

પાન નં.	વિષય	પાન
૨૬૫	ગોશાનશીની સિદ્ધીકીનની આરજૂ છે...	૨૬૬
૨૬૬	હજરત ખવાળ બાકી બિલાહ (૨૬.)ના એહસાનો વિશે	૨૬૭
૨૬૭	હજરત પર વારિદ થતા ઉલૂમના પ્રકારો	૨૬૮
૨૬૮	જેઓ ઈલ્મે અહકામ અને ઈલ્મે અસરાર બંને ધરાવતા હોય તે હદિમા અંગિયાના વારસદાર છે	૩૦૦
૨૬૯	શરીઅત અને તૌહિદને ફેલાવવાની તાકીદ	૩૦૨
૨૭૦	ગોશાનશીની કરતાં ખાસાને ખુદાની સુહબત બેહતર છે	૩૦૨
૨૭૧	ઉચ્ચ મકામે હાસિલ કરવા માટે બનો દિલથી કોશિશ કરવું જોઈએ	૩૦૨
૨૭૨	નખુવત અને વિલાયતનો તફાવત	૩૦૩
૨૭૩	પોતાના કશ્ફ અને ખવાળ પર બરોસો ન કરો, બલકે પીરના કહેવા પ્રમાણે ચાલો	૩૦૫
૨૭૪	‘ફના’થી ‘બકા’માં આવવું બેહતર છે	૩૦૬
૨૭૫	ઝિક્રે કલ્બીની ફઝીલતો	૩૦૭
૨૭૬	કુરઆન મજીદના હકાઈક અને અહકામ વિશે	૩૦૮
૨૭૭	ઈલ્મુલ યકીન, ઐનુલ યકીન અને હકકુલ યકીન વિશે	૩૦૯
૨૭૮	અકીદાઓને દુરુસ્ત કરીને, શરીઅત પર આમાલ કરીને પછી ‘ફના’ હાસિલ કરવું જોઈએ	૩૧૯
૨૭૯	ફકીરને જો કંઈ મળ્યું છે તે હજરત ખવાળ બાકી બિલાહ (૨૬.)ની તબલ્લુક અને સુહબતથી મળ્યું છે	૩૧૦
૨૮૦	ફકીરોની મુહબ્બત દુનિયા અને આખિરતની સઆદતની પૂંજ છે	૩૧૧
૨૮૧	નકશબંદી તરીકે સહાબાએ કિબાર(રદિ.)નો તરીકો છે	૩૧૧
૨૮૨	હજરત ખિઝર (અલ.) અને હજરત ઈલ્યાસ (અલ.)ની મુલાકાત	૩૧૨
૨૮૩	શબ્દે મેઅરાજની રૂયત વિશે	૩૧૨
૨૮૪	ઈન્સાનના જાહિર અને બાતિનની રચના તેમ જ પેગમ્બરાને ઉલૂલ અઝમના મઆરિફ વિશે	૩૧૩

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૨૮૫	‘સિમાઅ’ વિશે	૩૧૪
૨૮૬	તમામ આલમ અને રૂઢ પદ્ય મુહરિસ છે, શરીઅતના મુજતહિદો અને તરીકતના ઈમામોની તકલીફ જરૂરી છે	૩૧૭
૨૮૭	કલ્પ અને અર્શની સરખામણી. બારે અમાનતની સમજૂતી	૩૧૯
૨૮૮	નવાફિલ નમાઝ બાજમાઅન પદ્યું બર્ધઝ નથી	૩૨૧
૨૮૯	ઘોત અને ફિસ્મતના મરઅલા વિશે	૩૨૧
૨૯૦	હજરત ખવાબ (રહ.)ની ખિદમતમાં હાજરી. □ સુલૂક, ફના અને બકાના હાલાત	૩૨૨
૨૯૧	તૌહિદે વુજૂહીના સવિસ્તર હાલાત	૩૨૨
૨૯૨	મુરીદ અને મુરાદ વિશે. □ ફના અને બકા પછી ઈજતિહાદનો મરતબો મળે છે	૩૨૫
૨૯૩	શેખ મુહમ્મદ ખેરી (રહ.)ના કેટલાક સવાલોના જવાબો □ હદીસ ‘લી મઅલ્લાહ’ની શરૂ	૩૨૭
૨૯૪	ખીજી સિક્તોની સરખામણીમાં સિક્તે ‘હય’ અલ્લાહ તઆલાની જાતથી વધારે કરીબ છે	૩૩૦
૨૯૫	જે રૂયત માટે ખીજાને આખિરતનો વાયદો છે તે કુઝૂર (સલ.)ના માટે દુનિયામાં મયરસર છે	૩૩૦
૨૯૬	અલ્લાહ તઆલાની જાત અને સિક્કાત વિશે	૩૩૧
૨૯૭	બહિલ સૂફીઓ વિશે	૩૩૧
૨૯૮	આરિફાના મુઅમ્મહના કલામ અને તેની શરૂ	૩૩૧
૨૯૯	કઝાયે ખુદા પર રાજી રહેવા વિશે □ પલેતના ચહીદોની ફઝીલત અને ભાગવાની પુરાઈ	૩૩૨
૩૦૦	ઈન્સાને કામિલને ‘કાબ કૌસેન’ અને ‘મન અરફ નફસહૂ...’ના બેદ બહેર થાય છે	૩૩૪
૩૦૧	‘કમાલાતે નખુવ્વત’ વિશે	૩૩૬
૩૦૨	ઔસિયાની વિલાયત અને અખિયા (અલ.)ની વિલાયતનો તફાવત. કમાલાતે નખુવ્વત અને રિસાલત વિશે	૩૩૬
૩૦૩	અઝાનના અલ્લાઝ વિશે	૩૩૭

પત્ર નં.	વિષય	પાનું
૩૦૪	ઈસ્લામના પાંચે અરકાન અદા થઈ જાય તો નબતની ઉમ્મીદ છે	૩૩૮
૩૦૫	નમાઝમાં હુઝૂર, ખુદા અને ખુદા વિશે	૩૩૮
૩૦૬	સાહબઝાદાઓના ઈન્તેકાલથી રંજ અને ગમ; અને તેઓની તરફીએ કમાલાતનું અધાન	૩૩૮
૩૦૭	ખૈર અને કમાલ તેમ જ શર અને નુકસ વિશે. ઈન્સાને કામિલ તમામ આલમને પોતાના અંશ માલુમ કરે છે. 'સુબ્હાનસ્લાહે વખિ હમ્દી'ની ફઝીલત	૩૪૦
૩૦૮	'સુબ્હાનસ્લાહે વખિ હમ્દી સુબ્હાનસ્લાહિલ અઝીમ'ની ખૂબી, હુઝુર્ગી અને પદવાથી નબત	૩૪૦
૩૦૯	તરીકેએ મુકાસિબાની સમજૂતી	૩૪૧
૩૧૦	ઈન્સાનમાં તમામ કમાલાત અલ્લાહના તરફથી છે. 'ઈન્નલ્લાહ ખલક આદમ અલા સૂરતિહી'ની સમજૂતી	૩૪૨
૩૧૧	કુરઆને મજીદના મુતશાબિહાત તેમ જ ઈસ્મે ગૈબ વિશે	૩૪૩
૩૧૨	સૌથી બેહતર જગા કા'બાએ મુઅઝઝમા છે; તેના પછી રોઝએ મુકદ્દસહ □ 'અતતહીયાત'માં શહાદતની આંગળી ઉઠાવવી ન જોઈએ	૩૪૪
૩૧૩	સાત સવાલોના જવાબો	૩૫૫

મકામાતે હિદાયત

હજરત મોહાના શાહ મુહમ્મદ હિદાયતઅલી (રહ.)ની તથા
એમના જાનશીનની જીવન જરમર

અબ્દુલકાદિર ફાતીવાલા

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

એક મુસ્લિમ ગુજરાતી કવિની પંક્તિઓ પ્રમાણે :

વાત આરંભું છું લઈને એવું નામ,
જેની બરકતથી ન અટકે કોઈ કામ;
હું દયાળુ ને કૃપાળુ એ ખુદા,
એના પૈગમ્બર ઉપર લાખો સલામ.

હજરત મોહાના શાહ મુહમ્મદ હિદાયતઅલી (રહ.) મારા
દાદા પીર હું એટલે દૂંકાણુ માટે આપનો ઉલ્લેખ 'દાદા હજરત
સાહબ' (રહ.) તરીકે કરીશ અને આપના પ્રિય પૌત્ર, ખલીફાએ
આજમ અને જાનશીન તેમજ મારા પીરો મુરશિદ કિબ્લા હજરત
મોહાના શાહ મુહમ્મદ અબ્દુર્રહીમ સાહબ (દા. બા.)નો ઉલ્લેખ
'હજરત સાહબ' (દા. બા.) તરીકે કરીશ.

દાદા હજરત સાહબનો મુજારક જન્મ ૨૧મી ઓગસ્ટ, ૧૮૫૩ના રોજ રામપૂર (મુ. પી.)માં થયો હતો. આપના વાસિદ

જનાળ પૂસુક ખાન સાહેબના સાત પુત્રા અને ત્રણ પુત્રાઓ મળી દસ સંતાનો પૈકી આપ સૌથી નાના હતા. આપના વાલિદ પોતાના શાહ સોદાગર હતા. ઈ. સ. ૧૮૫૬ના ડિસેમ્બર માસમાં 'ધંધાથે' જૂનાગઢના નવાળ સાહેબ પાસે આવ્યા હતા ત્યારે સખત ખીમર પદ્મ અને ઈન્તેકાલ પામ્યા. જૂનાગઢના શાહી કચ્છસ્તાનમાં તેમને દફન કરવામાં આવ્યા.

હિન્દુ દીની તાલીમ

દાદા હંઝરત સાહેબ (રહ.)એ પ્રાથમિક અને માધ્યમિક શિક્ષા સુધીની દીની તાલીમ રામપુરમાં જ હાંસિલ કરી, અને હિન્દુ દીની તાલીમ બોપાલમાં હાંસિલ કરી. બોપાલ ત્યારે દીની તાલીમ મારેનું મહાન મરકઝ ગણાતું હતું. ભારતભરના તથા ભારત બહારના પણ મહાન આલિમો અને છુત્રો ત્યાં તાલીમ આપતા હતા. પોતાની હિન્દુ સલાહિયતો, ઈસ્મનો શોખ, મહેનત અને હિન્દુ શિક્ષકશ્રેણીના કારણે માત્ર પીસ-ગાવીસ વરસની મુલાકાત વયે તો દાદા હંઝરત સાહેબ (રહ.) પ્રખર આલિમ બની ગયા. હિંદુ, શરસી અને અરબી, ત્રણે ભાષાઓ પર આપે પ્રભુત્વ પ્રાપ્ત થયું. આપના હસ્તાક્ષરો પણ મોતીના દાણા જેવા અતિ સુંદર હતા.

શારીરિક શિક્ષણ

દાદા હંઝરત (રહ.)એ માત્ર માનસિક તાલીમથી સંતોષ ન માનતા શારીરિક શિક્ષણ પ્રત્યે પણ પૂરતું લક્ષ આપ્યું. આપે શરૂ કરના કોઈ સેનિકને જાણે એવી શારીરિક કેળવણી અને શબ્દોની તાલીમ પણ મેળવી. આપ ખૂબ જ કુશળ તરવૈયા પણ હતા.

આપનો જિઓ, પડખું, કસરતો વડે કસાયેલો કઠાવર બાધિં, ખૂબ જ ગોરા વાન અને અત્યંત રૂપાલો ચહેરો સેંકડોમાંથી અલગ તરી આવતા. ચાલવામાં ઝડપ એટલી હતી કે સાથે રહેવા માટે ખીબ્બોએ તો ડોકલું જ પડે !

મુરશિદે કામિલ

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)નાં મોટાં બહેન જયપુરમાં રહેતાં હતાં. આપના બનેલી જયપુરના મહારાજના સલાહકારમંડળમાં હતા. એટલે બોપાલમાં હવે દીની તાલીમ પરિપૂર્ણ કરીને આપ પણ જયપુર તરફ લાવ્યા અને જયપુરમાં તે કાળના મહાન પુરુષ હજરત મુહમ્મદ અલી શેરખાન સાહબ (રહ.)ની ખિદમત શરીફમાં હાજર થઈને આપથી બેઝત થયા.

‘મેઅયારુસ્સલુક’માં પાનાં ૪૬૮ થી ૪૬૭ પર દાદા હજરતે પોતે પોતાના મહાન પીરો મુરશિદના હાલાત વજુ’વેલાં છે જે વાંચવાથી આપના અતિ હવે મરતબાને ખ્યાલ આવે છે. અહીં એટલું જ કહેવું પૂરતું થશે કે હજરત મુહમ્મદ અલી શેરખાન સાહબ (રહ.) ‘ઓલિયાએ ખિદમત’માંથી હતાં. અને ઓલિયાએ ખિદમત તે છે કે જેમને અશ્વાક તઆલા તરફથી સૃષ્ટિની વ્યવસ્થાનું કામ સોંપવામાં આવે છે! (જુઓ ‘મેઅયારુસ્સલુક’ ખીજી આદતિ પા. ૪૭૬)

ખિદમત અને રિયાઝત

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)એ પોતાના કામિલ પીરની સતત અદાર વરસ સુધી એકધારી નિબ્હા અને પુલ્સથી સેવા કરી. વળી આપના ઈન્તેકાલ બાદ સતત ચાલીસ વરસ સુધી આપના મઝારે મુખારક પર હાજર થઈને ફેઝ હાંસિલ કર્યો. દાદા હજરત સાહબ (રહ.) ફરમાવે છે,

‘એક વખતે હું કેટલાયે દિવસો સુધી હાજર ન થયો તો કબર શરીફમાંથી પુલ્હંદ આવળો ફરમાવ્યું કે,

“તું કેટલાયે દિવસોથી આન્હો કેમ નથી ?”

□

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ની રિયાઝત અને વાદે ઈલાહી વિશે મારા હજરત સાહબ (હા.બ.) ફરમાવે છે કે,

‘મારા દાદા સાહબ અલૈહિરુલ્હન ધ્રાણી વેળા મુજ ખાદિમને સંબોધીને કરમાવતા કે,

“હે અબ્દુરરહિમ ! માને એક સમયગાળો એવો પશુ પસાપ થયો છે, જ્યારે હું ઈશાના વુઝુથી ફજરની નમાજ અદા કરતો હતો. મુઅજ્જિન જ્યારે અઝાન આપતો ત્યારે મને એવી આરઘ્ય થતી કે કાશ ! અઝાન ન થતે અને હું આજ પ્રમાણે અલ્લાહનું નામ લેવામાં મશગૂલ રહેતો ! એક જ બેકકમાં છત્રીસ કલાક સુધી હું અલ્લાહના ઝિક્રમાં મશગૂલ રહેતો હતો. એ વેળા ન ખાવાનો એહસાસ થતો હતો કે ન કુદરતી હાજતોનો એહસાસ થતો હતો !”

પુસુર્ગાની તવજ્જોહ

‘દુરે’ લાસાની’ ભાગ-૨, પૃ-૨૧૦ની આગાહીમાં દાદા હઝરત સાહબ (રહ.) કરમાવે છે કે,

“એક વખતે થોડા અરસામાં, ખ્યામની હાલતમાં મેં જોયું કે હઝરત મિર્ઝા બનેજનાં શહીદ (રહ.)એ મારા બંને હાથો પોતાના મુતારક હાથોમાં પકડીને સાત દિવસ અને (સાત) રાત સુધી સતત મને તરબ્બજોહ આપી. સરજ સાત દિવસ સુધી બરાબર (એના) નહીં સમયે, બાર-બાર કલાક પછી, ઊગતો-આધમતો રશ્મી. હકીકતે હાલને અલ્લાહ જ ખૂબ બલ્લે છે.”

ઈમામે તરીકા હઝરત ખવાળ ગહાઉદ્દીન મુહમ્મદ નકશબંદ (રહ.) તેમ જ હઝરત મુજદિદ અલ્હેસાની (રહ.) તેમ જ ખીબ મહાન ઓસિયાએ હિરામ (રહ.)ની પશુ આપ પર પુસસી તવજ્જોહ હતી.

આપના મરતખાનો અંદાજે

મારા હઝરત સાહબ (દા.ખ.) કરમાવે છે કે,

“કુતૂબ હમૈન” (કિતાબ) છપાઈ ગયા પછી એક દિવસે હઝરત અલૈહિરુલ્હમતે નિહાયત મુહબ્બતથી કરમાવ્યું કે,

‘અબ્દુર્રહીમ! આ કિતાબમાં બૂલયી બે બનાવો એવા લખાઈ ગયા છે કે જો કોઈ તાલિબે હક, તસવ્વુફની ઈસ્તિસાહોથી બચુકાર હોય અથવા આરિફાની સુહબત તેને મળેલી હોય તો તે આ બંને બનાવોથી મારા મરતબાનો અંદાજો લખાવી શકે છે. એક બનાવ, ‘ઈતિસાલે રહાની’નો છે અને બીજો બનાવ ‘ઝિન્નિયતે કુઆ’નો છે.’

ઈતિસાલે રહાની

હાદા હઝરત સાહબ (રહ.) ‘કુતુબુલ હમૈન’માં લખે છે કે, ‘એક દિવસે મેં ખ્વામમાં જોયું કે મારો ઈન્તકાલ થઈ ગયો છે અને મારી કબર પર નખીયે હરીમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ તેમ જ (હાદિરીયહ તરીકાના ઈમામ) મેહબૂબે સુબ્હાની હોખ અબ્દુલકાદિર જુલાની અલૈહિસ્સલામ (ફાતેહાના માટે) તશરીફ લાવ્યા. એ જ વેળા મારી કબર ખૂલી ઝઈ અને મારું શરીર અધુરું કરતાં વધારે કબરની બહાર આવી અધુરું અને હું કબરમાં નખીયે હરીમ અલૈહિતઢિયતો વતસલીમની તરફ ખાનિત થઈને બેઠો. તે વેળા આપે એવો હરમ હરમાવ્યો કે મારો ચહેરો નખીયે હરીમ અલૈહિતઢિયતો વતસલીમના જેવો થઈ ગયો. (બોડી વાર પછી મારો ચહેરો ફરી પાછો અસલી હાલતમાં આવી ગયો.)’

મારા હઝરત સાહબ (દા.બ.) હરમાવે છે કે,

‘એને જ તસવ્વુફની ઈસ્તિસાહમાં ‘ઈતિસાલે રહાની’ કહે છે. નખીયે હરીમ અલૈહિતઢિયતો વતસલીમ જ્યેડે “ઈતિસાલે રહાની” ધરાવનાર અકાબિરીન હરેક ઝમાનામાં હોતા નથી. ક્યારેક હોય છે અને ક્યારેક નથી હોતા. જ્યારે પશુ હોય છે ત્યારે ખરેખર ખુદાના માટે બાઅશે રહમત હોય છે.’

ઝિન્નિયતે કુઆ

હાદા હઝરત સાહબ (રહ.) ‘કુતુબુલ હમૈન’માં લખે છે કે,

‘એક દિવસે મેં ખ્યાલમાં લેયું કે નળીયે કરીમ અલૈ-
હિસ્સલાતો વસ્સલામ તસરીફ ફરમાવેલ છે અને આપનું મુબારક
જિસ્મ જે બાગમાં નક્સીમ થઈ ગયું અને આપના મુબારક
જિસ્મના એ બાંને દિસ્તાએ મારા જિસ્મને પોતામાં સમાવી
લીધું! થોડી વાર પછી જોઈ પુ કે હું અલમ પુ અને કુરુ-
અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ અલમ તસરીફ ફરમાવેલ છે.’

મારા હઝરત સાહબ (દા.બ.) ફરમાવે છે કે,

‘આ દૈશિયતને તસલ્લુફની હસ્તિલાહમાં “ઝિમ્નિયતે કુબ્રા”
કહેવામાં આવે છે. આ નિસ્પત અને શાનવાળા અકાબિરીન
પણ હરેક ઝમાનામાં જોવામાં આવતા નથી.’

જોમના મુરીદ આવા હોય!

હઝરત બાબા અબ્દુસ્સમદ ખાન સાહબ (રહ.) નામના એક
પુત્રમ્ દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના ખાદિમ અને ખલીફા હતા.
મારા હઝરત સાહબ (દા.બ.) ફરમાવે છે કે,

‘દાદા સાહબ અલૈહિરફમતે મુજ ખાદિમથી ફરમાવ્યું
હતું કે,

“હે અબ્દુરફિમ! એક દિવસે હું બાબા અબ્દુસ્સમદ ખાન
સાહબના કુબરા પર ગયો અને મેં બારણું ખોલ્યું તો શું
નિકાળું પુ કે જે બિસ્તર પર બાબા અબ્દુસ્સમદ ખાન સાહબ
આરામ ફરમાવી રહ્યા છે તેજ બિસ્તર પર તેમની બાજુમાં જ
હઝરત નળીયે કરીમ અલૈહિતદિયતો વતસલીમ પણ આરામ
ફરમાવી રહ્યા છે અને બાબા અબ્દુસ્સમદ ખાન સાહબનું શિર
હઝરત નળીયે કરીમ અલૈહિતદિયતો વતસલીમના હસ્તે મુબારક
પર મૂકેલું છે!”

મારા હઝરત સાહબ (દા.બ.) ફરમાવે છે કે,

‘એ “મકામે મુકમ્મદી” (સહ.) છે. જોમના ખાદિમ “મકામે
મુકમ્મદી” (સહ.) જોવા અત્યંત ઉચ્ચ મકામના ફેજાનથી મુશરફ

હોમ, તેમના શેખે કામિલના તરફથી દરબજાતનો અંદાજો 'કોઈ શું લખાવી શકે?'

સેંકડો વખત હુમ્મર (સલ.)ની જિવારત

દાદા હાજરત સાહબ (રહ.) પર અલ્લાહ તઆલાની અને હુમ્મર પુરનૂર (સલ.)ની અપાર મહેરબાની, કરમ અને ઈનાયત હતી. આપ હિ. સ. ૧૩૬૫ (ઈ. સ. ૧૯૪૫)માં હજજ અદા કરવા માટે તશરીફ લઈ ગયા હતા ત્યારે પોણા બે મહિના મક્કાએ મુઅજ્જમામાં હાજર રહ્યા પછી લગભગ સાડાત્રણ મહિના રોજાએ અકદસ અને હરમે નખવીમાં હાજરીની સઆદત હાંસિલ કરી. એ મુબારક પ્રવાસમાં દરબારે ખુદા અને દરબારે રિસાલત પતાહ (સલ.)માં આપ (રહ.)ને કેવા કેવા અદ્ભુત ઈન્આમો અને ઈક્રામોથી નવાજ્યામાં આવ્યા હતા તેનું રસિક બયાન અ.પે પોતાની કિતાબ 'ફુતુહુલ હમૈન ફી મુબશિશરાતે રસલિસ્સલ્લેન'માં કરેલું છે જે વાંચવાથી ઈમાન તાજુ થાય છે, દિલમાં ઈશ્કે નખી (સલ.) નો ઘોધ વહે છે અને આંખો આંસુભીની થઈ જાય છે. મજહૂર કિતાબમાં આપ (રહ.) લખે છે કે,

'હું હજજના માટે મક્કાએ મુઅજ્જમામાં અને મદીનએ મુનવ્વરામાં હાજર થયો એનાથી પહેલાં હિન્દુસ્તાનમાં ખુદાના ફજલથી અને નખીયે કરીમ અલૈહિસ્સલામ વસ્સલામના કરમથી અને પીરને એજામ (રહ.)ના સદકાથી મને લગભગ એકસો ચાલીસ વખત હુમ્મર (સલ.)ની જિવારત થઈ ચૂકી હતી.

'હુમ્મર (સલ.)ના કરમથી સાડાત્રણ મહિના રોજાએ પાક પર હાજર રહી (ત્યારે) લગભગ દરરોજ હુમ્મર અલૈહિસ્સલામ મને પોતાની જિવારતથી મુશરફ કરમાવતા રહ્યા. ક્યારેક જ કોઈ દિવસ એવો વીર્યો હશે કે પોતાની બદનસીબીથી મેહરમ રહી કોઈશ.'

ફરિસ્તાઓનું દર્શન

દાદા હાજરત સાહબ (રહ.) ઈન્તેકાલથી પહેલાં અંતિમ દૌરા

પર નીકળ્યા હતા ત્યારે એક રાત્રે સુરતમાં સગરામપુરાનું હિદાયત મસ્જિદમાં ઈશાની નમાઝ ગાદ ઝિક્રની મજસિસ દરમિયાન મુરાકિબાના અંતે શિર ઊઠાવીને આપે ફરમાવ્યું હતું કે,

‘હે અઝીઝા ! આવી જ રીતે હમેશાં ખુદાના ઝિક્રમાં લીન અને તદ્દલીન રહ્યા કરો ! અન્યારે કું મારી આંખોથી નિહાળું છું કે ફરિસ્તાઓ તમને પોતાની હારોના હલકલક (વર્ણન)માં વેરી વળ્યા છે !’

કલામે હક તઆલા સાંભળ્યો

‘દુર સાસાની સામ-૩, પત્ર-૨૨ની આગાહીમાં દાદા હઝરત સાહબ (રહ.) લખે છે કે,

‘એક વખત મેં’ (હઝરત મુજિબ અલ્હેસાની રહ.ના મુબારક પત્રોનો) સાર અને સમજૂતી લખનાર હકાર (મુહમ્મદ હિદાયત અલી)એ પણ કલામે હક તઆલા સાંભળ્યો છે; (પરંતુ) એની દેશિયત કોઈ પણ રીતે વર્ણવી શકાતી નથી !’

કબરના હાલાત પણ દેખાતા

દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ને ‘કરહે કુબૂર’ (કબરના હાલાત જોવા અધ્યવાની દિવ્ય શક્તિ) પણ અલ્લાહ તઆલાએ આપી હતી. ‘મેઅમારુસ્સુયુક’માં પાના ૪૬૬ પર આપ લખે છે કે,

‘હું કેટલીયે વાર હઝરત સાહબની કબર શરીફ પર હાજર થયો છું તો મેં મુરાકિબાની હાલતમાં જોયું કે હઝરત સાહબની કબર શરીફ જન્નતના બાગોમાંથી એક બાગ છે અને હઝરત ખાતિમુન્નાબીયીન સદ્અમ પણ ત્યાં તશરીફ રાખે છે.’

પાર ગમન શક્તિ

પ્રકાશનાં કિરણો જેવી રીતે કાયની આરપાર નીકળી જાય છે તેવી રીતે કોઈ પણ ભૌતિક મીઝની આરપાર ચાલ્યા જવાની દિવ્ય શક્તિ અલ્લાહ તઆલાએ દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ને આપી હતી. મારા હઝરત સાહબ (દા.ખ.) ફરમાવે છે કે,

‘મારાં દાદી અમા મને ફરમાવતાં હતાં કે તમારા દાદા સાહેબે એક દિવસે મને ફરમાવ્યું કે જેવી રીતે હજરત કપ્ટાન સાહેબ (રહ.)ને અલ્લાહ તઆલાએ મીઝાની પાર ચાલ્યા જવાની શક્તિ આપી હતી તેવી શક્તિ મને પણ આપી છે. તમારે અનુભવ કરવો હોય તો જુઓ ! હું મકાનની બહાર ચાલ્યો જાઉં છું. તમે અંદરથી બારીબારણાં બંધુ બંધ કરીને, સાંકળ ચઢાવીને પછી મને અવાજ આપજો, હું’ (બારીબારણાં ખોલવા વગર તેની આરપાર થઈને) તરત જ તમારી સામે હાજર થઈ જઈશ ! અને ખરેખર, મારા આશ્ચર્ય વચ્ચે, આપે મને ત્રણ વખત એ રીતે કરી બતાવ્યું !’

તેમના મિત્ર આવા મહાન હોય !

દાદા હજરત સાહેબ (રહ.) પોતાની કિતાબ ‘અહસનુલકવીમ’માં ફરમાવે છે :

‘મારા એક માનનીય ખુતુબ્ મને કોઈ કોઈ વખત ફરમાવતા કે તેમના જન્મથી અગાઉ તેઓ કેટલીયે વખત રહના સ્વપ્નમાં, સિદ્ધાંતો સહિત હજરત સૈયદ ઈમામ અલી શાહ સાહેબ (રહ.)ના ઝિક્રના હલ્કહમાં હાજર થતા હતા. વળી હજરત સૈયદ સાહેબ (રહ.)ની શિક્ષ અને સૂરત કેવી હતી અને મસ્જિદમાં હલ્કહની જગ્યા કેવી હતી તે પણ ફરમાવતા હતા જોકે તેઓ હજરત સૈયદ સાહેબ (રહ.)ના (ગામ) મકાન શરીફમાં કદાપિ ગયા નથી અને વળી એ ખુતુબ્ના જન્મ પહેલાં તો હજરત સૈયદ સાહેબ (રહ.) ઈન્તેકાલ ફરમાવી ચૂક્યા હતા !’

‘વળી જે ખુતુબ્ મને (ઉપરની હકીકત બતાવી હતી) તેમની ખુતુબ્ના સખળ પુરાવો એ છે કે બ્યારે કુતૂર નખીયે કરીમ અલ્લહિસ્સલાતો વતતસ્લીમની જિયારત મને ખ્યાલમાં થઈ ત્યારે મેં અઝ્ કરી કે,

- ૧ હજરત સૈયદ ઈમામ અલી શાહ સાહેબ (રહ.)ના કાલાત માટે જુઓ ‘મેઅબારુસ્સુલુક’ (બીજી આવૃત્તિ) પા. ૪૨૧.

‘કુરૂર (સસ.) ! મને પોતાની સાથે મહીના મુનવરો લઈ ચાલો ! હું ત્યાં જ (આપ સસ.ની ખિદમતમાં) ઢાંજર રહીશ !

‘તો કુરૂર (સસ.)એ ઈરલાદ કરમાવ્યો :

‘તું હિન્દુસ્તાનમાં (જ) રહે અને હલાણા શખ્સની ખિદમતમાં જતો રહે !’

□

‘મને એનાથી પહેલાં એટલી ખબર હતી કે એ બુઝુર્ગને કુરૂર (સસ.)ની ઝિયારત બહેરી આંખો વડે અત્રતામાં થપા કરે છે અને કુરૂર (સસ.)ની એમના પર ખૂબ જ મહેરબાની છે.’

□

‘કેટલીક વેળા સામાન્ય મુદ્દાઓ અને અલ્લાહના મકબૂલ પાંદાઓ (પોતાની) કબરોમાંથી મોટા અવાજે કહ્યા કરતા કે :

‘નખી (સસ.)નો પ્યારો આવે છે !’

□

દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)એ, ‘અહસનુલકવીમ’માં ઉપર પ્રમાણે જેમની મહાન સિફતો વચાન કરમાવી છે તે મહાન બુઝુર્ગ કોણ તે બોલો છો ! તેઓ દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના પીરમાઈ અને પરમ મિત્ર હઝરત ફૈઝ મુહમ્મદ ખાનસાહબ (રહ.) છે પરંતુ ‘હઝરત કપ્ટાન સાહબ’ (રહ.)ના નામે વધારે બોલીતા છે. એક તરફ આપ સાહબે દિલ, સાહબે કશ્ફ, આશિકે રસૂલ, નખી (સસ.)ના પ્યારા, વલીયે કામિલ હતા તો બીજી તરફ આપ એક થરવીર સિપાહી પણ હતા અને જયપુર રાજ્યના લશ્કરમાં ‘કેપ્ટન’ના ઉચ્ચ હોદ્દા પર હતા.

આમળના પ્રસંગમાં ઉલ્લેખ આવી ગયો છે તેમ અલ્લાહ તઆલાએ આપને પણ ઝીઝોની પાર ચાલ્યા જવાની દિવ્ય શક્તિ આપી હતી જેનો અનુભવ આપે એક વેળા જયપુરના મહારાજા માધોસિંહને પણ કરાવ્યો હતો. મહારાજા માધોસિંહ આપને

ખૂબ જ આકર કરતા હતા. અને આપની સલાહ લીધા વિના કોઈ કામ કરતા ન હતા. આવા મકાન હતા દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ના પીરમાઈ અને પરમ મિત્ર। આપનો મઝારે મુળારક જયપુરમાં ઘાટ દરવાજા રોડ પર, ‘અંકૂર’ થિયેટરના કંપાઉડમાં છે. જેમના મિત્ર આવા મકાન હોય તેમના વિશે કોઈ શું લખે।

સૌથી મોટી કરામત

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ની સૌથી મોટી કરામત એ હતી કે આપ શરીઅત અને સુન્નતના ચુસ્ત પાળક હતા. મારા હજરત સાહબ (દા.ખ.) ફરમાવે છે કે,

‘મારાં દાદા અમ્મા અને ફરમાવ્યાં કરતાં હતાં કે જ્યારથી તમારા દાદા જેહે મારી શાદી થઈ છે ત્યારથી તમારા દાદાની તલ્કજજુદની એક પણ નમાઝ કઝા થયેલી મેં જોઈ નથી।’

જે તલ્કજજુદની નમાઝ વિશે આપ (રહ.) આટલા ચુસ્ત અને ચીવટવાળા હોય તો શરીઅતની અન્ય બાબતોના આપ કેટલા આગ્રહી હશે! આપ પોતે પોતાની એક નજમમાં ફરમાવે છે કે :

જો કરે દઅવયે વિલાયત હો શરીઅત કે ખિલાફ,

જનલો કાઝિય હય વહ જસ ઈસ સિવા કુજ બી નહિ,

મત બના સુરત ફખીરોંકી ન હો મથહૂર તુ

મુત્તાબએ ખેરુલ જશર (સહ.) હો જસ ઈસ સિવા કુજ બી નહિ.

અવકાફ

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ને દીની દર્સ્તગાહો અને ઈલાહી ઈબ્નાદતગાહો બાંધવામાં ખાસ રસ હતો. આપે અથાગ મહેનત અને લાખો રૂપિયાનો ખર્ચ કરીને જયપુરમાં નિર્માણ કરેલા અવકાફ પૈકી કેટલાક નીચે પ્રમાણે છે :

૧ મસ્જિદે હૈઝુમ ફરોશાન

૨ મદસસે તાલીમુલ ઈસ્લામ

- ૩ ઉપરોક્ત બંને અવકાશના નિભાવ મારે મિત્રો ઈસ્માઈલ રોડ પર બાંધેલી એ માળીની વિશાળ અને અવ્ય હમારન
- ૪ હિદાયત મસ્જિદ
- ૫ મદ્રસએ તબવીફુલ ફરઆન
- ૬ મહેમાનખાનુ
- ૭ હિદાયત બાગ

આ અવકાશની વિશિષ્ટતાઓ પૈકી એક એ છે કે એના બાંધકામમાં ફરિશ્તાઓ પણ ભાગ લેતા હતા. દાદા હજરત સાહબ (રહ.) ખોતાના એક ખાદિમ ઈદુમિયાને ઘણીવાર ફરમારતા કે,

‘ઈદુમિયાં ! હું મારી આંખોથી જોઉં છું કે કડિયાઓ જે કામ અધૂરું મૂકી જાય છે તેને ફરિશ્તાઓ ખોતાના હાથો વડે પૂરું કરે છે !’

ખીજી વિશિષ્ટતા એ છે કે દાદા હજરત સાહબ (રહ.) એ મજબૂર સહકર્મે જારીયા અને વફા મિલકતોમાં ઘણી વેળા હુમ્મર (સહ.)ની જિવારત કરેલી છે જેમાંથી કેટલાક પ્રસંગો આપે ‘કુતુકુલ હમે’ન’માં પણ લખેલાં છે. આપની ખિદમતો મકબૂલ અને મુસ્તાજબ હોવા વિશે એનાથી વિશેષ પુરાવા શું હોઈ શકે !

પરોપકાર અને જેલવાસ

એક મુસલમાન ભાઈને અઢી હજાર રૂપિયાની સખત જરૂરત હતી. અઢી હજાર રૂપિયા તે વખતે ઘણી મોટી રકમ ગણાતી હતી. ઘણી કોશિશ છતાં તે ભાઈથી નાણાંની વ્યવસ્થા થઈ શકી નહિ એટલે ખૂબ જ પરેશાન હતા.

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)માં પરોપકાર વૃત્તિ ભારે હતી. ભાઈને પણ પરેશાન જોઈને પોતે પરેશાન થઈ જતા. અમુક યોગ્ય મુદ્દતમાં નાણાં અમુક પરત કરવાની શરતે, ખોતાની

અંગત ભમીનગીરીથી હજરતે પેલા મુસ્લિમ ભાઈને એક શબ્દ પણ નાણું કરજો અપાવ્યા.

મુદત વિત્યા છતાં, પેલા ભાઈએ નાણું પરત ન કર્યા. લેણદારે ઢોટમાં હજરત સામે દાવો નોંધાવ્યો. ઢોટ છુકમનામું કરી આરમ્બું. હજરતની આર્થિક પરિસ્થિતિ ઠીક ન હતી એટલે આપ લેણદારને નાણું ચૂકવી ન શક્યા. લેણદારે હજરત વિરુદ્ધ ઢોટમાં દરખાસ્ત કરી એટલે ઢોટ આપને બે મહિનાની જેલની સજા કરી.

જેલવાસના સમયનો પણ હજરતે સદ્ ઉપયોગ કર્યો અને હજરત મુજહિદ અહ્મદેસાની (રહ.)ના મક્તૂબાત શરીફના (પત્રોના) ત્રણ ભાગોનો ફારસીમાંથી ઉર્દૂમાં આપે ખુલાસો લખ્યો. જેલમાંથી મુક્ત થયા પછી એ ખુલાસો આપે 'દુરે લાસાની' નામથી ત્રણ ભાગમાં પ્રગટ કર્યો.

□

આપનાં નેક બીવી સાહિબા

હાહા હજરત સાહબની સાદી ચોલીસ વરસની ઉંમરે જયપુરના પોસ્ટ માર્કટર સેન્ટ્રલ આરમ્બડ અલી સાહબની સુસંસ્કારી પુત્રી સાથે થઈ હતી. આપનાં બીવી સાહિબા ખૂબ જ નેક, પરહેઝમાર, મુતકી, સાલિહા, સાબિરા અને ખિદમતગુઝાર ખાતૂન હતાં. હાહા હજરત સાહબ (રહ.) બ્યારે આખી રાત મુરાકિબ થઈને બેસી રહેતા હતા ત્યારે ઉનાળામાં આપ આખી આખી રાત હાથ વડે પંખો નાખતા બેસી રહેતા હતા જેના કારણે હાથમાં આંટણું પણ પડી ગયા હતા. હાહા હજરત સાહબ (રહ.)ને પણ આપના પ્રત્યે અપાર પ્રેમભાવ હતો અને આપના કલ્પની તરફ હંમેશાં મુતવજબજે રહેતા હતા. આ ખાલિસ ખિદમત અને આ તવજબજે રંજ લાવી અસ્માક તઆલાએ આપને પણ વિલાયતથી મુશરફ કરાવ્યા!

૧૭૨ પીડિલ આખર, ૧૩૭૧ (અંગ્રેજી તારીખ ૧૫, જાન્યુઆરી ૧૯૫૨)ના રોજ દાદી અમ્માનો જયપુરમાં ઈન્તેકાલ થયો ત્યારે મારા હઝરત સાહબ (દા. બ.) જયપુરમાં હાજર ન હતા. એટલે આપના અંતિમ દીદાર કરી શક્યા ન હતા. ઈન્તેકાલના પાંચ-૭ મહિના પછી ભારે વરસાદના કારણે આપની કબર ધોવાઈને ખૂલી ગઈ. મારા, હઝરત સાહબ (દા. બ.) ફરમાવે છે કે,

‘મને આ બાબતની જાણ થતાં જ હું તત્કાળ ત્યાં પહોંચી ગયો. લાશ સ્પષ્ટ જોઈ શકાતી હતી. કશું જોયું ને તેવું અકબંધ હતું તેના પર કાંઈ સુકાં પડ્યો ન હતો! કબરમાંથી અનુપમ, અનોખી ખુશ્બૂ રેસાતી હતી. દાદી અમ્માનો સહેરો અને એક બાજુ ખૂલી ગયા હતા. દાદી અમ્મા જાહે ગાદ નિદ્રામાં પેઢેલાં હતાં. ચહરા પરની ચામડી જીવતા માણસના જેટલી જ મુલાયમ હતી. વાળમાં મુસલ પછીની બીનાસ હજી તેવી જ હતી. વાળમાં મહેંદીનો રંગ પણ હજી તેવો જ હતો.’

‘મેં દાદી અમ્માના કપાળે સુબન કયું’. આટલા લાંબા સમયે પણ અલ્લાહ તઆલાએ મારી દાદી અમ્માની આખરી જિંદગત કરાવી તે બદલ શુક્ર અદા કર્યો. લાસને કબરમાં ફરીથી સારી રીતે કશન કરી ચાલીનું વહેલું બદલાવી ને કબરમાં ફરીથી તુકસાન ન થાય એવી પાકી વ્યવસ્થા કરી.’

□

દાદી અમ્મા (રહ.)ના મઝારે મુબારકની તખ્તી પર આપના પુત્ર મોહાના મુહમ્મદ અબ્દુલ હમ ‘કાઈઝ’ સાહબ રચિત નીચે પ્રમાણે તારીખનો ‘કાઆ’ લખેલો છે :

પ્રુદાકા ફઝલ સરદારે દો આલમકી ઈનાયત થી,

કે સારી જિન્દગી હર હાલમે વકફે ઈબાદત થી.

મઝર સરતાજ હી જબ હો મયે અલ્લાહકો પ્યારે,

તો ફિરં મહ આખરી, મહૂમ સૌહરકી ઈતાઅત થી.

કે વહ બી ચલ બસી નકશે કદમપે અપને શોહરકે,
તકાઝા થા યહી દિલકા યહી શાને રક્ષાત થા.
યહી સમગ્ન હું મેં તો ઉનકી હર હર બાતસે 'શર્ઈઝ'
કે ઉનકી ઝિન્દગી ઔર મૌત સમ નઝરે 'હિદાયત' થા.

□

આપના સંતાનો

આપને ચાર પુત્રો અને પાંચ પુત્રીઓ મળી નવ સંતાનો થયાં. ચાર પુત્રોનાં નામો નીચે પ્રમાણે છે :

- ૧ હકીમ મુહમ્મદ અસ્તાફ અલી ખાન સાહબ
- ૨ હકીમ મુહમ્મદ શોકત અલી ખાન સાહબ
- ૩ મોલવી મુહમ્મદ અબ્દુલ હમ 'શર્ઈઝ' સાહબ
- ૪ જનાબ મુહમ્મદ અબ્દુલ ફયમ 'નાતિક' સાહબ

હાહા હઝરત સાહબ (રહ.)એ પોતાનાં તમામ સંતાનોને ઉચ્ચ તાલીમ અને તર્બિયત આપી હતી. આપના બે પુત્રો (નં. ૩ અને ૪) હજુ હયાત છે. આપના સૌથી મોટા પુત્ર અને મારા હઝરત સાહબના વાલિદ જનાબ હકીમ અસ્તાફ અલી ખાન સાહબનો તા. ૫-૩-૧૯૮૬ બુધવારના રોજ સત્રબગ એકસો દસ વરસની ઉંમરે ઈન્તેકાલ થયો. ઈબાલિલ્લાહે...

આપના ખલીફાઓ

હાહા હઝરત સાહબ (રહ.)ના અનેક ખલીફાઓ પેઢી કેટલાક બુબુર્ગોના નામો નીચે પ્રમાણે છે :

- ૧ હઝરત મૌલાના શાહ મુહમ્મદ અબ્દુર્રહીમ સાહબ (દા.બ.)
- ૨ હઝરત મૌલાના સૈયદ મુહમ્મદ સોહરાબઅલી સાહબ (રહ.)
- ૩ હઝરત મુન્શી બૈતુલ્લાહ સાહબ (દા. બ.)
- ૪ હઝરત બાબા અબ્દુસ્સમદ ખાન સાહબ (રહ.) (શેખાવાદી જયપુર)

- ૫ હઝરત પીરજી નિઝામુદ્દીન સાહબ (રહ.) (નનંદ શરૂક,
શૈખાવાદી, જયપુર)
- ૬ હઝરત હાફિઝ મોસવી ગુલામરસૂલ સાહબ (રહ.) (ચુરન)
- ૭ હઝરત રઝા હુસૈન સાહબ (રહ.) (વલસાડ)
- ૮ હઝરત માસૂમઅલી શાહ સાહબ (રહ.) (જયપુર)
- ૯ હઝરત સૈયદ મેહમૂદ અલી સાહબ દહેલવી (રહ.) (કરાંચી)
- ૧૦ હઝરત સુફી અબ્દુર્રહીમ સાહબ (રહ.) (નંદરખાર)
- ૧૧ મોસવી શરીફ હસન સાહબ (રહ.) (કાનપૂર)

□

હઝરત બાબા અબ્દુસ્સમદ ખાન સાહબ (રહ.) 'મદામે મુહમ્મદી' (સલ.)ના ફેઝાનથી મુશરફ હોવાના પ્રસંગનો ઉલ્લેખ આગળ આવી ગયો છે જેનાથી દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના ખલીફાઓના અતિ ઉચ્ચ મરતબાઓનો ખ્યાલ આવે છે. એ તમામ છુત્રુઓના વિગતે હાલાત લખવાની ઇચ્છાને સ્થળ સંકેતના કારણે રોકવી પડે છે. ઉપર આપેલી યાદીમાંના પ્રથમ ત્રણ છુત્રુઓ વિશે ખૂબ જ ટૂંકાણમાં થોડી વાતો લખું છું.

હઝરત મુન્શી બૈતુલ્લાહ સાહબ (દા.ખ.)

આપ ઉત્તર પ્રદેશના ફેઝાબાદના મૂળ વતની હતા પરંતુ વરસોથી સુરત આવીને વસેલા છે અને હવે સુરતને જ પોતાનું વતન બનાવી લીધું છે. સુરતની ઉર્દૂ શાળામાં આપે વરસો સુધી શિક્ષણ કાર્ય કર્યું છે. સુરતમાં આપ દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના સંપર્કમાં આવ્યા અને બેઅત થયા. બારે મુઝાહિદા અને રિવાઝતો તેમ જ દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ની નઝરે કરમથી ઉચ્ચ ખાતિની તરફીઓ હાંસિલ કરીને દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ની ખિલાફતથી મુશરફ થયા. આપથી સિલસિલાનો ફેલાવો થયો થયો છે. ઝુજરાત, મહારાષ્ટ્ર, બંગાળ ઉપરાંત ભારતના

અન્ય પ્રદેશોમાં પણ આપના હજારો મુરદો મોજૂદ છે. આપ અમલિયાતમાં પણ ખૂબ મશ્હૂર હતા.

દાદા હજરત સાહબ (રહ.) જોડે તેમ જ મારા હજરત સાહબ (દા.બ.) જોડે શુજરાતના પ્રવાસમાં હમેશાં સાથે રહેતા હતા પરંતુ છેલ્લાં કેટલાંક વરસોથી આપ તંબીર બીમાર છે અને પથારીવશ છે. આપનો જન્મ ક્રિ.સ. ૧૩૨૩માં થયો હતો એટલે હાલમાં આપની ઉંમર પણ સગલજ ચોવાંસી વરસની થઈ છે અને હમજોરી એટલી વધારે છે કે હવે ઘરની બહાર પણ નીકળી શકતા નથી. બે-ત્રણ મોટા ઓપરેશનો પણ થઈ ગયા. ખૂબ આબિદ, ઝાહિદ, મુતકરી અને પરહેઝમાર યુગુર્જ છે. અલાહ તઆલા આપને શિશ્વએ કામિલા, આજિલા અતા ફરમાવે. આમીન.

□

હજરત મોલાના સૈયદ મુહમ્મદ સોહરાબઅલી સાહબ (રહ.)

આપ મોજો ભરોટિયા, તામુકા ડોમરીવાજંજ, જિલ્લા બસ્તી (યુ.પી.)ના વતની હતા. ખૂબ જ ઉચ્ચ અને મંદકારી સૈયદ ખાનદાનના નબીરા હતા. જિન્નાત પણ આપના ખાનદાનની ઈજ્જત કરતા હતા. આપે પોતે પોતાના બાળપણનો એક પ્રસંગ અને કહ્યો હતો તેનો સારાંશ આ પ્રમાણે છે :

હજરત બ્યારે બાળક હતા ત્યારે આપના મામમાં એક શપ્તને જિન્ન પ્રવેશ્યા હતા. તે ખૂબ જ જલાલી હતો. અનેક ઈલાજો અને અમલો કરવા છતાં જતો ન હતો. તે શપ્તને મામના પાદર દોરડા વડે ઝાડ સાથે બાંધી રાખતા હતા.

એક દિવસે રમતા રમતા હજરત તે તરફ જઈ પહોંચ્યા. સંજોગવશાત્ તે વખતે ત્યાં બીજાં કોઈ હાજર ન હતું; એટલે બાળસહજ વૃત્તિથી આપને ટીખળ કરવાનું મન થયું. આપે પગમાંથી પગરખું કાઢીને પેલા શપ્તને માયું.

આ કૃત્યથી એકદમ યુરસે ઘર્ષને જિ-ને એટલું સારે જો
કયું કે દોરકું તરી મયું. અંધનમાંથી મુક્ત થતાં જ તે શખ્સ
વીજળાવેજે હજરતની સામે જીલો ઘર્ષ ગમે અને યુરસામાં કહ્યું,

‘બચ્ચા ! તું છુરુર્જોના ખાનદાનમાંથી છે એટલે જવા હજ
હું નહિતર તારા કૃત્યની મજા અત્યારે જ તને ચખાડી દેત !

વળી તમારા ઉચ્ચ ખાનદાનના સન્માન ખાતર આ શખ્સને
છોડીને કું અત્યારે જ અહીંથી ચાલ્યો જઈ છું. અરસસામે
અસમકૂમ !’

અને તરત પેલો શખ્સ સારો ઘર્ષ ગમે !

□

આપે ઉચ્ચ દીની તાલીમ કાનપૂરના દારૂક ઉલૂમમાં મેળવીને
પછી ત્યાં જ લગભગ પાંચ વરસ સુધી દર્ફ-તદરીસમાં તથા
અગિયાર વરસ ફતાવા નવીસીમાં ખિદમત આપી. એ દરમિયાન
દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ના કાનપૂરના દોરા દરમિયાન આપના
સંપર્કમાં આવ્યા અને મિત્ર થયા. ઉચ્ચ બાતિની સલાહિયતો,
સાચી તલબ, પાદે ઈલાહીમાં મહેનત અને ઈસ્તેકામત તેમ જ
મુરશિદે કામિસની તલબજોડના કારણે અસ્લાહ તઆલાએ પોતાના
કાલથી આપને ઉચ્ચ મકામેથી યુરર્ફ ફરમાવ્યા અને દાદા
હજરત સાહબ (રહ.)એ આપને ખિલાફત અર્પણ કરી. આપથી
સિલસિલાનો ફેલાવો ઘણો થયો છે. કારતબરમાં આપના હજરો
મુરીદો મોજૂદ છે.

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ના ઈન્તેકાલ બાદ આપ (રહ.)
સૌ પ્રથમ એકલા હરસોલ (અજરાત)ના દોરા પર તશરીફ લઈ
ગયા ત્યારે આપનું મન ખૂબ જ મુઝબલુ અનુભવતું હતું પરંતુ
સવારે ઈશરાકની નમાઝ પઢીને આપે સલામ ફેરવી તો આપે
દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ને પોતાની પાસે બેઠેલા જોયા. આ
જોઈને આપની તમામ મુઝબલુ દૂર ઘઈ ગઈ. દાદા હજરત સાહબ

(૨૬.)ની આપ પર કેટલી નજરે કરમ હતી તેનો આનાથી વિશેષ પુરાવો શું હોઈ શકે !

મારા હજરત સાહેબ (દહળ.) જોડે પ્રવાસમાં મોટા ભાગે આપ સાથે રહેતા હતા એટલે સુરત, વલસાડ, મુંબઈના દોરા દરમિયાન આપની મુબારક ખિદમતમાં હાજર રહેવાનો ઘણું વરસો સુધી મને મોકો મળતો રહ્યો હતો. આપને મળતી વેળા મારા પર એવો હેત વરસાવતા, કે હું મારા પ્રેમાળ દાદા સાહેબને મળતો હોઉં એવો મને ભાસ થતો.

આપ અત્યંત પિનખ અને મૃદુ સ્વભાવના હતા. આપને ગુસ્સે થતા મેં ક્યારેય જોયા નથી. પોતાનો ખુશ હ મસ્તબો કોઈ રીતે જાહેર ન થઈ બધા જોની આપ ખાસ તકેદારી રાખતા. વાઝામાં અને માતાચીતમાં હેતુપૂર્વક આપા એવી સીધી, સાદી, માસજનો જેવી વાપરતા કે આપ પ્રખર આસિમ અને આરિફ હોવાનો કોઈને અણસાર પણ ન આવે. સમભગ એંસી વરસની ઉંમરે પણ, યુવાનને શરમાવે એવાં ચેતન અને સ્ફૂર્તિ આપના જંદનમાં હતા. આ ઉંમરે પણ એટલા ઝડપથી ચાલતા કે ખીજને કોડવું પડે. આ ઉંમરે પણ અરધી રાતથી લઈ સવારે ઈશરાકતી નમાઝ સુધી સતત મુરાકિબ રહીને બેસતા. ખૂબજ આબિદ, ઝાહિદ, શરીઅત અને સુખદાના પાળક અને ખુશ હસાનવાળા ખુસુખ હતા.

કેટલોક સમય પેટના કેન્સરની માંદગી બોમ્બે, ગુમેરાત તારીખ ૨૬ મી માર્ચ, ૧૯૮૪ના રોજ, મળકેકે ચાર વાગે, તહજજુદના સમયે, કાનપુરમાં આપનો ઈન્તેકાલ થયો. ઈન્ના શિદલાહે વ ઈન્ના ઈલૈહે રાજેઉન.

કાનપુરથી જયપુર લાવીને, ગુમ્માના દિવસે, ગુમ્માની નમાઝ પહેલા આપને આપના પીરો મુરશિદ હજરત મોહાના શાહ મુહમ્મદ હિદાયત અલી (૨૬.)ની પાસે દફન કરવામાં આવ્યા.

નન્તેકાલના એક દિવસ પહેલાં આપે હજરત મોલાના શાહ અબ્દુર્રહીમ સાહબ (દા. બ.)ને ફરમાવ્યું હતું કે,

‘મને હજરત સાહબ (હજરત મોલાના શાહ મુહમ્મદ હિદાયત અલી સાહબ રહ.) જયપુર બોલાવે છે !’

□

આપ (રહ.)ના નવાસા, મુહતરમ મોલવી ખુરશીદ અહમદ સાહબ નદવી સરલમદ્ હવે આપના જનશીન છે.

□

‘મારા પછી મારો અબ્દુર્રહીમ છે’

દાદા હજરત સાહબ (રહ.) પોતાના પ્રિય પૌત્ર મુહમ્મદ અબ્દુર્રહીમ બિન હકીમ અસ્તાદ અલીખાન સાહબ (દા. બ.)ની ઉચ્ચ બાતિની શક્તિઓને તેમ જ પોતાના જનશીન બનવા માટેની એમની યોગ્યતાને પોતાના નૂરે ફિરાસત વડે બાણી મથા હતા એટલે આપે એમની અત્યંત ઠાણશ્યા તાલીમ અને તર્બિયત ફરમાવી. આપને જન્મ ઈ.સ. ૧૯૧૬માં થયો હતો. પ્રાથમિક દીની તાલીમ જયપુરમાં પૂરી કર્યા પછી ઉચ્ચ દીની તાલીમ માટે લખનવના મશહર ‘દારુલ ઉલૂમ દિરંગી મદલ્સ’માં આપને દાખલ કર્યા, ત્યાં આપે ઉચ્ચ કક્ષાના આલિમો પાસે તાલીમ મેળવી. વળી દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ની ખાસ સૂચના પ્રમાણે લખનવના તે વેળાના એક ઉચ્ચ કક્ષાના ‘હુઝુર્ગ’ હજરત મુસ્તાકઅલીખાન સાહબ (રહ.)ની ખિદમત શરીફમાં પણ આપ હાજરી આપતા રહેતા હતા.

મારા હજરત સાહબ (દા. બ.) ફરમાવે છે કે,

‘એક દિવસે હું હજરત મુસ્તાકઅલીખાન સાહબ (રહ.)ની ખિદમતમાં હાજર થયો તો આપે વાતના કંઈપણ પૂર્વાપર સંબંધ વિના અત્યાનંદ ફરમાવ્યું,

“તમારી છે અને તમને મળશે.”

‘તે વખતે આ વાક્યનો અર્થ મને સમજાયો ન હતો પરંતુ પાછળથી સમજાયો.’

૮

આલિમની સનહ મેળવ્યા પછી મારા હઝરત સાહેબ (દા. બ.)નો વિચાર હજુ આગળ તકસીરનો ઉચ્ચ અભ્યાસ કરવાનો હતો અને તે મારે દાદા હઝરત સાહેબ (રહ.)થી પરવાનગી માંગી. દાદા હઝરત સાહેબ (રહ.)ને પોતાની જિંદગીના હવે ત્રણતરીનાં વરસો પાછી હોવાનો કદાચ ઈશ્કામ થઈ ગયો હતો એટલે આપે ‘પૂળ જ વડાલથી ફરમાવ્યું,

‘અબ્દુરહીમ ! તમારી હવે મને પોતાને જરૂર છે.’

અને ખરેખર એના લગભગ ત્રણ વરસ પછી આપનો ઈન્તકાલ થયો. એ ત્રણ વરસ દાદા હઝરત સાહેબ (રહ.)એ મારા હઝરત સાહેબ (દા. બ.)ની બાતિની તર્જિવત તરફ તમામ લક્ષ કેન્દ્રિત રહ્યું. એ ત્રણ વરસ દરમિયાન આપને સતત પોતાની સાથે પકાણાવાની જેમ રાખ્યા. પ્રવાસમાં પણ હમેશાં સાથે જ રાખતા. એમાં બાતિની તર્જિવતની સાથે સાથે, પોતાના મુરીદો અને અમીઓ સાથે પોતાના બાવિ બનદાનનો પરિચય કરાવવાનો હેતુ પણ કદાચ હતો.

દાદા હઝરત સાહેબ (રહ.)ની ખુશસી તબક્કેદ અને મારે પ્રેમભાવ, મારા હઝરત સાહેબ (દા. બ.)ના મારે મુબહિદા અને રિયાઝત તેમ જ ફરજે ઈલાહીના કારણે મારા હઝરત સાહેબ (દા. બ.)એ વરસોનો મુશ્કેલ માર્ગ મહિનાઓમાં પાર કરી લીધો.

દાદા હઝરત સાહેબ (રહ.)ની નવાજીશના માત્ર બે બનાવો અહીં નમૂના પૂરતા લખ્યું છું. મારા હઝરત સાહેબ (દા. બ.) ફરમાવે છે કે,

‘એક દિવસે મેં પંચાબમાં મારા દાદા સાહેબ અલ્હિરહમતને માત્ર લૂંગી પહેરેલા નિહાળ્યા. આપનું ઉપરનું અરધું બદને

મુખારક પૂલકું હતું. હું એક નાના (ધાવણા) બાળક જેવો હતો અને આપે મને પોતાના બંને હાથોમાં ઊંચકીને સુવાડ્યો હતો અને (જેવી રીતે બાળકને ધવડાવતી વેળા માતાની છાતી બાળકના મોઢામાં હોય છે તેવી રીતે) દાદા સાહબ અલેહિરહમતની છાતી મારા મોઢામાં હતી !

એને તસવુફની પરિભાષામાં 'ઝિમિન્યતે સુગરા' કહે છે.

બીજો એક જનાબ મારા હજરત સાહબ (દા. બ.)એ આ પ્રમાણે ફરમાવેલો છે :

'જાધરા (ગુજરાત)ના પ્રવાસ દરમિયાન એક દિવસે મામૂલ પ્રમાણે મારા દાદા સાહબ અલેહિરહમતની જોડે પાછલી રાતે નદી કિનારે ફુંકેલતો હતો. પુલ ઓળંગતી વેળા જ્યારે અમે મધ્યમાં પહોંચ્યા ત્યારે અચાનક દાદા સાહબ અલેહિરહમતે ધોળી બદને ફરમાવ્યું,

"અબ્દુરહીમ ! એક વખતે હજરત મુજહિદ અલેસાની (રહ.) અને હજરત ખવાબ મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.) પણ આ જ પ્રમાણે, આ જ સમયે રાત્રી નદીના કિનારે ટહેલતા હતા ત્યારે મુહમ્મતે પિદરી (પિતૃપ્રેમ)એ જોશ માર્યો અને હજરત મુજહિદ અલેસાની (રહ.)એ હજરત ખવાબ મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.)ને એક પળમાં મન્સબે કૈમુમિયતથી મુસરફ ફરમાવી દીધા અને પછી ફરમાવ્યું કે,

"વિદાયતે માસમિયહમાં ફકીરનો ગુજર એક મુસાફિર સમાન છે !"

મારા હજરત સાહબ (દા. બ.) ફરમાવે છે કે,

'દાદા સાહબ અલેહિરહમતે જ્યારે આ પ્રમાણે ફરમાવ્યું હતું ત્યારે મારી કેશિયત પણ અજળ થઈ ગઈ હતી !'

મારા હઝરત સાહબ (દા. બ.)ની ઉચ્ચ બાતિની તરફીઓથી દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ને સંતોષ થયો અને ઈન્તેકાસથી લગભગ એક વરસ પહેલાં, હરસોલમાં આપના એક ખાસ અગ્રીજ મુહતરમ સાલેહખાન બેલીમ, ખેરાલુવાલા સાહેબે, બનશીની વિશે પૂછેલા પ્રશ્નના જવાબમાં મુહતરમ હાજી મહમદભાઈ ચાંદણ, મુહતરમ ઈલાહીમખાઈ હરસોલવાલા તથા અન્ય અગ્રીજોની હાજરીમાં ફરમાવ્યું કે,

‘મારા પછી મારો અબ્દુરહીમ છે.’

દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના મુરીદો

સમગ્ર ભારતમાં અને ભારત બહાર પાકિસ્તાન, દક્ષિણ આફ્રિકા અને હિન્દુસ્તાન વગેરેમાં પણ દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના હઝારો મુરીદો હતા જેમાંથી આજે પણ ઘણા હજુ હયાત છે. પોતાના મુરીદોની તર્જિમતના માટે દાદા હઝરત સાહબ (રહ.) મોટા ભાગે પ્રવાસમાં રહેતા હતા. દરેક જગ્યાએ અનુકૂળતા પ્રમાણે કેટલાક દિવસો રોકાઈને પોતાના મુરીદોને વાખજ અને નસીહત ફરમાવતા હતા તેમજ પોતાની સુહબત અને બાતિની તબક્કાએક વડે તેમની તર્જિમત ફરમાવતા હતા. આપના ઈરશાદાત અને મસજૂઆત બેહદ ભામેજ અને અસરકારક હતા. આપની તકરીર અત્યંત દિલનશીન, રૂઢ પરવર અને ઈમાન અફરોજ હતી. હકના હઝારો તાલિમો આપની જાતે ગિરામાંથી ફેજ હાંસિલ કરતા હતા. વલસાડમાં આપ કેટલીક વેળા એક-દોઢ મહિનો યોજતા હતા.

શેઠ ફકીરભાઈ મનીઆર, વલસાડી

સુજરાતમાં અને ખાસ કરીને વલસાડમાં દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ને સૌ પ્રથમ તેડી લાવનાર મહુમ્મ શેઠ ફકીરભાઈ મનીઆર, વલસાડી હતા. શેઠ ફકીરભાઈ મનીઆર, વલસાડી તે વખતે વલસાડના નવાગ સમાન ગણાતા હતા; અને તન મન ધનથી

દાદા હજરત સાહબ (રહ.) પર ફીકા હતો. તે જમાનામાં એક કડિયાની એક દિવસની મજૂરી માત્ર બે આના (બાર પૈસા) હતી ત્યારે આવા સોંધવારીના જમાનામાં શેઠ ફકીરભાઈ મનીઆર, વલસાડીએ દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ને આપના મુબારક વટફોળા બાંધકામ માટે લગભગ એસી હજાર રૂપિયા આપ્યા હોવાનો ખ્યાલ છે. કુચૂરે અકલસ (સલ.)થી આપને એવો ઈશક હતો કે આપ (સલ.)નું નામે મુબારક સાંભળતાં જ, જાણે નળની ચકલી ખોલી હોય તેમ આંખોમાંથી અશ્રુઓનો ધોધ વહેવા માંડતો હતો. બુચુરોની ખિદમત અને કુચૂર (સલ.) પ્રત્યેના ઈશકના કારણે ઈન્તેકાલ બાદ આપને કેટલો જીવો મરતયો મળેલો છે તે વિશે મારા હજરત સાહબ (દા. બ.) હરમાવે છે કે :

‘દાદા સાહબ અલૈહિરુઢમતે એક દિવસે ખવાબમાં જોયું કે કુચૂરે અકલસ (સલ.)ના રોજીએ અનવરની પાસે એક અતિ ખૂબસુરત, નકશીકામવાળો મઝાર છે અને તેની પાસે (હજરત મિર્ઝા જાનેજનાં છઠીદ રહ.ના ખલીફા હજરત ગુલામ અલી શાહ સાહબ હહેલ્વી (રહ.) જિલા છે.

‘હજરત ગુલામ અલી શાહ સાહબ હહેલ્વી (રહ.)એ દાદા સાહબ અલૈહિરુઢમતને પૂછ્યું,

“તમને ખબર છે કે આ મઝાર કોનો છે ?”
દાદા સાહબ અલૈહિરુઢમતે હરમાવ્યું,

“હજરત ! આપ જ હરમાવે કે એ મઝાર કોનો છે ?”
હજરત ગુલામઅલી શાહ સાહબ હહેલ્વી (રહ.)એ હરમાવ્યું,

“એ શેઠ ફકીરભાઈ, વલસાડીનો મઝાર છે !”
વળી આપે હરમાવ્યું કે,

‘અલ્લાહ તઆલાએ નખીએ કરીમ (સલ.)ને એ કુદરત અતા

ફરમાવેલી છે કે આપ (સહ.) ચાહે ત્યાંથી પોતાના ચાહનારાઓને પોતાની પાસે બોલાવી લે છે ।’

□

સેઠ હકીરભાઈ મનીઆર, વલસાડીનો ઈન્તેકાલ ૧૦, ઇવ્વાલ, હિ. સ. ૧૩૪૬ મુતાબિક ૧૨મી માર્ચ, ઈ. સ. ૧૯૩૦ના રોજ વલસાડમાં થયો હતો અને આપનો મજારે મુબારક વલસાડમાં મોટા તાર્દવાડના કબ્રસ્તાનમાં, દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ના ખલીફા રજા હુસેન સાહબ (રહ.)ના મજારે મુબારક નજીક છે પરંતુ આપનું અસલ કબાન કયાં છે તે ઉપરના બનાવથી માલુમ પડે છે. વળી આપના ઈન્તેકાલને પચાસ કરતાં પછી વધારે વરસો વિતી ગયાં હોવા છતાં આપને હજુ આજે પણ રહાની રીતે દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ની તમામ ચીજોથી કેટલો સગવડ છે તેના પુરાવો એ છે કે ઈ. સ. ૧૯૭૬માં ‘મેમ્બારુસ્સુલૂક’ના ગુજરાતી અનુવાદની પ્રથમ આવૃત્તિ પ્રગટ થઈ ત્યારે આપે વલસાડના એક મોઅતેબર શાખસને ખવાબમાં આપીને ફરમાવ્યું કે,

‘આજે હું ખૂબ જ ખુશ છું ।’

હાકિમ મોલવી ગુલામ રસૂલ સાહબ સુરતી (રહ.)

આપે મોલવી મુહમ્મદ હુસેન સાહબ પાસે તાલીમ મેળવી હતી. ત્યાર પછી આપ સુરતમાં સલાબતપુરાની તાડવાલી મસ્જિદમાં ઈમામત કરતા હતા. રમઝાન શરીફમાં તરાવીહ પઢાવવા માટે આપ વલસાડ પધારતા હતા. વલસાડમાં દાદા હજરત સાહબ (રહ.) સાથે આપ સંપર્કમાં આવ્યા અને યિઅત થઈને, ઉચ્ચ મઠાઓ હાસિલ કરીને, દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ની ખિલાફતથી પણ મુશરફ થયા.

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)એ સુરતની હિદાયત મસ્જિદમાં આપને ખિલાફત આપી હતી અને પોતાના દસ્તે મુબારક વડે દસ્તાવજ દી કરી હતી તે પછી હાજરબનોને ફરમાવ્યું હતું કે,

‘મોલવી સાહબને પણ મારી જેમ જ સમજાવે.’

૬૧

હાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ને સૌ પ્રથમ મોલવી સાહબ (રહ.) વસણાડથી સુરત તેડી લઈ ગયા. તે પછી સુરતમાં અને આસપાસના વિસ્તારોમાં આપના સિલસિલાનો ફેલાવો થયો.

સુરતમાં હાદા હઝરત સાહબ (રહ.)નો ઉતારો શરઆતમાં હરરામની મસ્જિદમાં રહેતો હતો. તે પછી સગરામપુરા, મોલવી સ્ટ્રીટમાં, જોષ્ટાવાડની મસ્જિદમાં ઉતરવા લાગ્યા. એ મસ્જિદનું નામ હવે ‘હિદાયત મસ્જિદ’ છે અને હઝરત મોલાના શાહ મુહમ્મદ અબ્દુર્રહીમ સાહબ પણ ત્યાં જ ઉતરે છે.

૬૨

સુરતના નિવાસ દરમિયાન હાદા હઝરત સાહબ (રહ.) મોલવી સાહબ (રહ.)ના જ મહેમાન રહેતા હતા. ખીજાની હાલત સ્વીકારતા પહેલાં આપની પરવાનગી લેવામાં આવતી હતી.

મોલવી સાહબ (રહ.)નો સ્વભાવ ખૂબ જ સીધો સાદો હતો. આપના ત્રણ પુત્રોમાંથી જનાબ અબ્દુલ ગુર સાહબ અને હાફિઝ ગુલામ મુશ્શહીન સાહબ હજુ હયાત છે.

ગુલામ મુશ્શહીન સાહબ હાફિઝ થયા પછી અઢી વરસ સુધી તાલીમ માટે જયપુર રહ્યા હતા અને ત્યાર પછી નદવત્સ ઉલમાં લખનવમાં તાલીમ મેળવવા માટે હાખલ થયા હતા. હઝરત મોલાના શાહ મુહમ્મદ અબ્દુર્રહીમ સાહબ (દા. બ.) પણ તે વેળા લખનવમાં ફિરંગી મહલમાં તાલીમ મેળવતા હતા.

૬૩

મોલવી સાહબ (રહ.)ને હાદા હઝરત સાહબ (રહ.)થી બારે મુહબ્બત હતી. હાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ને જેલની સજા થવાના સમાચાર બાબીને આપ ખૂબ રહ્યા હતા. તે વખતે મોલવી સાહબ

(રહ.) પાસે રોકક નાણાં ન હતા એટલે પોતાની ખીવીના ઘરેણાં વેચીને, દાદા હંઝરત સાહબ (રહ.)નું કઝ ચૂકવવા માટે નાણાં મોકલ્યા હતા !

ખિલાફત મળ્યાના લગભગ દસ વરસ બાદ, દાદા હંઝરત સાહબ (રહ.)ની હયાતીમાં ૨૦, શવ્વાલ, ૧૩૬૪ હિજરી સનમાં જુઝ્મ્યાના દિવસે આપનો ઈન્તેકાલ થયો. ઈન્ના લિલ્લાહે વર્ષના ઈલેહે રાજેઉન.

આપ (રહ.)નો મઝારે મુબારક સુરતમાં, સગરામપુરાની હિદાયત મસ્જિદના સહનમાં, આપ (રહ.)ના ઉસ્તાદ મોલવી મુહમ્મદ કુસૈન સાહબના મઝારની લગભગ છે; જેમાં સિરહાને, આરસની તખ્તી પર આ પ્રમાણે તારીખનો કત્મા લખેલો છે :

ખીસ શવ્વાલકો ખુદા કે ધર,
રહ જુઝ્માકે દિન કુઈ મહબૂલ;
હિજરી તેરાસો ઓર ચોસઠ મેં,
યસ દિયે મોલવી ગુલામ રમૂલ.

દાદા હંઝરત સાહબનો ઈન્તેકાલ

દાદા હંઝરત સાહબનો ઈન્તેકાલ ૧૭, જમાદીઉલ આખિર હિ. સ. ૧૩૭૦ મુતાબિક ૨૬ મી જૂન ૧૯૫૧ના રોજ બપોરે જયપુરમાં લગભગ ૧૦૦ વરસની ઉંમરે થયો અને તેજ દિવસે રાત્રે મઝરિયની નમાઝ બાદ, ઘરવાડા ઘાટ બહાર, સાહબના કબરસ્તાનમાં, આપના પીરો મુરશિદના ચરણોમાં દફન કરવામાં આવ્યા. આપના મઝારે મુબારકની તખ્તી પર આપના પુત્ર મોલવી મુહમ્મદ અબ્દુલ હવ 'શાહઝ' સાહબ રચિત નીચે પ્રમાણે તારીખનો કત્મા લખવામાં આવેલો છે :

ઈન્ને બાતિનકા ખજાના લૂટ ગયા,
આહ ! વહ મોલાકા ઈન્આમ જીઠ ગયા;

હાતિદે ઝીખીને 'જાઈઝ'ના કાલ,
તસરના ! એક કુખે ઈસ્લામ જીત મવા.

ઈન્તેકાલ પકીની એક કરામત

દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના એક ખાસ ખાદિમ અલ્તરમ મહમદભાઈ કડક, વલસાડી હરમાવે છે કે,

હઝરતના ઈન્તેકાલને કેટલાક મહિના વિત્યા બાદ હું જયપુર ગયો. એક દિવસે રાત્રે માળ ઉપર મહેમાનખાનામાં સૂતા હતો ત્યારે અરધી રાત્રે મને ગુસલની હાજત થઈ. જયપુરની હાડકાંને કિન્નરી દે એવી સખત ઠંડી હતી. હવે શું કરવું ? ચિતાએ મનને વેરી લીધું. ચાલ, નીચે તો જાઉં. અહાહ તઆલા કોઈ ઈન્તેઝામ હરમાવશે. એવું વિચારી હું જીક્યો. નીચે જવા દાદરના પગથિયાં ઉતરવા માંડ્યો. એકાએક મેં 'જેપુ' કે નીચે દાદરના છેલ્લા પગથિયાં ખાસે હઝરત સાહબ જોયા છે અને મને સંબોધીને હરમાવે છે,

‘મહમદભાઈ ! આવો ! ગુસલખાનામાં ધરમ પાણી, સાબૂ, દુવાલ, વગેરે મૂકેલું છે. તમે ગુસલ કરી લો !’

‘ગુસલની ચિતા મારા મગજ પર એવી સવાર હતી કે હું તે વેળા બીજું કંઈ વિચાર્યા વિના ગુસલખાનામાં ઝડપથી ચાલ્યો ગયો. ત્યાં ખરેખર ધરમ પાણી, સાબૂ, વગેરે બધું જ તૈયાર મૂકેલું હતું. ગુસલ કરતી વેળા એકદમ મારું મગજ ખૂલી ગયું કે, હઝરત સાહબનો તો ઈન્તેકાલ થઈ ગયેલો છે ! આપ અહીં ક્યાંથી ?! ઝડપથી ગુસલ પતાવીને હઝરત સાહબની ગુલાકાત માટે હું બહાર આવ્યો તો ત્યાં કોઈ મોજૂદ ન હતું !’

બનશીની અને નિરખતે ખાસ્સાહ

મારા હઝરત સાહબ (દા.ખ.)ની બનશીની વિશે લખવા પહેલાં, તસબુકની કેટલીક બાબતોને સમજવા માટે, શેખુલ

હદીસ હઝરત મોહાના મુહમ્મદ ઝકરિયા સાહબ (રહ.)ની 'આપ ખીતી' (આત્મકથા) સાગ-૪ પાના ૧૮૧થી ૧૮૩નો ફેટલાક અંશ અને ઉતારું છે. હઝરત શેખુલ હદીસ સાહબ (રહ.) લખે છે કે :

‘વિસાલના બે-ત્રણ દિવસ પહેલાં (ચચાબન હઝરત મોહાના મુહમ્મદ ઈલ્યાસ રહ. એ) આ સિયહકારથી કહ્યું કે,

‘મારા આદમીઓમાંથી ફેટલાક લોકો સાહબે નિસ્ખલ છે... મારા પછી એમાંથી કોઈ એકને મોહાના (અબ્દુલકાદિર) રાયપૂરીના મસ્જેદથી બેચનના મારે તળવીજ કરી દે.’

મારી રાય હાફિઝ મકબૂલ હસન સાહબ વિશે હતી કારણ કે તેમને ધણી આમળથી ખિસાફત મળી હતી... પરંતુ હઝરત અકબલ રાયપૂરી (કુ.સિ.)ની રાયે આલી અઝીઝ મોહાના મુહમ્મદ પુસ્ટર સાહબ (રહ.) વિશે હતી. મેં હાફિઝ મકબૂલને તરબૂક (અમતા) આપવાનું કારણ દર્શાવ્યું અને એ પણ કહ્યું કે અઝીઝ પુસ્ટરે ઝિક્ક-અઝકાર વધારે નથી કર્યા. હઝરત (રાયપૂરી)એ ફરમાવ્યું,

‘તમારા લોકોની (હઝરત મોહાના મુહમ્મદ ઈલ્યાસ રહ.ના કુટુંબીજનોની) સરઆત ત્યાંથી થાય છે જ્યાં અમારા જોવાએનો અંત હોય છે... એમને ઝિક્ક-અઝકારની જરૂર નથી.’

મેં ચચાબન (દ.મ.)ને પૂરી વાત અરજ કરી તો આપે પણ હઝરત અકબલ રાયપૂરીની વાતને સમર્થન આપ્યું.

હઝરત શેખુલ હદીસ સાહબ (રહ.) આમળ લખે છે,

‘મલાઈખને ત્યાં એક નિસ્ખલ ખાસ્સહ હોય છે જે શેખના ઈન્તકાલ વખતે કેઈ એકની તરફ, જે શેખથી વધારે નિસ્ખલ ઈતિહાદિયા ધરાવતો હોય તેની તરફ, મુન્તકિલ (સ્થળાંતરિત) થયા કરે છે.’

હઝરત મોહાના મુહમ્મદ ઈલ્યાસ (રહ.)ના ઈન્તકાલ બાદ

આપના એક ખલીફા એમ કહેતા હતા કે હઝરતની નિરુપન મારી તરફ મુન્તહિલ થઈ છે, ખીજ એક ખલીફા એમ કહેતા હતા કે મારી તરફ મુન્તહિલ થઈ છે. હઝરત રાયપૂરી (રહ.)ના ખ્યાલ હતો કે હઝરત શેખુલ હદીસ સાહબ (રહ.)ની તરફ મુન્તહિલ થઈ છે. પરંતુ બ્યારે આપે (હઝરત રાયપૂરી રહ. એ) હઝરત મોલાના મુહમ્મદ યુસુફ સાહબ (રહ.)ને બોલ્યા ત્યારે બોલતાં જ આપને પૂરો યકીન થઈ ગયો કે એ નિરુપતે ખાસ્સા હઝરત મોલાના મુહમ્મદ યુસુફ સાહબ (રહ.)માં જ મુન્તહિલ થઈ ગઈ છે. હઝરત શેખુલ હદીસ સાહબ (રહ.) કહે છે કે,

‘ઈન્તેકાલ વખતે બધે નગમ શરૂ થવાના વખતે ચચાબન (ન. મ.)એ અઝીઝ મોલાના યુસુફ સાહબને બોલાવ્યા, અને ફરમાવ્યું કે,

‘આવ, યુસુફ! મને વળગી જા! હું તો બહુ છું!’

તેઓ ચચાબનના સીના પર ઢળી પડ્યા અને બંદાના ખ્યાલમાં તે જ વખતે નિરુપતે ઈલ્કાઈનો ઈલ્કા થયો હતો. અક્ષાહ બેહતર બાબે.’

મારા દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના ઈન્તેકાલ વખતે મારા હઝરત સાહબ (દા.ખ.)ની હંમર માત્ર બત્રીસ વરસની હતી. આપને દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ની માત્ર ત્રણ વરસ સુહબત મળી હતી અને આપ દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ના છેલ્લા ખલીફા હતા પરંતુ પોતાની ઉચ્ચ સલાહિયતો અને રિયાઝતોથી, દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ની બારે નઝરે કરમ હોવાથી, અક્ષાહ તબાહાના ફઝલથી વરસોનો માગ્ મહિનાઓમાં પાર કરી દીધો હતો જેથી દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)એ પોતાના ઈન્તેકાલથી એક વરસ પહેલાં હરસોલમાં પોતાના ખાસ અઝીઝે સમક્ષ વસીયત ફરમાવી હતી કે,

‘મારા પછી મારો અનુરૂપીમ છે.’

એટલે દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ના ઈન્તેકાલ બાદ આપની વસીયત પ્રમાણે, આપની જનશીનીની હસ્તાક્ષર દી, વિવિધ ગ્રામોથી પધારેલા આપના સેંકડો મુરીદાની હાજરીમાં, મારા હજરત સાહબ (દા. બ.)ને કરવામાં આવી. જનશીની બાદ આપ કાનપૂરના ટોરા પર તથરીફ લઈ ગયા. દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ના ખલીફા હજરત મોલાના સૈયદ મુહમ્મદ સોહરાબખલી સાહબ (દા. બ.) ટેટલાક દિવસ પછી ત્યાં તથરીફ લઈ ગયા ત્યારે મારા હજરત સાહબ (દા. બ.) મસ્જિદમાં બેઠેલા હતા પરંતુ હજરત મોલાના મુહમ્મદ સોહરાબખલી સાહબ (દા. બ.)એ જોયું કે મારા હજરત સાહબ બેઠેલા નથી બલ્કે ખુદ દાદા હજરત સાહબ (રહ.) પોતે જ બેઠેલા છે. આ જોઈને આપને ચક્રીન થઈ ગયો કે દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ની નિસ્મતે ખાસ્સહ મારા હજરત સાહબ (દા. બ.) માં મુન્તકિલ થઈ ગઈ છે.

મારા હજરત સાહબ (દા. બ.)ની જનશીનીને લગભગ પાંત્રીસ વરસ વીતી ગયા છે જેમાં એ સાબિત થઈ ગયું છે કે આવા ઉત્કૃષ્ટ અઝમ, હોસલામંદ દાદાના પૌત્ર ન માત્ર એમના જનશીન બન્યા છે બલ્કે ખુદાના હક્કો કરમથી તેમના જેવી જ ઉચ્ચ સિદ્ધાતો ધરાવનારા અને તેમના જ નકશી કદમ પર ચાલનારા ખુરુમ છે. આપથી સિલસિલાનો ફેલાવો ખૂબ જ વધારે થયો છે. સમગ્ર ભારતમાં ભાગ્યે જ કોઈ એવો પ્રદેશ હશે કે જ્યાં આપના મુરીદા અને અકીદતમદો ન હોય !

દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ની જેમના પ્રત્યે ભારે તવજ્જોહ અને ઈનાયત હોય અને આપની નિસ્મતે ખાસ્સહ જેમનામાં મુન્તકિલ થયેલી હોય તેમના ખુલ્લું દરબજાને અંદાજે કોઈ શું લગાવી શકે ! મારા હજરત સાહબ (દા. બ.)ની ઉચ્ચ જ્ઞાન માટે માત્ર એટલું જ પૂરતું છે કે દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ના અમરપય

ખલીફા, હજરત મોસાના સ્વમ્મ મુહમ્મદ સાદરાખગલી સામન્ય
(દા.ખ.)

મારા હજરત સાહબ (દા.ખ.)ના પીર બાઈ હોવા છતાં,
દાદા હજરત સાહબ (રહ.)ની સુહનતમાં પણ વધારે રહ્યા છતાં,
હંમરમાં પણ આપથી મોટા હોવા છતાં

એસી વરસની ઝઈફ હંમરે પણ મારા હજરત સાહબ (દા.ખ.)
ના એક ખાદિમની જેમ હમેશાં આપની ખિદમતમાં રહેતા હતા
અને આપના દરેક હુકમના પાલન માટે હમેશાં તૈયાર રહેતા હતા
તથા આપના મસ્જેરા વિના પોતે કોઈ કામ કરતા ન હતા. આપ
મોટા બુલુગ જેમની ખિદમત કરવાને પોતાનો શર્ક સમજતા હોય
તેમનો મરતબો કેટલો ઉચ્ચ હતો. અહાહ તઆલા મારા હજરત
સાહબ (દા.ખ.)ના બુલુગ મરતબાને હજુ બહુ વધારે બુલુગ
ફરમાવે. આમીન.

મારા હજરત સાહબ (દા.ખ.)ની ખૂબીઓ

મારા હજરત સાહબ (દા.ખ.)નો જન્મ ઈ. સ. ૧૮૧૮માં
થયો હતો. આજે આપની હંમર લગભગ અડસઠ વરસની છે. હું
આપથી ઈ. સ. ૧૮૬૨માં જોગત થયો હતો જેને લગભગ પચ્ચીસ
વરસનો સાંખો સમય વિતી ગયો છે. આ વરસો દરમિયાન મારા
મારા હજરત સાહબ (દા.ખ.)ના સુરત, વલસાડ, મુબઈના દૌરા
દરમિયાન મોટા ભાગે આપની ખિદમત શરીફમાં દિવસો સુધી,
ચોવીસે કલાક, હાજર રહેવાનો મોકો મળ્યો છે. વળી એ દૌરા
દરમિયાન આપ કેટલીયે વખત એવા સખત ખીમાર થયા છે કે
જઠવા બેસવાની પથ્થુ અશક્તિ જણાતી હતી. વળી ખીબ પણ
કેટલાયે હાલતો આવ્યા છે. આમ મારા હજરત સાહબ
(દા.ખ.)ને ખૂબ જ નિકટથી નિહાળવાનો મને મોકો મળતો રહ્યો
છે. મેં આપની જે મહાન ખૂબીઓ નિહાળી છે તેમાંથી કેટલીક
નીચે લખું છું :

- મમે તેવી સખત બીમારીમાં પણ મેં કદી આપની કોઈ દરજ નમાઝ, કે તહજજુદની નમાઝ કઝા થયેલી જોઈ નથી.
- આજે બાટલી હંમરે પણ અરધી રાતે જીદી જાગ છે અને ઠેઠ ઈશ્વરાક સુધી અલ્લાહની યાદમાં મરાગૂલ રહે છે.
- શરીઅત અને સુન્નતથી ખિલાફ આપના કોઈ વાણી કે વતન મેં જોયાં નથી.
- મેં આપને ગુસ્સે થતા કે નારાજ થતા કદી જોયા નથી. આપને બહુ-બહુ કહેનારથી પણ કદી નારાજ થતા જોયા નથી.
- ફુનિયાની નકામી વાતો કરતા કે હસી-મઝાક કરતા મેં કદી આપને જોયા નથી. મોટે ભાવે ખામોશ રહે છે. આપનો પ્રભાવ અને હેબત જોવા છે કે આપથી વાત કરવાની આપણી હિંમત ચાલતી નથી.
- આત્મ પ્રશંસા કરતા અથવા બીજાના વિશે કંઈ ખૂટ જોણતા મેં કદી આપને જોયા નથી.
- આપની સુલાકાતે આવનાર માના હોય કે મોટા, આલિમ હોય કે બહિલ, દરેકને ખૂબ જ માનપૂર્વક, પ્રેમભાવથી મળે છે અને દરેકની સાથે તેની કક્ષ પ્રમાણે વાતો કરે છે.
- ગમે તેવા મોટા માણસથી પણ અંબતા નથી. કોઈની પુરામદ કરતા નથી કે કોઈનાથી કોઈ આરજૂ કરતા નથી. આપ હરમાથે છે,

‘મારી નજર અલ્લાહના ફઝલ પર છે.’

દુઃખમાં રહું તો એક સાચા પીરમાં હોવી જોઈતી તમામ ખૂબીઓ મેં આપમાં નિહાળી છે.

સર્વસ્વ કુરખાન

આપે પોતાના મકાન, ખેતર, ટ્રેડર વગેરે તમામ ગદ્દ સમગ્ર છુપત જ 'જામેઆ હિદાયત'ને વકફ કરી દીધું છે એમ કહી શકાય. આપની પાસે જે કંઈ આવે છે તે 'જામેઆ હિદાયત' માટે અને ગરીબો માટે વાપરી નાખે છે. આ જ સુધીમાં આપન. પર કદી અકાત વાજિબ થઈ નથી! ૧૯૮૧માં જયપુર અને રોકમાં આવેલા વિનાશક રેલ અને વાવાઝોડાથી નિરાધાર બનેલા-ઓને 'જામેઆ હિદાયત' મારફતે આપે એક લાખ પચ્ચીસ હજાર રૂપિયાની કિંમતનાં કપડાં વગેરે વસ્તુઓ વહેંચી હતી.

હજજ અને ઉમરા

આપને સાત વખત હજજ કરવાનો અને એક વખત ઉમરા કરવાનો શરૂ હાંસિલ થયો છે. ૧૯૮૨માં આપ આફ્રિકાના પ્રવાસે ગયા હતા. ત્યાંથી આપનો ઇતે'કના પ્રવાસનો ઇરાદો હતો પરંતુ ઠોઈ કુદરતી સંજેત અનુસાર એ ઇરાદો મોકૂફ કરીને, આપ ઉમરા કરવા માટે મક્કા શરીફ તશરીફ લઈ ગયા અને ત્યાંથી મદીન, શરીફ હાજર થયા. ત્યાં શેખુલ હદીસ હજરત મોલાના મુહમ્મદ અકરીયા સાહબ (રહ.)ના બીમારીના અંતિમ દિવસોમાં બિમારપૂર્ણ કરવાનો, ઈન્તેકાલ બાદ આપની જનાઝાની નમાઝમાં અને દફન ક્રિયામાં શામેલ થવાનો પશુ આપને મોકે મળ્યો.

આપનો પરિવાર

આપના બીવી સાહિબા ખૂબ જ નેક અને સુતકા છે અને આપની જોડે ૧૯૭૫માં હજજ માટે પશુ તશરીફ લઈ ગયા હતા. આપને ચાર પુત્રો અને ત્રણ પુત્રીઓ છે. તમામને હજરત સાહબ (દા. અ.)એ હિવ્વ તાલીમ અને તર્બિયત આપી છે. જો કે આપને પોતાના તમામ સંતાનો પ્રત્યે ખૂબ જ પ્રેમભાવ છે પરંતુ આપના બીજા નંબરના પુત્ર મુહતરમ હાફિઝ, કારી, મોલવી ફઝલુર્રહીમ

સાહબ નહીં તરફ આપ (દા.ખ.)ની ખાસ નજરે કરમ છે. ઉઝરતે આપને ખાતાના બાવિ જનશીન ખનાવ્યા છે અને 'જમેઆ હિદાયત'ના ટ્રસ્ટી મંડળમાં પણ લીધાં છે.

નદવતુલ ઉલમાની મજલિસે શૂરામાં

ઉઝરત સૈયદ અબૂલ હસન અલી નદવી સાહબ (દા.ખ.)ના મશહૂર 'દારુલ ઉલૂમ નદવતુલ ઉલમા'ની મજલિસે શૂરા (સલાહકાર સમિતિ Advisory Board)માં પણ ફિક્લા ઉઝરત સાહબ (દા.ખ.)ને લેવામાં આવ્યા છે.

કરફ અને કરામત

ઉઝરત ખાલફાહ ખુરનામી (રહ.)નો એક મુરીદ આપની ખિદમતમાં ઘણા વરસ રહીને બદદિલ થઈને પાછો જવા લાગ્યો. ઉઝરતે તેને કાગ્જ પૂછ્યું. તેણે કહ્યું.

‘મારું આપની ખિદમતમાં આટલા વરસ રહેવું નહામુ મધુ’ કેમ કે એટલી મુદતમાં આપે કોઈ કરામત દેખાડી નથી!’

ઉઝરતે ફરમાવ્યું,

‘આટલા વરસમાં મને કદી સુન્નતના ખિલાફ કામ કરતા તમે જોયો છે?’

મુરીદ જવાબ આપ્યો,

‘નહિ, આપ શરીઅતના અને નુસ્રતના સંપૂર્ણરીતે પાળે છે.’

ઉઝરતે ફરમાવ્યું,

‘એના કરતાં વધારે તમને ખીજ કઈ કરામત જોઈએ?!

□

મારા ઉઝરત સાહબ (દા.ખ.) વિશે પણ ઉપર જે વાતો લખી છે તે પછી ઈસ્તમાજાઓ નહક ખીજ કોઈ કરફ અને

કરામતની વાતો લખવાની જરૂર રહેતી નથી. પરંતુ હજરત બાલ-
ઝીદ ખુસ્તામી (રહ.)ના પેલા સુરીદની જેમ સામાન્ય જનોના
મગજમાં કંઈક એવી અંધિ બધાઈ મચેલી છે કે હરફ અને
કરામતની વાતો સિવાય તેમને સંતોષ જ થતો નથી એટલે એમના
સંતોષ માટે મારા પોતાના અનુભવનો એક નાનો સરખો ખનાવ,
જે 'મેઝયારુસ્સલુક'ના અનુવાદ વિશે જ હોવાથી અહીં મુનાસિબત
પણ ધરાવે છે, તે નમૂના રૂપે લખું છું.

'મેઝયારુસ્સલુક'નો ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરતી વેળા એક
જગાએ મને મૂંઝવણ થઈ. હું જે રીતે કામ કરું છું તે બરાબર
છે કે કેમ? એવી મનમાં દ્વિધા થઈ. તે જ વખતે કિબ્લા હજરત
સાહબ (દા. બ.) જયપુરથી સવાઈ માધોપૂર થઈને ડીલકામાં મુખઈ
તશરીફ લઈ જતા હોવાના સમાચાર મને મળ્યા. દ્રેઈનમાં કિબ્લા
હજરત સાહબ (દા. બ.)થી મસ્વેરો કરવાના ઈરાદે, પહેલી દ્રેઈનમાં
હું સુરત ઉપડી ગયો. સુરતમાં મુલાકાતીઓની ભીડ એટલી હતી
કે 'પ્લેટફોર્મ' ઉપર કંઈ વાત થઈ ન શકી. વળી આપ પ્રથમ
વર્ગમાં હતા અને હું બીજા વર્ગમાં બેઠો એટલે દ્રેઈનમાં પણ
વાત ન થઈ શકી. વલસાડમાં પણ મુલાકાતીઓની એ જ ભીડ
હતી. એટલે હું કંઈક નિરાશ થઈને હજરત સાહબ (દા. બ.)ના
ડબ્બાથી એન્જિન તરફ બે-ચણ ડબ્બા આગળ જઈને 'પ્લેટફોર્મ'
ઉપર જીભે રહી. દ્રેઈન બ્યારે ઉપડી અને કિબ્લા હજરત
સાહબ (દા. બ.)નો ડબ્બો મારી નજીક આવ્યો ત્યારે આપે જિભા
થઈને, બારીમાંથી, મને સંબોધીને ફરમાવ્યું.

'અત્યારે જે પ્રમાણે કામ કરો છો તે જ પ્રમાણે કરતા રહો!'

આટલું ફરમાવીને આપ બેસી ગયા. હજરત સાહબ (દા. બ.)ના
કરકથી હું હેરતના સાગરમાં ડૂબી ગયો!

હું કંઈ રીતે કામ કરું છું તે મેં જણાવ્યું નથી!

મને મૂંઝવણ છે એ પણ મેં જણાવ્યું નથી!

હું મસ્તેરો લેવા માટે આવ્યો હતો તે પણ મેં જણાવ્યું નથી !

અને છતાં મારી મૂંઝવણનો જવાબ આપી દીધો !

એટલે જ તો હું આ પંક્તિઓ ટાંકું છું કે,

એરી તલજળથી ફિસ્તીડી નજરકા સદકા હય,

કામ વડ ઝીકતે નહિ હય ઉઠાવે જાતે હય.

દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)ની એક અધૂરી આરજૂ

દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)એ એક તરફ પોતાના જાતિની તર વડે હઝારો મુસલમાનોના દિલોને રોશન અને ઝિંદા કરી દીધાં તો બીજી તરફ ‘મેમ્બારુસ્સલૂક’, ‘અહસનુતતવીકમ’, ‘ફૂતુહુલ હરમૈન’, ‘દુરેલાસાની’ જેવી મહાન કિતાબો લખીને તથા સાબો રૂપિયાના ખર્ચે ‘મદ્રેસા તાલીમુલ ઈસ્લામ’ અને ‘મદ્રેસા તજવીહુલ કુરઆન’ જેવી ઈસ્તિગાહો જયપુરમાં બનાવીને મુસલમાનોની જાહેરી ઈફમની ખાસ યુગાવવા માટે તેમ જ માનસિક કેળવણી માટે જીવનભર અણુચક ડોશિસો કરતા રહ્યા પરંતુ આપને એટલાથી સંતોષ ન હતો. આપની નજર સમક્ષ મશહૂર કુરઆની દુઆ :

‘રજબના જાતિના ફિહુનિયા
કમનતં વ મદિકે આખિરતે
હકનલક.’

હે અમારા પરવર દિમાર ! અમેને
દુનિયામાં પણ બલાઈ આપ અને
આખિરતમાં પણ નેઅમત આપ !

નો આદર્શ હતો. આપ (રહ.) વતમાન શિક્ષણ પદ્ધતિમાં અને વ્યવસ્થામાં આમુલ, ક્રાંતિકારક ફેરફારો કરીને એક એવી અનોખી ઈસ્તિગાહ સ્થાપવાની તમન્ના અને આરજૂ ધરાવતા હતા કે જેમાં તાલીમ હાંસિલ કર્યા બાદ દરેક મુસલમાન દીન અને દુનિયા બંનેને લાવક બને. પરંતુ આપ (રહ.)ની એ આરજૂ અધૂરી જ રહી !

દાદા હંઝરત સાહબ (રહ.)ના જીવનની તાબીર 'જીવેઆ હિદાયત'

જનશીની મધ્યા બાદ, મારા હંઝરત સાહબ (દા. બ.)એ પણ મુસલમાનોની બાતિની ઈસ્લાહની સાથે પોતાના પીરો મુરશિદ અને પ્રિય દાદા સાહબ (રહ.)ની આ અગ્રીજ તરીન આરઝુને પરિપૂર્ણ કરવાને પોતાનું જીવન ધ્યેય બનાવી લીધું છે. આપ (દા. બ.)ની કેટલાયે વરસોની અવિરત ઠાસિશો અને મહેનત પછી અલ્લાહ તઆલાના ફઝલો ફરમથી અને નખીયે દરીમ (સલ.)ના સદકા અને તુફીલથી, હવે એ સ્વપ્ન સાકાર થઈ રહ્યું છે. જ્યપુરથી આશરે આડ કિલોમીટર દૂર 'સરવા' નામના ગ્રામ નજીક, ચોતરફ પહાડીઓથી ઘેરાયેલો, નેશનલ હાઈવે ઉપર આવેલો, જમીનનો એક અતિ વિશાળ અને રમણીય વિસ્તાર આપે ખરીદી લીધો છે. વળી એને લાગુ જે જમીન મળવાની અપેક્ષા છે તે મળીને લગભગ સાડાત્રણસો વીંધા જમીનના અતિ વિશાળ વિસ્તારનો ખૂબ જ ઉમદા મારુટર પ્લાન આપે નિષ્ણાત, અનુભવી આર્કિટેક્ટો પાસે તૈયાર કરાવ્યો છે. એમાં દર્સગાહ, હોસ્ટેલ, સ્ટાફ ક્વાર્ટર્સ, મસ્જિદ, પ્લેગાઉન્ડ, સ્વીમીંગ પુલ, હોસ્પિટલ, પ્રાથમિક શાળા, શોપિંગ સેન્ટર, પોસ્ટ ઓફિસ વગેરેની વિશાળ અને આકર્ષક ઇમારતોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. જાણે યુનિવર્સિટીનું એક અનોખું કેમ્પસ! આ બાબી યોજના પાછળ આશરે સોળ કરોડ રૂપિયાના ભારે ખર્ચનો અંદાજ છે. છતાં આપે પહોડ સમાન દૃઢતાથી અલ્લાહના ભરોસે આ કામ ઉપાડી લીધું છે. અલ્લાહ મદદ કરમાવે! આમીન!

મારા હંઝરત સાહબ (દા. બ.)એ પોતાના મહાન દાદા સાહબ (રહ.)ની યાદમાં આ ભવ્ય શિક્ષણ કેન્દ્રનું નામ 'જીવેઆ હિદાયત' રાખ્યું છે. વળી એની નજીક જ એક 'હિદાયત નગર' સ્થાપવાની પણ આપની યોજના છે. અલ્લાહ તઆલા આપની તમામ આરઝુઓને પૂરી કરમાવે! આમીન!

હિંમતે મહાં તો મદદે ખુદા

‘જનમેઆ હિંદાવત’ની સંજે યુનિવાઈ રવિવાર તા. ૧૭-૧૦-૭૬ ના રોજ, ભારતના આંતરરાષ્ટ્રીય જ્ઞાતિ ધરાવનારા મહાન આલિમ, કેળવણીકાર, ચિંતક અને સાહિત્યકાર હંઝરત અલ્લામા સિયદ અખૂલ હસન અલી સાહબ નદવી (દા. બ.)ના મુબારક હાથે મૂકવામાં આવી.

રાજસ્થાનના એ રેતાળ અને પથરીલા રણ પ્રદેશમાં પાણીનો પ્રશ્ન ખૂબ જ મૂંઝવતો હતો. હંબરો રૂપિયા ખર્ચ કરતાં પણ

જમીનમાંથી પાણી મળે કે કેમ ?

‘એણે તો પણ પૂરતો જશ્યો મળે કે કેમ !

પણી તે પાણી મીઠું મળે કે કેમ ! તે કહી ન શકાય ! પરંતુ હંઝરત ઈસ્માઈલ (અલ.) અને ‘આબે ઝમઝમ’ની ઘટના યાદ આવે એવી અદ્ભુત એવી મદદ અલ્લાહે તઆલાએ કરમાવી.

કિજ્જા હંઝરત સાહબ (દા. બ.)એ કૂવા માટે અમુક ચોક્કસ જગા પસંદ કરમાવીને પ્રથમ પોતાના દસ્તે મુબારક વડે, અઘાહનું નામ લઈ થોડાક પાવડા માર્યા અને પછી ત્યાં મજૂરો પાસે ખોદકામ કરાવ્યું તો ત્યાંથી શું મળ્યું તે જાણો છો ?

- મીઠાં પાણીના અખૂટ સંડારથી ભરેલો પાકો બાંધેલો વિશાળ, જીંડો કૂવો અને બાવીસ પાકાં પત્રિયાંવાળી પાકી બાંધેલી વાવ !
- એના બાંધકામમાં વપરાયેલી વસ્તુઓ પરથી એ લગભગ ચારસો-પાંચસો વરસ પહેલાં બાંધાયેલી હોવાનો અંદાજ થાય છે !
- એવું પાણી એવું હલકું અને આરોગ્યવર્ધક છે કે કેટલાયે વ્યાધા પાણી પી જાયો તો પણ પેટમાં વજન નથી લાગતું !

- સ્વાદિષ્ટ એકું છે કે ભણે નાજિયરનું પાણી જ ભેઈ લેા !
- વળી ફવાના તળિયામાં ઝરાઓ વહેતા હોવાના કારણે પાણી એટલા વિપુલ જગ્યામાં આવે છે કે ‘જમેઆ હિદાયત’ની મુખ્ય વિશાળ ઈમારત તેમજ હોસ્તેલના બાંધકામમાં તથા અન્ય તમામ કામોમાં એ જ પાણી વપરાતું હોવા છતાં પાણી ખૂટતું નથી !

અસ્લાહ તઆલાની આ અદ્ભુત જેબી મદદ અને અસ્લાહ-વાળાની આ કરામત ભેઈને સૌ હેરત પામ્યા છે !

ઉદ્ધાટન અને અભ્યાસનો આરંભ

‘જમેઆ હિદાયત’ની મુખ્ય દલા’ગાહની ચુંબદ વડે શોભતી અને મકરાણાના વિખ્યાત ગુલાબી આરસપહાણ વડે આંખોને આકર્ષતી અતિ સુંદર, રમણીય, વિશાળ અને ભવ્ય ઇમારતનું તેમજ વિદ્યાર્થીઓને રહેવા માટેની ભવ્ય હોસ્તેલનું બાંધકામ લાખો રૂપિયાના ખર્ચે પૂરું થયું છે. હોસ્તેલનું નામ ‘હઝરત મોલાના સૈયદ મુહમ્મદ સોહરાબખલી હોસ્તેલ’ રાખવામાં આવ્યું છે.

ટેકનિકલ તાલીમના પ્રેક્ટીકલ અભ્યાસ માટે વિશાળ શેડ બાંધવામાં આવ્યા છે અને તેમાં જરૂરી યંત્ર સામગ્રી પણ ગોઠવી દેવામાં આવી છે.

‘જમેઆ હિદાયત’નું ઉદ્ધાટન રવિવાર તારીખ ૮, ડિસેમ્બર, ૧૯૮૫ના રોજ હઝરત મોલાના સૈયદ અબૂલ હસન અલી નદવી સાહબ (દા.ખ.)ના મુબારક હાથે થયું. એ નિમિત્તે રવિ અને સોમ બે દિવસ શૈક્ષણિક પ્રદર્શન, ઉદ્ધાટન સમારંભ, સીરતુનબીનો જલસો, શૈક્ષણિક સેમીનાર વગેરેના સુંદર, વિવિધ કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું જેમાં સમગ્ર ભારતમાંથી મહાન આરિફો, આલિમો, સાહિત્યકારો, કેળવણીકારો, પ્રધાનો, ન્યાયાધિશો, વહીવટકારો, વિદ્યાર્થીઓ તેમજ વિદ્યાર્થિનીઓનો ભણે કે માનવ મહાસગર કિમટી પડ્યો હતો.

ફિજીરી સન ૧૪૦૭ના મુહર્રમ માસમાં શરૂ થયેલા ઈસ્લામી નવા વર્ષથી 'જામેઆ હિદાયત'માં શિક્ષણ અને અભ્યાસનો આરંભ પણ કરી લેવામાં આવ્યો છે. અલ્લહુલિલાહ.

અભ્યાસક્રમનું 'અનોખું' આયોજન

- 'જામેઆ હિદાયત'માં ઉચ્ચ દીની તાલીમ માટે પાંચ વર્ષનો ધોરણ ૧૦થી ધોરણ ૧૪ (ગ્રેજ્યુએટ દક્ષા) સુધીનો અભ્યાસક્રમ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. ઉચ્ચ દીની તાલીમની સાથે એમાં વિજ્ઞાન, ટેકનોલોજી અને હુન્નરશોધોગની આઈ.ટી.આઈ. દક્ષાની તાલીમને પણ વણી લેવામાં આવી છે.
- અરબી, ફારસી અને ઉર્દૂ ભાષાના શિક્ષણની સાથે અંગ્રેજી ભાષાના શિક્ષણની સમવડ પણ કરવામાં આવી છે.
- અંગ્રેજી માધ્યમિક શાળાનું ધોરણ આઠ પાસ કરીને અહીં દાખલ થનારા વિદ્યાર્થીઓ માટે બે વર્ષનો પૂર્વતૈયારી માટેનો ખાસ અભ્યાસક્રમ તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે; જે પૂર્ણ કરનાર વિદ્યાર્થી ઉચ્ચ દીની તાલીમના પ્રથમ વર્ષમાં પ્રવેશ મેળવવા એક ચર્ચા બની.
- 'જામેઆ હિદાયત'નો અભ્યાસક્રમ, જેના પાઠ્યપુસ્તકો, પ્રવેશ નિયમો, સિમ્બલિસિટી (સ્કોલરશીપ)ના નિયમો વગેરે તમામ બાબતો એની જાહેસી પુસ્તિકામાં આપવામાં આવેલી છે. વધુ માટે : રજિસ્ટ્રાર, 'જામેઅલુલ હિદાયા', પો. બો. નં-૨ જયપુર-૧ (રાજસ્થાન) પિન ૩૦૨૦૦૧નો સંપર્ક સાધવા વિનંતી છે.
- 'જામેઆ હિદાયત'ના સર્ટિફિકેટ, ડિપ્લોમા અને ડિગ્રીને સરકાર માન્ય કરાવવાના પ્રયાસો પણ કરવામાં આવશે. ઈ-શાઅલ્લાહ.
- આમ 'જામેઆ હિદાયત'એ દીન અને દુનિયાના સુમેળવાળા એક અનોખા યુનિવર્સિટી છે જેમાં તાલીમ હાંસિલ કરનાર

મુસ્લિમ નવયુવાન મહાની, અપલાપી અને ફાની નાલીમના અજવાળે તેમ જ દુન્યવી નાલીમના સથવારે પાતાનું જીવન ખુદારીથી વિતાવી વાંતે જલ્દાનની કામિયાબી હાંસિલ કરી શકાશે. ઈન્શાઅલ્લાહ.

મંજિલ છે દૂર છે, બાત્રં જરૂર છે

‘બમેઆ હિદાયત’ના હેતુઓ, એનું આયોજન, એનો સંપૂર્ણ માસ્ટર પ્લાન, એના વિવિધ નિર્માણો પાછળ થનારો અંદાજ ખર્ચ, તેના સ્કેચ, આજ સુધી થયેલા બાંધકામોના અને જમીન-માંથી મળેલી પાંચસો વરસ પુરાણી રાખના ફાટાઓ વગેરે તમામ જાહેલી સુંદર પુસ્તિકાઓ અને ફાઈલો ઉર્દૂ, અરબી અને અંગ્રેજીમાં પ્રગટ કરવામાં આવી છે જેના અવલોકન, વાંચન અને મનનથી કરોડો રૂપિયાના ખર્ચવાળી આ ભવ્ય યોજનાનો ખ્યાલ આવશે અને જણાશે કે આ તો પાશ્વરમાં હજુ પ્રથમ પૂણી છે. એને પરિપૂર્ણ કરવા માટે હજુ ઘણી લાંબી મજલ કાપવાની બાકી છે। અલ્લાહ તઆલા મદદ કરમાવે. આમીન।

અસંખ્ય જોશીલા અને ખાંતીલા કાર્યકરોથી બનેલી ઢોઈ સંસ્થા પણ જે કામ કરવા કામ ભીડી ન શકે તેવું મહા ભારે કામ કિમ્લા હઝરત સાહબ (દા. બ.)એ એકલા કાથે ઉપાડ્યું છે, પરંતુ

મેં એકલા હી ચલા થા બનિમિ મજિદ મજર,
કામ સાથ આતે મધે ઝોર કરવાં બનતા બયા.

અનુસાર, દરેકની મીટ આજે ‘બમેઆ હિદાયત’ તરફ મંડાયેલી છે.

હઝરત સાહબ (દા. બ.)ના હાલાત લખવાનાં કારણે।

આ પહેલાં પ્રગટ થયેલી ત્રણ કિતાબો પૈકી કોઈમાં પણ મેં કિમ્લા હઝરત સાહબ (દા. બ.) વિશે કંઈ લખ્યું ન હતું. આ

વખત પશુ લખવાની ઇચ્છા ન હતી કારણ કે એમાં કાઈને પીર પ્રશંસા અને આત્મ પ્રશંસા જેવું પશુ કદાચ લાજે ! વળી દિગ્ધા હઝરત સાહબ (દા. બ.)ને પોતાને પશુ એ નાપસંદ હોવાથી આપના વિશે કંઈ લખતાં આપની નારાજગીનો પશુ કર લાજે છે. પરંતુ :

- ઈ.સ. ૧૯૭૬માં 'મેમ્બારુસ્સુલૂક'ની પ્રથમ આવૃત્તિ પ્રગટ થઈ ત્યારથી દિગ્ધા હઝરત સાહબ (દા. બ.)થી અપરિચિત વાચકો તરફથી આપનો અને 'જામેઆ હિદાયત'નો પરિચય મેળવવા અનેક પત્રો આવતા રહે છે.
- વળી મારા પીર ભાઈઓ અને હઝરત સાહબ (દા. બ.)ના અન્ય અફીદતમદો પશુ આપનો પરિચય લખવા માટે આમંત્ર કરતા રહે છે.
- દાદા હઝરત સાહબ (રહ.)એ 'મેમ્બારુસ્સુલૂક'માં પા. ૪૨૨ પર લખ્યું છે તેમ છુતુર્જોના હાલાતથી, હમાલાતથી, રિયા-આતથી, મુજાહિદાતથી, કરામાતથી અને મકથરાતથી સિલ-સિલાના મુરીદો જ્યારે જખ્ખુકાર થાય છે ત્યારે એ છુતુર્જોની મુહબ્બત એમના હિલોમાં વધે છે અને જ્યારે એમનાથી મુહબ્બત વધે છે ત્યારે એમના અન્વારથી, હૈજાનથી અને બરકાતથી ફાયદો થાય છે.
- માત્ર પરિચયના અસાધે ખુદાનો કોઈ સાચો તાલિબ આપના હૈજથી મેહરૂમ રહી ગયો તો મારા માટે આકિબતમાં કદાચ પૂજપરછનો સળગ પશુ બને !
- દાદા હઝરત સાહબ (રહ.) 'મેમ્બારુસ્સુલૂક'માં પા. ૪૭૪ પર લખે છે,

‘હિતાબ “હાલાતે મકામાત”માં હઝરત ગુલામઅલી શાહ સાહબે પોતાના શૈખ હઝરત મિર્ઝા મઝહરે બનેબનાં રહીદ (રહ.)ના સંબંધમાં ઈતિસાલે રૂહાનીએ હઝરત રસૂલે ખુદા (સલ.)નો

હાલ બધાન ફરમાવીને બતોરે શુક્ર આ પ્રમાણે ફરમાવ્યું છે કે,

‘મારા હઝરત સાહેબની ખુશદ શાન જુઓ !’

જેથી મેં (મોસાના હિદાયતઅલીએ) પણ એમનું અનુસરણ કરીને તેમ જ (અહાહ તઆલાના નીચેના) હુકમના પાલન માટે (પીરો મુરશિદ હઝરત મુહમ્મદઅલી શેરખાન સાહેબ રહ.ના) આ હાલાત લખી દીધા છે.

وَأَمَّا يَنْعَمَتِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ

અને પોતાના પરવરદિમારના ઉપકારનું વર્ણન કરતો રહે.

વળી ‘મેઅયારુસ્સુલુક’માં જ પાન ૪૮૭ ઉપર ફરમાવે છે,

‘લોહો એ પણ બાણી લે કે જે પ્રમાણે કિતાબોમાં ઓલિયા અહાહના હાલાતો લખ્યા છે, તેવા કમાલાતો ધરાવનારા, પોતાના બરગુઝીદલ બંદાઓને, સર્વશક્તિમાન ખુદાએ, વતમાનકાળમાં પણ આ ધરતી પર પેદા કર્યા છે ! અને લોહો આ વાત કહેવી છોડી દે કે,

‘મુસલમાનો કબરમાં છે અને મુસલમાની કિતાબોમાં છે !’ હઝરત મોસાના રમી (રહ.)એ સરસ ફરમાવ્યું છે કે :

‘જો કે ખાલાને ખુદાનો હાલ સામાન્ય લોકોને કહેવો થોડા નથી બલ્કે ઈશ્કના રાઝની જેમ છુપાવવો થોડા છે છતાં એટલા માટે કહું છું કે લોહો એમના માર્ગ પર ચાલે અને એ અચૂલ નેઅમત ચાલી જાય તે પહેલાં એની તલાશ કરે કે જેથી પાછળથી અફસોસ અને પસ્તાવો કરવો ન પડે.’

એટલે, આ મહાન ખુબુરોનું અનુસરણ કરીને, મેં આ હાલાત લખ્યા છે. વાંચકોને એનાથી સંતોષ થશે એવી આશા છે.

પ્રસ્નાવના

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

હુમ્

બનામે આંકે આં નામે ન ઠારહ,
તેના નામથી (શર કરું છું) કે જેનું કોઈ નામ નથી,
બ હર નામે કે ખવાની સર બર આરહ.
ભલે તેને તમે તે નામે સંબોધવામાં આવે, છતાં એ
તેનાથીયે પર છે.

—હજરત મોહામ્મદ ‘સાલી’ રહ.

હરફે હકીકતમાં તે પાક જાતને લાયક છે કે જે :

નઝદીકીથી અને દૂરીથી,
યોગથી અને વિયોગથી,
નીચાણથી અને ઊંચાણથી,
મઠાનથી અને સામઠાનથી,
ઝમીનથી અને બાસઝામીનથી,
સાધુજનથી અને સંયોજનથી,
લઠ્ઠી અને વિલઠ્ઠી,
વહેમથી અને ખયાલથી.
જ્ઞાનથી અને અજ્ઞાનથી,
દર્શનથી અને અવજ્ઞથી,
અઝલથી અને અબદથી
આદિથી અને અનાદિથી,
હાલથી અને કાલથી,
લેખનથી અને કથનથી,

સ્વળથી અને કાળથી,
સંકેતથી અને ઈશારાથી.
પાક છે.

હાં હહાન ગર હમ્મ જોઈ વ સિપાસ,
હાં, મુખથી તારીફ અને શુક ધર્યું,

હમચું ના ફરજાન આં યૌપાં શનાસ
પેલા મૂખે બરવાડના જેવું જ છે.^૧

ઈ સના શુદ્ધતન ઝ મન તકે સનાસ્ત,
આ પ્રમાણે તારીફ કર્યું, તારીફ ન કરવા બરાબર છે,

કે ઈ દલીલે હસ્તી વ હસ્તી ખતાસ્ત.
એના હોવાની દલીલ, ન હોવાના બરાબર છે.

—હમ્મદ મોહામ્મદ રૂમી (શક.)

નઅત^૨

અને અસિમ દુરૂદ તે આતે બાબરકાત પર છે,
જેઓ ખુદા પછી તમામ મખ્લુકાતમાં સૌથી બેહતર છે.
જેમનું મુબારક નામ અહમદ મુજતબા અને મુહમ્મદ મુસ્તફા છે.
સદ્વત્સલહો અલૈહિ વ આલિહી વ અસ્લામિહી વસલ્લમ.
એમની તારીફ ખુદા સિવાય કોઈ કરી નથી શક્યું.

ખુદા દર ઈન્તિઆરે હમ્મે મા નેસ્ત
ખુદાને આપણી હમ્દનો ઇતેઝાર નથી.

- ૧ હ. મૂસા (અલ.)ના જમાનામાં એ બરવાડ અસ્લાહ તઆલાની તારીફ આ પ્રમાણે કરતો હતો :
‘હે અસ્લાહ ! તું મારી પાસે આવ, હું તારી સેવા-આઝરી કરું.
વારાં ફરેલાં વસો સાધી આપું, તારા નાળ યોળી આપું.’
- ૨ નઅત : ફુઝર (સમ.)ની પ્રસારિત.

મુહમ્મદ (સલ.) ચરમ ખર રાહે સના નેસ્ત.
મુહમ્મદ (સલ.)ને આપણી સનાની પ્રતીક્ષા નથી.

પ્રુદા મદહ આફરીને મુસ્તફા (સલ.) બસ,
મુહમ્મદ (સલ.)ની જે તારીફ પ્રુદાએ કરી છે તે પૂરતી છે.

મુહમ્મદ હામિદે હમ્દે પ્રુદા બસ.
અને પ્રુદાની જે તારીફ મુહમ્મદ (સલ.)એ કરી તે પૂરતી છે.

મુનાબતે અગર બાયદ બયાં કર્દ,
જો દુઆ કરવાની આવશ્યકતા જ હોય તો,

બા જોતે હુમ કનાઅત મી તવાં કર્દ.
માત્ર (નીચેની) બે પંક્તિઓ પર સંતોષ માનવો જોઈએ.

મુહમ્મદ અજ તૂ મી ખ્વાહમ પ્રુદારા,
હે મુહમ્મદ (સલ.)! આપના દારા હું પ્રુદાની રજામંદી
ચાહું છું,

ઈલાહી અજ તૂ હુખ્મે મુસ્તફારા.
અને હે પ્રુદા! તારી પાસે હું મુહમ્મદ (સલ.)ની મુહબ્બત
માંગું છું.

—હકીમત મિર્ઝા મજહરે બનેઆનાં શહીદ (રહ.)

સચ્ચિદો સરવર મુહમ્મદ (સલ.) નૂરે બા',
હે મુહમ્મદ (સલ.)! આપ અમારા સેવક અને સરદાર છો!
આપ અમારા આત્માની જ્યોતિ છો!

મેહતરો બેહતર શક્તીએ આસિયાં.
આપ (સલ.) અમ ગુનેહગારોના માટે હૃદયતર અને
મેહતર શક્તિઅતકર્તા છો!

—હકીમત મોહાનના ફૂમી (રહ.)

મન્કબત

ખુદા રાજ થાયો,
આપ (સલ.)ના ચારે ચારેથી,
આપ (સલ.)ના પુનીત વંશજોથી,
આપ (સલ.)ના મહાન સહાયા (રહિ.)થી,
જેઓ ઉમ્મતની નજાતના માટે હઝરત નૂહ (અલ.)ની કસ્તી
સમાન છે,

જેઓ હિદાયત રૂપી આકાશના તારલાઓ છે.

મા વ અરહાએમ યુ' કરતીએ નૂહ (અલ.)
(હુઝુર (સ.) હરમાવે છે કે) હું અને મારા સહાયા (રહિ.)
હ. નૂહ (અલ.)ની કસ્તી સમાન છીએ,

હરકે હસ્ત અંદર અનહ યાબદ ફુતૂહ.
જે કોઈ એમનું અનુસરણ કરશે તે કામિયાબી મેળવશે.

—હઝરત મોહાના રૂપી (રહ.)

મન્કબતે ઓસિયા અસ્લાહ

હઝારો રહેમતો નાઝિલ થાયો. હિત્માએ હક્કાની અને
ઓસિયાએ રખ્યાની રહમતુલ્લાહે અલૈહિમ અજમર્દન પર કે જેમના
સબબથી આપણા જેવા બેરાહો (માર્ગવિહીન)ને ખુદાની તરફ
ચાલવાનો માર્ગ મળ્યો છે. આમીન. જ હકે સુરએ તાહા વ પાસીન.

જે ઈનાયાતે હક વ ખાસાને હક,
ખુદાની અને ખુદાના ખાસ ગંદાઓની જે ઈનાયત ન હોય તો,
ગર મલક ખાશદ સિયહ હસ્તશ વરક.
બલે ફરિસ્તો હોય તો તેના (જીવન) પૃષ્ઠો પશુ કાળી
પડી જાય !

હરકે ખવાહક હમ નરીની બા ખુદા,
જે કોઈ ખુદાના સહવાસની ઇચ્છા રાખતો હોય,

ઉ નરીનક હર હુઝૂરે ઓલિયા.
તેણે ઓલિયાના સહવાસમાં રહેવું નેઈએ.

તું શવી ફર અઝ હુઝૂરે ઓલિયા,
બ્યારે કોઈ ઓલિયાના સહવાસથી દૂર થાય છે,

હર હકીકત ગરતએ ફર અઝ ખુદા.
ત્યારે હકીકતમાં તે ખુદાના સહવાસથી દૂર થાય છે.

યક ઝમાના સુહબતે બા ઓલિયા,
ઓલિયા સાથેનો થોડા સમયનો સહવાસ,

બેહતર અઝ સહ સાહહ તાઅતે બેરિયા.
સો વરસની ખાલીસ (વિશુદ્ધ) ઈબાદતના કરતાં પણ
બહેતર છે.

ગર તૂ સ'એ ખારએ મરમર શવી,
ભલેને તું ખારસના નકામા પથ્થર જેવો હોય,

તું બ સાહબ હિલ રસી જોહર શવી.
પરંતુ બ્યારે કોઈ અસ્વાહવાળાના સહવાસમાં આવશે તો
કિંમતી હીરા જેવો થઈ જશે.

—હઝરત મોહાના ફખી (૧૭.)

□

હઝરત ઈમામે રબ્બાની મુજદ્દિ અલ્હેસાની શેખ અહમદ
સરહિન્દી કુદ્દેસ સિર્ફુસ્સામીના મકતૂબાત (પત્રો):

શરીઅત તેમ જ તરીકતની હકીકતોનો ખબરો,
હકીકત તેમ જ મા'રેફતની (બારીક) બાબતોના સ્પષ્ટીકરણ કરતાં,
ઉભાએ રબ્બાનીના માર્ગદર્શક અને

હાંએ (આરીફાને) હક્કાનીના પથપ્રદર્શક છે.

જો આ મકતૂબાતનો કોઈ ખ્યાનથી અધ્યાસ કરે, સમજે અને અમલ કરે તો તેના માટે તસવ્વુફના વિષય અંગે એનાથી બેહતર બીજી કોઈ કિતાબ, લાલકારક નથી.

આ મકતૂબાત શરીફમાં

શરીઅતના 'હાલ'નું,

તરીકતના 'હાલ'નું અને

અલાહ તઆલાની આત અને સિદ્દાતના ભેદો અને રહસ્યોનું સુંદર બયાન કરમાવ્યું છે.

એમાં એવા એવા ઉલૂમ અને મઆરિફ બયાન કરમાવ્યા છે કે જોનો ઉલ્લેખ ભૂતપૂર્વ ખુશ્ગોની કિતાબોમાં કરાય નથી. આ ખાસ ઉલૂમ અને મા'રેફત હઝરત મુજદ્દિદ અલ્હેસાની રહમતુલ્લાહે અલેહના છે. એટલા જ માટે આપ (રહ.)ને 'મુજદ્દિદ અલ્હેસાની' (હિજરી સનના દ્વિતીય હજાર વર્ષના સમયગાળાના મુજદ્દિદ) કહે છે.

દુનિયામાં એક લાખ ચોવીસ હજાર નખી (અલ.) થયાં છે.

એમાં ત્રણસો તેર મુર્સલ (રસૂલ) (અલ.) થયાં છે.

એમાં પાંચ નખીયે ઉલૂલ અઝમ થયાં છે.

હરેક ઝમાનામાં, હરેક જગાએ (લોકોની) હિદાયતના માટે સેંકડોની સંખ્યામાં નખીઓ (અલ.) રહેતા હતાં.

નખીએ મુર્સલ સો-સો, પચાસ-પચાસ વરસ પછી આવતા હતા.

ઉલૂલ અઝમ પૈગમ્બરો લગભગ હજાર વરસ પછી આવતા હતા.

ઉલૂલ અઝમ પૈગમ્બરોને આસમાની કિતાબ આપવામાં આવતી હતી.

● ૧ મુજદ્દિદ : નવનિર્માતા, નવસર્જક, પુનરુદ્ધારક, પુનરુત્થાનકર્તા.

તેઓના આગમનથી તેમનાથી પહેલાંના દીન અને મજબૂતો રહ થઈ જતાં હતાં.

તેઓની શરીરતના અહકામનું પાલન કરવામાં આવતું હતું.

દરેક નખી તેમ જ નખીયે મુસલ, નખીયે ઉલૂલ અગમનો કલેમો પઢતા હતા.

હવે કુઝૂર નખીયે કરીમ અલૌહિસ્સલાતો વતતસ્લીમ અંતિમ નખી થઈ ગયા છે એટલે અલ્લાહ તઆલાની સુન્નત પ્રમાણે કુઝૂર (સહ.)ની ઉમ્મતમાં દરેક સદી (સો વર્ષના સમયગાળા)માં નખીયે મુસલને બદલે આલિમે રાસિખ અને દરેક હજાર વર્ષે પૈગમ્બરે ઉલૂલ અગમના બદલે આરિફે અકમલ હોવા જોઈતા હતા.

એટલા જ માટે પ્રથમ હજાર વર્ષનો સમયગાળો પૂરો થતાં ખીજા હજાર વર્ષના સમયગાળાની શરૂઆતમાં હજરત મુજહિદ અલ્ફેસાનીને ખુદાએ 'મુજહિદે અલ્ફ' (હજાર વર્ષના મુજહિદ) બનાવીને મોકલ્યા. મુજહિદ હોવાનો સુખૂત ખુદ આપ (રહ.)ની 'ઝાતે આવાતે બખિનાત' છે. જે ઉલૂમ અને અઆરિફ આપ હજરતે બધાન કરમાવ્યા છે તેનો ઉલ્લેખ જૂતપૂર્વ યુગુર્ગોની કિતાબોમાં થયાં નથી.

એટલા જ માટે હજરત શાહ વલીયુલ્લાહ મુહદિસ દહેલી રહમતુલ્લાહે અલૌક કરમાવે છે કે :

- હજરત મુજહિદ અલ્ફેસાની (રહ.)ની ઝાત આ અલ્ફેસાની (દ્વિતીય હજાર વર્ષના સમયગાળા)ની યુનિયાદ છે.
- હજરત મુજહિદ અલ્ફેસાની (રહ.)નો મુન્કર (ઈન્કાર કરનાર) શાસિક છે.
- આપ (રહ.)નો ઉમ્મત પર એટલો મોટો એહસાન છે કે તેનો બદલો ચૂકવી શકાય એમ નથી.

● ૧ અપઘાતે બખિનાત : સુરખત નિશાની, દલીલ, મવાહી.

હજરત મિર્ઝા મઝહરે જાનેજાનાં શહીદ (૨૬.), જેઓ કાઝી સનાઉલ્લાહ સાહબ પાનીપતી (૨૬.)ના શેખ છે, તેઓ જ્યારે કોઈને ખિલાફત આપતા તો હજરત મુજહિદ અહ્મદ સાની (૨૬.)ના મકતૂબાત અર્પણ કરના અને પછી તાકીદ કરીને ફરમાવના કે:

“આ મકતૂબાત શરીફને અસરની નમાઝ બાદ પઢ્યા કરજો અને તલબાને^૧ સંભળાવજો ! આ મકતૂબાત તમારા હેઠળ અને માર્ગદર્શનના માટે છે-શાઅલાહ પૂરતા થશે !”

હજરત મુજહિદ અહ્મદ સાની (૨૬.)એ બૂતકાલિન મહાન હુજુર્ગના ઉલૂમ; ‘રહમતુલ્લહ પુરૂહ’...વગેરેના હાલાતનું સમર્થન ફરમાવીને તેનાથી પણ ઘણા આગળના મરતબાઓ બયાન ફરમાવ્યા છે. હજરત મોલાના જમી રહમતુલ્લાહે અલ્લીહેએ જે તારીફ મોલાના રૂમી (૨૬.)ની ફરમાવી છે, તેમાંથી એક સે‘ર (કપી) હજરત મુજહિદ અહ્મદ સાની (૨૬.)ની શાનમાં પણ ખૂબ જ બંધ બેસતી આવે છે :

મન એ ગોયમ વરફે આં આલી જનાબ,
હું એ મહાન હુજુર્ગની શી પ્રશંસા કરું !

નેસ્ત પેગમ્બર વલે દારદ કિતાબ.
કે જેઓ પેગમ્બર ન હોવા છતાં કિતાબ^૨ ધરાવે છે.

અને આપ (૨૬.)ની હુજુર્ગની સૌથી બેહતર ફલીલ એ છે કે આપના પીર હજરત ખ્વાજા બાકી ખિલાહ (૨૬.) એવા કામિલ હુજુર્ગ હતા કે તેમણે એક જ તવજ્જહેદમાં નાનબાઈ સાહબ (ભડિવારા)ને પોતાનો ‘હમ શકલ’ (સમરૂપ) બનાવી દીધો અને

■ ૧ તલબાને : મુરીદોને

૨ કિતાબ : હ. મો. જમી (૨૬.)નો મુશારફા હ. મો. રૂમી (૨૬.)ની મરવખી વરફે છે પરંતુ અહીં ‘મકતૂબાત’ શબ્દનાર્થ લેવાનો છે.

પાતાના જેવા જ કામિલ પણ પનાવી દીધા હશે! છતાં આવા મહાન યુગુર્ગે પણ ફરમાવ્યું છે કે :

‘મિયાં શૈખ અહમદ અફતાબ અસ્ત વ મા હમયું
સિતારમાં ફર વે ગુમ અંદ.’

(મિયાં શૈખ અહમદ સૂરજ છે અને આપણે એમના અજ-
વાળામાં તારલાઓની જેમ વિલિન (નિસ્તેજ) થઈ ગયાં
છીએ.)

મકતૂબાત શરીફનો ઉર્દૂ અનુવાદ કરવાનું કારણ

વર્તમાન કાળમાં ફારસી ભાષાનો ઉપયોગ ઘણો ઓછો થઈ
ગયો છે. વળી મકતૂબાત શરીફની ફારસી (ભાષા) પણ કંઈક
મુશ્કેલ છે. કેટલાંક એની ઈબારત પદો લે છે પરંતુ એના પારિ-
ભાષિક શબ્દો (પર્યાયો)થી બચુકાર નથી હોતા. કેટલાંક પર્યાયોથી
બચુકાર હોય છે તો મત્સારિક અને અસરારના નુકતાઓ,
ગારીફીઓ અને સુકમતાઓથી માહિતગાર નથી હોતા. વળી
કેટલાંક લેખોને રસ ન હોવાના કારણે મકતૂબાત શરીફની ઈબારત
વાંચવામાં થોડો સમય વાપરવો પણ મુશ્કેલ લાગે છે.

ઉપર દર્શાવેલા કારણોથી મકતૂબાતના ફેઝાન અને હિદાયતથી
લેકો મેહમ રહે છે. એટલે વર્તમાનકાળની રજતાર, ગફલત અને
વેકળણ જોઈને એ વિચાર કર્યો કે મકતૂબાતનો ખુલાસો (ટૂંક
સાર, સંક્ષેપ) ઉર્દૂ ભાષામાં લખવો જોઈએ અને તસબુદની
જરૂરી હસ્તિલાહાત (પર્યાયો) પણ લખવા જોઈએ કે નેથી મુસલ-
માનો મકતૂબાતના ફેઝાનથી મુશ્કેલ થાય અને સહીહ અફાદઓ,
ઈસ્લામના હિસલો અને હમાને હકીકોને ખાત કરવા માટે
પ્રયત્નશીલ બને.

- ૧ મજહૂર મટનાની વિચિત માટે જુઓ ‘એમવાકુસુલ્હ’ (ગુજરાતી
આવૃત્તિ) પા. ૬૪

મેં કેટલાંક મકતૂબાતના અંતે 'આગાહી' શબ્દ લખીને સામાન્ય જનને સમજાવવા માટે કંઈક સ્પષ્ટીકરણ કરી દીધું છે.

મકતૂબાત શરીફનો ઉર્દૂ ભાષામાં ટૂંકસાર લખવાનો લઘુભાષ પંદર વર્ષ થવાં મારો ઈરાદો હતો પરંતુ મને એટલી ફરસદ ન મળી કે હું એ કામને પૂરું કરું. કુદરતની વાત છે કે હું એક મુસ્લિમભાઈને, અહીં હજાર રૂપિયાનો જમીન રહ્યો. એ મુસ્લિમભાઈએ લેણદારને રૂપિયા ચૂકવ્યા નહિ. લેણદારે માર, પર (કોર્ટમાં) ડિકી (ફકમનામું) કરાવી લીધું. આર્થિક મુશ્કેલીઓના કારણે હું એ રૂપિયા ચૂકવી ન શક્યો એટલે પેલા લેણદારે મને જોલજોગ કરવા માટે અરજ કરી. એની અરજ મંજૂર થઈ અને હું બે મહિના સુધી અન્ય કરજદારો જોડે જયપુરની જોલમાં રહ્યો. એ જોલવાસ દરમ્યાન મેં મકતૂબાત શરીફનો સંક્ષેપ (ટૂંકસાર) ઉર્દૂ ભાષામાં તૈયાર કર્યો.

મને જ્યારે કોઈ સખત મુઝવણ અને મુસીબત થતી ત્યારે હું મારા પીર હજરત મુહમ્મદ અલી શેર ખાન સાહેબ રહમતુલ્લાહે અલૈહની કબર શરીફ પર હાજર થતો અને મહાન પીરોના વસીલાથી હક તઆલાની જનાબમાં અરજ કરતો.

મેં ઘણી વખતે એવું જોયું કે હજરત કિબ્લા રહમતુલ્લાહે અલૈહની કબર શરીફમાં હજરત નબીયે કરીમ અલૈહિસ્સલાતા વત્તસ્લીમ બિરાજમાન (તશરીફ ફરમાવેલ) છે અને હજરત સાહેબ કુઝૂરની જનાબમાં (મારા વિશે) અર્જ કરી રહ્યા છે. (હજરત સાહેબની અર્જ સાંભળીને) કુઝૂર (સલ.) મુસ્કુરાયા છે અથવા જ્યારે (એ કામ થવા માટે) વાધો ફરમાવી દીધો છે ત્યારે ખુદાવંદ તઆલાએ મારા કામ એ જ પ્રમાણે પૂર્ણતાએ પહોંચાડ્યા છે.

પરંતુ જ્યારે આ ડિકી (ફકમનામા) વખતે અર્જ કરી તો મેં જોયું કે કુઝૂર (સલ.) અને હજરત સાહેબ (રહ.) જાને

ખામોશ અને ગમગીન છે. (મુરાકિબહ) થી અમત થયો ત્યારે કું
સમજી ગયો કે હક તખ્તાસાની મરજી એવી છે કે કું જેલમાં
નહી, અને એમ જ થયું.

ફેમલુલ હકીમે લા ચખલુ અનિલ હકીમત
હકીમનું કોઈ કામ હકીમતથી ખાલી નથી હોતું.

મારા આ જેલવાસથી મારા ફિરજોન સમાન નાસ્તની ઈસ્લાહ
થઈ તેમજ હજરત મુજદ્દિ અલ્હેસાની (રહ.)ની ઈતખાઅ થઈ
અને (મકતૂબાત ય.નો ખુલાસો લખવાનું) આ તેક કામ ત્યાં જ
પૂરું થયું. અલ્લાહ તઆલા એને કબૂલ ફરમાવે તથા મિત્રોને
અને મને વાંચવાની અને અમલ કરવાની તૌફિક અતા ફરમાવે
અને મારી નબતનો ઝરીયો બનાવે ! (આમીન !)

અહીં ઈલમ ખુતુબોની ખિદમત સરીફમાં અરજ છે કે
પરચિયા તકાઝાના કારણે મારાથી કોઈ વાત વધતી-ઓછી થઈ
મઈ હોય અથવા બૂલચૂક થઈ મઈ હોય તો માફ ફરમાવે અને
દુઆએ ખૈર કરે.

મેં મોલાના રમી રહમતુલ્લાહે અલેહની મસ્નવીનો પણ
ખુલાસો (ટૂંકસાર) પોતાની હેસિયત અને સમજશક્તિ પ્રમાણે
કર્યો છે. મસ્નવીમાં હજરત મોલાના રહમતુલ્લાહે અલેહનો હિદાયતે
ખલક, તકે દુન્યા, કુખે ખુદાનો હેતુ જેમાં છે તે અસ્મારોને
મેં ફારસી ભાષામાં જ લખ્યાં છે પરંતુ તેની નીચે ઉર્દૂ ભાષામાં
મતલબ અને ખુલાસો લખી દીધો છે.

મેં હિદ્દ અસ્મારોનો અનુવાદ એટલા માટે કર્યો નથી કે
હજરતની પોતાની જાણથી જે ફિજાન, બરકાત અને બરખાત
પ્રગટ થયાં છે તે અનુવાદમાં ઉતરી શકતાં નથી.

૧ વ. મુજદ્દિ અલ્હેસાની (રહ.)ને પણ જહાંખીર બાદશાહે
જેલમાં પૂર્ણ હતા તે વરક ઈરાદો છે.

ઈન્શાઅલ્લાહ ઈસ્મ અને રસ ધરાવનારાઓ મક્તૂબાન તેમ જ મસ્તવીનો આ ખુલાસો (ટૂંક સાર) વાંચીને ખૂબ ખુશ અને અનંદિત થશે અને મુજબાદિમે અજહલી^૧ મુલમ્મદ હિદાયતઅલી નકશખંદી, મુજદ્દિદી, જયપુરીના માટે દુઆઓ મઝફરત કરાવશે.

નકશખંદી મુજદ્દિદી સિલસિલાના કેટલાક જરૂરી પારિભાષિક શબ્દોની સમજૂતી

- ૧ ☐ વહ્દતુલ વુજૂદ
- ☐ હામલ આરત
- ☐ નિસ્થાન આ સીવલ્લાહ
- ☐ કુફ્રે તરીકત
- ☐ મકામે જમ્મ
- ☐ વિલાયતે મુબરા
- ☐ ફના ઓ બકા
- ☐ ફના ફિલ્લાહ બકા બિલ્લાહ^૨

હઝરત મુજદ્દિદ અલ્દેસાની (રહ.)ના સંશોધનો પ્રમાણે ઉપર દર્શાવેલા તમામ હાલાત અસ્મા^૩ અને સિકાત^૪ના ઝિલાલ^૫ના છે.

સિકાતે ઈલાહી અને ઝાતે ઈલાહી એનાથી ઉચ્ચતર છે. આ વિલાયત ઔલિયા અલ્લાહને પ્રાપ્ત થાય છે.

૨ વિલાયતે મુબરા

‘વિલાયતે મુબરા’ અંગિકા અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામની વિલાયત છે. એનો સંબંધ ખુદાના અસ્મા અને સિકાત સાથે

● ૧ ખાદિમે અજહલી : અનાદિ સેવક

૨ આ આઠ નામો જુદા જુદા અઘર મકામો દર્શાવતા નથી બલકે એક જ મકામના જુદા જુદા નામો છે.

૩ અસ્મા : અલ્લાહ તઆલાના મુબારક નામો-

૪ સિકાત : અલ્લાહ તઆલાની પવિત્ર સિકતો, ગુલ્લો

૫ ઝિલાલ : પ્રતિબિંબ

છે. 'વિલાયતે ફગરા'માં હજારો સદાળા (રદિ.) તેમજ અહલે ખેત'ને સંપૂર્ણ હિસ્સો મળેલો છે. એટલાજ માટે સદાળા (રદિ.)ના મરતબાને કોઈપણ વલી પહોંચી શકતો નથી.

૩ વિલાયતે ઉલિયા

'વિલાયતે ઉલિયા' મહાન ફરિસ્તાઓની વિલાયત છે. એનો સંબંધ અસ્મા અને સિફાત અને શુચનાતે સિફાત સાથે છે. શુચન તે મકામને કહે છે, જ્યાં ઝાતે ખુદાથી સિફાતે ખુદા પ્રગટ થાય છે. દાખલા તરીકે ઝાડની જડ (મૂળ)માંથી ઝાડની શાખાઓ જ્યાં ફૂટે છે તે સ્થાનને ન તો એન જડ કહીશું ન ઝેર જડ કહીશું એટલાજ માટે ખુદાના અસ્મા અને સિફાતને ન એન ઝાત કહે છે ન ઝેર ઝાત કહે છે. ફરિસ્તાઓની આખરી તરક્કો અસ્મા અને સિફાત તેમજ શુચનાત સુધી છે.

૪ કમાલાતે નખુવ્વત

કમાલાતે નખુવ્વતનો તકરુબ તજસ્લિયાતે એને ઝાત બે પદાંએ સિફાત છે. એટલાજ માટે હજારો અંબિયા અલૈહિમુસ્સલામના મરતબાને મખસૂકાતમાંથી કોઈપણ પહોંચી શકતું નથી.

એકે ફરિસ્તાઓની વિલાયત ઉચ્ચતર છે પરંતુ એ 'કમાલાતે નખુવ્વત'ની (માત્ર એક) શાખા છે. નખુવ્વતમાંથી વિલાયતની શાખા નીકળે છે ન કે વિલાયતમાંથી નખુવ્વતની શાખા. વિલાયતને નખુવ્વત કરતાં અફઝલ સમજવું ખૂબજ ગલતી અને અણસમજ છે.

ખીબ મકામો જેવાં કે : કમાલાતે રિસાલત, કમાલાતે ઉલૂલ અઝમ...વગેરે મકામો કમાલાતે નખુવ્વત કરતાં ઉચ્ચતર છે.

● ૧ અહલે ખેત : કુરૂર (સલ.)ના ધરવાળાઓ.

૫ હકીકતે મુમકિનહ

‘હકીકતે મુમકિનહ’ હઝરત (મુજદ્દિદ અલ્હેસાની (રહ.)ની ઇસ્તિલાહમાં તે મકામ છે જ્યાં ‘અદમે મહઝ’^૨ની સામે અરમા અને સિફતે ખુદાએ તબલ્લી કરમાવી; જોના કારણે ‘અદમે મહઝ’માં એક શકલે (પ્રતિબિંબે) વુજૂદ ધારણે કયું^૩.

દાખલા તરીકે :

આયનો (આરસી) અદમે મહઝ છે.

આવનામાં જોનારનું જે પ્રતિબિંબ એમાં દેખાશે તે :

ન એન વુજૂદ છે; ન જૈર વુજૂદ છે.

ન મહઝ શર છે; ન મહઝ ખૈર છે.

ન એન અદમ છે; ન એન વુજૂદ છે.

એ જ મકામને^૨

હઝરત મુજદ્દિદ અલ્હેસાની (રહ.)

‘હકીકતે મુમકિનહ’ કરમાવે છે.

આ જગ્યાએ તમામ મહલૂકાતનું અસલ (સ્વરૂપ) રક્ષિતા બીજ સમાન છે.

૬ મય (શરાબ)

એનો સાવાય^૪ હક તઆલાનો ઈશક છે. જેમ (ભૌતિક) શરાબથી લુદિ ચાલી અમ છે તેમ હકતઆલાની મુહબ્બત રખી

● ૧ ઇસ્તિલાહ : પરિભાષા

૨ ‘અદમે મહઝ’ : જ્યાં કોઈ પણ વસ્તુનું રજ માત્ર પણ ઉજૂદ (અસ્તિત્વ) નથી એવી જગ્યા; તદ્દન શન્યાવકાસ અદમ અને ઉજૂદ વિરોધી રાખે છે.) આવનામાં પણ મૂળભૂત રીતે કોઈ વસ્તુનું વુજૂદ હોવું નથી.

૩ ‘અદમે મહઝ’ માં અલ્લાહ તઆલાના અરમા અને સિફાતના પ્રતિબિંબ યજ્ઞના કારણે તેમાં શયમાંથી જે સુઝિની રચના થઈ તેને

શરાણથી 'અકલે મઆદ' ૧ ચાલી જાય છે પરંતુ 'અકલે મઆદ' ૨ પ્રબળ અને સતેજ થઈ જાય છે.

આ વિશે હઝરત હકીમ સનાઈ (રહ.)એ ફરમાવેલી વાતને હઝરત મૌલાના હમી (રહ.)એ પોતાની મસ્નવીમાં શીર્ષક સ્વરૂપે રજૂ કરીને એનું સરસ સ્પષ્ટીકરણ કર્યું છે :

આં મય કે તૂ મી પૂરી હરામે,
તમે જે ભૌતિક શરાબ પીઓ છો તે હરામ છે.

મા મય ન પૂરીમ જુઝ હલાલે.
અમે (પ્રુદાના ઇસ્કરૂપી) જે શરાબ પીએ છીએ તે હલાલ છે.

જુહુદ કુન તા કે નેસ્ત હસ્ત શવી,
યત્ન અને પ્રયત્ન કર કે જેથી તું પણ ફના-ઓ-બકાનો
મકામ (વિલાયત) હાસિલ કરે.

વ જ શરાબે ખુદા તૂ મસ્ત શવી.
અને તું પણ અમારી જેમ પ્રુદાની મુહબ્બત રૂપી શરાબથી
મસ્ત બને.

૭ આલમે ખલક

તમામ ઝમીન, અને આસ્માન...વગેરે જે બધું ઉતરોત્તર
ક્રમાનુક્રમે, તબક્કાવાર પૈદા થયું છે અને જેનો સંબંધ ચાર
ભૌતિક તરવો (આગ, પાણી, હવા, માટી) સાથે છે તેને
'આલમે ખલક' કહે છે.

● ૧ 'અકલે મઆદ' : બડખુદિ, પાચિંવ ખુદિ, પામર ખુદિ, અકલે
જુહુવી (જુઓ 'અહસનુલ્લકવીમ' પાન (ક))

૨ 'અકલે મઆદ' : દિવ્ય ખુદિ, અકલે ફલ્કી (જુઓ 'અહસનુલ્લ-
લકવીમ', પાન (દ))

૮ આસમે અમ્ર

‘કુન’ (‘ચઈ જા’) શબ્દ કહેતાંની સાથે જ અલસાકના ‘અમ્ર’થી હુકમથી જે પેદા થયું તેને ‘આસમે અમ્ર’ કહે છે.

૯ આસમે અમ્ર ના લતીફ

કલ્પ (પીળું નર), રૂઢ (લાલ નર), સિર (સફેદ નર) ખડી (કાળું નર) અને અખ્ખા (લીલું નર) ધરાવનારા આ (પાંચ) લતીફ આસમે અમ્રના છે. એનો સંબંધ ઈ-સાનના સીના (જાતી) સાથે છે અને સીનામાં જ એમનું સ્થાન છે.

૧૦ ઝિલાલ

એનો મતલબ પ્રતિબિંબ છે. ઝાડનો પડછાયો અથવા ઝાડનું પ્રતિબિંબ પાણીમાં દેખાય છે અથવા માનવનું પ્રતિબિંબ આયનામાં દેખાય છે (તેને ‘ઝિલાલ’ કહે છે.)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

પત્ર ૧

● પ્રતિ : હઝરત ખ્યાલ બાકી બિલાહ રહમતુલ્લાહે અલૈહ

ઇસ્મ^૨ હોવઝઝાહિરની તજલીયાતનો સુહર^૩ હરેઠ ચીઝમાં માલુમ પડ્યો.

એ પછી તજલીયાત પોશીદહ^૪ થઈ ગઈ, અને ફના બહેર થઈ. અનાનિયત,^૫ નહસાનિયત વગેરે દૂર થયાં તેમ જ 'ઇસ્લામે હમીદી'ના ચિહ્નો અને 'સિકે' ખફી'ના દૂર થવાની નિશાનીઓ બહેર થઈ.

□

આગાહી

['આગાહી' મક્તૂબાત શરીફનો ખૂલાસો કરનાર (હઝરત) મુહમ્મદ હિદાયત અલી (રહ.) તરફથી (સખવામાં આવેલી) છે. બધાં 'આગાહી' શબ્દ આવશે તે તેમના તરફથી સૂચના અથવા સ્પષ્ટીકરણ રૂપે હશે.]

□

આ પત્ર (નં.૧) હઝરતે પોતાના પ્રાથમિક ઠાળમાં પોતાના પીર હઝરત ખ્યાલ બાકી બિલાહ સાહેબ રહમતુલ્લાહે અલૈહની ખિદમતમાં લખેલો છે. એ સમયે 'ફનાઓ બકા'નો હાલ આપ પર ઝુઝરતો હતો.

● ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧,૨ કમાક : ૭૦

૨ ઇસ્મ : અસ્લાહ તઆલાનું નામ

૩ સુહર : પ્રાગટ્ય, બહેર થવું તે, આનિષ્કાર

૪ પોશીદહ : હુમ, છપી, અદરથ

૫ અનાનિયત : અના એટલે હું; અનાનિયત એટલે 'હું'નું, 'અદમ'

પત્ર ૨

● પ્રતિ : હાજરત ખ્યાલ ખાકી ખિલ્લાહ (૨૬.)

સાલિકને 'ફના' જેટલા પ્રમાણમાં સંપૂર્ણપણે ઘરો એટલા જ પ્રમાણમાં 'બકા' પણ તેને સંપૂર્ણપણે ઘરો.

અને જેટલા પ્રમાણમાં 'બકા' વધારે પૂર્ણપણે ઘરો એટલા જ પ્રમાણમાં 'વહવ'¹, વધારે ઘરો કારણ કે 'કમાલે² વહવ' હાજરત અંગિયા અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામના માટે હતી.

અને જેટલા પ્રમાણમાં 'વહવ' વધારે હશે તેટલા જ પ્રમાણમાં શરીઅતે હકકહના મુવાફિક ઉલૂમનો ફેઝાન ઘરો.

જે મઆરીફ અને ઉલૂમ હાજરાતે અંગિયા અલૈહિમુસ્સલામથી સાદિર (ખહેર) થયાં છે; તે શરીઅતના અહકામ અને અફ્રાદાઓ છે કે જે અલ્લાહ તઆલાની આત અને સિફાતના વિશે ફરમાવ્યા છે. જે એ ખહેરી અહકામની મુખાલિફત કોઈએ કરી છે તે તે 'સુકર'³ની હાલતમાં કરી છે.

□

ખાખાહી

જેટલાક અલિયા અલ્લાહે પવિત્ર શરીઅતની ખિલાફ જે વેણે અને વચનો ઉચ્ચારેલા છે તે 'હાલ'⁴ની અવસ્થામાં 'સુકર'ના મલખાના કારણે ઉચ્ચારેલા છે. એ ઉચ્ચારણો પકડને

● ૧ વહવ : અહીં 'વહવ' શબ્દનો પ્રથમ અક્ષર 'બુવાહ' છે. એટલે એનો અર્થ કોશિયારી, સજ્જાનતા થાય છે. (જો પ્રથમ અક્ષર 'સીન' હોય તો 'સહવ'નો અર્થ બૂલ થાય છે. જેમકે : 'સજ્જાને સહવ'-બૂલનો સજ્જો)

૨ કમ.લ : પરિપૂર્ણતા

૩ સુકર : બેહોશી, બેખુદી, અજ્ઞાન અવસ્થા

૪ હાલ : મસ્તી

સાચકે નથી. તેઓ 'હાલ'ના કારણે મા'બુર છે. તેઓના શબ્દો 'મુકર'થી ખાલી નથી. પરંતુ જો કોઈ 'હાલ' વગર (સમાન અવસ્થામાં) એવા શબ્દો ઉચ્ચારે તો તે કુદ્ધી ખાલી નથી. નેમ કે :

‘અનહ ઉક’

‘હું ખુદા છું’

□

‘મુઝહાની આ આ'કમ શાન્દી’

‘પાક છે મારી ઝાત ! જેટલી મહાન છે મારી શાન !’

પત્ર ૩

● પ્રતિ : હજરત ખ્યાળ ખાકી બિલાહ (રહ.)

જેટલાક લોકો ‘મુકર’ખીન’ના તરીકા સાથે મુનાસિબત ધરાવતા નથી. તેઓનો હાલ ‘અબરાર’ના તરીકા પ્રમાણે છે.

□

આમાલી

મુકર’ખીન ઉચ્ચ કક્ષાના ઔલિયા અલ્લાહ હોય છે. તેઓની ઈબાદત અને તમામ નેક કામો અલ્લાહની ખૂશીના માટે હોય છે.

અબરારની ઈબાદતો અને નેક કામો જન્નતની તલબ માટે અને દોઝખથી નબત મેળવવાના માટે હોય છે.

‘અબરાર’ ‘આબિહીન’^૩ પૈકી છે જ્યારે ‘મુકર’ખીન’ ‘આરિફીન’^૪ પૈકી છે.

- ૧ આ શબ્દો હજરત હુસૈન મનસૂર (રહ.)એ કહ્યા હતા.
- ૨ આ શબ્દો હજરત ખાત્તીફ ખુરતામી (રહ.)એ કહ્યા હતા. એની વિરૂદ્ધ સમજૂતી માટે જુઓ ‘એમ્બારુસ્સુલ્હ’ ગુજરાતી બીટ આરબિ, પાન ૨૩૭ થી ૨૪૧.
- ૩ આબિહ : ઈબાદત કરનાર.
- ૪ આરિફ : અલ્લાહ તઆલાની મન્યરિક્ત (ઓળખ) હાસિલ કરનાર

હામરત મોલાના રૂમી રહમતુલ્લાહે અલેહેએ તેઓને તકવાન બતાવ્યો છે.

સૈદે જાહિદ હર રબ્બે ચક રોઝક રાહ,
જાહિદ^૧ એક રાતમાં એક દિવસ નેટલું અંતર કાપે છે,
સૈદે આરિફ હર દરમે તા તખ્તે શાહ.
બ્યારે આરિફ પ્રત્યેક પળે અર્શ મોઅલ્લા નેટલું અંતર કાપે છે ।

પૃષ્ઠ ૪

● પ્રતિ : હામરત ખવાઝ બાકી બિલ્લાહ (રહ.)

રમઝાનુલ મુબારકના મહિનાને કુરઆન શરીફ નોડે ખૂબ મુનાસિબત છે. કુરઆન મજીદ (અલ્લાહ તઆલાની) જાત અને શુધૂન^૨ને લગતા કમાલાતનો સંગ્રહ છે. ‘હકીકતે મુહમ્મદી’ (સલ.) એનો જિલ્લ (પ્રતિબિંબ) છે.

એ જ મુનાસિબતના કારણે કુરઆન મજીદ આ મહિનામાં નાજિહ થયું છે અને એ જ કારણે આ મહિનો તમામ ખરાત અને બરકાતનો ભંડાર છે. જે ખૈરાત અને બરકાત બાબુ વરસ કાઠને પહોંચે છે તે આ મુબારક મહિનાની બરકતોના સિંધુના બિંદુ છે.

આ મહિનાની આવક (ખૈરાત અને બરકાતનો સંગ્રહ) વર્ષભરના માટે આવક છે અને આ મહિનાની જવક (મુશ્કેલીમાં વિતેલો સમય) વર્ષભરની જવક છે.

● ૧ જાહિદ : પરહેઝગાર

૨ શુધૂન : જાતે હક અને સિકાતે હકની હરમિયાની હકીકત (સંગ્રહભર) હકીકતે મુહમ્મદી (સલ.) : સમજૂતી માટે જુઓ ‘મોઅયાડુસ્સુલ’ (મુબારકી બીજી આશ્રિત) પા. ૩૧૫.

‘હકીકતે મુહમ્મદી’ (સહ.) ખાસિક અને મજબૂતના કરમિયાન
‘મરજમે કુખરા’ છે. (આ સ્થાને) અલ્લાહ તઆલાની આતને
‘તકરૂબ’ (નઝદીકી) સિકાનના પરદા વિના છે.

આગાહી

હકીકતે મુહમ્મદી (સહ.)ને
‘કામિલિયતે ઉલા’,
‘હકીકતુલ હકાઈક’,
‘નૂરે અવ્વલ’,
‘મરજમે કુખરા’ તેમ જ
‘અકલે કુલ’ પણ કહે છે.

પત્ર ૫

● પ્રતિ : હઝરત ખવાજ ખાકી ખિલ્લાહ (રહ.)

‘સિલસિલતુલ અહરાર’ (નામનો રિસાલો) પુસ્તિકા બેઈને
કેટલાક ઉલૂમ લખીને (આપની) ખિદમતમાં રવાના કર્યા છે
આહો તો શામેલ કરમાવી લેશો.

આગાહી

આ ‘અરીઝક’ (વિનંતી પત્ર) પોતાના પીર સાહબની
ખિદમતમાં રવાના કરેલો છે.

પત્ર ૬

● પ્રતિ : હઝરત ખવાજ ખાકી ખિલ્લાહ (રહ.)

○ જમાલ એન? જલાલ છે; અને જલાલ એન જમાલ છે.

● ૧ એન : હુબહુ

- 'ફના'નો સાવાથ^૧ 'મા સિવા અલ્લાહ'ને બુલી બધું છે.
- બધાં સુધી ઉલ્લમ^૨ જહલે મુલક^૩ વડે મુલકકિકક^૪ થઈ ન બધ ત્યાં સુધી 'ફના'નો જરાયે હિસ્સો હાંસિલ થતો નથી. હૈરત^૫ અને જહલ^૬ કાયમી છે. એ (બ'ને) કદાગી નાટ થતાં નથી.
- 'ફનાઓ બઠા' (નો મકામ પાર કર્યા) પછી સાલિક :
પોતાનામાં જ જહલ પામે છે; અને પોતાનામાં જ હૈમ પામે છે.
પોતાનામાં જ શુદ્ધ^૭ પામે છે; અને પોતાનામાં જ હૈરત પામે છે.
એન નાદાનીની હાલત વેળા શુજીર^૮માં હોય છે; અને એન હૈરતની હાલત વેળા ફુજૂર^૯માં હોય છે,
એ જ 'હકકૂલ યકીન'^{૧૦}નો મરતબો છે.
એટલા જ માટે હજરત ખવાળ નકશબંદ (રહ.) ફરમાવે છે કે :

- ૧ અલ્લાહ સિવાયની તમામ ઓતો, મેસ્લાહ
- ૨ ઉલ્લમ : હિમનું બહુવચન
- ૩ જહલે મુલક : જેમાં હિમનો અંશ પણ ન હોય એવી પરિપૂર્ણ અજ્ઞાનતા.
- ૪ મુલકકિક : દુરરત, હીક, સાબિત, મજબૂત
- ૫ હૈરત : અથંગી, વિરમય, મુઝબતા
- ૬ જહલ : જહાલત, અજ્ઞાનતા,
- ૭ શુદ્ધ : દર્શન, અવલોકન, નિરીક્ષણ
- ૮ શુજીર : અકલ, બુદ્ધિ, તમીઝ, જ્ઞાન, સમજ
- ૯ ફુજૂર : સાંનિધ્ય, નકલીશી, સમીપતા
- ૧૦ હકકૂલ યકીન : યકીનની ત્રણ કદાઓ છે : હિમુલ યકીન, એતુલ યકીન અને હકકૂલ યકીન જે પૈકી ત્રીજી કદા સર્વોત્તમ છે. સમજૂતી માટે જુઓ 'અલસુતુતકવીમ' પા. ૧૨૭

‘અલાહવાળાઓ ફનાઓ બકા પછી જે કંઈ જુએ છે તે પાનાનામાં જ જુએ છે, અને જે કંઈ ઓળખે છે તે પાનાનામાં જ ઓળખે છે અને તેઓની હૈરત તેઓના વૃજ્ઞમાં છે.’

૧૧

પહેલાં જે બકા અને મુસીબત આવતી હતી, તેનાથી ખુશી થતી હતી પરંતુ જ્યારથી ‘બકા’ના મકામમાં, આલમે અસબાબમાં આ તરફ આવ્યો છું ત્યારથી હરેક તકલીફથી તકલીફ અને હરેક સદમાથી સદમે, અને હરેક યીઝના જવાનો અફસોસ થાય છે.

વળી પોતાની આજિઝી અને મોહતાજ પર નજર પડી છે તે માત્રમ પડ્યું છે પેલા પાછળના હાલાત ‘સુકર’ના કારણે હતા. પહલ્ની હાલતમાં આજિઝી, અને મોહતાજ, ખોફ અને રંજ, ગમ અને ખુશી, જે પ્રમાણે સામાન્ય જનોને થાય છે તેવા જ મને થાય છે.

એટલા માટે હઝરાતે અંબિયા અસૈદિમુસ્સલામની દુઆઓ ‘અમ્ર’ના કારણે ન હતી બલકે આજિઝી, હાજતમંદી, ખોફ, રંજના કારણે હતી.

■

જામાહી

‘ફનાઓ બકા’ની હાલત વેળા હરેક (ચીઝ) :

જમાલ હોય કે જલાલ,

તકલીફ હોય કે રાહત,

સુંદર હોય કે અસુંદર,

દોસ્ત હોય કે દુસ્મન

સૌને સાલિક અલાહ તરફથી હોવાનું અથવા અલાહનું કાફ હોવાનું સમજીને ખુશી અનુભવે છે. હઝરત સા’દી રહમ-

● ૧ ‘સુકર’ : બિહોશી, બિખુદી, અભાન અવસ્થા

૨ પહલ : હોશિયારી, સલામતતા

૩ અમ્ર : ફુકમ, આજ્ઞા

તુલસાહે અલૅહ ફરમાવે છે :

ગરબે તીર અઝ કમાન હમી સુઝદ,
જે કે તીર કમાનમાંથી છૂટે છે,

અઝ કમાનદાર બીનહ અહલે ખિરદ.

પરંતુ શુદ્ધિમાનો જલ્લે છે કે એ તીરને કમાન પાતે
છોડવું નથી કિંતુ કમાનવાળો છોડે છે..

માત્ર 'હાલ' (વાણી)થી મોલિયા બનતા નથી, બદ્દે
(કનાઓ બકાનો) આ 'હાલ' ખરેખર કોઈના પર ગુઝરે ત્યારે
તેને મોલિયા અલ્લાહની જમાઅતમાં ગણવામાં આવે છે.^૧
હઝરત મોહાના રમી રહ્યો તુલસાહે અલૅહ ફરમાવે છે :

હાલરા બસુઝર મહેં હાલ શવ,

માત્ર મોખિહ રટણ કરવાનું મૂકીને અલ્લાહની માદમ,
મઝન થઈ જાયો કે જ્યો તમારા પર પણ 'કનાઓ બકા'
નો હાલ તારી પાય,

પેશે મહેં કામિલે પામાલ શવ.

અને એ હાલન પ્રાપ્ત કરવા માટે કોઈ કામિલ વલીની
સુલખત અને ખિદમતમાં રહીને પોતાની જાતને
ઓગાળી નાંખો.

પત્ર ૭

● પ્રતિ : હઝરત ખ્યાળ બાકી બિલ્લાહ (રહ.)

૦. ન હું ખુદ પોતાનું લુજૂદ પામું છું અને ન આલમ (દુનિયા)નું
લુજૂદ પામું છું; અને આ હાલત કાયમી છે.

● ૧ કનાઓ બકાનો મક્કમ કામિલ કરવા વખર માર કુખ વડે
કનાઓ બકાની હાલતો વિશે રટણ કરવાથી કે તસલ્લુફની માત્ર
કિતાબો મરી લેવાથી વલી થઈ જવાનું નથી.

૦ (મેં) હસરત અલી કરમલાહો વજહને જોયા. (આંખે)
કરમાવ્યું કે : 'હું તને આસમાનોનો ઈશ્ત શીખવવા માટે
આવ્યો છું.'

આમણી

(આ પત્ર) પોતાના પીર સાહેબની ખિદમતમાં લખ્યો છે.

પત્ર ૮

● પ્રતિ : હસરત ખવાજા બાકી ખિલાહ (રહ.)

બ્યારથી 'બકા'ના મકામમાં આવ્યો છું ત્યારથી અજબો
ઝરીબ^૧ ઉલૂમ અને મઆરિફ એક પછી એક વારિદ થઈ રહ્યા
છે. (એ ઉલૂમ) સૂફીઓની મશહર ઈસ્તિલાહો^૨થી ખિલાફ છે.
અને ઉલૂમાએ શરીઅતના મુવાફિક છે.

સૂફીઓએ 'વહદતે લુજૂદ'^૩ના મસ્અલા વિશે અને એના
હાલાત વિશે જે કંઈ બયાન કર્યું છે તે હાલાતથી શરૂઆતમાં
મુશરફ થયો. અને હસરતમાં વહદતનો મુશાહિદ થયો.

(ફરી) એ મકામથી કેટલાયે દરજ્જા ઉપર લઈ જવામાં
આવ્યો, પરંતુ ત્યાં શરીઅતના આલિમોની તહકીકની તરફીક
મામ છે. ત્યાં 'અહલે હાલ' ઓલિયાઓનું સમર્થન થતું નથી.

આમણી

આ પત્ર પોતાના પીર સાહેબની ખિદમતમાં રવાના કરેલો છે.

■ ૧ અજબો ઝરીબ : અદ્ભૂત, નવાઈ જનક.

૨ ઈસ્તિલાહો : પારિભાષિક શબ્દો, પર્યાયો.

૩ વહદતે લુજૂદ : એને 'ફનાઓ બકા', 'હમા હિસત'.....વગેરે
આનેક નામોથી ઓળખવામાં આવે છે. સમજૂતી માટે જુઓ
મેઅય.નુસ્સુલ્લહ' પા. ૧૪૨.

પગ ૯

● પ્રતિ : હજરત ખવાઝ બાદી બિસ્લાહ (૨૬.)

મને પોતાનામાં ખરાઈ સિવાય કોઈ બસાઈ જખાની નથી. મારા તમામ અમલો કબૂલ થવાને લાયક નથી. અને મારી ઈસ્તિમકાર (તોગા) પણ મારા તમામ ગુનાઓ સમાન ગુનો છે. એનો મજ (વ્યાધિ) ઝાતી (જન્મભત) છે. જે કોઈ પણ દવાથી મટતો નથી. જે ચીઝ જન્મભત હોય છે તે ક્યારેય દૂર થઈ શકતી નથી.

સિયાહી અઝ હબશી કે રવહ કે ખુદ રંગ અસ્ત. હબશીનો કાળો રંગ દૂર થઈ શકતો નથી કારણ કે એ જન્મભત છે.

બદા (ઈન્સાન) 'શરે' મહઝ'¹ છે.

'અરમા અને સિકાતે ઈલાહી'² 'ખેરે મહઝ'³ છે.

'ખેરે મહઝ'ના માટે 'ઝિદ'⁴ની જરૂરત હતી, એટલે ઈન્સાન 'શરે' મહઝ' હોવાથી 'ખેરે મહઝ'નો આપનો બ-યો. પૂણ⁵

- ૧ શરે મહઝ : નિર્બેજ ખરાઈ, જેમાં બસાઈના અંશ પણ નથી એવી ખરાઈ.
- ૨ અરમા અને સિકાતે ઈલાહી : અસ્લાહ તઆલાના પવિત્ર નામે અને સિકાતે.
- ૩ ખેરે મહઝ : નિર્બેજ બસાઈ, જેમાં ખરાઈનો અંશ પણ નથી એવી પરિશદ બસાઈ
- ૪ 'ઝિદ' : વિરુદ્ધ ગુણ અને પ્રકૃતિ ધરાવનારી વસ્તુ. અસ્લાહ તઆલાએ આ વિશ્વની રચનામાં દરેક વસ્તુની 'ઝિદ' (વિરોધી વસ્તુ) બનાવેલી છે. દાખલા તરીકે : પ્રકાશની ઝિદ અંધકાર છે, દિવસની ઝિદ રાત છે, ઈમાનની ઝિદ કફ છે વગેરે.

અધિકારના કારણે હકીકતે ઇન્સાનમાં ખેરનું પૂર્ણ પ્રતિબિંબ પ્રગટ થયું છે.^૨

આમ પરિપૂર્ણ પૂરાઈવાળા ઇન્સાનને, અરુમા અને સિકાતના પ્રતિબિંબો ઝિલવાના કારણે પરિપૂર્ણ ખેરવાળા બનાવવામાં આવ્યો.

ઇન્સાન 'જામેએ શર'^૩ છે. (કામિલ થવા પછી બ્યારે તે) પોતાની પૂરાઈની હકીકતને ખરેખર સંપૂર્ણરીતે જાણી લે છે ત્યારે હકકે આજિઝી, નામીઝી, નેસ્તીની સાથે ઇબાદતમાં મશગૂલ થાય છે.

આ અત્યંત આજિઝી, ફરેતની, નેસ્તી (અને) કુદમતના પ્રમાણમાં ગદશાહ તઆલા તરફથી તેને જોર વધારે ઇન્આમે અર્પણ થાય છે અને :

‘કર્મના બની આદમ’

‘અમે આદમની ઓલાહને (ઇન્સાનને) ઇન્જલ આપી.’નો ખિદમત^૪ અર્પણ કરવામાં આવે છે.

એટલા માટે ‘મકામે અજિદયત’ તમામ મકામેથી ઉચ્ચતર મકામ છે.

‘મકામે અજિદયત’ના મેદાનમાં તેજ રક્તાર શહસવાર,

- ૧ હકીકત ઇન્સાન : એની વિસ્તૃત સમજૂતી માટે વાંચો : ‘અલસનુલ્લાઝીમ’
- ૨ શાખલા તરીકે : જોરશમાં મીજબની સમજાવીને આવના સામિ મુકવામાં આવે, તો એટલું વધારે અંધારું હશે એટલું વધારે રવજ પ્રતિબિંબ પડશે.
- ૩ જામેએ શર : પૂરાઈનો જન્મ
- ૪ ખિદમત : કોઈ બક્ષિતનું બહુમાન કરવા માટે બાદશાહ તરફથી આપવામાં આવતો પેશાબ

હીન અને દુનિયાના સરદાર,
અવલોકન અને આખિરીનના સરદાર,
જનાબ હંઝરત મુહમ્મદુર્રસુલુલ્લાહ
સલ્વલ્લાહો અલૈહિ વસલ્લમ છે.

(અલ્લાહ તઆલા) જ્યારે કેવળ પોતાના મહલથી આ દોલત
(‘મકામે અખિદયત’) કોઈને બખ્શવા ચાહે છે ત્યારે તેને હંઝરત
નબીએ કરીમ અલૈહિસ્સલાતો વત્તસ્લીમતી ‘કમાલે ઈતેળાઅ’^૧
ઈનાયત ફરમાવે છે, અને એ વસીલાથી ખુલ્લું દરજ્જાઓ પર
લઈ જાય છે.

‘શર’ (ખૂરાઈ)ની પૂર્ણતા અને અપૂર્ણતા ઈલ્મે જોડી^૨ છે.

જેઓ

પોતાને મહલ મૌલા (અલ્લાહ) સમજે; અથવા
પોતાની સિક્કોને તેની (અલ્લાહની) સિક્કો સમજે,
(તો એવી માન્યતા)

માત્ર ઈલ્લાહ અને જિન્દગદગ^૩ છે.

ખુદાની શાન ખુલ્લું, બરતર અને પ્રત્યેક
સાબુબ્ય અને સંયોજનથી પાક અને પર છે.

- ૧ કમાલે ઈતેળાઅ : પરિપૂર્ણ ઈતેળાઅ, સંપૂર્ણ અનુસરણ
૨ ઈલ્મે જોડી : જોડે જોડે રસ અને રુચિ. ઈલ્મે જોડી એટલે રહ
અને રુચિ પર આધારિત ઈલ્મ કે બાબુકારી. એક જ વસ્તુ વિશે,
જુદા જુદા રસ અને રુચિ ધરાવનાર વ્યક્તિઓના અભિપ્રાય
જુદા જુદા હોય છે.

૩ જિન્દગદગ અને જિન્દગદગ : કુદ, બેહીની

આવાલી

આ પત્રમાં

હજરતે

પોતાની આજિઝી તેમજ

બશરતી બશરિયત અને તરકીની કારણે,

બહોર ફરમાવ્યા છે.

આ પત્ર વિસ્તૃત અને અત્યંત હસીલપૂર્ણ છે.

□

પત્ર ૧૦

● પ્રતિ : હજરત ખવાલ બાકી બિલાહ (રહ.)

અજબ વાત છે કે ફરીનું નામ કુબ (નઝહીદા) અને વિયેગને મોત (મિલન) કહે છે. બધે કે હકીકતમાં એની સાથે કુબ અને વિલાહ (મિલન)ના ઈન્કારની તરફ ઈશારો છે. એટલાજ માટે હમેશાંના ગમ અને ફિર વળગેલા છે.

□

મુરાદને પણ આખરે મુરીદની જેમ થવું પડે છે. હબીબે ખુદા સલાહો અલેહે વસલમને પણ મુરાદ હોવા છતાં મુરીદ થવાનો મામલો ખુદાથી કરવો જરૂરી થયો.

□

‘મુહિબ્બ’ મુહબ્બતના બોળને ઉઠાવી શકે છે. મેહબૂબોને એ બોળ ઉઠાવવો મુશ્કેલ છે.

□

- ૧ મુરાદ : જેને ખુદા ખુદ ચાહે
- ૨ મુરીદ : ખુદાને એ પોતે ચાહે
- ૩ મુહિબ્બ : આશિક
- ૪ મેહબૂબ : માશુક

ખામાલી

નકશાની છુજુર્ગેની નજીક ને લોકો અસ્માઓ સિવાતની તજસિયાતથી મુશરફ થાય છે તેને, (આ વિષયમાં જિંદુ) સંસોધન કરનારા આરિકો ખરેખર 'ફરી અજ આત' (આતથી ફરી) કહે છે પરંતુ આતમાં બ્યારે બેઈદરાફી (અણસમજ) અને જલ્લ (અસાનતા) પેદા થાય છે ત્યારે તેને કુળ (નજીદી) કહે છે. હઝરત ખવાબ નકશાની રદિઅલાહો અન્હોનો ઈરશાદ છે કે :

‘હુર જે હીલહ શુદ વ શનીદહ શુદ વ હાનિસ્તહ શુદ આં હમહ ખયર અસ્ત.’

‘જો કંઈ જોવામાં આવે કે સમજમાં આવે તે બધું ખેર છે.’

પત્ર ૧૧

● પ્રતિ : હઝરત ખવાબ ખાલી બિહાલ (રહ.)

‘કુબે હક’ અને ‘ઈન્કિશાફતે હલ્મ’ માટે બે ચીજો જરૂરી છે :

- ૧ પોતાને તબન કસુરવાર જાણવું.
- ૨ જેણે સુલૂક તથા દરાવ્યો હોય તે મુકમલ મજબૂબ હોખી સુહબત.

મારો કોઈ નેક અમલ એવો નથી જે તુહમતથી ખાલી હોય અને કોઈ અમલ એવો નેક નથી જણાવો કે જમયા હાથવાલો ફરિસ્તો એને લખે.

● ૧ મતલબ કે ખુદાની આત ઇન્સાનના જોવા, સંભળવા અને સમજવાથી પર છે.

૨ કુબે હક : અહાલ તઆલાની નજીદી, સમીપતા, સાન્નિધ્ય

૩ ઇન્કિશાફતે હલ્મ : પ્રજાનું માનદર, હલ્મનું પ્રવર થવું

વળી આ જહાનમાં છે તે દરેક શખ્સને, અહીં સુધી કે ફિરંગી કાઢિને અને મુશરીક તેમજ નાસ્તિકને પણ પોતાના કરતાં કેટલાયે દરજ્જે બેઠતર સમજું છું. અને (કૃ) પોતાને તેઓના સૌના કરતાં બદતર સમજું છું.

આમાલી

આ છે સુલુકની હકીકત અને ખુદાની માલ નઝદીકીનો પૂરાવો. એટલા જ માટે હઝરત સા'દી (રહ.)એ હઝરત બાલખીદ પુસ્તામી રહમતુલ્લાહે અલેહના કિસ્સામાં ફરમાવ્યું છે કે :

અહાં બર મલાઈકે શર્ફ હાશત-હ,
તેઓ ફરિસ્તાઓ કરતાં પણ સરસાઈ મેળવી અ્યાં તેનું
હારણ એ છે કે,

કે ખુદરા બેહ અઅ સંજ ન પિન્દાશત-હ.
તેઓએ પોતાની જાતને એક (મામૂલી) પથ્થર કરતાં પણ
બેઠતર બાણી નથી.

[અહીં આમાલી પૂરી થઈ. હવે ફરી પાછો હઝરતના પત્રનો
સારાંશ શરૂ થાય છે.]

એક ઉચ્ચ મકામ પ્રગટ થયો.
હું ત્યાં પહોંચ્યો, તો માલૂમ થયું કે
એ મકામ હઝરત ઝીન્નુરૈન^૧નો છે.
એનાથી ઉપર હઝરત ઉમર ફારૂકનો મકામ છે.
એનાથી ઉપર હઝરત સિદ્દીકે અકબરનો મકામ છે.
(રદિઅલ્લાહે અન્હૂમ અજમર્દન)

- ૧ ઝીન્નુરૈન : (બે-નૂરવાળા) આ હઝરત ઉરમાન (રદિ.)નો લકબ છે
આપના નિકાલમાં બે-નૂર જમા થયાં; અર્થાત નબીયે પાક (સલ.)
ની બે સાલખનલીઓ સાથે એક પછી એક આપના નિકાલ થયા

એના ઉપર હઝરત નબીએ કરીય અલેહિસ્સલામો વસ્સલામનો મકામ છે.

એનાથી ઉપર કોઈનો કોઈ મકામ નથી.

ન કોઈ મકામ છે.

પોતાના મશાઈખમાંથી હઝરત ખવાજ નકશખંદ કુદેસસિર^૧ હુને હરેક મકામમાં પોતાની સાથે જોડે છે.

ખીજ ખલીફાઓ પણ એ મકામમાંથી પસાર થયાં છે.

ઉખર,^૨ મુરર^૩ અને સખાત^૩ સિવાય મકામમાં કંઈ ફક નથી.

આમાહી

આ પત્ર હઝરત ખવાજ (રહ.)ની ખિદમતમાં અર્જ કર્યો છે.

પત્ર ૧૨

● પ્રતિ : હઝરત ખવાજ ખાલી ખિલ્લાહ (રહ.)

તે ઉલૂમ ને 'ફનાહીલ્લાહ' અને 'ખલા ખિલ્લાહ'ના મકામ સાથે સંબંધ ધરાવે છે, ખુદાવંદ તમાલાએ પોતાની ઈનાયતથી તમામ (મારી સમક્ષ) જાહેર દરી દીધાં અને એવી કોઈ ચીજ નથી રહી, કે જેનો નિદેશ ઓલિયા અલ્લાહે કર્યો હોય અને તે મને અતાવવામાં ન આવી હોય.

ખુદાની જનાબમાં જે કોઈ કબૂલ થયો છે, (તે ખુદાની ફઝલથી થયો છે.

● ૧ ઉખર : પાર કરવું,

૨ મુરર : પસાર થવું,

૩ સખાત : કતાર, મજૂબતી, સ્થાઈપણું

આમાલી

(આ પત્ર) પોતાના પીર સાહબની ખિદમતમાં અર્જ કર્યો છે.

□

પત્ર ૧૩

● પ્રતિ : હજરત ખવાજ બાકી ખિલાહ (૨૬.)

શર ઈલલાહ પચાસ હજાર વરસનો માત્ર છે, કુરઆન શરીફ એનો સાક્ષી છે. મને એ બધું ખુદાએ દેખાડ્યું છે.

□

તમામ કશ્હી ઉલૂમ શરીઅત પ્રમાણે જ છે. બહેરી શરીઅતથી એક વાળ બરાબર પશ્યુ એમાં વિરુદ્ધતા બેઈ નથી.

હેટલાક સુફીઓએ કશ્હના આધારે શરીઅતની ખિલાહ વાંતો કહી છે તે સહવ^૧ અને સુકર^૨ના કારણે છે.

ખાલિન બહેરી શરીઅતથી જરાયે મુખાસિહ નથી. સાલિહ^૩ને માત્રમાં મુખાસિહત માલુમ પડે છે, મુન્તહી^૪ને મુખાસિહત દેખાતી નથી.

□

ઉલમા અને ઓલિયા અલ્લાહમાં માત્ર એ ફરક છે કે ઉલમા ઈશ્મા દલીલો વડે જ્ઞાન મેળવે છે જ્યારે સુફીઓ કશ્હ અને ઝીકના ગરીબાથી જ્ઞાન મેળવે છે.

● ૧ સહવ : બુલ

૨ સુકર : મદહોશી

૩ સલિહ : રાહે મુલક નો પ્રવાસી

૪ મુન્તહી : રાહે મુલકની પૂર્ણતાએ પહોંચનાર

૫ હજરતે આ પત્ર પોતાના પીર સાહબને લખેલો છે અને પીર સાહબને 'હઝૂર' શબ્દથી સન્માનન કરેલું છે.

□

પત્ર ૧૪

● પ્રતિ : હજરત ખ્વાજા ખાકી ખિલ્લાહ (રહ.)

મકામાતની તરફથીમાં હૈરત અને જહલ સિવાય કંઈ નથી.
હુમ્મર^૧ એક દિવસ જે ફરમાવ્યું હતું કે,

‘તારામાં મહબુબિયતની સિકતની મઅની (અસલિયત) ન
હોત, તો લક્ષ્ય સુધી પહોંચવામાં ઘણો વિલંબ થતે.’

એ હરશાદની ખીના પર ઘણી ઉગ્રમીદ છે.

પત્ર ૧૫

● પ્રતિ : હજરત ખ્વાજા ખાકી ખિલ્લાહ (રહ.)

બહો સાંખા સમયથી તેને શોધતો હતો તો પોતે પોતાને
પામતો હતો.

એ પછી પોતે પોતાને શોધતો હતો તો તેને પામતો હતો.

હવે તેને શુમ કર્યો છે, પરંતુ પોતે પોતાને પામે છે, શુમ
કરવા છતાં તેનો શોધક નથી. અને શુમ કરવું સાબિત હોવા
છતાં તેનો ચાહક નથી.

ઈસ્મની રૂએ હાઝિર, વાજિદ,^૧ મુકબિલ^૨ છે અને ઝોકની
રૂએ માર્દબ, શકિદ^૩ અને મુઅરિદ^૪ છે.

તેવું ઝાહિર બધા છે અને બાતિન ફના છે. એન મકામાં

૧ વાજિદ : પામનાર

૨ મુકબિલ : જે રૂબરૂ છે તે

૩ શકિદ : શુમ કરનાર

૪ મુઅરિદ : શુખ ફેરવનાર

હાનિ છે અને એનું ફનામાં બાકી. પરંતુ ફના ઈશ્વરી છે બધા જોઈ છે.

આમાલી

આ ખાસ ફના અને બકાના હાલાત અને વાદિઆત છે.

પત્ર ૧૬

● પ્રતિ : હંઝરત ખવાબ ખાકી ખિસ્લાહ (૨૬.)

દોસ્તોના આમહથી એક રિસાલો (પુસ્તિકા) લખ્યો છે. એમાં તરીકતની જરૂરી નસીહતો છે. એ રિસાલો (કુચૂરની) ખિદમતમાં મોકલવામાં આવશે.

એ રિસાલો ધણી બરકતોવાળો છે. એ રિસાલો લખ્યા પછી એવું માલુમ થયું, કે હંઝરત રિસાલત પનાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમ પોતાની ઉમ્મતના ધણા મશાઈખની સાથે પધારેલા છે અને એ રિસાલાને પોતાના મુબારક હાથમાં પકડેલો છે અને પોતાની અપાર કૃપાથી એને ચૂમે છે અને મશાઈખને દેખાડે છે અને ફરમાવે છે કે,

‘આ પ્રકારના એ’તેકાદ હાસિલ કરવા જોઈએ. જેમણે આ ઉલૂમથી સઆદત હાસિલ કરી છે તેઓ નૂરાની અને મુમતાઝ છે, અને અઝીઝુલ વુજૂદ છે.’

□

આં હંઝરત સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમ દુબર જીલા છે અને ખૂબ મહેરબાનીથી ચૂમે છે, અને એજ મજલિસમાં આ ખાકસારથી ઈશ્લાહ ફરમાવે છે કે,

‘આ બનાવને જાહેર કરો !’

□

(હજરત મુજદિદ અલ્હેસાની (રહ.)ની મકબૂલિયત જુઓ !)

17

તમામ મશાઈખના મકામાત પર (મને) મારાઅલ્લાહ ઉદ્દજ
(જુલહી) હાસિલ થઈ.

જિલ્લે જુલહી ઝીં ફલહીઝે પરત,
આંગણમાં પડેલી માટીને પવન ઉડાડી ગયો,

બહાન હરખાડેવાલા હસ્ત બરહસ્ત.
અને અતિ ઉચ્ચ સ્થાને લઈ જઈને તેને મૂકી દીધી.

□

આ હરમિયાન જો કુ' મશાઈખની ફદાનિયતના તવરસુતને
ગણવા માંડું તો વાત લાંબી થઈ જશે.

□

ઉચ્ચ મકામેને તમ કરવું મુશ્કેલીના માટે જ ખાસ છે.
મુરીદ, નૂહ (અલ.)ની નેટલી ઉમરમાં પલ્લુ (એ ઉચ્ચ મકામેને)
તવ કરી શકતો નથી.

□

પત્ર ૧૭

● પ્રતિ : હજરત ખવાજ બાકી ખિદલાહ (રહ.)

આ પત્ર પોતાના પીર હજરત ખવાજ બાકી ખિદલાહ

● ૧ તવરસુત : માનવમ, વસીલો, વાસ્તો

૨ મુશાહ : જેને ખુદાખુદ બાહે

૩ મુરીદ : જે ખુદ ખુદાને આહે.

૪ હજરત નૂહ (અલ.)ની ઉમર ઘણી લાંબી આશરે નવસો વરસની
થઈ હતી.

રહેમતુલ્લાહિ અલેહની ખિદમતમાં, ઉરુજ અને નુબુલનો
મક્લિમ હાલ દર્શાવવા માટે લખેલો છે. વિગતો બિલકુલ નથી.

□

પત્ર ૧૮

● પ્રતિ હઝરત ખવાઝ ખાકી બિદલાહ (રહ.)

જ્યાં સુધી હાલત અને વારિદાત^૩ બહોર યતાં હતાં, અજ^૧
કરતો હતો, પરંતુ જ્યારે હક તઆલાએ હુજૂરની તવજ્જોહની બર-
કતથી અહવાલની ચુલામીથી આગાહ કરી દીધો, અને (મકામે)
તલવીન^૪થી (કાદીને મકામે) તમકીન^૫થી મુશરફ કરમાવ્યો તો
હેરાત અને પરેશાની સિવાય કંઈ હાથમાં ન આવ્યું. વળી વસ્લ
(મિલન)થી જુદાઈ અને કુળ^૬ (નજદીકી)થી બુઅદ (દૂરી) સિવાય
કંઈ હાસિલ ન થયું. તેમજ અચરિતથી નાદાની અને ઈસ્મથી
જહલના સિવાય કંઈ વધારો ન થયો. એટલા માટે પત્ર લખવામાં
વિલગ થયો.

હવે ‘હકકુલ મકીન’થી મુશરફ કરમાવ્યો છે. અહીં ઈસ્મ અને
મઅલૂમ (જાત) એક ખીખના માટે પરદા નથી તેમજ ફના-બકા

- ૧ હરજ : હપર અહમું, ઉન્નતી થવી
- ૨ નુબુલ : નીચે હિતરહું
- ૩ વારિદાત : ‘વારિદાત’ એ હાલતને કહે છે કે હક તઆલાના તરફથી કદબ પર આપોઆપ રહેમત અને ફેઝાન વારિદ થાય (‘અલસનુતતકવીમ’ પા. ૧૭૪)
- ૪ તલવીન : ‘મકામે તલવીન’માં સાલિકના હાલતમાં ફેરફાર. અને પરિવર્તન યતાં રહે છે.
- ૫ તમકીન : ‘મકામે તમકીન’ એ ‘મકામે તલવીન’ના કરતાં ધણે ઉચ્ચ મકામ છે. એમાં ‘ઈસ્તેદકામ’ (મજબૂતી) પેદા થાય છે. જળી ‘આરિકે ખા તમકીન’ના બધાં હાલત આમ લોકોના જેવા થઈ જાય છે. વધુ માટે જુઓ ‘અલસનુતતકવીમ’ પા. ૧૪૪

એમાં છે. એન હૈસત તથા બેનિશાનીમાં ઈસ્મ અને સફર છે તેમ જ પરોક્ષતામાં પ્રત્યક્ષતા (ત્રિરહાજરીમાં હાજરી) છે. ઈસ્મ અને મઅરિફત છતાં, જહલ અને નાદાનીમાં વધારા સિવાય બીજું કંઈ નથી.

□

વિલાયતના મહામની ઉપર સહાદતનો મકામ છે અને એના ઉપર સિદ્ધિકિયતનો મકામ છે અને એના ઉપર નબુવ્વતનો મકામ છે.

□

સુલૂકે વિલાયત, ઉસ્માના દલીલોયુક્ત (તાર્કિક) ઉલૂમને કરી (દર્શનિય) બનાવી દે છે અને સંક્ષિપ્તને વિસ્તૃત બનાવી દે છે.

કોઈ સપ્તે હઝરત ખવાળ છુતુર્ગવાર ખવાળ નકલખાંદ રહમતુલ્લાહિ અલૈહથી પૂછ્યું કે,

‘સુલૂકનો હેતુ અને લક્ષ્ય શું છે ?

તો ફરમાવ્યું કે :

‘સંક્ષિપ્ત મઅરિફત વિસ્તૃત થઈ જાય છે. અને તાર્કિક, કરી (દર્શનિય) થઈ જાય છે. હાં, રસ્તામાં ધણીયે ઉલૂમ અને મઆરિફત જાહેર થાય છે, જેમાંથી પસાર થવું પડે છે.’

□

ઉલૂમ અને મઆરિફ વસંતના વાદળોની જેમ (મારા પર) એવા વરસી રજાં છે કે સહન શક્તિ એને બરહાસ્ત કરવાથી આશ્ચર્ય છે.

પત્ર ૧૯

● પ્રતિ : હઝરત ખવાળ બાકી બિદલાહ (રહ.)

આ મુબારક પત્રમાં હઝરત ખવાળ બાકી બિદલાહ રહમતુલ્લાહિ અલૈહને બે સપ્તોના વઝીફા (નાણાં) અપાવવા માટે કસામબ્ધ કરી છે.

પત્ર ૨૦

● પ્રતિ : હજરત ખવાબ ખાદી ખિલાલ (રહ.)

આ પત્ર પથ પોતાના હજરત સાહબ (રહ.)ની ખિદમત શરીફમાં નક્કી થયેલ વઝીફા (નાણું) અપાવવા માટે બલામજુર થે લખેલો છે.

પત્ર ૨૧

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ મક્રી (રહ.)

બધાં સુધી

તે મોતથી પહેલાં, જે મોત તરીકે બખ્ષીયું છે,

તે સિવાયનું બીજું મોત

જેને અસ્લાહવાળાઓ 'ફના' કહે છે,

તે પૂર્ણ થઈ ન જાય

ત્યાં સુધી

અસ્લાહ તઆલાની જનાબમાં પહોંચવું અસંભવિત છે,

બલકે ('ફના' હાસિલ થયા વિના)

ન બાલ જગતના જુદાં મા'બુદોની ઈબાદતથી^૧ મુક્તિ મળી

શકે છે;

ન આંતર જગતના હવાઈ ખુદાઓની પરસ્તીથી^૨ મુક્તિ

મળી શકે છે;

ન ઈસ્લામની હકીકત પ્રાપ્ત થઈ શકે છે;

ન ઈમાનનો કમાલ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે.

● ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨, ક્રમાંક : ૮૪

૨ શિકે' જલી, બહેરી શિક'

૩ શિકે' બક્રી, ખરુ શિક'

અન્ય (સિલસિલાના) યુગુર્ગોને ત્યાં, વિલાયતના આંતે, એક વખત, વીજળીની જેમ, તજસ્તીએ આતથી સાલિક મુશરફ થાય છે પરંતુ નકશખંદી યુગુર્ગોને ત્યાં આ તજસ્તી કાયમી પ્રાપ્ત થાય છે એટલે (નકશખંદી) યુગુર્ગવારોની નિરુપત તમામ નિરુપતોથી વધારે સક્તિશાળી અને એમનો કમાલ તમામ કમાલોથી ઉચ્ચતર છે.

જેમ વિલાયતે મુહમ્મદિયલ્હ અલૈહિરસલાતો વરસસામ તમામ વેગમ્પરોની વિલાયતો કરતાં ઉચ્ચતર છે તેમ એ યુગુર્ગવારોની વિલાયત પણ તમામ ઓલિયાએ કુદેસ સિરુફુમની વિલાયત કરતાં ઉચ્ચતર છે.

અને જ્યારે તેઓની (નકશખંદી યુગુર્ગોની) વિલાયત હઝરત સિદ્દીકે અકબર રહિઅલ્લાહો અન્હોની તરફ મનસૂખ છે તો પછી (ખીજઓ કરતાં) ઉચ્ચતર કેમ ન હોય!

હાં, (અન્ય સિલસિલાના) કેટલાક અકાબિર ઓલિયાને આ નિરુપત પ્રાપ્ત થઈ છે પરંતુ તેઓ પણ હઝરત સિદ્દીકે અકબર રહિઅલ્લાહો અન્હોની વિલાયતથી ઇક્રાપાસ છે.

□

પત્ર - ૨૨

● પ્રતિ : શૈખ અબ્દુલમજીદ સાહોરી (૨૬.)

ઈન્સાનના શરીર અને નફસ સાથે રૂઢ એક ખાસ સંબંધ બાંધે છે. એ સંબંધ ખાંખ્યા પછી, એટલે કે આ જગતમાં (આખ્યા પછી) જે ખુદાને યાદ કરે છે, તો પોતે તરફી મેળવીને વિલાયત હાંસિલ કરે છે. વળી એના સહવાસથી નફસમાં પણ સફાઈ અને ભલાઈ પેદા થાય છે, ખલ્કે ખુદાને હિદાયત કરે છે, ફેઝાન અને અનવારે ઈલાહીથી મુશરફ થાય છે તથા તેને આ (ખુશ ખબર)

● ૧ પરિચય આટલે જુઓ : પરિશિષ્ટ ૧ અને ૨, ક્રમાંક ૯

પ્રાપ્ત થાય છે :

فَقَدْ فَازَ قَوْزًا عَظِيمًا

તે મહાન સફળતા મેળવશે.

□

જો (૩૯) પોતાની હકીકતને અને વૈદાર્થના મહસૂને જૂલી જાય છે, તો નફસની જુલમત^૧માં ફસાઈ જાય છે અને તેને આ (૬૫૬૦) મળે છે :

فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا

બેશક તે સાચો માત્ર જૂલીને ઘણી દૂર ગુમરાહીમાં જઈ પડી.

□

ઈન્સાનની જુલમત પશુ રહને તરક્કાનું કારણ જાણાય છે, એટલે તે એમાં મુખ્તિલા થઈ જાય છે.

જે રીતે આપનાને સાફ કરતી વેળા પ્રથમ તેના પર માટી ચોપડવામાં આવે છે અને માટી ચોપડ્યા પછી તેની સફાઈમાં વધારો થાય છે તે રીતે ઈન્સાનમાં નફસનું હોવું પશુ રહની તરક્કા અને ખૂબીનું કારણ છે.

□

પત્ર ૨૩

● પ્રતિ : અબ્દુરહીમ ખાન ખાનાન^૨

દુનિયા આખિરતની જેતી છે. અહસોસ છે તેના પર નેચે એમાં વાવણી ન કરી અને પોતાની સક્રિયતા ધરતીને પડતર

● ૧ જુલમત : અ'ધકાર

૨ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૧

રાખી મૂકી, અને પોતાના આમાલરથી ખીજને વેડફી નાંખ્યા.
જમીનને વેડફી નાંખવું અને પડતર કરવું એ રીત છે :

૧ એમાં કંઈ વાવે નહિ.

૨ એમાં નાપાક અને ખરાબ ખીજ વાવે.

પહેલા પ્રકાર કરતાં ખીજને પ્રકાર વધારે નુકસાનકારક છે. ખીજવું નાપાક અને ખરાબ થવું, નાકિસ પીરથી પૈવત થવું છે, કારણ કે નાકિસ પીરમાં લોભ, લાલચ, ઇચ્છાઓ, વાસનાઓ... વગેરે (જે દુષ્ટિઓ) હોય છે તે તાલિમમાં પણ પેદા થાય છે.

વળી, નાકિસ પીર પોતે સીધા માર્ગથી ભટકેલો છે એટલે ખીજઓને પણ ભટકાવશે.

કામિલ શેખ અકસીર^૧ સમાન છે. એની નજર દવા છે, અને એના શબ્દોમાં શિષા છે.

કેટલાક મશાઈએ સુકર^૨ના મલબાની હાલતમાં કુના, કસ્તી^૩ના અને જનોઈના...વગેરેના વખાણુ કરેલાં છે.

એમના એવા શબ્દોનો જાહેરી શબ્દાર્થ ન લેતાં એનો ભાવાર્થ લેવો જોઈએ કારણ કે મસ્તીવાળાઓના શબ્દોના સારો ભાવાર્થ જ લેવામાં આવે છે.

એ ખુબુર્જો મસ્તીની હાલતના કારણુ મા'બૂર હોય છે. જો કોઈ હોશવાળો માણસ શરીઅતના ખિલાફ શબ્દો બોલે તો તે ખુદિ અને શરીઅત બંને રીતે પકડ કરવાના લાયક છે.

- ૧ અકસીર : જમે તેવા અસાધ્ય રોગને પણ સારો કરી દે તેવા ઈલાજ.
- ૨ સુકર : મદહોશી, બેહોશી
- ૩ કસ્તી : પારસીઓ શરીરે બાંધે છે તે સુતરનો દોરો.

પત્ર ૨૪

● પ્રતિ : મુહમ્મદ કુલીજખાન^૧ (૨૬.)

મુબારક છે તે શપ્ત જેના દિલમાં ખુદાના સિવાય કોઈની પણ મુહબ્બત ન હોય અને ખુદાના સિવાય કોઈનો તાલિબ ન હોય; એવો શપ્ત અછાહની સાથે છે ને કે બહેરમાં ખલ્લની સાથે મસ્ગૂલ છે. લાયક અને સુપાત સદી ની એજ શાન છે.

મુકર્રબ અલ્લાહની રજાના માટે નેકાઓ કરે છે. અબરાર પોતાની ખ્વાહીશના માટે નેકાઓ કરે છે. એજ પ્રમાણે મુકર્રબીનના અને અબરારીનના તમામ કામો (ના હેતુઓમાં તફાવત છે.)

પત્ર ૨૫

● પ્રતિ : ખ્વાબ જહાન^૨ (૨૬.)

તમામ કમાલાતો હાસિલ થવાનો આધાર નખીયે કરીમ અલ્-હિસ્સસાતો વસ્તસ્લિમની ઈતિબાઅ પર અને આપ (સલ.)ના ખુલાએ રાશેદીનની ઈતિબાઅ પર છે, કારણ કે (તેઓ) હિદાયતના સિતારા અને વિશ્વાસતના આશ્તાબ છે. જેણે તેઓની પેરવી કરી તેણે હિદાયત મેળવી, અને જેણે (તેઓની) મુખામિદત કરી તે શુભરાહ થયો.

પત્ર ૨૬

● પ્રતિ : હાજી મુહમ્મદ લાહોરી^૩ (૨૬.)

હદીસે કુદસીમાં ઈરશાદ છે :

‘જાણી લો ! અબરારનો શૈક મારા હિદારના માટે

● ૧ પરિચયમાટે જુઓ પરિશિદ્ધ ૧, ૨ ક્રમાંક : ૩૫

૨ “ ” ” ક્રમાંક : ૪૭

૩ “ ” ” ક્રમાંક : ૮૩

હઠથી વધી ગયો અને હું તેઓના કરતાં પણ વધારે તેઓના માટે મુશ્કેલી છું.’

□

અલ્લાહ તઆલાએ અબ્બારના માટે શોક સાબિત કર્યો છે પરંતુ મુકર્રબીન—જેઓ ઉચ્ચ મરતબાના ઓલિયા છે—તેઓના માટે (એ પ્રમાણે) ફરમાવ્યું નથી એવું કારણ એ છે કે શોક હંમેશા વિગ્રામ અને દુરીની હાલતમાં હોય છે મિલન અને નજદીયામાં શોક હોતો નથી.

અબ્બાર કુબ્ના અબિલાષી અને મુશ્કેલી છે. તેઓ મિલનથી મેહરૂમ છે એટલે (તેઓમાં) શોક બાકી છે.

અબ્બારને જેની ઇચ્છા છે, મુકર્રબ તેનાથી ફારિમ થઈ ગયા છે.

વળી ખાસુલ ખાસ બંદાઓમાં શોક એટલા માટે પણ બાકી રહેતો નથી કે તેઓ સિકાત અને શુચનાતે આતના મકામને વટાવીને તજ્જલિયાતે આતથી મુશરફ થયાં હોય છે.

આંત ઈલાહીમાં હેરત અને જલ્લ સિવાય કંઈ પ્રારત થતું નથી. અને હેરત તેમ જ જલ્લની હાલતમાં શોક હોતો નથી.

એટલે જો કોઈ આદમી વઝદ અને તવાજુદ, ઝોક અને શોકમાં હોય તો હજી સુધી તે કુબે આતમાં પહોંચ્યો નથી.

□

પત્ર ૨૭

● પ્રતિ : ખવાબ અમક (૨૬)

નકલનાં હી છુટ્ટોર્ગો રહમતુલ્લાહિ અલૈહિમ અજમર્દન ફરમાવે છે કે :

● ૧ પરિચય માટે જુઓ : પરિશિષ્ટ ૧, ૨ ક્રમાંક : ૨૨

‘અમારી નિરુપત બધી નિરુપતો કરતાં ચઢિયાતી છે;

□

નિરુપતથી તેઓની મુરાદ ‘કુચૂર’ અને ‘આગાડી’ છે. વળી તેઓની નજદીક તે ‘કુચૂર’ વિશ્વાસપાત્ર છે જે ‘એજેન્ટ’ છે; અને જેને ‘ચાદદાસ્ત’ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

ફકીરની નજદીક ‘ચાદ દાસ્ત’થી મુરાદ સિફાત અને શુદ્ધ અને એઅતિભારાતના પદો વિનાની તજવિલયે જાત છે.

બીજા (સિલસિલાના) મશાઈખ ફરમાવે છે કે ઓલિયા આ તજવિલથી (માત્ર) વીજળી (ના ચમકારા)ની જેમ અદ્ય સમય માટે મુશરફ થાય છે; પરંતુ નકશબંદી ખુશુઓ અને કામખી ફરમાવે છે.

પત્ર ૨૮

● પ્રતિ : ખ્વાજા અમક (૨૬.)

ખ્વાજા અમક, આપે (મને) ચાદ ફરમાવ્યો એથી ખુશી થઈ; પરંતુ ફકીરે બ્યારે પોતે પોતાને એના લાયક ન જોયો તો લાયક થઈને એકાંત ખૂણામાં સંતાયો અને કુર્બાની બાગીને ફરીમાં આરામ લીધો તેમ જ મિલનને છોડીને વિયોગની સાથે ફરીકામ થયો અને આગાડીમાં ગિરફતારી જોઈ તો લાયક થઈને ગિરફતારી ચઢ્યું કરી.

□

પત્ર ૨૯

● પ્રતિ : શૈખ નિઝામ ધાનેસરી (૨૬.)

એક ફકર અદા કરવું, હજાર વરસ નહિો અદા કરવા કરતાં

● ૧ ફકીર : હજરત પોતે પોતાના માટે વિનમ્ર બાવે ‘ફકીર’ શબ્દ વાપરે છે.

૨ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૫૬

ખેલતર છે; લલે એ નહિ આલિસ નિવ્યતથી અદા કરવામાં
આવે અને લલે એ નહિ = નમાઝ, રોઝા, જિક, ફિક.....
વગેરે.....વગેરે પ્રકારના હોય.

હઝરત હિમર બિન ખત્તાબ (રદિ.)એ ફરમાવ્યું છે :

‘આખી રાત જાગવા કરતાં ખેલતર છે કે આખી રાત
સૂતેલો રહે અને સવારની (ફઝ) નમાઝ જમાઅત સાથે અદા કરે.’

□

ઝકાતની નિવ્યતથી એક દાન્ગ^૧ (સોનું) આપવું નહિ સહ્ય.
સ્વરૂપે આપેલા સોનાના પહાડ કરતાં ખેલતર છે.

□

મુરદિ પીરને સજ્જદો કરવું નાજીઝ છે. એની ખૂરાઈ ચરબ
કરતાંયે વધારે રોશન છે.

પૃષ્ઠ ૩૦

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ સિદીક^૨ (રહ.)

યુ,^૩ બેયુના^૪ વિશે યુ^૫ બયાન કરે !
આદિ, અનાદિથી અને સનાતનથી યુ^૬ સાધે !
મકાની,^૭ લામકાન^૮માં કયાં સુધી દોડે !

□

જે સૈર પોતાનાથી બહાર જુએ તે સૈર આફઝા^૯ છે,

- ૧ દાન્ગ : ૭ રતી (ચનોહી) ભાર વજન
- ૨ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૧૦
- ૩ યુ : જેની બેઠ મળી શકે તેણે (મખલુક)
- ૪ બે યુ : અબ્નેડ, અનન્થ, અદિતીય (પુદા)
- ૫ મકાની : રથજના બંધનવાળો, સીમિત એટલે કે મખલુક
- ૬ લામકાની : રથજના બંધનથી પર, અસીમિત, (પુદા)
- ૭ સૈર આફઝા : બાહ્ય બ્રમણ

જે સેર પોતાની જાતમાં પામે તે સેર અનકુસી છે.^૧

સેર આકાષી, સેર અનકુસીના માટે અસળાવ છે.

સેરનો (અસલ) મકસૂદ^૨ સેર અનકુસી છે.

સેર આકાષીમાં ઈસ્મુલ યકીન પ્રાપ્ત થાય છે.

સેર અનકુસીમાં હકકુલ યકીન^૩ પ્રાપ્ત થાય છે.

‘શુદ્ધ’^૪ શબ્દનો ઉપયોગ, શબ્દોની મર્યાદાના કારણે કરવામાં આવે છે નહિતર તે પાક જાત (અસ્લાહ તઆલા) બે ચું અને બે ચું, બે શિબહ અને બે માનિન્દ^૫ છે.

ઇતિસાહે બે તકયૂદ્દા બે કિયાસ

તે મિલન અવર્જનીય અને અઠ્ઠપનીય છે,

હસ્ત રખખુલાસરા બા બંને નાસ.

જે (મિલન) ઈન્સાનોના પાલનહારને ઈન્સાનો જોડે છે.

સેર અનકુસી ફનાએ ઠામિલ અને બકાએ અઠમલ પછી પ્રાપ્ત થાય છે. ઇસ્તિમરાહ અને નેસ્તીના કારણે કેટલાકને ફના અને બકા માલુમ થાય છે. નહશબંદી ખુશુરો અને ‘નુજૂદ’ અને ‘અદમ’ કહે છે. આ હાલત ‘ફના’ પહેલાંની છે. એને અવાલ^૬ કોઈ શકે છે. આ હાલત એનાથી (સાલિકથી) ક્યારેક લઈ લેવામાં આવે છે અને ક્યારેક આપવામાં આવે છે.

૧ સેર અનકુસી : અંતઃજમલ

૨ મકસૂદ : હેતુ, કારણ, લક્ષ્ય

૩ યકીનની ત્રણ કક્ષાઓ છે : ઈસ્મુલ યકીન, એમુલ યકીન, હકકુલ યકીન (જુઓ ‘અહસનુત્તાકવીમ’ પાન ૧૨૮)

૪ શુદ્ધ : હમા અનુસ્ત, બકા (જુઓ : પત્ર નં. ૨૭૪)

૫ બે ચું, બે ચું, બે શિબહ, બે માનિન્દ : અનન્દ, અદ્વિતીય, અનુપમ

૬ અવાલ : પતન, અસ્ત, યડતી

ફનાએ કામિલ અને બકાએ અકમલ પછી જે વિલાયત (મામ થાય) છે તે અવાલથી સુરક્ષિત છે (તેને અવાલ નથી).

□

ઈસ્ક અને મુહમ્મદ મૂળ હેતુ નથી બદલે એના વડે કુન્પતી સંવંધિતે તોડવા છે; અને ઉજ્જવિયતના માટે જરીયો છે. બંદો બપોરે જૈરે ખુદાની જિરફતારીમાંથી મુક્ત થાય છે ત્યારે તે ખાલિસ બંદો બને છે.

વિલાયતમાં સૌથી ઉચ્ચ દરજ્જો બંદાના માટે ઉજ્જવિયતનો મકામ છે. એનાથી આગળ તરફ્ફાનો ખીજો કોઈ મકામ નથી.

□

પત્ર ૩૧

● પ્રતિ : શૈખ સુફી (રહ.)^૧

શૈખ સુફી સાહબ! આપની મજલિસમાં શૈખ નિઝામુદ્દીન ધાનેસરીના કોઈ કુરવેશે ફકીર^૨ના વિશે એવું બયાન કર્યું છે કે ફકીર પહલ્લે લુગૂદ^૩નો ઈન્કાર કરે છે. એટલા માટે આપના તરફ આ ખુલાસો લખ્યું છું જેથી લોકો મારા વિશે ખોટી ધારણા બાંધી ન લે.

ફકીરનો એઅતિફાદ બચપનથી અહલે તૌહિદનો મશરૂબ હતો. અને ફકીરના વાલિદ ખુતુમ્વાર કુદેસ સિરુફ બહેરમાં એ જ મશરૂબ પર થયા છે. અને બાતિનમાં પૂરેપૂરી દેખરેખ હોવા છતાં બે-કૈફીની તરફ મત્બો ધરાવતા હતા. એમનો ઈસ્તિમાલ હમેશાં એ જ તરીકા પર રહ્યો.

● ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૧૧

૨ ફકીર : હ મુજદિદ અફફેસાની (રહ.) પોતાના માટે વિનમ્રતા દર્શાવવા 'ફકીર' શબ્દ વાપરે છે.

૩ પહલ્લે લુગૂદ : ફના

૪ મશરૂબ : પંથ, વિચારસરણી

અને 'હકીકત'નો ખેટો અરખો હકીકત હોય છે' એ ઉક્તિ અનુસાર ફકીરને એ મશરબમાંથી હિંમતની રૂએ ધણો ફાયદો અને ઘણી સિદ્ધાંત હાસિલ હતી. અહીં સુધી કે અહીં તત્કાલાએ કેવળ પેતાના ફરજ અને કરમથી, ઇરશાદ અને હિદાયતના પનાહવાળા, હકીકતો અને મત્બાલિકના જાણકાર, પસંદીદલ દીનની તાઈદ કરનારા, અમારા શેખ અને મૌલા, કિબ્લા હઝરત ખવાળ બાહી બિલ્લાહ કુદેસ સિદ્દુ'હની ખિદમત અને સુહાગત નસીબ કરી અને તેમણે ફકીરને નકશબંદી તરીકે તાલીમ કરમાવ્યો. અને આ મિસ્કીનની દયાજનક હાલત પર ખૂબ જ તવજ્જોહ કરમાવી.

આ ઉચ્ચ તરીકા (નકશબંદી)ની મશક (આયરણ) પછી થોડી મુદતમાં તૌહિદે પુજૂદી મુન્કશિદ (ખહેર) થઈ ગઈ અને એ કરકમાં હદથી વધારે તરક્કી થઈ, અને એ મકામના ઉલૂમ અને મત્બાલિક ધણું જાહેર થયાં. અને એ મત્બાની બારીકીઓમાંથી કદાચ જ કોઈ બારીકી રહી ગઈ હોય, જેને ફકીર પર મુન્કશિદ (ખહેર) કરવામાં આવી ન હોય.

અને શેખ મુશ્શીન ઈબ્ને અરબી રહમતુલ્લાહે અલેહના મત્બાલિકની બારીકીઓને, 'જેવી રીતે જરૂરી હતા એ જ પ્રમાણે, જાહેર કરમાવ્યા અને જે તજલ્લીયે ઝાતના બારામાં હઝરત શેખે કરમાવ્યું છે કે એનાથી આગળ ઉરૂઝ (તરક્કી) નથી, તેનાથી પણ મુશરફ કરમાવ્યો. અને આ તૌહિદમાં ખેહોશી અને હાલ (મસ્તી) એટલા દરજ્જે પહોંચ્યા કે હઝરત ખવાળ (રહ.)ને લખેલા કેટલાંક પત્રોમાં આ અસ્ખાર (પંક્તિઓ) લખેલાં છે :

અય દરીગા કૌ શરીઅત મિલલતે આ'માલી અસ્ત,
શરીઅતના હુકમો પર ચાલવું એ કામ સાડું નથી,

• ૧ ફકીહ : શરીઅતના હિંમતના જાદા અવમાસી અને જાદા

મિલસતે મા કાહિરી વ મિલસતે તરસાઈ અસ્ત,
ઈશ્કે હકીકીથી ચઢિયાતો ખીન્ને કોઈ મઝહબ નથી.

કુફો ઈમાં ઝુલ્ફો રૂએ આં પરી ઝેખાઈ અસ્ત,
યાર (માયક)નું મુખ અને ઝુલ્ફ (વાળાની લટ)એ જ રૂ
દિલ અને ઈમાન છે,

કુફો ઈમાં હરહો અંદર રાહો મા ચકતાઈ અસ્ત.
ઈશ્કમાં હક અને બાતિલનો ભેદભાવ નુકસાનકારક છે.

આ હાલત ધણા વરસો સુધી હવાયેલ રહી. એકાએક મારી
હાલત પર ખુદાની ઈનાયત થઈ અને બેચુની તેમ જ બેચુની
ના ચહેરાને ઢાંકનારા પરદાને હટાવી દીધો અને ઈતિહાસ તેમ જ
વહઈતે વુજૂદની ખબર આપનારા ઉલૂમ નાટ થવા માંડ્યા અને એ
માલૂમ પડ્યું કે વહઈતે વુજૂદમાં જે ઉલૂમ જાહેર થયાં હતાં તેનો
જ્ઞાત અને સિદ્ધાતના ઈત્મ સાથે કંઈ સંબંધ નથી। બધો
શરીઅતના સાચા આલીમેએ જે ઉલૂમ બયાન ફરમાવેલાં છે તે
બિલકુલ સહીહ અને દુરસ્ત છે. અલ્લાહ તઆલા શરીઅતના જ
આલીમાને જા (નેક બહો) આપે.

■

ખુદા ખુદા છે, અને દુનિયા દુનિયા છે.

હક તઆલા બેચું અને બેચું છે.

આલમ સરાસર^૧ ચું થી હલંકિત છે.

ચું, બેચું નથી થઈ શકવું, અને

હાદિસ,^૨ કહીમ^૩ નથી થઈ શકવું.

અકલ અને શરીઅત પ્રમાણે પણ હકીકતવું બદલાઈ
જવું અસંભવિત છે.

● ૧ સરાસર : નખશીખ, સંપૂર્ણતઃ

૨ હાદિસ : નાશવંત, ફના થઈ જનાર

૩ કહીમ : સનામત, અનાદિ

ઠહેવાનો અર્થ એ છે કે 'કશ્શ'ની બૂલ, 'ઈજતિહાદ'ની બૂલનો હુકમ ધરાવે છે. એ બૂલ મલામત^૧ અને ખફીની પાત્ર નથી; બલકે એના હકમાં સવાબના દરબજાઓમાંથી એક દરબજો સાબિત છે.

અલબત્ત, એટલો ફેર છે કે :

શરીઅતના મુજતહિદના મુકસ્સિદ,^૨ મુજતહિદનો હુકમ ધરાવે છે અને બૂલ થઈ જવા છતાં પણ સવાબનો એક દરબજો મેળવે છે.

એનાથી વિરુદ્ધ, કશ્શવાળાઓના મુકસ્સિદ મા'બૂર^૩ નથી અને બૂલ થઈ જવાથી સવાબના દરબજાથી મેહરમ છે.

એનું કારણ એ છે કે ઈલ્હામ અને કશ્શ (માત્ર પોતાના માટે જ હુકમજત^૪ છે) ખીન્નઓના માટે હુકમજત નથી જ્યારે શરીઅતના મુજતહિદનો કોલ ખીન્નઓના માટે (પણ) હુકમજત છે.

(ઉપરોક્ત કારણોને લીધે) જે બૂલનો સંભવ હોય તે, કશ્શવાળાઓની તકસિદ કરવી બઈઝ નથી પરંતુ શરીઅતના મુજતહિદની તકસિદ કરવી, બૂલનો સંભવ હોય તે પણ, બઈઝ છે; બલકે વાજિબ છે.

પત્ર ૩૨

● પ્રતિ : શૈખ હિસામુદ્દીન અલમક^૫ (રહ.)

હજરત પીર દસ્તગિર ખ્યાલ બાકી જિલ્લાક રહમતુલ્લાહે

● ૧ મલામત: ૪૫કો

૨ મુકસ્સિદ : તકસીદ કરનાર, અનુયાયી

૩ મા'બૂર : સાચાર, વિવરા, સમાચાર

૪ હુકમજત : ફલીદ

૫ પરિચય માટે જુઓ પરિશિદ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૧૬

અલેહની નિસ્ખત વિશે આપે જણાવ્યા માંડ્યું છે. હું શું લખું અને ખીજું કોઈ (એ નિસ્ખતને) શું સમજી શકશે !

□

હરેક મકામના માટે ઈલ્મ અને મઆરિફ અલગ છે. અને અહવાલ મવાજિહ જુદાં છે.

કોઈ મકામમાં જિક અને તવજ્જોહ મુનાસિબ છે,

કોઈમાં તિલાવતે કુરઆન,

કોઈમાં નમાઝ,

કોઈમાં જઝબહ,

કોઈમાં સુલૂક,

કોઈમાં આ બંને હોયતાં (જઝબહ અને સુલૂક) મલેલી છે.

અને વળી

કોઈ મકામ જઝબહ અને સુલૂક બંને માધ્યમોથી અલગ છે.

એ મકામ (જે જઝબહ અને સુલૂક બંનેથી અલગ છે તે) અત્યંત અજીબ છે.

□

એ મકામમાં હઝરાતે સહાબા રિદવાનુસ્લાહે અલૈહિમ મુમતાઝ^૧ છે.

એ મકામવાળાના માટે ખીજા મકામવાળાઓથી પૂરેપૂરો ઈઝ્તિયાઝ^૨ છે.

એ નિસ્ખત અસ્કાબે કિરામ (રહિ.)ના પછી હઝરત મેહરી અલૈહિસ્સલામમાં પૂરી જલ્લામર થશે.

એ નિસ્ખત સહાબા રિદવાનુસ્લાહે અલૈહિમ અજમઈનને નખીયે કરીમ અલૈહિસ્સલાતો વતતસ્લીમની સુહબતની બરકતથી મળી છે. અને

૧ મુમતાઝ : અનોખા, વિશિષ્ટતા પ્રસાવનારા

૨ ઈઝ્તિયાઝ : લક્ષ્યવત, ફેર, ખેદ,

એ નિરુપત સહાળામાં ધીમે ધીમે કમાણે પહોંચી છે.
અને હકથ છે કે

તેઓની (હજારો સહાળા રદિ.)ની પરથીરથા કાઈ ઉમ્મનીને
પણ (અસ્લાહ તઆલા) એ નિરુપતથી મુશરફ કરાવે,

પત્ર ૩૩

● પ્રતિ : મુસ્લા હાજી મુહમ્મદ લાહોરી (રહ.)

આલીમેના માટે દુનિયાની મુહમ્મત અને રગબત એમના
સુંદર ચહેરા પરનો કદરૂપો ડાઘ છે. મખ્લુકાતને જો કે તેઓથી
(એવા આલિમેથી) ઘણો ફાયદો પહોંચે છે પરંતુ તેઓનો ઈત્મ
તેઓના (પોતાના) માટે ફાયદાકારક નથી.

એવા આલિમે પારસના પથ્થર (પારસમણિ) સમાન છે કે
ખીજને અડકતાવેંત સોનું બનાવી દે છે પરંતુ પોતે પથ્થરનો
પથ્થર રહે છે.

(એવા આલિમેની) ખીજ (મિસાલ) વાંસ અને પથ્થરની
આગના જેવી છે કે દુનિયા એનાથી ફાયદો ઉઠાવે છે પરંતુ તેઓ
પોતાની આગથી ખુદ ફાયદો નથી ઉઠાવતા. બલકે કેટલીક વેળા
વાંસ પોતાની આગથી પોતે જ નુકસાન પામે છે.

બલકે હું તો કહું છું કે એ ઈત્મ તેઓના (એવા આલિમેના)
નધસના માટે નુકસાનકારક છે (કારણ કે એ ઈત્મ વડે)
ફુલજતને તેઓના ઉપર પૂરી કરી દીધી છે.

અને (એ ઈત્મ તેઓના માટે) શાને નુકસાનકર્તા ન હોય !

● ૧ પરિપૂર્ણતાએ પહોંચી છે.

૨ પરથી : અનુસરણ, ઇનિયા

૩ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૮૩

૪ રગબત : આકર્ષણ

એ ઈશ્વર જે ખુદાયે તઆસાની નજીક અઝીઝ^૧ અને તમામ સર્જિત કરતાં એક છે, તેને (તેમણે) કમીની^૨ દુનિયાના માલ મરતબા મેળવવાનું સાધ્યમ બનાવ્યું છે !

હાં, તે આસિમાં, જેઓ દુનિયાથી બે-રગબત^૩ છે, અને માલ-મરતબાની મુહબ્બતથી મુક્ત છે, (તેઓ) ઉઝાએ આખિરતમાંથી છે. અને અંબિયા અલીહિમુસ્સલામના વારસદાર છે. કાલે, હથ^૪ના દિવસે, એમની શાહી શહીદાના લોહી સાથે તોલવામાં આવશે.

કેટલાક મશાઈખ એવાં પણ છે, કે દુનિયાના બધાં કારોબાર કરે છે પરંતુ દિલમાં દુનિયાથી સંબંધ રાખતા નથી જેમ કે હઝરત ખવાજ બહાઉદ્દીન મુહમ્મદ નકશબંદ (રહ.) કરમાયે છે કે :

‘મેં મિના (મક્કા મુઅઝ્ઝમા) ના બજારમાં એક વેપારીને જોયો, કે તેણે પચાસ હઝાર દીનાર^૫ (વધતા-ઝોછાં)નું ખરીદ-વેચાણ કર્યું^૬, પરંતુ એક પણ પણ તેનું દિલ ખુદાથી ગાફિલ ન થયું !’

પત્ર ૩૪

● પ્રતિ : મુસ્લા હાજી મુહમ્મદ લાહોરી (રહ.)

બંને જહાનની સઆદત^૭ મળવી બંને જહાનના સરદાર હઝરત મુહમ્મદ રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમની ઈતિબાઅ^૮ પર આધારિત છે.

- ૧ અઝીઝ : મિય, વહાહું
- ૨ કમીની : નીચ, તુચ્છ, દુષ્ટ
- ૩ બે-રગબત : નિર્દેષ, નિઃસ્પૃહ
- ૪ હથ : આખિરત
- ૫ આજના દિસાબે આસારે બે સાંખ રૂપિયા
- ૬ સઆદત : સૌખ્યાત્મ
- ૭ ઈતિબાઅ : અનુસરણ

જે દિલસુદે પોતાની બસીરતની આંખમાં સાહેબે શરીરનું હજરત સલ્લાહો અલેહિ વસલ્લમની તાબેદારીનો સુરમે ન આંખ્યો, તે (દિલસુદ) આસમે અમ્રની હકીકતથી આંખ્યો છે, તો પછી તેને લુજૂબના મરતબાનું^૧ ભાન શું થવાનું હતું! એની દૂંડી દઢિ આસમે ખલક^૨ પર મંડાયેલી છે અને તે પણ અપૂર્ણ.

દિલસુદેએ જે પંચતત્વ સ્થાપિત કર્યા છે, તે સૌ આસમે ખલકમાં છે. નફસ અને અકલને જેઓ મુજર્રહાત (આસમે અમ્ર) માં ગણે છે, તે તેઓની નાદાની છે. નફસે નાતિકહ ખુદ પોતે જ નફસે અમ્મારહ છે, અને સફાઈનું^૩ મોહતાજ છે. તો આસમે અમ્રથી એને શી નિસ્ખત અને તજરુદ (રહ)ને એનાથી શી મુનાસિખત!

જો આસમે અમ્રના સતીફહ-કલ્મ, રહ, સિર, ખફી અખ્ખાને પંચતત્વ કહેવામાં આવે તો મુનાસિખ છે. દૂંડી દઢિથી, થોડીક ઠીકરીઓને બેગી કરીને, દિલસુદેએ એનું નામ 'જવાહર'^૪ રાખ્યું છે. આસમે અમ્રના પંચ તત્વોને સમજવું અને તેઓની હકીકતની બાજુકારી મેળવવી હજરત મુહમ્મદુર્રઝુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલેહિ વસલ્લમના દામિલ તાબેદારોના ભાગ્યમાં છે.

બ્યારે આસમે સગીરમાં^૪ યાને ઈન્સાનમાં (પોતાનામાં) આસમે કખીરનો નમૂનો છે તો આસમે કખીરમાં પણ આ પંચતત્વોના મૂળ (હોવાનું) સાબિત છે.

ઈન્સાનના દિલની જેમ અશે^૫ મજ્હૂદ આસમે કખીરના તત્વોનું પ્રાગટ્ય સ્થાન છે અને એ જ મુનાસિખતના કારણે કલ્મ (દિલ)ને પણ અલ્લાહ તઆલાનો અર્શ^૬ કહે છે.

● ૧ આસમે ખલક : દુનિયા, આ લોક

૨ જવાહર : મૂળ તત્વ,

૩ આસમે સગીર : નાનું જગત, માનવ શરીર

૪ આસમે કખીર : મોટું જગત, બાહ્ય જગત

(આલમે અમ્રના) પાંચ તરવોમાંના (કલ્પ ઉપરાંત) બાકીના તરવોના સ્થાન અર્થની ઉપર છે. આલમે કપીરમાં, આલમે ખલ્ક અને આલમે અમ્રના દરમિયાનમાં અર્થ બરજખ^૧ છે. જેમકે આલમે સગીરમાં ઈન્સાનનું દિલ આલમે ખલ્ક અને આલમે અમ્રના દરમિયાનમાં બરજખ છે.

કલ્પ અને અર્થ (બાંને) જો કે બહેરી રીતે આલમે ખલ્ક માંથી છે, પરંતુ હકીકતમાં આલમે અમ્રમાંથી છે. અને બેચુની તેમ જ બેચુનીમાંથી કંઈક હિસ્સો ધરાવે છે.

□

ઓલિયા અદલાહમાંથી જે કામિલ વ્યક્તિઓ સુલુકના મરતબાઓને મુકસસ તથા કરીને નિહાયતુનિહાયતર^૨ મુખી પહોંચી ગયાં છે, તેઓએ આ પાંચ તરવોની હકીકતનું જ્ઞાન મેળવવું આવશ્યક છે.

હર ગઠાયે મહેં મૈહાં કે શવહ.

દાયર માખુસ મહેં મૈદાન (રહુનીર) બની ચકતા નથી.

પરશએ આખિર સુલયમાં કે શવહ.

શું મરહુર હ. સુલૈમાન (અ.) સમાન બની શકે ખરૂં!!

□

આલમે અમ્રની હકીકતો બહેર દરવાથી અટકી જવું પડે છે. હરેક શખ્સ ગર્ભિત અર્થો અને મર્મોની બારીકી સમજી શકતા નથી. (એને માત્ર) ઉલમાંએ રાસેખીન સમજી શકે છે.

ખલ્કનું જોઈએ કે આ તરવોની શરૂઆત 'સિદ્દાતે ઈઝ્ઝાફિયહ' થી થાય છે. એ લુજૂગ અને ઈમ્કાનના દરમિયાન બરજખોની જોય

● ૧ બરજખ : પડદો, માધ્યમ

૨ નિહાયતુનિહાયત : અંતિમમાં પણ અંતિમ

૩ મરહુરની હકુયન શક્તિ અને વળતે સુલૈમાન (અ.) ની કામલ શક્તિમાં અમાય વફાવત છે.

જે એમની ઉપર 'શિક્ષાતે લક્ષ્યાધિયત્' છે એવી તજવિજ્ઞાનથી રૂઝે દિલ્લે મળેલો છે. કણનો સંબંધ 'શિક્ષાને નિઃશિક્ષિયત્' થાય છે, અને એવી તજવિજ્ઞાનથી મુશરફ છે. આ ઉચ્ચ તજવિજ્ઞાનથી જાણના તરફ શિક્ષાતે લક્ષ્યાધિયત્ની ઉપર છે. એ તજવિજ્ઞાન દ્વારા જાતે તઆલાના દાર્શનિકમાં દાખલ છે. એટલા જ માટે આ તજવિજ્ઞાનથી તજવિજ્ઞાને 'તજવિજ્ઞાન આનિયત્' કહે છે. એના વિશે (કંઈ પણ) વાત કરવી ઠીક નથી.

કલમ ઈન્ન રસીદ સરખશિકસ્ત
એને જાપાન કરવા માટે કલમ અસમથ છે.

□

આમલી

મોલાના રૂમી રહમતુલ્લાહિ અલહેએ પણ આ પાંચ હિસ્સિયાત (ચેતના) ઉપરાંત બીજી પાંચ હિસ્સિયાત કરમાવી છે :

પંજ ગોહર દાદમ કર દુરુજે સર,
મગજની પેટીમાં પાંચ મોહર (ચેતનાઓ) આપેલી છે,^૧

પંજ હિસ્સ લીગરે હમ મુસ્તતર.
ઉપરાંત બીજી પાંચ છૂપી ચેતનાઓ પણ (કલમમાં) આપેલી છે.

- ૧ દારૂદ : વનુજ, સેત્ર, પદેરા,
- ૨ હવે આધુનિક વૈજ્ઞાનિક સંશોધનોથી એ જાણવું સિદ્ધ થયેલી છે કે જે પાંચ ચેતનાઓ છે, એવું, સાલગવું, સુષુપ્ત, સ્વાદ પારખવો, સ્પર્શજન્ય જાણતો જોળખવી—એ બાલેન્ડિઓ કરતી નથી બલકે મગજ કરે છે. દા. ત. જોવાની ક્રિયા આંખ કરતી નથી બલકે મગજ કરે છે. આંખ તે જોવા માટે ચક્રમાની જેમ માત્ર એક સાધન છે. એ જ પ્રમાણે બીજી ચેતનાઓ વિશે પણ છે. મગજની જેમ જ અસ્લાહ તઆલાએ દિલમાં પણ પાંચ ચેતનાઓ મૂકેલી છે. મગજની ચેતનાઓને દિલે જાણે છે અને દિલની ચેતનાઓને દિલે જાણે છે.

પાંજ હિસ્સ હસ્ત જુમ ઈ પાંજ હિસ્સ,
આ પાંચ બહેરી હિસ્સ (ચેતના) ઉપરાંત પાંચ હિસ્સ
બીજી પણ છે,

આં ચું ગરે સુખ વ ઈ હિસ્સાકા ચું મરસ.
અને તે વાતિની હિસ્સ (આંતર ચેતના) સોના સમાન
છે અને બહેરી હિસ્સ (બાહ્ય ચેતના) તાંબા સમાન છે.

હિસ્સે હૈવાન ગર બ હીલે આં સુવર,
જે હૈવાનોની હિસ્સ (ચેતના) નરે ખુદાને મદદ કરી
શક્તી હોત તો,

બાયઝીલે વક્ત બુલે ગાવ ખર.
બનવરો અને બાયઝીલ (રહ.) બંને બરાબર (સમકક્ષ) હોત.

પત્ર ૩૫

● પ્રતિ : મુલ્લા હાજી મુહમ્મદ લાહોરી (રહ.)

સર અને સુલુકનો મૂળ મક્સદ ફુટ નફસની સફાઈ છે, કે
જેથી ખ્વાહિશો અને જુઠાં મા'બૂદોની સાથે સંબંધ ન રહે, અને
ખુદા સિવાય કોઈ મક્સદ (લક્ષ્ય) ન રહે.

હીની મક્સદો જો કે નેક છે અને અબરારો એને જન્મત
પ્રાપ્ત કરવા માટે અને દોઝખથી બચવાના માટે કરે છે. પરંતુ
મુકર્રખીન એવી નિયતથી અમલ કરવાને ખૂડું સમજે છે.

મુકર્રખીન જે અમલ કરે છે તે રજાએ હક (ખુદાની પુરાવણી)
ના માટે કરે છે. એમના માટે ઈલામ અને ઈન્આમ (સજા
અને જજા) એક સરખા છે. જો (તેઓ) જન્મત ચાહે છે તો
એને મકામે રજા બાણીને ચાહે છે. અગર દોઝખથી બચે છે તો
એને (ખુદાના) ગજબની જગા બાણીને બચે છે.

કુનાએ મુલક દહીંલા ઈસ્ક વિના લાગિલ થની નથી.

□

ઈસ્ક આં શુઅલહ અસ્ત કે ચું બર ફરોખ્ત,
'ઈસ્ક' એક એવી આજ છે કે એ બ્યારે ભડકે છે ત્યારે,

હરથે જુઝ મઅશુક બાકી ગુમ્લહ સોખ્ત.
માત્ર 'માશક' (ખુદા) બાકી રહે છે અને બાકીના તમામને
બાળીને ભસ્મ કરી નાંખે છે.

તેજે 'લા' હર ક્ત્વે ગૈરે હક બ રાન્હલ,
ગૈરે હકને કતલ કરવા માટે 'લા' (નથી)ની તલવાર ચલાવ,
હર નિગર આં પસ કે બઅહ અઝ 'લા' ચે માન્હ.
અને 'લા'ની તલવાર ચલાવ્યા પછી જે કંઈ બાકી
રહે તેને બે.

માન્હ 'ઈલ્લહલાહ' બાકી ગુમ્લહ રહત,
'ઈલ્લહલાહ' બાકી રહો અને બાકીના તમામ વિદાય થવા,
શાહ બારા અય ઈસ્ક શિકંત સોઝ રહત.
શિકંતે સળગાવીને રાખ કરનારા હે ઈસ્ક! તને ધન્ય છે.

પત્ર ૩૬

● પ્રતિ : મુલ્લા હાલ મુહમ્મદ લાહોરી (રહ.)

શરીઅતના ત્રણ ભાગ છે. ઈલ્મ, અમલ અને ઈખ્લાસ.
જ્યાં સુધી આ ત્રણે ભાગ ફરસ્ત ન થાય ત્યાં સુધી શરીઅત
ખામ થતી નથી.

- ૧ અહીં કદમએ નેચિબા 'લાઈલાહ ઈલ્લહલાહ' નાં 'લા' તરફ ઈશારો
છે. (અર્થ : કોઈ અલ્લાહ નથી, પરંતુ એક અલ્લાહ છે.)
મતલબ કે એક અલ્લાહ સિવાય બાકીના તમામનો ફત્તર કરો.

સહીએને માર્ગમાં જે અડવાસ અને મવાજીદ, ઉલ્લમ અને મઆરિફ હાસિલ થાય છે તે મૂળ મકસદ નથી. જોકે વહેમ અને ખ્યાલાત છે, જેના વડે તરીકતના બાળકોની તરબિયત કરવામાં આવે છે.

□

તરીકત અને હકીકતની મંજિરો તથા કરવાનો (મૂળ) મકસદ એ છે કે (ઈખ્લાસ હાસિલ થઈ જાય) જે 'રજા'ના મકામના માટે જરૂરી છે. તથા પ્રકારની તબલ્લિઓ અને આરિફાનહ મુશાહિદાઓમાંથી પસાર કરીને હજારોમાંથી કેઈક એક ને 'ઈખ્લાસ' અને 'રજા'ના મકામની હોલત સુધી પહોંચાડે છે.

□

અશ્વસમજી લોકો અડવાસ અને મવાજીદને અસલી મકસદ સમજે છે. તેમજ મુશાહિદાઓ અને તબલ્લિઓને અસલ મતલબ ખ્યાલ કરે છે. એટલાજ માટે વહેમ અને ખ્યાલાતની કેદમાં ગિરફતાર રહે છે અને શરીઅતના કમાલાતથી મેહરમ થઈ જાય છે.

હાં, ઈખ્લાસના મકામને હાસિલ કરવાનો અને 'રજા'ના મરતબા સુધી પહોંચવાનો સંબંધ અને આધાર આ અડવાસ અને મવાજીદના તથા કરવા પર અને આ ઉલ્લમ તેમજ મઆરિફના સાબિત થવા પર છે. અને બાકીની વાતો ધ્યેયને પ્રાપ્ત કરવા માટે માધ્યમ છે.

□

આ મતલબની હકીકત હઝરત હબીબે ખુદા સલ્લલ્લાહે અલૈહિ વસલ્લમના તુફીલથી ફકીર^૧ પર દસ વરસ પછી બહિર થઈ છે !

● ૧ ફકીર : હ. મુબદ્દિસ સાલબ (રહ.) પોતાના માટે વિનમ્રતા દર્શાવવા 'ફકીર' શબ્દ વાપરે છે.

પત્ર ૩૭

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ ખૈરી (રહ.)

નકશાંદી તરીકે 'અકરીર' સમાન છે. અને મુન્નતનાં પાલન એમાં જરૂરી છે.

□

હુમ અને મઆરિફ વસંતના વાદળોની જેમ (મારા પર) વરસતા રહ્યા, અને જે કામો હતા તે તમામ પૂર્ણતાએ પહોંચ્યા. હવે ઈતિબાએ મુન્નત^૩ સિવાય બીજી કોઈ આરમૂ બાકી નથી.

□

આપે પોતાના પાતિન (અંતર)ને હજારોત ખવાજગાન કહેસ સિદ્દીકમની નિરુપતથી મા'મૂર (આગાહ) રાખવું જેઈએ અને જાહિર (ગાલ)ને નખીયે કરીમ અલ્હિસ્સલાતો વત્તસ્લીમની તાબેદારીથી આબુષિત અને શયુતારેલ રાખવું જેઈએ.

કાર ઈ અસ્ત, જૈર ઈ હમહ હૈય

ખરું કામ આ છે, એ સિવાય બાકીનું બધું તુચ્છ છે.

પત્ર ૩૮

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ ખૈરી (રહ.)

જે કંઈ હક તઆલાની આતે બહત (ખાસ આત)ના સિવાય છે, તેની તા'બીર (ચલુના) ટ્રેરમાં કરવામાં આવી છે, બસેને અરમા^૫ અને સિક્કાત^૬ હોય !

□

- ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૮૧
- ૨ અકરીર : મમે એવી અસાધ્ય વસ્તુને સાધ્ય કરવા માટેના કયામ
- ૩ ઈતિબાએ મુન્નત : મુન્નતતુ' અનુસરણ, મુન્નતતુ' પાલન કરવું
- ૪ જૈર : જૈસ્લાહ, અસ્લાહ સિવાયની તમામ ચીજો
- ૫ અરમા : અસ્લાહ તઆલાના મુબારક નામો
- ૬ સિક્કાત : અસ્લાહ તઆલાની મુબારક સિક્કો

કેટલાંક સાલિડોએ નિહાળત મતલબગ્રસ્તી પહેાંચ્યા વગર
યુ' ને બેયુ' ખ્યાલ કર્યો છે. અને તેથી શુદ્ધ તેમ જ મા'નિકને
અસરકારક સમજ્યા છે.^૨

□

હિમાના મુકલિદ, અકાદમીમાં કેટલાયે દરજ્જે બેઠવાર
છે, કારણ કે એમની તકલીદ (અનુસરણ) તૂટે નમુલત,
ફરમાન અને હદીસથી છે, જેમાં બલ-ચૂક થવાનો જરાવ
સંભવ નથી. નાકિસ લોકોનું અનુસરણ ત્રેર સદીકે પાને
મસત કરે છે.^૩

બે બી' તકાલુતે રાહ અઝ કુલસ્ત તા બ કુલ
જુઓ ! જા'ને માર્ગોનો તકાલત ક્યાંથી ક્યાં ચુધી છે !

□

કોઈ બેવકૂફ એ ખ્યાલ ન કરે કે મા'રિફતમાં આમ અને
ખાસ, મુખતલી^૪ અને મુનતલી^૫ એક સરખા છે. મુખતલીને માત્ર
ઈલમ જ ઈલમ છે. અને મુનતલીને ઈલમ અને મા'રિફત (ખા'ને)
છે. મા'રિફત ફના અને બકા સિવાય હાસિલ નથી થતી. હઝરત
મોલાના રમી (રહ.) ફરમાવે છે :

હેચ કસરા તા ન ખાશદ ઈ ફના,
જ્યાં સુધી કોઈને આ 'ફના' થતી નથી,

● ૧ સુલૂક તક ક્યાં વગર

૨ કેટલાંક નાકિસ સ.લિકો હન્તિલા સુધી પહેાંચ્યા વગર યુ
(બેકુલાદ)ને બેયુ' (અકલાદ) સમજી બેઠા અને શુદ્ધ તથા
મઆરિફને ખુદાની આત સુધી પહેાંચવામાં અસરકારક સમજ્યા
જે કે ત્યાં સુધી જહલ સિવાય કંઈ પણ નથી.

૩ કારણ કે ફરમાં બલ થવાનો ધણો સંભવ છે. મતલબ કે જો
કેઈ નાકિસ ત્રેર પોતાના કરફના આધારે શરીઅતના ખિલક
કેઈ વાત કહે તો તેનું અનુસરણ કરવું ન જોઈએ.

૪ મુખતલી : સુલૂકની ઈખ્તિલા (સરખાત) કરનાર

૫ મુનતલી : સુલૂકની ઈન્તિલા (અંત) સુધી પહેાંચનાર

નેસ્ત રહ દર બારગાહિ દિશ્વિયા.

ત્યાં સુધી તેને અલ્લાહની બારગાહનો માર્ગ મળતા નથી.

અને એ જ માર્ગિકાને 'ઈદરાહ વાસીત' કહે છે. અંતે બધારે 'ફના'માં મરતવાઓ મુખ્તસિફ છે, તો મુન્તાહીઓના મરતવાઓમાં પણ ફતીલત હશે.

આમાલી :

હઝરત મોલાના રમી (રહ.) ફરમાવે છે :

વાસિલાં ચું ગર્દે આત અંદ અય પિસર,
અલ્લાહવાળાઓ અલ્લાહની આતમાં ફના થયેલાં છે.

કે કુનંદ અંદર સિફાતે ઉ નઝર !
તો પછી તેઓ તેની સિફાતમાં શું નિહાળે !

પત્ર ૩૯

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ ખૈરી (રહ.)

હામનો દારોમદાર^૧ કલ્પ પર છે. અગર કલ્પ હક તઆલા સિવાય ગ્રેરની તરફ ગિરફતાર છે, તો ખરાબ અને કુષ્ટતર છે. માત્ર બહેરી આમાલ અને રસ્મી ઈબાદતોથી કંઈ થતું નથી. અને એ જ પ્રમાણે જે આમાલોના મારે શરીઅતે હુકમ આવેલો છે, એના કરવા વગર, કલ્પની સલામતીનો દાવો કરવો ગલત છે.

પત્ર ૪૦

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ ખૈરી (રહ.)

સુલુક અને જઝબહતી મંઝિલોને તથા કરવાનો મંશા^૨ અને મહસૂદ^૩ માત્ર ખુલૂસ હાસિલ કરવાનો છે. એટલે તરીકત અને

● ૧ દારોમદાર : આધાર

૨ મંશા : હેતુ, આરામ

૩ મહસૂદ : રચેશ, લક્ષ્ય

હકીકત જ'ને શરીઅતના ત્રીજા ભાગ ઈશ્વરાસાની તકમીલ^૧ મરે
શરીઅનના આદિમા છે.^૨

પૃષ્ઠ ૪૧

● પ્રતિ : શૈખ હુવેશ^૩ (રહ.)

અહલાહ તઆલા હઝરત નબીયે કરીમ અલેહિસ્સલાતા
વત્તસ્લીમની સુન્નતની પૈરવી નસીજ કરે! હબીબનું હરેક કાર્ય
મેહબૂબ હોય છે. એટલે જે કોઈ પૈરવી કરશે, તે પણ હેસિયત
પ્રમાણે મેહબૂબ થશે. અને એનું કાર્ય કબૂલ કરવાને કાબિલ થશે.
સુન્નતની ખિલાફ કોઈ કાર્ય કબૂલ થવાને કાબિલ નથી.

□

આહિર અને બાતિનમાં શાલ જરાબર મુખાલિફત નથી.
દાખલા તરીકે અબાનથી જૂઠું ન બોલવું શરીઅત છે, અને
દિલમાંથી જૂથનો ખતરો (આશંકા) દૂર કરવી તરીકત તેમજ
હકીકત છે. અગર જૂઠું ન બોલવું જ-તક્લુફ^૪ છે તો તરીકત
છે અને અગર જિલા તક્લુફ^૫ હાસિલ છે તો હકીકત છે.

□

સહીઓથી શરીઅતથી ખિલાફ જે વાતો થઈ છે તે સુકર
(મસ્તી)ના કારણે થઈ છે.

□

સિદ્દીકિય્વતનો મકામ, વિલાયતના તમામ મકામો કરતાં
હિચ્ચતર છે. એનાથી આગળ 'મકામે નખુવ્વત'નો મરતબો છે.

● ૧ તકમીલ : પરિપૂર્ણતા

૨ પત્ર નં. ૩૬માં બાતી અર્થ છે તેમ શરીઅતના ત્રણ ભાગ છે
(૧) હકીમ (૨) અમલ (૩) હિજ્લાસ

૩ પવિત્ર્ય માટે કુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૫૫

૪ જ-તક્લુફ : પ્રયાનપૂર્વક, સઆયાસ

૫ જિલા તક્લુફ : પ્રયાન વગર, અનાયાસ, આપોઆપ

શિદ્ધિક્રિયત અને નિયુવ્યતના મરતબામાં એ ફેર છે કે નિયુવ્યતમાં વધી નાજિલ થાય છે અને સિદ્ધિક્રિયતમાં ઈલ્લામ થાય છે. એટલે સિદ્ધિક્રિયતના મકામમાં પહોંચ્યા પછી શરીરત અને તરીકતમાં કંઈ ફરક અને મુખાલિફત રહેતી નથી. સિદ્ધિક્રિયતના મકામમાં સહવએ તા'મ^૧ છે. ખાફીના મકામ સુકર (મસ્તી)થી ખાલી નથી.

આ બંને ઉલૂમો વચ્ચેનો ખીલો તફાવત એ છે કે :

વહીમાં યોક્કસતા છે અને ઈલ્લામમાં અયોક્કસતા છે કારણ કે વહી ફરિસ્તાના જરીયાથી છે અને ફરિસ્તા માસુમ છે, એમનામાં ખતા (બૂલ)નો સંભવ નથી.

ઈલ્લામ જેકે ઉચ્ચ સ્થાન ધરાવે છે—જેને કલ્બ કહે છે, અને કલ્બ આલમે અમ્રમાંથી છે, પરંતુ કલ્બને અક્કલ અને નફસની રાયે એક પ્રકારનો સંબંધ સાબિત છે; અને નફસ જેકે 'તઝકિયહ' (સફાઈ) થવા પછી મુતમઈન્નહ (સંતોષિત) થઈ જાય છે, પરંતુ પોતાની સિફાત (દુરુ'હો)ને હરજીઝ બદલતો નથી એટલાજ માટે 'ઈલ્લામ'ના આ મકામમાં ખતા (બૂલ) થવી સંભવિત છે.

'નફસ'ના મુતમઈન્નહ (સંતોષિત) થઈ જવા છતાં એની સિફાત (દુરુ'હો) ખાફી રાખવામાં ધણી ફાયદા છે. જે નફસને સિફાતના બહારે કરવાથી બિલકુલ રોગી લેવામાં આવે તો તરક્કીનો રસ્તો બંધ થઈ જાય અને રૂહ ફરિસ્તાનો કુદમ પેદા કરી લે (ફરિસ્તાઓ જેવી બની જાય) અને પોતાના મકામમાં સ્થગિત થઈ જાય, કારણ કે નફસની મુખાલિફત તરક્કીના હાસિલ થવાનો સળબ છે. જે નફસમાં મુખાલિફત ન રહે તો તરક્કી કેવી રીતે થશે ?

હઝરત સરવરે કાબેનાત અલ્લહિસ્સલાતો વસ્સલામ જ્યારે કુફરના જિંદાદથી પાછા તથરીફ લાવ્યા તો આખે ઈરશાદ

● ૧ સહવએ તા'મ : સંપૂર્ણ સજાનતા

કરમાવ્યો :

رحمان الرحمان الاصفري الجهاد الاكبر

‘આપણે નાના જિહાદથી મોટા જિહાદ તરફ પાછા ફર્યા છીએ’

નફસના જિહાદને ‘અકબર’ (મોટા) કરમાવ્યો. ઠસર (અપરાધ) ની હાલતમાં નફસની નદામત, પશેમાની, ઈસ્તેખ, આજિઝી એની હોય છે કે એક વરસનું કામ, એક કલાકમાં હાસિલ થાય છે !

પત્ર ૪૨

● પ્રતિ : શૈખ ફુર્કાશ (રહ.)

જ્યાં સુધી ઈન્સાનનું કલ્પ પરાગંદલ (ગૈરફલાહ સાથેના) સંબંધોથી દુષિત (ગંદું) છે ત્યાં સુધી મેહરમ અને વિખૂદું છે. દિલની હકીકતે ભમેઅના આવનામાંથી ગૈરફલાહની મુહબ્બતનો કાટ દૂર દરવો જરૂરી છે અને કાટ દૂર કરવાની સૌથી ખેડતર યીઝ હબીબે ખુદા સલ્લાલ્લે અલૈહે વસલ્લમની સુબતની ઈતિખા (ચેરવી) છે.

પત્ર ૪૩

● પ્રતિ : શૈખ ફરીહ (રહ.)

સફીઓને માર્ગમાં જે તૌહિદ હાસિલ થાય છે તે બે પ્રકારની છે : તૌહિદે વુજૂદી અને તૌહિદે શુહદી.

તૌહિદે શુહદી એ છે કે સાલિકને એક (ખુદાની) જ્ઞાતના સિવાય ખીજું કંઈ મશહૂદ (દષ્ટિગોચર) થતું નથી.

તૌહિદે વુજૂદીમાં એક મોજૂદને બાકીનું અને એના ઈરને નાબૂદ સમજવું, અને ઈરને માલૂમ બાકીના છતાં એનો મજહૂર અને જહ્યાગાહ (પ્રાગટ્ય સ્થાન) ખ્યાલ કરવું છે.

■ ૧ પદિયથ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૧

આમ, તોહિદે વુજૂદી 'ઈન્સુલ યકીન'ના પ્રકારમાંથી છે, અને 'તોહિદે સુફદી' 'ઈન્સુલ યકીન'ના પ્રકારમાંથી છે.

તોહિદે સુફદી આ રસ્તામાં જરૂરી છે. કારણ કે મલ્યાની હાલતમાં એક (ખુદાની) જાન સિવાય, તેને બીજું કંઈ દેખાતું નથી. દાખલા તરીકે કોઈને સૂરજનો ઈર્શમ છે તો સૂરજનો આ ઈર્શમ તારાઓના વુજૂદને બેવુજૂદ નથી કરી શકેતા. પરંતુ જે શાક્ષાત સૂરજને જોઈ રહ્યો છે તેની 'ઈન્સુલ યકીન'ની નિગાહમાં તારાઓનું વુજૂદ નેસ્ત અને નાબૂદ છે.

હઝરત બાવઝીદ ખુસ્તામી અને મન્સૂર હલાજ રહમતુલ્લાહે અલ્હિદમે 'ઈન્સુલ યકીન'ના હાલના મલ્યામાં કહ્યું હતું કે :

‘સુખ્દાની મા આઝમ સાની’

પાક છે મારી જાત ! કેટલી મહાન છે મારી શાન !

‘અનસ હક’

હું ખુદા છું.

હાલના મલ્યા વેળા બ્યારે તેઓને પોતાનું અને ખલકનું વુજૂદ ન દેખાયું, અને માત્ર એક ‘રજ’ (પરવરદિગાર)ની જાત દેખાઈ, ત્યારે, તેઓએ આ શબ્દો ઉચ્ચારેલા છે. જે પોતાની જાતને જોતે અને છતાં આ શબ્દો ઉચ્ચારતે તો કુદ હતું.

બ્યારે (સાલિક) ‘ઈન્સુલ યકીન’ના આ મકામથી (આગળ તરફ) ફરીને) ‘હકકુલ યકીન’માં પહોંચે છે ત્યારે કંઈ પણ મુખાસિફત બાકી રહેતી નથી. (અહીં) એમનો ઈર્શમ એન ઈર્શમે શરીઅત હોય છે, જેમાં ક્ષતિ કે બૂલની બિલકુલ યુ’જાઈશ નથી.

□

શરીઅતને પોતાની જગાએ કાયમ રાખીને હકીકતને તલબ કરવી, એ બહાદુરોનું કામ છે.

□

● ૧ ઈર્શમ : ખબર, બજ, માહિતી

મારા હઝરત ખવાળ બાપી ગિલ્લાહ (૨૬.) પણ શરૂઆતમાં તોહિદ વજૂદીનો મશરૂખ^૧ ધરાવતા હતા. તે પછી અલ્લાહ તઆલાએ તેમને આ સાંકડી શેરીમાંથી મુક્ત કરીને તરફો અપહ્લુ કરી. આખિર વાતમાં આપે ફરમાવ્યું :

તોહિદ ફૂચએ તંગ અસ્ત, શાહ રાહ હીગર અસ્ત.
તોહિદ^૨ તો સાંકડી શેરી છે, વિશાળ રાજમાર્ગ તો ખીજે છે.^૩

પત્ર ૪૪

● પ્રતિ : શૈખ ફરીહ (૨૬.)

- હઝરત મુહમ્મદુર્રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહિ વસલ્લમ અલ્લાહના રસૂલ છે.
- આપ (સલ.) હઝરત આદમ અલૈહિસ્સલામની ખોલાહના સરદાર છે.
- આપ (સલ.) ક્રિયામતના દિવસે ખીજ લોકોની તુલનામાં વધારે તાબેદારી કરનારાઓમાંથી હશે.
- આપ (સલ.) અલ્લાહ તઆલાની નજદીક સૌ અન્વલીન અને અખિરીનના કરતાં છુત્રુખ^૪ છે.
- આપ (સલ.) પહેલાં હશે જેઓ કબ્રથી નીકળશે.
- આપ (સલ.) પહેલાં હશે જેઓ શકાઅત કરશે.
- આપ (સલ.) પહેલાં હશે જેઓ જન્નતનો દરવાજો ખટ-ખટાવશે; અને અલ્લાહ તઆલા આપના માટે દરવાજો ખોલી દેશે.

● ૧ મશરૂખ : વિચારસરણી

૨ તોહિદ : 'ફના'નો મક્કમ

૩ 'ફના' તો વિલાયતનું પ્રાથમિક પગથિયું છે. એનાથી આગળનો માર્ગ લખેલા વિશાળ છે,

- ૦ આપ (સહ.) ક્રિયામતના દિવસે હમ્મના અંકાધારી હશે જેના નીચે આદમ (અ.) અને તમામ અંગિયા અર્થાદિમુચ્ચલામ હશે.

□

આપ (સહ.) તે જાતે મુખારક છે, જેમણે ફરમાવું છે કે : 'ક્રિયામતના દિવસે હું જ આખિરીનમાં છું અને હું જ આગળ વધનારો છું' પરંતુ હું આ વાત હમ્મથી નથી કહેતો. હું અદલાહનો દોસ્ત છું અને હું પેગમ્બરોનો સરદાર છું; પરંતુ (મને એનો) કંઈ ફાયદો નથી.

હું નખીઓમાં અંતિમ નખી છું; પરંતુ (મને એનો) ફાયદો નથી. હું મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્દુલ મુત્તલીબ છું. બ્યારે અલ્લાહ તઆલાએ અહકત (સપ્તિ)નું સમ્બંધ કયું. ત્યારે તેમાંથી બેહતર અહકતમાં મને પેદા કર્યો.

પછી એના બે ત્રિશહ (સમૂહ) બનાવ્યા અને મને એમાંથી સરસ ત્રિશહમાં બનાવ્યો.

પછી એમના કબીલા બનાવ્યા અને મને એમાંથી બેહતર કબીલામાં બનાવ્યો.

પછી એમને ઘરોમાં વહેંચી નાંખ્યા અને મને એમાંથી સરસ ઘરવાળામાં પેદા કર્યો.

આ પ્રમાણે નફસ (હકીકત અને પેદાર્થ)ની રૂએ તેમ જ ધરની રૂએ તેઓ બધાં કરતાં હું બેહતર છું.

હું સર્વે લોકોના કરતાં પહેલો નીકળીશ, બ્યારે તેમને કબરોમાંથી કાઢવામાં આવશે.

હું તેઓનો માગદર્શક છું, બ્યારે તેઓને અલમ અલમ સમૂહોમાં વહેંચી નાખવામાં આવશે.

હું તેઓનો ખતીબ છું બ્યારે તેઓને સુપ કરી દેવામાં આવશે.

- ૧ ખતીબ : વખીલ, પ્રવક્તા

હું તેઓનો શહીદ^૧ છું જ્યારે તેઓને રોકવામાં આવશે.

હું તેઓને ખૂશખબરી આપનારો છું જ્યારે તેઓ નાકરમીદ થઈ જશે.

કરામત અને જન્નતની ચાવીઓ તેમ જ હૃદયનો અંગૂઠો તે દિવસે મારા હાથમાં હશે.

હું અસ્લાહ તઆલાની નજદીક આદમની તમામ ઓલાદના કરતાં છુજુમ^૨ છું.

હજર ખાદિમ મારી કરતે કરશે જેઓ ખૂશનુમા પાણીદાર મોનીઓ સમાન હશે. (યાને હર અને ગિદમાન^૩)

કિયામતના દિવસે હું નખીઓનો ઈમામ અને તેઓનો ખતીબ તેમ જ તેઓનો શફાઅત કરનારો હોઈશ પરંતુ મને એ વાતનો ફાવ નથી.

○ અગર હુજૂર અલ્લહિસ્સલાતો વસ્સલામની પાક જાત ન હોત તો અસ્લાહ તઆલા ખડકત (સૃષ્ટિ)ને પેદા ન કરતે. અને પોતાની રુબુનિયત^૩ને જાહેર ન કરતે.

○ હજરત આદમ અલ્લહિસ્સલામ પાણી અને માટીમાં હતા અર્થાત હજી પેદા પણ થયા ન હતા ત્યારે આપ (સલ.) નખી હતા.

ન માનદ બ ઈસ્ત્યાન કસે હર ગિરવ,
ગુનાહોના કારણે તેની (મુસલમાનની) ધરપકડ કરવામાં
ન આવશે;

● ૧ શહીદ : શફાઅત કરનાર

૨ ગિદમાન : ગુલામ શબ્દનું બહુવચન; જન્નતના ખાદિમો

૩ રુબુનિયત : પરવરદિઆર હોવાની સિફત

કે હારદ સુનીન સૈયદે પેશરવ.

હારદ કે તેના સરદાર અને માગદશક આવા (મહાન) નખી (સહ.) છે.

એટલે આવા પેગમ્બર અલ્લહિસ્સલામની તરફીક કરનારા, તમામ ઉમ્મતો કરતાં બેહતર છે. અને આપ (સહ.)ને જૂઝલાવનારા આદમની તમામ ઔલાદમાં બદનરીન છે. 'અરુહાબે કહફ'એ આટલો મોટો દરજ્જો માત્ર એક જ નેહીના કારણે મેળવ્યો છે. અને હઝરત રસૂલે પાક અલ્લહિસ્સલાતો વરુસલામ અદલાહ તઆલાનાં મેહબૂબ છે. તો હુઝૂર (સહ.)ના તાબેદાર પણ આપ (સહ.)ની તાબેદારીના કારણે મેહબૂબિયતના દરજ્જા મુધી પહોંચી જાય છે !

મુહમ્મદ અરખી (સહ.) કે આબરૂએ હર હો સશ અસ્ત હુઝૂર (સહ.) બંને જહાંનની આબરના વસીલા છે;

કસે કે ખાકે હરશ નેસ્ત ખાક બર સરે ઉ.

જે આપ (સહ.)ના આંજણની ધૂળ મનવા તૈયાર નથી તેના માથામાં ધૂળ પડે.

પત્ર ૪૫

● પ્રતિ : શેખ ફરીદ (રહ.)

اَللّٰهُمَّ مَعَ مَنْ اَحَبَّ

ઈનસાન તેની સાથે છે જેની સાથે તે મુહબ્બત ધરાવે છે.

અનુસાર ખુદાના દોસ્ત, ખુદાની સાથે છે. જે કે શારીરિક સંબંધ આ મર્દિયન^૧ અને ઈતિસાલ^૨ની વચ્ચે એક પ્રકારની

● ૧ અરુહાબે કહફ : કુરઆન શરીફમાં ૧૫માં ખાસમાં સૂરએ 'કહફ'માં એનો હુલ્લેખ છે.

૨ મર્દિયત : સંબાધ, સહવાસ, સહવાર

● ઈતિસાલ : મિલન

આક છે. પરંતુ મોતના પછી 'કુળ' દર કુળ' (નજદીકમાં નજદીક)
અને 'ઈતિસાલ દર ઈતિસાલ' છે.

المَوْتُ جَسَدٌ يُرْوِلُ الْجَنِيْبَ إِلَى الْجَنِيْبِ

મોત એક પુલ છે જે એક દોસ્તને
ખીબ દોસ્ત સાથે મેળવે છે.

□

નકશબ-દિયલની નિરુપત અહલે બેતની જેમ છે. ઈ-સાન
જેવી રીતે બાતિની જમઈવ્યતના મોહતાજ છે, એજ પ્રમાણે
બહેરી જમઈવ્યતની પણ એને જરૂર છે. બસકે એ જરૂર
અગ્ર કમે છે. બસકે તમામ મખજૂકાત (સદિ)માં ઈ-સાન
વધારે મોહતાજ છે.

આ જરૂરતાનો વધારો તેને તેની જમઈવ્યતના કારણે છે.
અને જે કંઈ બધાના માટે જરૂરી છે, તે તેના માટે જરૂરી છે.
અને જે જે ચીજનો એ મોહતાજ છે, તેની સાથે એનો સંબંધ
પણ છે. એટલે એના સંબંધો સૌથી વિશેષ છે. અને પ્રત્યેક
સંબંધ ખુદાની તરફથી મુખ ફેરવવાનું નિમિત્ત છે. એટલે એ
રીતે તમામ મખજૂકાતમાં (સકળ સદિમાં) વધારે વંચિત
(મેહરમ) ઈ-સાન છે.

પાયલ આખિર આહમ અસ્ત વ આહમી,

રુખએ ઈ-સાન હવ સબસે અખીર,

ગરત મહરૂમ અઝ મકામે મહરમી.

ઈસ લિયે મહરૂમતર હવ થલ ફકીર,

ગર ન ગર્હદ બાઝ મિસ્કીન ગી સફર,

ગર ન લોટે ઈસ સફરસે થલ ગદા,

● ૧ જમઈવ્યત : સંતોષ, પરિતોષ, આકાંક્ષા

૨ જમઈવ્યત : સર્વગુણસંપન્નતા

નેસ્ત અમુવે હેથ કસ મહરૂમતર.

હવ ફિર હેસકે હાલ પર વા હસરના.

જે કે તમામ મખ્લુકાતમાં એ (ઈ-સાન) અદ્વત્ત અને અશરફ હોવાનું કારણ પણ એ જ જામેઈવ્યત છે. એટલા માટે કે એના આપનો સંપૂર્ણ અને કામિલ છે અને જે કંઈ તમામ મખ્લુકાત (સકળ સર્વિટ)ના આપનામાં બહાર છે તે એના એક જ આપનામાં રોશન છે. એટલે આ કારણે તમામ મખ્લુકાતના કરતાં એકતર અને ચઢિયાતો ઈ-સાન છે અને બધાં કરતાં બદતર પણ એ જ ઈ-સાન છે.

પત્ર ૪૬

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

અસ્લાહ તઆલાની વહદાનિયત અને નખીયે કરીમ અલે-હિસ્સલાતો વસ્સલામની રિસાલત બહાણી છે. દલીલ અને પ્રમાણની મોહતાજ નથી, એ શર્તે કે કુવ્વતે મુદરિકહ^૧ બાતિની મઝાંથી સલામત હોય.

હાખલા તરીકે પિત્તવાળો આદમી બધાં સુધી પિત્તના વ્યાધિમાં સપડાયેલો છે (અને એના કારણે એનું મોઢું કડતું થઈ ગયેલું છે) ત્યાં સુધી કંદ અને મૂળની મીઠાશ એના માટે દલીલની મોહતાજ છે. પરંતુ એ વ્યાધિમાંથી મુક્ત થવા પછી કોઈ દલીલની જરૂર નથી.

ખીયારો ત્રાસી આંખવાળો માણસ, જેને એક શખ્સના બદલે બે શખ્સ દેખાય છે, તે મા'જૂર છે. એટલે એ જ પ્રમાણે વધારી ઈમાન હાસિલ કરવાના માટે દિલના રોગોને દૂર કરવું જરૂરી છે.

● ૧ બઝીલી : રવઝ^૨ સિબ્ધ, આપોઆપ સાબિત થયેલી

૨ કુવ્વતે મુદરિકહ, : સોચવા-સમજવાની સક્તિ

૩ બાતિની મઝાં : આંતરિક રોગો, ક્રૂર, શિષ્ટ, નિષ્ક્રિય વગેરે

અમર નહસની સફાઈ વિના ઈમાન છે, નો એ માન વનું
રસ્મ પ્રમાણેનું (પ્રણાલીગત ઈમાન છે) કાગળ કે નકસે અમારૂં
એના બિલકુલ ખિલાફ છે. અને 'અમારૂં' નો સાચો
સપડાયેલું છે. અને સફસવી ખુખાર (પિત જલ)ની જેમ જલ
પારખી શકતું નથી. એટલા માટે એની સફાઈ જરૂરી છે કે જેથી
એનો મજા (રાત) દૂર થાય અને હકીકત વધાન નથી થાય અને
એ પ્રકારનું ઈમાન અચાલ (પતન)થી સુરક્ષિત છે.

પત્ર ૪૭

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

બાદશાહની નિસ્ખત જહાન (દુનિયા)ની સાથે એવી છે, જેની
દિલની નિસ્ખત બદન (શરીર)ની સાથે છે. જે દિલ સાથે છે તો
બદન પણ સાથે છે; જે દિલ બગડી જાય તો બદન પણ બગડી જાય.

પત્ર ૪૮

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

અત્યારે ઈસ્લામનો બાદશાહ છે એટલે ખુદા એને કાયમ
રાખે. અને તોફાન આપે કે શરીઅતના અહકામ (આદેશો)ની
તરફી કરે કારણ કે અંબિયા અલૈહિમુસ્સલામ એ જ શરીઅતના
માટે દુનિયામાં તશરીફ લાવ્યા છે.

પત્ર ૪૯

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

બહેરી દોલત એ છે કે શરીઅતથી આબુપિન હોય, અને
બાતિન એ છે કે દિલને ખુદાની મુહબ્બત સિવાય જેની મુહબ્બતથી
પાક રાખવામાં આવે.

● ૧ નકસે અમારૂં : ખુરાઈ કરવા પ્રેરણું દુષ્ટ મન.

૨ અમારૂં : કુદતા, ખુરાઈ તરફની પ્રેરણા.

પત્ર ૫૦

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (૨૬.)

દુનિયા જાહેરમાં ઘાળી મીઠી છે, અને અંદરથી ઘાળી ખરાબ છે અને ક્ષાતિલ ગર છે. એનો મકનૂસ અપમાનીન (ધાસ છે) અને એનો પ્રેમી પાગલ છે.

પત્ર ૫૧

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (૨૬.)

વિચારા મુસક્કમાનો આજકાલ ભારે પરેશાનીમાં ફૂંબેલાં છે. અગર આપ મદદ કરમાવો તો આ હદીસ પ્રમાણે અલ્લ અને સવાબને સત્પદ થશે :

‘મારા અહલે જૈત (કુદ્દુખીજનો) નહ (અલ.)ની ફિસ્તી સમાન છે. જે એમાં આવી ગયો તે ફજવાથી બચી ગયો.’

પત્ર ૫૨

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (૨૬.)

‘નફસે અઝમારદ’ માનવીય મુહબ્બત માન ધરતળા અને સત્તા-અધિકાર પર પેદા કરવામાં આવ્યો છે. અને એનું ક્ષેપ એ છે કે પોતાના સમકક્ષોમાં ઉચ્ચતા (મોટાઈ) મેળવે અને તમામ મખ્લુકાત એની મોહતાજ અને એના તાબે રહે અને પોતે ઘોઈનો મોહતાજ ન રહે. અનન્ય ખુદાની સાથે એ ખુદાઈની ચિકંતનો દાવો ધરાવે છે. હદીસે કુદસીમાં આવ્યું છે કે :

‘પોતાના નફસને દુસ્મન ગણુ, કારણ કે એ ખારી દુસ્મની પર ખરા છે.’

હમીની^૧ દુનિયા હાસિલ થાય ત્યારે નફસની આરજૂઓ પૂરી

● ૧ હમીની : વચ્ચ, ફજ

ચાપ છે. એટલા જ માટે નખીયે કરીમ અલેહિસ્સલાતો વત્તરસીએ ફરી પાછો ફરવો હતો. કારણ કે એમાં નફસની નામુરાહી છે.

અખિયા અલેહિમુસ્સલામના પેદા થવાનો હેતુ અને કર્મ તકલીફોમાં હિકમત એ જ છે કે 'નફસે અઝમારદ' રગડાય અને આજિઝ થાય.

શરીઅતના એક કામ પર અમલ કરવું, પેતાની મનમાની રીતે કરેલી હજાર વરસની રિયાઝતના કરતાં કેટલાયે દરજ્જે બેહતર છે.

દીનના યુજુર્ગોએ એ નફસને નાથવા માટે એની ઈસ્લાહ કરવા માટે જ કલમએ શરીફનો ઝિક્ર મુકરર કરમાવ્યો છે. કલમ એ શરીફની ફઝીલતમાં નખીયે કરીમ અલેહિસ્સલાતો વત્તરસીએ કરમાવ્યું છે કે :

'તમામ આસમાનો અને જમીનોને એક પલ્લામાં મૂકવામાં આવે, અને ખીજ પલ્લામાં "હુલ્મએ તૈયિયન" ને મૂકવામાં આવે તો હસમાવાળું પલ્લું ભારી થશે !'

પત્ર ૫૩

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

સાંભળવામાં આવ્યું છે કે બાદશાહે ઈસ્લામે આપને હુકમ કરમાવ્યો છે કે ચાર, હક પસંદ આલિમોને નોકરીએ રાખ્યા અને તેઓ શરીઅતના અહકામ (આદેશો) બધાન કરતાં રહે, કે, જેથી શરીઅતના ખિલાફ કોઈ કામ ન થાય.

આપ દીનદાર આલિમોને શોધીને રાખશો નહિતર પણ દુનિયાદાર આલિમો પેતાના માન મરતબા અને મોટાઈની કબજામાં કારણે શરીઅતની બામતોમાં હુકમતમાં ઈજ્જતેલાફ પેદા કરી દે છે, (એટલે) એમાં ખૂબ સાંભાળ અને કાળજી રાખવી જોઈએ.

જેવી રીતે આસિમેના પુજ્યથી મજબૂતાતની મુક્તિ છે, એ જ રીતે નુકસાન પામી એમના પર જ આધારિત છે : આસિમે જ દુનિયાની તમામ નસલોમાં બેઠતર છે અને આસિમેમાં બઢતર આસિમ તમામ જઢાંનના ઈન્સાનોમાં બઢતર છે. દારણ કે તમામ જઢાંનની હિદાયત અને ગુમરાહી એમના પર જ મોકૂફ છે.

પત્ર ૫૪

● પ્રતિ : શૈખ શરીફ (રહ.)

વિશ્વાસપૂર્વક કહી લેજો કે બિદઅતીની મુદબતથી થતું નુકસાન દાફરની મુદબતના નુકસાન કરતાં વધારે બઢતર છે. અને તમામ બિદઅતી ફિરકાઓમાં બઢતર તે સમૂહના લોકો છે, જેઓ પૈગમ્બર અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામના સહાબીઓ (રહ.) સાથે બુઝ્ઝ૨ રાખે છે. અઘાહ તઆલાએ પોતાના હસામમાં (શુરએ 'ફતહ')માં તેઓનું નામ કુદરાર રાખ્યું છે :

يُخَيِّطُهُمُ الْكَفَّارُ

કુરઆન શરીફ અને શરીઅતની તબ્લીગ સહાબા (રહ.) એ જ કરી છે અને જ્યારે તેઓના ઉપર આક્ષેપ અને દોષારોપણ કરે છે, તો કુરઆન અને શરીઅત પર આક્ષેપ અને દોષારોપણ આવે છે. કુરઆન શરીફને હઝરત ઉસ્માન (રહ.) એ જમા (સંપાદિત) કરેલો છે. જો હઝરત ઉસ્માન (રહ.) આક્ષિપત અને દોષિત હોય તો કુરઆન મજબૂ પણ આક્ષિપત અને દોષિત છે. હક તઆલા 'જિન્દીક'૨ લોકોના આવા બૂરા એતિકાદથી બચાવે !

સહાબાએ ફિરામ રિદવાનુલ્લાહે અલૈહિમ અજમર્દનમાં

● ૧ બુઝ્ઝ૨ : કપહ, કાનો, દેવ

૨ જિન્દીક : બિદીન અને બિદમાન

(આપસમાં) જે મુખાસિફ અને કથકા થયેલાં છે તે નફસાની ખવાહિશોના કારણે થયેલાં નથી. કારણ કે ખૈરુલ બકર સદ્સલાહો અલ્લહે વસલ્લામની મુદતમાં તેઓના નફસની સફાઈ થઈ ચૂકી હતી અને (તેમના નફસ) 'અમ્મારદપન'થી આઝાદ થઈ ગયા હતા.

એટલું જાણું છું કે હજરત અમીર^૨ રદિઅલ્લાહો અ-હો આ બારમાં હક પર હતા. અને એમના મુખાસિફ ખતા (બૂલ) પર. પરંતુ એ ખતા ઈજતિહાદી છે કે ફિરકની હદ મુવી પહોંચાડતી નથી. બરકે આ પ્રકારની (ઈજતિહાદી) ખતામાં મલામત (ડપકા)ની પણ મબલ નથી. કારણ કે એવી (ઈજતિહાદી) ખતા કરનારને પણ એકે દરજ્જે સવાબનો હાસિલ છે.^૩

અને કમખખત ધર્મીદ, સદાળા (રદિ.) પેકી નથી. એવી બદખખતીમાં કોને વાંધો છે? જે કામ એ કમખખતે કયું છે, કોઈ ફિરંગી હાકિર પણ કરી શકતો નથી. અહલે સુન્નત વલ જમાઅતમાંથી કેટલાક આલિમોએ એના પર લાનત કરવા માટે જે રોક્યા છે, તે એ બિદાઅથી નથી રોક્યા કે તેઓ એનાથી રાખી છે, પરંતુ એની તોચા અને રજૂઆતી સંભાવતાના કારણે રોક્યા છે.

□

કુલ્હે અમાન બ'દગી, મખદૂમ જહાંનિયાન (જહાં મસ્ત)^૪ કુદૈસ સિરુદ્દમની મોઅતબર કિતાબો થોડી થોડી આપની મજલિસમાં

- ૧ અમ્મારદપન : 'ત્રસઈ લરકે આલમ'વાનો મુબ્દ
- ૨ હજરત અલી (રદી.)
- ૩ એવી વિસ્તૃત જગ્યા પર ન. ૩૨માં આતી મળે છે.
- ૪ હ. મખદૂમ જહાંનિયાન જહાંનિયસ્ત (રદી.) : આપ હ. સૈયદ અહમદ હમીર (રદી.)ના સાદબખાદહ અને હ. સૈયદ જલાલુદ્દીન જલાલ આ'હમ મુબ્દ મુબ્દી બુખારી (રદી.)ના ખોત છે. આપે બ (અવુસ'માન પાના ૧૫૫ ઉપર)

વંચાયા કરવી નોઈએ. તેમણે પેઝમગર અલ્લહિસ્સલાતો વસસલામના સલામા (રિદ.)ની કેની (સરક) રીતે તારીફ કરી છે અને ડેટલા અદબની સાથે તેમને યાદ કર્યા છે તે એનાથી માલુમ થઈ જશે અને બદખવાઈ દુસ્મન શરમિદા અને ખવાર થશે.

પત્ર ૫૫

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

હમરત રસલે ખુદા સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમે ફરમાયું છે કે જો કોઈ બાઈ પોતાને દોસ્ત રાખે, તો એણે પોતાની મુહબ્બતનો ઈત્કાર તેના પર કરી દેવો નોઈએ.

પત્ર ૫૬

● પ્રતિ : શૈખ અબ્દુલ વહાબ^૧ (રહ.)

સાદાત (મિયદો)થી મુહબ્બત રાખવી નોઈએ. તેઓની મુહબ્બતનો આપણને અન્ન (આદેશ) ફરમાયવામાં આવેલો છે, એક સ્પષ્ટની આપે કોઈથી સિફારિશ ફરમારી છે.

પત્ર ૫૭

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ યૂસુફ^૨ (રહ.)

પોતાના જાહિરને જાહિરી શરીઅતથી અને બાતિન (અંતર)ને

● (પાન ૧૫૪ની ફૂતોહ આશુ)

જમત વિશ્વમનાસ કર્યો છે અને સોંકડો કર્યો અને મશાઈબોને જોયા છે તેમ જ તેઓથી બરકત હાસિલ કરી છે. ઈ. સ. ૭૮૫ અથવા ૭૮૮માં આપને વિસાલ થયો. 'ફુઝલ'માં મજાર છે. ('ખતીનુલ અરિક્યા' હવાલો : 'તજલિલમાતે રખાની' બા-૧ પા. ૭૪)

૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૨

૨ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૭૨

ખાતિની શરીરત યાને હકીકતથી આશ્રયિત રાખ્યા. કારણ કે હકીકત અને તરીકત જાને શરીરતની હકીકતથી મુરદ છે, ન એ કે શરીરત કંઈ બીજું છે અને તરીકત અને હકીકત કંઈ બીજું છે; કારણ કે (શરીરત અને તરીકત જાને અલગ હોવાની માન્યતા) હિંદુદાદ અને ઝિન્દિકાદ (બેદીની અને કુક) છે.

પત્ર ૫૮

● પ્રતિ : સૈયદ મહમૂદ^૧ (રહ.)

નકશગંદી તરીકાના મહાન ખુઝર્ગો ફરેસ સિરુફમ બીજા સિલસિલાઓથી ખિલાફ પોતાના તાલિબોની દેર, આલમે અમથી શરૂ કરે છે. અને આલમે ખદકની દેર એની અંદર જ (આપો આપ) તપ કરી લે છે. એટલા જ માટે નકશગંદી તરીકા ગયાં તરીકાઓ કરતાં અદરજ છે. એ જ કારણે બીજાઓનો અંત એમના આરંભમાં જ સમાપ્તો છે.

કિયાસ કુન જે ગુલિસ્તાને મન બહારે મરા.
મારી વાટિકા જુઓ અને મારી વસંતની રૂપના
કરો કે તે કેવી હશે

આ (નકશગંદી) ખુઝર્ગવારોનો તરીકા ગિલકુલ સહાયા રિદવાનુસ્લાહે અલૈદિમ અજમઈનના તરીકા પ્રમાણેનો છે. (સહાયા રદિ.)ને હઝરત સૈયદુલ મુસ્લીન અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામની પ્રથમ જ મુહગતમાં—અંત, આરંભમાં સમાપ્ત હોવાના તરીકા પ્રમાણે —તે સર્વ કંઈ હાસિલ થઈ જવું હવું જે ઉમ્મતના કામિલ ઓલિયાને અંતમાં પણ હાસિલ થવું મુશ્કેલ છે. એ જ કારણે હઝરત હમ્મઝા (રદિ.)ના કાતિલ, વહશી (રદિ.) જેઓ એક જ વખત હઝરત ખેઝલ બશર અલૈયહિસ્સલાતો વસ્સલામની ખિદમતમાં હાજર થયાં હતા, તેઓ ખવાબ ઉલૈસ

● ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૭૩

હસી (રહિ.) જોયો બધાં તાબેઈનથી બેઠતર છે તેમના દરતાં
કેટલાયે દરજ્જે અફઝલ છે !

પત્ર ૫૯

● પ્રતિ : સૈયદ મહમૂદ (રહ.)

ઈસ્મના બે પ્રકાર છે. એક ઈસ્મે ફિક્ક છે અને બીજો ઈસ્મ,
એઅતિકાદ તેમ જ કલ્પનો વફાન છે.

અહલે સુન્નત (વલ જમાઅત) ફિક્કોના ઈમામોના કિવાસ સહીહ
તેમ જ અજાદા મુવાફિક છે. એ ફિક્કો 'નાજ્વલ' (નબત પામ-
નારો) છે.^૧ એ છુજુર્ગોની ઇતિબાઅ^૨ વગર નબત મળવી
અસંભવિત છે. (એ છુજુર્ગો વિશે) અગર બાલ બરાબર પણ
મુખાસિસ છે તે સંપૂર્ણ ખતરો છે.

આ વાત કસે સહીહ અને ઈસ્લામે સરીહથી વફાની તૌર પર
હાસિલ થઈ ચૂકી છે. એમાં કંઈ ખિલાફ નથી.

એટલે જેને તેઓની મુતાબેઅત^૩ની તીકિક હાસિલ થઈ અને
તેઓની તકલીદ^૪ મુશરૂફ થઈ તેને ખુશખબરી છે. અને જેણે
તેઓની મુખાસિસ કરી તેમ જ તેઓથી અલગ થઈ ગયો તથા
તેઓના ઉસુલથી મુખ ફેરવ્યું, અને તેઓના સમૂહમાંથી નીકળી
ગયો તેના માટે હલાકત છે. આ રીતે તે પોતે પણ ગુમરાહ થયે
અને બીજાઓને પણ ગુમરાહ કર્યા.

□

● ૧ ઈસ્મામના અનેક ફિક્કોમાંથી સાચા અને નબત પામનારો ફિક્કો
'અહલે સુન્નત વલ જમાઅત' છે.

૨ ઇતિબાઅ : અનુસરણ, એના દર્શાવેલા માર્ગે ચાલવું

૩ મુતાબેઅત : લાબેદારી

૪ તકલીદ : પેરવી, અનુસરણ

તમામ સહાયા એ વાત પર સંમત છે કે હઝરત સિદ્દિક રહિયલાહો અન્હો સૌથી બેહતર અને અકબલ છે. ઈમામ શાફેઈ રહમતુલ્લાહ અલૈહેએ ફરમાવ્યું છે કે સહાયા (રહિ.)ને આસ-સાનની નીચે હઝરત સિદ્દિકે અકબર રહિયલાહો અન્હોથી બેહતર કોઈ શખ્સ ન મળ્યા, અને એમાં સફરે અવ્વલતો ઈજમાએ કતઈ છે. જેમાં ઈન્કારને દખલ નથી.

રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમના અહલે બૈત (કુટુંબી-જનો)ની મિસાલ નહ અલૈહિસ્સલામની કિસ્મી સમાન છે. જે એમાં સવાર થયો તે બચી ગયો અને જે પાછળ હત્યો તે હલાક થઈ ગયો.

કટલાક આરિફાએ ફરમાવ્યું છે કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમે અસ્લાખ (રહિ.)ને તારાઓ સમાન ફરમાવ્યા છે અને અહલે બૈતને નહ (અસ.)ની કિસ્મી સમાન (ફરમાવ્યા છે.) એમાં ઈશારો છે કે કિસ્મીના સવારના માટે (દિશા બજાયા માટે) તારાઓને નજર સમક્ષ રાખવા જરૂરી છે, જેથી તેઓ હલાક થવાથી બચી જાય અને તારાઓની રિઆયત (એમના દિશા દર્શન અનુસાર કિસ્મી હંકારવા) સિવાય નજાત બિલકુલ અશકય છે.

આ વાતને સારી રીતે બાણી યો કે થોડાક (સહાયા)નો ઈન્કાર બધાનો ઈન્કાર કરવા બરાબર છે. કારણ કે ખરૂલ બશર સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમની સુહબતની ફઝીલતમાં સૌ સહાયા શામિલ છે.

સુહબતની ફઝીલત તમામ ફઝીલતો અને કમાલો કરતાં ચઢિયાતી છે. એ જ કારણે ઉવૈસ કરની (રહિ.) તમામ તાબેઈન (રહ.)ના કરતાં બેહતર છે પરંતુ એક અદના સહાબી (રહિ.)ના દરબજા સુધી પહોંચ્યા નથી.

એટલે સુહબતની ફઝીલતના બરાબર ન કોઈ ચીઝ છે અને ન થશે કારણ કે તેઓનું (સહાયા રહિ.)નું ઈમાન (હુઝૂર સ.)ની

સુહૃદ્ધ અને પછીના નાઝિલ થવાની બરકતથી 'શુદ્ધી' થઈ ગયું હતું. અને સહાયા (રદિ.)ના પછી ડોઈને પણ આ દરબજાનું ઈમાન નસીબ નથી થયું.

આમાલ ઈમાન પર સુરત્તણ થાય છે અને કમાલ ઈમાનના કમાલના પ્રમાણે પ્રાપ્ત થાય છે.

તેઓમાં (સહાયા રદિ.માં) જે દઈ જવડા થયા છે, તે સૌ બેહતર હિદમતો અને નેક જુમાનો પર મહમૂલ (અવલંબિત) છે. એ (ઝવડા) હિસ અને હવા^૧ તેમ જ જલાલતથી ન હતા. બદલે એ ઈજતિહાદ અને ઈસ્મની રચે હતા. અને અગર એમાંથી પ્રાઈએ ઈજતિહાદમાં ખતા (બુલ) કરી છે તો અદલાહ તઅલાની નજદીક ખતા કરનારના માટે પણ એક દરબજો (સયાબ)^૨ છે.

(હવે જે પાયાતો દર્શાવી છે) તે જ વધારાન્સદાહા (વગરનો) વચ્ચેનો મીયા રક્નો છે જેને અહલે સુન્નત પણ મમાઅત અખિનયાર દર્શો છે અને એ જ (રુગરાહીથી) ગયાવવાવાળા અને મજબૂત રક્નો છે.

ગરઝ કે ઈમ અને અમલ જાને શરીઅતથી હાસિલ થાય છે પરંતુ ઈમ અને અમલના માટે જે હક સમાન છે, તે 'ઈષ્લાસ' સફીઓના તરીકે, પર આલવાથી હાસિલ થાય છે.

પત્ર ૬૦

● પ્રતિ : સૈયદ મહમૂડ (રહ.)

ખતરાઓનું દૂર થવું અને વસવસાઓનું નાશ થવું નકશબંદી ખુશીઓના તરીકામાં સંપૂર્ણ રીતે હાસિલ છે.

- ૧ હિસ અને હવા : હર્ષો, કેપ અને મનેઅહ તથા માસના
- ૨ એની ચર્ચો પત્ર નં. પદમાં પણ આવી ગઈ છે.
- ૩ ખતલ : વિચારો, ખૌફ
- ૪ વસવસા : વહેમ, શંકા

હઝરત ખવાબ હુસૈનુલ્લાહ અહરાર કુરે'સ સિરુ'હએ કરમાલુ' છે કે ખતરાઓને દૂર કરવાનો અર્થ મતલબની તવબનેહના દવામમાં અવરોધક થતાં ખતરાઓને દૂર કરવા એવો થાય છે. તમામે તમામ ખતરાઓને બિલકુલ સંપૂર્ણ પછે દૂર કરવા એવો એનો અર્થ લેવાનો નથી.

આગાહી :

મકામ 'યાદદાસ્ત' હાસિલ થવા પછી અગર હઝરત નહિ બલકિસ્લામના જેટલી (સાંખી) હંમર આપવામાં આવે તો પણ દિલમાં એક પણ માટે પણ મક્કલ થતી નથી. ખતરાઓની આ જંઝટ 'ફનાએતામ' અને 'બકાયે અકમલ' (હાસિલ થવાથી) પહેલાં છે.

પત્ર ૬૧

● પ્રતિ : સૈયદ મહમૂદ (રહ.)

અસ્લાહ તઆલા અગર પોતાની મારફત આપવા ન આહેતે તો તલબ અને દદ પેદા ન કરતે. ખુદાની બનાવમાં હમેશાં રુદન અને અશુરહન કરવું જોઈએ. જો અસલ રુદન અને અશુરહન પ્રાપ્ત ન હોય તો, નકલ પણ કરવી જોઈએ.

પીરની ખિદમતમાં 'મિરલે મુદાં બ દસ્તે જિન્દા' રહેવું જોઈએ.

● ૧ મતલબ : જેની તલબ છે તે, અર્થાત્ અશ્વાહ

૨ દવામ : સીતમ

૩ યાદદાસ્ત : સમજૂતી માટે જુઓ 'મેઅયારુસ્સુલુક' (અબ.) પા. ૭૨
૪ હ. નૂહ (અ.)ની હંમર ૬૫૦ વરસની થઈ હતી.

૫ ફનાએ તામ : } જુઓ 'મેઅયારુસ્સુલુક' (અબ.) પા. ૧૫૮
૬ બકાયે અકમલ : }

૭ મુદ' ગ્યારે જીવતાના હાથમાં હોય છે ત્યારે જીવંત બક્ષિ પોતાની હસ્ત પ્રમાણે મમે તે કરે તો પણ મુદ' મૌન રહે છે. તે પોતાની હસ્ત આગળ ધરવું નથી. એ જ પ્રમાણે મુરીદે પોતાના પીરની હસ્ત અને આદેશ પ્રમાણે અમલ કરવું જોઈએ પોતાની હસ્તોને આગળ ધરવું ન જોઈએ.

કામિલ સેખ, તાલિય અને યુદ્ધના હરમિયાન બરજખૃત છે.

(નકલખંડી) યુગ્મજેના તરીકાનો આધાર સુદખત પર છે. માત્ર કહેવા સાંભળવાથી કંઈ થતું નથી.

પત્ર દર

● પ્રતિ : મિર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ (૨૬)^૨

‘પુસલ ઈસલાહ’ (અસ્લાહ તરફ પહોંચવાના) બે ભાગ છે, ‘જઝબહ’ અને ‘સુલૂક’.^૩

સુલૂક તથા કયાં પહેલાં બે જઝબહ હોય છે તે અસલી મકસદ નથી પરંતુ સુલૂક તથા કયાં બાદ બે જઝબહ (હાસિલ થાય છે) તે ઉપયોગી છે.^૪

‘જઝબહ’ અને ‘તસદ્દિવહ’^૫ સુલૂકની આસાની માટે છે, કારણ કે સુલૂક તથા કયાં વગર જમાલ નહીં આવતો નથી.

સૂરતથી આગળ વધીને હકીકત સુધી પહોંચવું અત્યંત જરૂરી છે. હકીકતને છોડીને સૂરત પર ચંલી જવું (સંતાપિત થઈ જવું) સરાસર દૂરી છે.

● ૧ બરજખ : માફમખ, પરદો

૨ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૧૭

૩ ‘જઝબહ’ અને ‘સુલૂક’ વચ્ચેનો તફાવત સમજવા જુઓ ‘મેઝ-માનુસુલૂક’ પા. ૫૨

૪ સુલૂક તથા કયાં ન હોય તો પણ દરેકમાં વધતા-ઘટતા પ્રમાણમાં ‘જઝબહ’ હોય જ છે પરંતુ અસ્લાહ તરફ પહોંચવા માટે બે ઉપયોગી નથી. સુલૂક તથા કયાં પણ અસ્લાહની આવ તરફ બે એક ખાસ આકર્ષણ અને જવાબ પેદા થાય છે તે ઉપયોગી છે.

૫ તસદ્દિવહ : સફાઈ

પાન ૬૩

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (૨૬-૧)

હજારો રેહમતો નાજિહ થાઓ હજારો અંબિયા અફ્સિહ-
મુસ્સલાતો વસ્સલામ પર. એ બુઝુર્ગોના વૃદ્ધિમાં દુનિયાને નળતે
અબદી^૧નું સૌભાગ્ય પ્રાપ્ત થયું. જો એ મુબારક હસ્તીઓનું
બુજૂદ ન હોત તો ખુદાવંદ તઆલા પોતાની જાત અને સિદ્દાતની
જાણ ન કરતે. એમના કારણે આપણે ખુદાની રજામંદી અને
નારજામંદીનો રસ્તો ભણ્યો છે.

ખુદાની જાત અને સિદ્દાત,

હમ અને નમ,

વહી, જન્નત, દોઝખ, અજામ અને સવાખ,

ફરિસ્તાઓનું બુજૂદ, ખુદા સિવાય કોઈ ઈબાદતના લાયક નથી,

ખુદાની જાતમાં કોઈને સમિલન કે સંમિશ્રણ નથી,

ખુદાની જાતમાં કોઈ શરીક નથી,

...(વગેરે) ઉમ્મલમાં એ બુઝુર્ગવારો એકમત છે.

કુરઆતમાં વખતો વખત લોહોની જરૂરત પ્રમાણે અને
ખુદાની હિકમત પ્રમાણે અહકામમાં ફેરફાર થતો રહ્યો છે.

એનાથી ખિલાફ ગ્રેર મઝહબોમાં :

કેટલાક (ઈન્સાનો ખુદાની જાતમાં) એકરૂપ અને એકાકાર
થઈ જતા હોવાની માન્યતા ધરાવે છે,

● ૧ પરિવચ માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૧

૨ નબતે અબદી : અનંત મુક્તિ, કાયમી જ્ઞાતારો

૩ કુરઆત : પેદા નિયમો, ઉમ્મલ (પાયાના મૂલ્ય નિયમો)ના આધારે
પાલવેલા મસ્લાઓ

હેતુસાથ જુદાની જાતને કોઈ ઈ-સાનમાં સંમિશ્રિત થવેલી કોવાના (જુદાએ ઈ-સાનના સ્વરૂપમાં અવતાર લીધેલો કોવાની માન્યતાના) દાવેદાર છે !

પત્ર ૬૪

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

દુનિયાની લગ્નજત અને અલગ (તકલીફ) બે પ્રકારના છે : જિસ્મની અને રૂહાની.

જે સ્ત્રીમાં જિસ્મને લગ્નજત છે તેમાં રૂહને રંજ છે અને જે સ્ત્રીમાં જિસ્મને રંજ પહોંચે, તેમાં રૂહની લગ્નજત છે.

□

આગાહી

આ પત્રનો આજનો વિષય પત્ર નં. ૪૧થી લગભગ મળતો છે.

પત્ર ૬૫

● પ્રતિ : ખાન આ'ઝમ^૧ (રહ.)

આ પવિત્ર પત્ર ખાન આ'ઝમના નામે છે. અને એમાં ઈસ્લામ દરમાવ્યો છે કે ઈસ્લામના અહકામોને ભરી ઠરવામાં કોશિશ કરે.

પત્ર ૬૬

● પ્રતિ : ખાન આ'ઝમ

(આ મુબારક પત્ર) નકશખંદી તરીકાના ફઝાઈલ અંગે છે. આ પવિત્ર પત્રનો વિષય પત્ર નં. ૫૮ને લગભગ મળતો છે.

● ૧ પદિયય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧

પત્ર ૬૭

● પ્રતિ : (અબ્દુર્રહીમ) ખાન ખાનાન^૧

આ પવિત્ર પત્ર ખાનખાનાનના નામે છે. અને ઠાંઠક જરતમંદ મિસ્કીનના માટે સલામત્વ રૂપે લખેલો છે.

પત્ર ૬૮

● પ્રતિ : (અબ્દુર્રહીમ) ખાન ખાનાન

દોલતમંદોના માટે તવાઝોઅ^૨ સારી છે અને ફકીરોના માટે બેપરવાઈ સારી છે.

મુતકબિરો^૩ સાથે તકબ્બુર^૪ કરવું સદકો છે.

ઠાંઠ શખ્સે જરત ખવાબ નકશખંદ કુદેસ સિરુદુલ અઝીઝને કહ્યું કે આપ મુતકબિર છે. તો આપે ફરમાવ્યું કે મારો ધર્મ^૫ પ્રદાના તરફથી છે. આપ (ફકીરોના) એ સમૂહને ઝલીલ અને ખ્યાર ન સમજશો.

જરત નખીયે કરીમ અલૈહિસ્સલાતો વત્તલ્લીમે ઈરશાદ ફરમાવ્યો છે કે :

‘ધણા એવા પરેશાન હાલ દુવેશો છે, જમને લોઝો દરવાજેથી હાંકે છે પરંતુ તેઓ અગર અસ્લાહ પર કસમ ખાય તો અસ્લાહ તેને પુરી કરે છે.’

● ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૧

૨ તવાઝોઅ : સિદ્ધિચાર

૩ મુતકબિર : ધર્મ^૬ડી, અસિમાની

૪ તકબ્બુર : ધર્મ^૬, અસિમાન

પત્ર ૬૯

● પ્રતિ : એક અનામી માણસ

કર્મ, વાણી, ઉચ્ચ અને કુદરતમાં અહીં સુન્નત પણ જમાવત ફિક્કોની તાબેદારી કરવી એ નબતતો તરીકો છે. એ ફિક્કો 'નાબુલ' (નબત પામનારો છે;) અને એ સિવાય બીજા બેટલા પણ ફિક્કો છે, તે અવાલ^૧ અને હલાકતના ફિક્કો પર છે.

પત્ર ૭૦

● પ્રતિ : (અહુરહીમ) ખાન ખાનાન

ઈન્સાનના માટે જેવી રીતે એની જોમેઈયત^૨ એના કુખ^૩, કરામત અને ફઝીલતનું નિમિત્ત છે, એ જ પ્રમાણે એ જ જોમેઈયત એની દુરી, ઝિદલત અને ખ્વારી (બેઈઝઝતી)નો સખબ છે.

કુખનું નિમિત્ત તો એટલા માટે છે કે એનો દિલરૂપી આપનો તમામ અને કમાલ^૪ છે. વળી તમામ અરમા^૫ અને સિદ્દાત^૬ બહો 'તજલિસયાતે આતિયહ'ના ઝુફર^૭ની પણ કાબેલિયત ધરાવે છે.

હદીએ કુદસીમાં ઈરશાદ છે :

لَا يَسْعَى اَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَلَكِنْ يَسْعَى قَلْبُ عَبْدٍ مَرْمُون

ન હું અમીનમાં સમાઈ શકું છું ન આસમાનમાં,
પરંતુ હું મોમિનના દિલમાં સમાઈ શકું છું.

■ ૧ અવાલ : અમ્મ:પતન, તખાલી

૨ જોમેઈયત : સર્વગુણ સંપન્નતા

૩ તમામ અને કમાલ : અખિલ અને પરિપૂર્ણ

૪ અરમા : અહલાહ તઆલાના મુબારક નામો

૫ સિદ્દાત : અહલાહ તઆલાના દિવ્ય ગુણો

૬ તજલિસયાતે આતિયહ : અહલાહ તઆલાની આતની તજલિસ.

૭ ઝુફર : માગદબ

અને બોમ્બ તેમ જ દૂરીનું નિમિત્ત એટલા માટે છે કે એ (ઇન્સાન) તમામ ચીજોનો બમેઅ^૧ છે. અને તમામ ચીજોની એને હાજત છે. એટલા માટે એ ચીજોમાં એ ગિરફતાર છે. અને એ જ એની દૂરીનો સબબ છે.

આ પ્રમાણે તમામ મખલૂકાતમાં એહતર પામુ એ જ છે અને બદતર પમુ એ જ છે.

બંને જહાંનના સરદાર, સરવરે કાઈનાત અલૈહિસ્લાતા વસ્સલામની જેણે પૈરવી કરી, તેણે નખત મેળવી, અને જેણે મુખાલિફત કરી તેની તબાહી થઈ.

પત્ર ૭૧

● પ્રતિ : (અબ્દુરહીમ) ખાન ખાનાન

નેઅમત લેનારાએ નેઅમત આપનારનો શુક (કરવો) વાજિબ છે.

ફરીરો, દોલતમંદાના કરનાં પાંચસો વરસ પહેલાં જન્નતમાં જશે.

હક તઆલાનો શુક્રિયહ એ છે કે અહલે સુન્નત વલ જમાઅત ફિક્હો જે 'નાજિયહ' (નખત પામનારો છે) તેના અકાઈદ પ્રમાણે પોતાના અફીદાઓને દુરુસ્ત કરવામાં આવે.

ખીજુ^૧ એ કે એ જ 'નાજિયહ' (અહલે સુન્નત વલ જમાઅત) ફિક્હોના મુજતહિદ ઈમામોના વચનો પ્રમાણે શરઈ અમલી અહકામ પર અમલ કરવામાં આવે.

ત્રીજુ^૨ એ કે એ જ ઉચ્ચ સમૂહના મહાન સૂફીઓના સુલક પ્રમાણે તસ્દીયહ અને તઝકિયહ (બાતિની સફાઈ) કરવામાં આવે.

● ૧ બમેઅ : સર્વશુભ સંપન્ન.

જે અમલ આ ત્રણે અરકાનથી ખિલાફ હોય, બધે તે સખ્ન રિયાઝત અને મુશ્કિલ મુળહદદ હોય, (તો પણ તે) મુન્ઈમે હકીકી જલ્લ શાનુહની નાફરમાની અને યુનેમારી તેમ જ નાશુકિમાં હાખલ છે !

હિંદુ આલખો અને યુનાની ફિલસૂફોએ રિયાઝતો અને મુળહદાઓ ઝોછાં કરેલાં નથી, પરંતુ એ તમામ (રિયાઝતો અને મુળહદાઓ) અંગિયા અલૈહિમુસ્સલામના અહકામ પ્રમાણે નથી, એટલા માટે મદ્દુહ^૨ છે, અને આખિરતની નજનથી બેનસીબ છે.

એટલે સ્વફલ મુસલ્લીન (મલ.) અને ખુદ્દાએ રાશીદીન મહદીયીન (રદિ.)ની ઈતિયાઅને લાઝિમ પદડવી જરૂરી છે.

પત્ર ૭૨

● મતિ : ખવાલ જહાંન^૩ (રહ.)

હીન અને દુનિયાને બેગાં કરવા, બે વિરોધી મુજવાળા વસ્તુઓને બેગી કરવું છે.

આખિરતના તાલિબ માટે દુનિયા તક^૪ કરવી જરૂરી છે; પરંતુ જો આજના જમાનામાં એનો હકીકી તક^૪ મયસ્સર^૪ ન હોય, તો તક^૪ હુકમી તો કરવો જ જોઈએ. એટલે કે પોતાનું ખાલું, પીવું, સિયાસ.....વગેરે શરીઅતના મસાઈલ પ્રમાણે કરવું જોઈએ.

જો કોઈને તક^૪ હુકમી પણ મયસ્સર ન હોય તો તે આ ચર્ચા (ના ક્ષેત્ર)થી બહાર છે. તે મુનાફિકનો હુકમ ધરાવે છે.

૧ મુન્ઈમે હકીકી : નઅમતોના મૂળ આધાર અર્થાત અસ્લાહ

૨ મદ્દુહ : રહ થવાને પાત્ર, અસ્વીકાર્ય

૩ પરિચય માટે જુઓ પરિચિત : ૧, ૨ ક્રમાંક ૪૭

૪ મયસ્સર : પ્રાપ્ય

● પ્રતિ : કુશીચલ્લાહ^૧

દુનિયાની તરે તાઝગી અને આરાઈશોના લાલચુ (થયું) ન જોઈએ) અને મુગજળ^૨ની જેમ ધોકા આપનારી (દુનિયા) પર મોઢ પામવું ન જોઈએ. જોણે એને (દુનિયાને) દોસ્ત રાખી તે હીવાનો અને મજનૂન^૩ છે.

હઝરત નખીયે કરીમ અલૈહિરસલાતો વસ્સલામે ઈરશાદ ફરમાવે છે કે :

‘દુનિયા અને આખિરત બંને આપસમાં શોક છે.

જો એક રાત્રી થશે તો ખીજી નારાઝ થશે.’

એટલે જોણે દુનિયાને રાત્રી ઠેરી, આખિરત તેનાથી નારાઝ થશે. આખિરતથી તે બેનસીય થઈ જશે.

જે ઉલૂમ^૪ આખિરતમાં ફામ આવનારા નથી તે સૌ દુનિયામાં ફાખલ છે.

જો નુજૂમ (ખજોળશાસ્ત્ર), જૂમિતિ, તઠ્ઠશાસ્ત્ર, મહિતશાસ્ત્ર, ...વગેરે બેલામદા (નકામા) ઉલૂમનું હાસિલ થવું હાપકાકાર હોત તો તમામ ફિલસફો નજાત મેળવનારાઓમાંથી હોત.

હઝરત રમૂલીપાક સહુલાહો અલૈહે વસલ્લમ ફરમાવે છે :

‘બંદાઓનું કુચૂલ^૫ કામોમાં મશગૂલ થવું, ખુદાવંદ તઆલાની નાફરમાનીની નિશાની છે.’

- ૧ કુશીચલ્લાહ : કુશીચ (તલવાર) અર્થાત્ અહ્મદની તલવાર અહીં વિશેષનામ લરીકે છે. પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૧, ૨ ક્રમાંક ૩૧
- ૨ મુગજળ : રેતાળ જમીન ઉપર સૂર્યનાં કિરણ પડવાથી ફરથી પાણી જોવું હોખાય છે તે.
- ૩ મજનૂન : પાગલ, હીવાનો, ગાંડો, લેલો
- ૪ ઉલૂમ : ઈસ્મ સપ્તનું બહુવચન, વિદ્યા
- ૫ કુચૂલ : નકામું, બ્યર્થ

પત્ર ૭૪

● પ્રતિ : મિત્રો બદ્ધિઝઝમાં^૧ (૨૬.)

હકીરોની મુલબજાત આખિરતની પુંજ છે. કારણ કે એ જ લોકો અલ્લાહના હમનશીન^૨ છે. એ (એવા) લોકો છે કે જેમને હમનશીન બદળાવત હોતો નથી.

નખીયે ફરીમ અલ્લેહિસ્સલાતો વસ્સલામ, મુહાજિરીન હકીરોના પ્રૈલ (વસીલાયા) અલ્લાહ પાસે ફતેહ માટે દુઆ કરતા હતા.

હુઝૂર (સલ.)એ એમના હકમાં ફરમાવ્યું છે કે :

‘ધણા એવા પરેશાન છે જેઓને દરવાજાઓ પરથી હાંકી ઠાકવામાં આવે છે, અમર તેઓ કસમ ખાય, તો ખુદાવંદ અલગત તેને પૂરી કરી આવે.’

પત્ર ૭૫

● પ્રતિ : મિત્રો બદ્ધિઝઝમાં (૨૬.)

બંને જહાંનની બેહતરી સુચતની ઇતેનાઅ પર અવલંબિત છે. દુનિયા અસલી મકરાહ નથી.

પત્ર ૭૬

● પ્રતિ : કુદ્દીયમાં^૩ (૨૬.)

નખતનો દારોમદાર બે ચીઝો પર છે :

અવાઘિર^૪નું પાલન કરવું અને નવાહી^૫થી થેલી જવું.

● ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૧, ૨ કમાંદ, ૧૫

૨ હમનશીન : સહવાસી, સાબતી, સાથી

૩ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૧, ૨, કમાંદ ૩૫

૪ અવાઘીર : અઝ (હુકમ) રાખવું બહુવચન, સરીઅતે જે કામે કરવા હુકમો આપેલાં છે તે

૫ નવાહી : સરીઅતે જે કામેથી બચવા માટે હુકમો આપેલાં છે તે

પરંતુ આ જાને સ્ત્રીઓમાંથી પાછળનો ભાગ (ચુનાહોથી બચવું) વધારે મહત્વની વસ્તુ છે. એ વર્ગ અને તકવા^૧ તરીકે ઓળખાય છે. ઈન્સાનની કશિશ્તાઓ પર યુગ્મગી એ જ શુદ્ધ (તકવા)ના લીધે છે. કુર્બાના દરબજાઓ પર તરફી પણ એ જ શુદ્ધવથી સાબિત થઈ છે.

હુજૂર નખીયે કરીમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામે ઈરશાદ ફરમાવ્યો છે કે :

‘મારી હુમ્મતમાં મુકલિસ તે છે કે, કિયામતના દિવસે તે નમાઝ, રોઝા, ઝકાત સર્વ કંઈ સઈને આવે, પરંતુ એના સાથે જ તેણે કોઈને ગાળ આપી હોય, અને કોઈના પર તોહમત લગાવી હોય, અને કોઈનો માલ ખાધો હોય, અને કોઈનું લોહી રેડ્યું હોય, અને કોઈને માર્યો હોય, તો તેની નેજાએ માંથી હરેક હકદારને તેના હકના બરાબર આપવામાં આવશે. અને જો તેની નેજાએ તેમના હકોના બરાબર ન થઈ તો એ હકદારોના ચુનાહ સઈને એની બુરાઈઓમાં શામેલ કરવામાં આવશે. પછી તેને હોઝખમાં નાંખવામાં આવશે.’

પત્ર ૭૭

મતિ : જાગ્રમારી ખાન^૨

(જા દો) જ્યારે તમામ ‘મા સીવલાહ’^૩ની ગુલામીથી આઝાદ થઈ આવ; અને

જ્યારે એનો કિલ્લો તવજજુહ^૪ ઝાતે અહદિયત^૫ના સિવાય બીજા કોઈના તરફ ન રહે; અને

૧ તકવા અને તકવા : પરહેઝમારી, ચુનાહોથી બચવું

૨ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ ૧ ૧, ૨ ક્રમાંક ૪૪

૩ ‘મા સીવલાહ’ : મેરલાહ, અહાહ સિવાયની તમામ સ્ત્રીઓ

૪ કિલ્લો તવજજુહ : ધ્યાન કેન્દ્ર, સફલ કેન્દ્ર

૫ ઝાતે અહદિયત : અહાહ તઆલાની એક માત્ર ઝાત

ત્યારે હક તઆલના (તરફથી મળતાં) ઈન્આમ અને ઈલામ^૧ (વને) એ તવજ્જુહને અનુરૂપ અને એક સરખા માણુમ પડે;

ત્યારે એને ખુદાયે અઝઝ વ જલ્લની (સાચી) ઈબાદત પ્રાપ્ત થાય છે.

આ દોલતનું હાસિલ થવું 'ફનાએ મુલક'^૨ સાથે સંબંધ ધરાવે છે.

જે ઈબાદત રગળત^૩ અને ખોફ^૪ની સાથે સંબંધ ધરાવે છે તે હકીકતમાં પોતાની ઈબાદત છે કારણ કે એનો હેતુ પોતાની નગળત^૫ અને સુરર^૬ છે.

□

આમાલી

ખોફ અને રગળતના (કારણે કરવામાં આવતી) ઈબાદત 'અગરાર'ની ઈબાદત છે.

'આરિફો'ની ઈબાદત રજાએ હકના માટે હોય છે, (એ પ્રમાણેની) રજાએ હકના માટે ઈબાદત હોવી 'ફનાએ તામ'^૮ અને 'જકાએ અકમલ'^૯ સાથે સંબંધ ધરાવે છે. એવી ખાલિસ ઈબાદત કરવું 'આરિફોનું' કામ છે.

● ૧ ઈલામ : દુઆ, કબ્ર, પીડા

૨ ફનાએ મુલક : સમજૂતી માટે જુઓ 'મેઅથારુસ્સુલુક' પા. ૧૬૮

૩ રગળત : શીખ (જગનત હાસિલ કરવા માટેનો શીખ)

૪ ખોફ : ભય, ડર, ખીફ, (ખુદાનો અને દોઝખના અઝાબનો ખોફ)

૫ નગળત : (દોઝખના અઝાબથી) છટકાશે, મુક્તિ

૬ સુરર : (જગનત પ્રાપ્ત થવાની) ખુશી

૭ રજાએ હક : ખુદાની ખુશાનુદી, અક્લાહની મસનનતા

૮ ફનાએ તામ : સમજૂતી માટે જુઓ 'મેઅથારુસ્સુલુક' પા. ૧૬૮

૯ ખકાએ અકમલ : સમજૂતી માટે જુઓ 'મેઅથારુસ્સુલુક' પા. ૧૪૨

પી ૧૮૨

પત્ર ૭૮

● પ્રતિ : જયધારી ખાન

‘સદ્દર દર વતન’^૧નો અર્થ ‘સૈર આદ્યા’^૨થી ‘સૈર અનકુસી’^૩ (તરફ પ્રમાણ કરવું) છે.

વાળ મરાઠર પશુ કરીઅતની ખિલાફ (આકવાની) હાલતમાં અહવાલ અને મવાજીદ^૪ (હાસિય) થાય, તો એ ઈસ્તિદરાજમાં^૫ દાખલ છે.

□

ખૂરા કામો કરતી વેળા :

લોકો (સિદ્ધા કરશે એવા) ખોદ્યા,

લોકોમાં (ખદનામી થવાના) ખ્યાલયા,

અને

લોકો જોતા હોવાના કારણે (શરમ લાગવાથી),

(મુસલમાન) એ ખૂરા કામો કરવાથી અટકી જાય છે;

પરંતુ (એ જ મુસલમાન) :

ખુદાને તમામ વાતો સાંભળનાર અને જોનાર કહેવા છતાં;

ખુદાને હાજિર અને નાજિર કહેવા છતાં;

(ખુદાનો ખોદે રાખ્યા વગર યુનાહના કામો)

કરતો જ જાય છે !!!

(એવા મુસલમાનને) શરમ આવવી જોઈએ કે હક તઆલાનો

કરોસો માલુસના જેટલો પશુ રાખતો નથી !

(એવા મુસલમાને) તોળા કરવી જોઈએ અને ‘કહમએ

● ૧ સદ્દર દર વતન : સમજૂતી માટે જુઓ ‘એઅવારુસુલક પા. ૧૮

૨ સૈર આદ્યા : એની સમજૂતી પત્ર નં. ૩૦ માં આપેલી છે.

૩ સૈર અનકુસી : એની સમજૂતી પત્ર નં. ૩૦ માં આપેલી છે.

૪ અહવાલ અને મવાજીદ : હાલ અને મસ્તી

૫ ઈસ્તિદરાજ : ખદુ

તેવિચ્છ' (કરીથી) પહોંને ઈમાનને તાજું કરવું જોઈએ.

□

પોતાના પીર અને મુશિદ પર એ'તિરાજ^૧ ન કરવું જોઈએ.
અને (એવા) એ'તિરાજને કાતિલ એ (સમાન) સમજવું જોઈએ.

પત્ર ૭૯

● પ્રતિ : જબ્બારી ખાન

હજરત રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાલ્લે અલ્લેહે વસલ્લમ તમામ
અરુમા અને સિદ્દાતના કમાલાતના એઅતિદાસ^૨ની સાથે બમેઅ^૩
છે. તેમ જ તમામ અંગિયા અલૈદિમુસ્સલામના મઝહર છે.

કુરઆને મજીદ તમામ આસમાની કિતાબોનો ખૂસાસો (નિયોડ)
છે, અને આ (ઈસ્લામની) શરીઅત એ પહેલાંની તમામ શરીઅતો-
નો ખૂસાસો તથા ઈકિતબાસ^૪ છે. અને આ સાચી શરીઅતના
આમાલ એથી પહેલાંની શરીઅતોથી બસકે ફરિતાઓના આમાલ-
થી શુરેલા છે.

પત્ર ૮૦

● પ્રતિ : મિર્ઝા ફતુલ્લાહ ખાન^૫ (રહ.)

૭૩ (તોતર) ફિક્કોઆમાંથી જે એક ફિક્કોના નબતની બધુ
નખીયે કરીમ અલૈદિસ્સલાતો વરતસ્વીમે કરી છે તે 'નાજિવહ'
(નબત પામનારો) ફિક્કો, અહીં સુન્નત વલ જમાઅતનો છે.
દારબુ કે આ ફિક્કો સહાબા (રદિ.)ના કદમ-બ-કદમ છે.

● ૧ એ'તિરાજ : શંકા, વિશ્વાસ

૨ એઅતિદાસ : બરાબર કરવું, સમતોલ

૩ બમેઅ : સબ'સુલુ સંપન્ન

૪ ઈકિતબાસ : ચમન, સંચાલ

૫ પરિવચ મઠે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૦

હુબૂર (સભ.) એ ઈસ્લાહ કરમાવ્યો છે કે :

'નાબિયહ ફિર્કા તે છે, જેના પર હું અને મારા સહાળા (રદિ.) હીએ.'

વળી શરીઅતની ઈસાઅત^૧ કરનારા
કુરઆન શરીફને જમા કરનારા અને
હકીસોને નક્કલ કરનારા

એ જ સહાળા (રદિ.) છે.

જો એમના પર તઅન^૨ છે તો બધાં પર તઅન છે.

ખારજી, રાફઝી, મુઅતઝિલહ...વગેરે (ફિક્કાઓ) નવો મજહબ ધરાવે છે.

(એ તમામ ફિક્કાઓ) નાબિયહ ફિર્કાથી અસમ છે:

કુરઆન શરીફને સંપાદિત કરનાર હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) છે. હકીકતમાં એના સંપાદક હઝરત સિદ્દીક (રદિ.), હઝરત હિમર (રદિ.) અને હઝરત ઉસ્માન (રદિ.) છે. એટલે એ યુજુઓનો ઈન્કાર હકીકતમાં કુરઆન શરીફનો ઈન્કાર છે.

હઝરત નખીમે કરીમ અલ્લીહિસ્સલાતો વક્સલામની રહલત^૩ ના દિવસે ૩૩ (તે'રીસ) હજાર સહાળા (રદિ.) મોજૂદ હતાં. તેઓએ ખૂશીથી અને શાખથી સિદ્દીકે અકબર (રદિ.)થી બિઅત કરી. આટલા બધાં સહાળા (રદિ.)નું ગુમરાહી પર જમા થવું અશકય છે.

પુલ હુબૂર અલ્લીહિસ્સલામે કરમાવ્યું છે કે :

لَا تَجْعَلُوا شَيْءًا عَلَى السَّلَاحِ

મારી આખી ઉમ્મત ગુમરાહી પર કદાપી જમા ન થશે.

● ૧ ઈસાઅત : પ્રચાર અને પ્રસાર

૨ તઅન : દોષારોપણ, આરોપ,

૩ રહલત : વિસાલ, ઈન્તકાલ, અવસાન

પત્ર ૮૧

● પ્રતિ : લાલહ બેગ (૨૬.)

ઈસ્લામના અલકામો જરી થવામાં જેર મજલબો અવરોધક બને છે. આપ ઠાસિય કરો કે ઈસ્લામના અલકામનું ચલન સંપૂર્ણ રીતે થાય. ખુદા આપને જજા આપે.

પત્ર ૮૨

● પ્રતિ : સિકન્દર ખાન સોહી

દિલની સલામની ફના અને બકા સિવાય પ્રાપ્ત થતી નથી.

પત્ર ૮૩

● પ્રતિ : બહાદુર ખાન

ઝાહિરપને રોશન શરીઅન વડે આબૂધિત કરવું, અને ખાતિન ને હક તઆલાની સાથે રાખવું મોકુ કામ છે.

પત્ર ૮૪

● પ્રતિ : સૈયદ અહમદ કાદરી

શરીઅત અને તરીકત એક બીજાના ઝૈન છે. ખરેખર (ખંને) એક બીજાથી જુદા નથી.

- ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૬૪
- ૨ જજા : નેક કામનો બદલો
- ૩ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૦૬
- ૪ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨ ક્રમાંક : ૧૮
- ૫ ઝાહિર : જિસ્મ, શરીર, દેહ, બાહ્ય,
- ૬ ખાતિન : દિલ, કદબ, અંતર
- ૭ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨, ક્રમાંક : ૨૬
- ૮ ઝૈન : હુબહુ, આબિહુબ, સમરપ

(૭)ને વચ્ચે) તરફત માન :
 સંજોષ અને વિસ્તારનો,
 કરક અને હલીસનો,
 પરોક્ષ અને પ્રત્યક્ષનો,
 તેમ જ
 તત્કાલ અને અદ્યતન તત્કાલનો છે.

□

(સુલકની) રાહમાં ('મુન્તહી' અને 'મુતવસ્તીત'ને)
 'સુકર'ને કારણે (શરીરતથા) મુખાસિદ્ધ માન્ય પડે છે; પરંતુ
 'હકકુલ યજ્ઞ'ના મકામમાં પહોંચ્યા પછી 'મુન્તહી'ને મુખાસિદ્ધ
 જણાતી નથી.

□

ઈદમ અને અમલની વાચ્યતામાં, (નકશાંદી) તરીકાના
 મસાઈખમાંથી જો કોઈ વડે શરીરતથા કંઈ મુખાસિદ્ધ થઈ હોય,
 તો તે (સુલકની) રાહમાં ચલતાના કારણે થઈ છે.

□

કેટલાકે મસાઈખની ઈઆરતોમાં મોજૂદ છે કે :
 'શરીરત હકીકતનું ખોળિયું છે; અને હકીકત શરીરતનું
 મગજ છે'.

જો એનો સાવાય એ હોય કે :
 'સંક્ષિપ્તને વિસ્તારની સાથે એવો સંબંધ છે, જેવો મગજને

- ૧ તત્કાલ : અમલન કરવું, કામ કરવું
- ૨ અદ્યતન તત્કાલ : અમલ ન કરવું, કામ ન કરવું
- ૩ મુન્તહી : પ્રાથમિક અવસ્થાનો સાક્ષિ
- ૪ મુતવસ્તીત : મુન્તહી અને મુન્તહીની વચ્ચેનો-મ.અધિક કક્ષાનો સાક્ષિ
- ૫ સુકર : મસ્તી, ખેબુરી, હાલ
- ૬ મુન્તહી : 'ફના ફિલ્લાહ' અને 'અકાબીલ્લાહ'થી મુરારફ થનાર સાક્ષિ

ગોળિયા સાથે છે.^૧

તો એ મનમૂન દુરસ્ત થઈ ચકે છે.

પત્ર ૮૫

● પ્રતિ : મિર્ઝા ફત્તુલ્લાહ^૨

નમાઝ સૌ ઈબાદતોમાં બેહતર ઈબાદત છે. એને ખુબુઅ અને પુશઅથી, જમાઅત સાથે અદા કરવી જોઈએ.

સામાન્ય લોકોની નમાઝ સૂરતે નમાઝ છે. અને ખાસાને પુદાની^૩ નમાઝ હકીકતે નમાઝ છે. પરંતુ જ્યાં સુધી હકીકતે નમાઝ હ.સિલ ન થાય, ત્યાં સુધી સૂરતે નમાઝને છોડવું ન જોઈએ. તે અકમુલ અકમીન^૪ અગર સૂરતે નમાઝને હકીકત તરીકે કબૂલ કરમાવે તો કંઈ દૂર નથી.

પત્ર ૮૬

● પ્રતિ : એક અનામી વ્યક્તિ

દિલની સલામતી આપણા માટે જરૂરી છે. દિલની સલામતી 'નિસ્વાન મા સિવલ્લાહ'^૫ સિવાય પ્રાપ્ત થતી નથી. 'નિસ્વાન મા સિવલ્લાહ' પ્રાપ્ત થઈ જવા પછી અગર હઝાર વરસની હિમર મળે તો પણ પુદાની તરફથી એક પણ માટે ગફલત થતી નથી.

● ૧ સમગ્ર શરીરની તમામ એતનાઓ સંક્ષિપ્ત સ્વરૂપે એક નાના સરખા મગજમાં સમાયેલી છે; અથવા શરીરની એતનાઓ મગજની એતનાઓનો વિસ્તાર છે.

૨ મરિયય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨, કેમાંક : ૬*

૩ ખાસાને પુદા : અલ્લાહના ખાસ બંદાઓ અર્થાત ઓસિયા અલ્લાહ

૪ અકમુલ અકમીન : તમામ મહેરબાનો કરતાં સૌથી મહાર મહેરબાન અર્થાત અલ્લાહ

૫ નિસ્વાન મા સિવલ્લાહ : ફના.

પત્ર ૮૭

● પ્રતિ : મહમૂદ પહેલવાન^૧

ખુદાના દોસ્ત^૨ કોઈને દોસ્ત રાખે એ ઘણી મોટી સમ્માદત^૩ છે.

પત્ર ૮૮

● પ્રતિ : મહમૂદ પહેલવાન

જવાનીમાં ખુદાની યાદ કરવી અને ખુદાપામાં ખુદાથી મગફિરતની ઉમ્મીદ રાખવી એ ખુદાની નેઅમત છે.

હઝરત નખીયે કરીમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામે ફરમાવ્યું છે :
'ઈસ્લામમાં જે વૃદ્ધ થયો તેને બખ્શવામાં આવશે.'

ખુદાપામાં રબ (ઉમ્મીદ) વધારે દોવી જોઈએ.

પત્ર ૮૯

● પ્રતિ : મિર્ઝા અલીનન^૪

દરેક નફસ^૫ મોતની મત્રા ચાખનાર છે. અલ્લાહ તઆલા આપના હુકુમને બખ્શે.^૬ એમનું પુજૂદ આ સમયે થઈ જતીમત હતું. આપ પર જરૂરી છે કે એહસાનના બદલામાં એહસાન કરો અને જુઓ, સદ્કહથી હરથડી એમની મદદ કરો કારણ કે મિથા

● ૧ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨, ક્રમાંક : ૭૨

૨ ઝોલિયા અલ્લાહ.

૩ સમ્માદત : સૌબાગ્ય, હુકુમી

૪ પરિચય માટે જુઓ પરિશિષ્ટ : ૧, ૨, ક્રમાંક : ૨૫

૫ નફસ : જીવ, પ્રાણ

૬ આ પત્ર મિર્ઝા અલીનનના કોઈક સંબંધીના અવસાન નિમિત્તે તખવામાં આવેલો છે.

જોશી (માથુસ) સમાન હોય છે અને દુઆનો ઈન્તેજાર કરતી હોય છે.

પત્ર ૯૦

● પ્રતિ : ખવાબ કાસિમ (રહ.)

મોટી મોટી સખત રિયાજતો અને મુળહદાયોથી એટલું હાસિલ થતું નથી જેટલું આ (નકશબંદી) છુત્તુગંવારોની એક જ સુહબતથી હાસિલ થાય છે. પહેલી જ સુહબતમાં (તેજે) એટલું બધું અપહ્વ કરી દે છે કે જે ખીબ તરીકાઓના મુન્તહીઓને અંતમાં પહોંચીને હાસિલ થાય છે.

પત્ર ૯૧

● પ્રતિ : શૈખ કબીર

અહીં સુન્નત વલ જમાઅત ફિક્હના ઉસ્માના અનુસાર પ્રથમ (પોતાના) એઅતિકાદને દુરસ્ત કરવા જોઈએ. તેમ જ ફિક્હના અહકામ અનુસાર ઈસ્મ અને અમલ કરવું જોઈએ. આ એઅતિકાદી અને અમલી બંને પાંખોને હાસિલ થયા પછી 'આલમે કુદસ'ની તરફ ઊડવાનો ઈરાદો કરવો જોઈએ.

શરીઅતના આમાલ તેમ જ હકીકતના અહવાલનો હેતુ નફસને પાક કરવાનો અને દિલને સાફ કરવાનો છે. જ્યાં સુધી નફસ પાક અને દિલ તંદુરસ્ત ન થઈ જાય, ત્યાં સુધી ઈમાને હકીકી પ્રાપ્ત થતું નથી.

પત્ર ૯૨

● પ્રતિ : શૈખ કબીર

અહવાલના ઝિક્રથી દિલને ઈતિમિનન થાય છે. (ઝિક્રથી)

ઝાકિર અને મજકૂરના હરમિયાન એક પ્રદારનો સંબંધ સ્થાપિત થઈ ગય છે. (એ સંબંધ) મુદ્દખ્યાનનો શબ્દ બને છે.

જિક ગો જિક, તો તુરો જાન અસ્ત,
જિંદગીના અંતિમ શ્વાસ સુધી અસ્લાહનો જિક કરતો રહે,
પાકિયે દિલ એ જિકે રહમાન અસ્ત.
ઠારણ કે અસ્લાહના જિકથી દિલ પાક થાય છે.

પૃષ્ઠ ૯૩

● પ્રતિ : સિકંદર ખાન લોદી

પાંચ વખતની નમાઝને જમાઅત સાથે અદા કરવી જોઈએ. સુન્નતે મુઅકિદ્દહ અદા કર્યા પછી પોતાના સમયને અસ્લાહના જિકમાં વાપરવો જોઈએ. એના સિવાય બીજી કોઈ બીજામાં મરાયૂલ થવું ન જોઈએ. એટલે કે ખાવા-પીવામાં, આવવા-જવામાં માફિસ ન થવું જોઈએ. અગર કોઈ વખતે જમઈયત (એકામત)માં ખસેલ મામૂમ પડે તો રુદન અને અબુવહન, તોળા અને ઈસ્તિઝાર કરે તથા જે શેખથી જિક શિખ્યા હો, એમને જ વસીલો બનાવવો જોઈએ.

પૃષ્ઠ ૯૪

● પ્રતિ : ખિઝર ખાન લોદી

અહીં સુન્નત વલ જમાઅત પ્રમાણે (પ્રથમ) એઅતિકાદને ફુરુસ્ત કર્યા પછી સુન્નતની ઈનિબાઅ કરે ત્યાર પછી હકીકતની

● ૧ ઝાકિર : જિક કરનાર ખંદો

૨ મજકૂર : ખંદો જેનો જિક કરે છે તે અર્થાત્ અસ્લાહ

તરફ બાળ કેન્દ્રિત કરો. એ વિના આલમે કુદસની તરફ ઊંડવન અશક્ય છે.

મુહાલ અસ્ત સમયે કે રાહ સહા,
હે સમયી ! તરીકત અને હકીકતના રસ્તા પર ચાલતું,
તવાન રક્ત જુઝ હર પથે મુસ્તફા (સલ.)
ફૂંચે અકદસ (સલ.)ની પૈસ્વી વગર અશક્ય છે.

પત્ર ૯૫

● પ્રતિ : સૈયદ અહમદ બજવાલી (રહ.)

ઈ-સાન 'નુરખએ જામેઅ' છે. તમામ મખલુકાતમાં જે કંઈ છે, તે બધું જ એકલા ઈ-સાનમાં (હોવાનું) સાબિત છે. પરંતુ (એ પૈકી) 'આલમે હકીકત' માંથી (જે કંઈ છે તે) હકીકત રહે છે અને 'અતનાએ વુજૂહ' માંથી (જે કંઈ છે તે) સૂરત રહે છે.

ઈ-સાનનું કલ્પ પથ એ જ (પ્રમાણ) જામેઈયત પર પેદા કરવામાં આવ્યું છે. સમગ્ર ઈ-સાનમાં જે કંઈ છે તે બધું જ એકલા કલ્પમાં છે. એટલા જ માટે કલ્પને 'હકકીતે જામેઆ' કહે છે.

કલ્પની એ જામેઈયતના કારણે જ કેટલાક મશાઈયે કલ્પની વ્યાપકતા અને વિશાળતા વિશે એવું જણાવ્યું છે કે :

'અગર અશ' અને તેમાં જે કંઈ છે તે સર્વ આરિફના દિલના ખૂણામાં નાંખવામાં આવે તો કંઈ (પડેલું છે એવું)

● ૧ નુરખએ જામેઅ : જેમાં સકળ સૃષ્ટિના સકળ તરફો જમા થયેલાં છે એવો નુરખ

૨ આલમે હકીકત : સમગ્રની માટે જુઓ 'જામેઅનુસ્સુહ' પા. ૧૩૬

માલુમ પડ્યું ન પડે.^{૧૧}

કલ્પ (ચારણ) અનાસિરનો, આસમાનોનો, અર્થનો, કુશીનો, અકલનો અને નક્સનો જામેલ છે. વળી કલ્પ 'મકાની'^{૧૨} અને 'લામકાની'^{૧૩} (બંને)માં સામેલ છે.

(કલ્પ) 'લા મકાનિયત'માં સામેલ હોવાના કારણે (એની વ્યાપકતા અને વિશાળતા એવી અસીમ છે કે) અર્થ અને તેમાં જે ચીજો સામેલ છે તે તમામની કલ્પમાં કંઈ વિસાત નથી.

અર્થ અને તેમાં જે ચીજો સામેલ છે તે તમામ (અત્યંત) વ્યાપકતા અને વિશાળતા ધરાવતી હોવા છતાં 'હાઈરાએ ઈન્કાન'માં સામેલ છે. (અર્થનું) સ્થળ જો કે (અતિ) વિશાળ અને વ્યાપક છે પરંતુ 'લામકાની' (કલ્પ)ની તુલનામાં ખૂબ જ સાંકડું અને સંકુચિત છે અને એની કંઈ વિસાત નથી. એમ છતાં હજારોતે અહલે શહવ^{૧૪} કુદેસ સિરુહ, આ વાત જાણે છે કે આ (પ્રમાણેનો) કલામ 'ઓલિયાએ સુકર'નો છે.

● ૧ હજરત ખાઝીયદ મુસ્તાઝી (રહ.) ફરમાવે છે કે :

'મારા કલ્પની વિશાળતા એટલી છે કે મારો મેઆક્લ મારા કલ્પની તુલનામાં એવો નાનો માલુમ પડે છે જેવી રીતે મોઠ મકાનના ખૂણામાં ઠીકરી પડેલી હોય.'

હજરત મિર્ઝા મજહરે જાનેજાનાં રાહીદ (રહ.) ફરમાવે છે કે :

'સુલ્કના સમયે કલ્પના નૂરની તુલનામાં આસમાનો અસખસના હાલ્લા જેવડા. (ટચૂહડા) માલુમ પડે છે.' ['અહસનુતતકવીમ' પા. ૪૩]

૨ ચાર અનાસિર : ચાર પાર્થિવ તત્ત્વો : આગ, પાણી, હવા અને માટી

૩ મકાની : સ્થળની સીમાથી મર્યાદિત, જેનો અંત છે એવું, સાંત

૪ લા મકાની : સ્થળની સીમાથી પર, અનંત, અસીમ

૫ અહલે શહવ : જ્યાં મરેલી અને હાલ તારી થતા રહે છે તેમ

જ અહવાલમાં ફેરફાર થતા રહે છે એવા નિગન કલામના 'ફન'

ના 'મકામે તલવીન'માંથી તરકકી કરી જ્યાં સજાનતા અને

(અનુસંધાન માન ૧૮૩ ૬૫૨)

હિસના આપનામાં અશની સુરત દેખાય છે; અશની હકીકત દેખાતી નથી. જેવી રીતે આપનામાં સુરજ દેખાય છે અને જતાં આપનાનો ધણો ભાગ ખાલી રહે છે. તો આપનામાં સુરજની સુરત (દેખાય) છે; સુરજની હકીકત (દેખાતી) નથી.

કેટલાક મથાઈએ મસ્તી અને બેહોશીમાં ઠહેલા કલામ એ જ પ્રમાણેના છે.

સુકર^૧ વિલાપતમાં છે;

શહવ^૨ નખુવતમાં છે.

કેટલાક લોકોએ કહ્યું છે કે :

‘નખીની વિલાપત એની નખુવત કરતાં અગ્રગ્ર છે.’

વિલાપતનું રૂપ માત્ર ખુદાની તરફ હોય છે;

નખુવતનું રૂપ ખાસિક અને મખલુક બંનેની તરફ હોય છે.

નખીનું બાતિન ખાસિકની સાથે અને અહિર ખલકની સાથે હોય છે.

● (પાના ૧૮૨ની ફૂટનોટ ચાલુ)

‘ઈસ્તેલકમ’ માત્ર થાય છે એવા જગત્ કલાના ‘મકામે તમકીન’માં પહોંચેલા મુઝૂર્ગો.

હરત જવાન બાકી ખિલાલ (રહ.) ને જ્યારે ‘ફના’થી આગળ તરફથી ધઈ હતી ત્યારે આપે ફરમાવ્યું હતું કે :

‘તૌહિદ ફૂલએ ત’મ અરત, શાહરાહ દિમર અરત.’

‘ફના’ તો સાંકડો માર્ગ છે; અંજિયા (અલ) એ દર્સારેલો વિશાળ સજમાર્ગ તો બીજો છે.

૧ ઓલિયાએ સુકર : ‘ફના’ના મકામમાં હોવાના કારણે એમના પર હાલ અને મસ્તી તારી ધણેલાં છે તેવા ઓલિયા અલ્લાહ, મજનૂબ

● ૧ સુકર : મસ્તી, બેહોશી, અજાન અવસ્થા

૨ શહવ : સલામત, હોશિયારી

૩ આ કથન પછી હરત મુજદિદ સાદખ (રહ.) એ પોતાનો અભિપ્રાય આપતા લખ્યું છે કે : ‘.....પરંતુ ફકીરની નજીક આ મકામની વાતો બહુદા માલુમ પડે છે.’

જેવું બધું જ જ્ઞાન (માત્ર) ખલની તરફ હોય તે ગણખત છે.
જાનિયા એસેહિમુસસલામ તમામ ખલમાં અફઝલ છે.
સૌથી ખેલતર દોલત એમને જ મળેલી છે.

નખુવત સમષ્ટિ છે અને વિલાયત એનો માત્ર એક અંશ છે
એટલે વિલાયતના કરતાં નખુવત અફઝલ છે;
એલે વિલાયત નખી (અલ.)ની હોય કે વલીની.

નખુવતમાં શકય છે;

વિલાયતમાં સુકર છે.

નખી (અલ.)ની ઇતિબાઅ કરવી વલી માટે ફજા છે;
વલીની ઇતિબાઅ કરવી નખી (અલ.) માટે ફજા નથી.

□

હદીસે કુદસીમાં જે વારિદ છે કે :

‘વલા પરઉની અહીં વલા સમાઈ

વલા કિન્ન પરઉની કચ્ચે અઝહીન મોમિન’

નથી સમાતો હું જમીનમાં કે આસમાનમાં;

સમાઈ હું હું મોમિનના કલ્પમાં.

□

આ સમાવેશ ‘મતબાએ વુજૂબ’ની રસત છે;

હકીકત નથી; કારણ કે ‘કુલુલ’^૧ ત્યાં અશકય છે.

પત્ર ૯૬

● ખતિ : મુહમ્મદ શરીફ

મારા અઝીઝ !

નમાઝ, રોઝા, હજજ, ઝકાત અને શરીઅતના અહકામોને

- ૧ હકુલ : એક વસ્તુ બીજી વસ્તુમાં એવી રીતે મિશ્ર થઈ નય કે
અને વચ્ચે તફાવત બાકી ન રહે; તાદાત્તમ, સાયુન્નમ

પૂરા કરવા નોઈએ. રાત્રે હિસાબનો હિસાબ માંગવાનો સમય હવે નજીક છે.

શૈતાન ખુદાની મહેરબાની પર મગર કરીને સુસ્તીમાં નાંખે છે. અને એની માફીનું બહાનું બનાવીને યુનાહ કરવા પ્રેરે છે.

દુનિયા આઝમાઈશ (કસોટી) માટેની જગા છે. આસમાની અહકામોની સાપરવાડી કરવું ઈમાનના નૂરને સલામત કઈ રીતે લઈ જવા દેશે !

અલ્લાહ તઆલા પોતાના ફઝલથી પોતાની (ખુદાની) મરજી પર ચાલવાની તૌફિક ઈનાયત કરમાવે ! (આમીન !)

પત્ર ૯૭

● પ્રતિ : શૈખ દુરવેશ (રહ.)

જેની રીતે ઈન્સાનની પેદાઈશનો મક્સદ 'ઈબાદતે મામૂરહ'^૧ ને અદા કરવાનો છે;^૨ એ જ પ્રમાણે ઈબાદતે મામૂરહને અદા કરવાનો મક્સદ (તે) ચક્રાનને હાસિલ કરવાનો છે; કે જે ઈમાનની હકીકત છે. ફના તેમ જ બકા (હાસિલ કરવાનો) મક્સદ માત્ર એ જ ચક્રાનને (હાસિલ કરવાનો) છે.

હઝરત ઈબ્રાહીમ બિન શૈબાન કુદેસ સિદ્દીક જેઓ મશાઈખ તબકાતમાંથી છે તેઓ કરમાવે છે કે :

‘ફના અને બકાનો ઈદમ, વહદાનિયતના ઈખલાસની અને જીબુદિયતની સિદ્ધતની કરતે કરે છે. એના સિવાય શુભરાહી અને કંદે છે.’

● ૧ ઈબાદતે મામૂરહ : અલ્લાહ તઆલા તરફથી જેનો ફકમ કરવામાં આવેલો છે તે ઈબાદતો

૨ આ આમત શ. તરફ ઈશારો છે :

(અનુસંધાન માનં ૧૮૧ બપર)

પત્ર ૯૮

● પ્રતિ : શૈખ અકરિયા (રહ.)

કુમૂર અલૈહિસ્સલામે ઈરસાદ હરમાલ્યો છે કે :

‘અલ્લાહ રહીક છે. નરમીને દોસ્ત રાખે છે. અને નરમીથી જો મળે છે; તે સખ્તીથી નથી મળતું.’

□

વળી (આમળ) ઈરસાદ છે :

‘નમ્રતાને સાઝિમ પકડો; સખ્તી અને બકવાસથી બચો કારણ કે નમ્રતા (માણસને) શોભા આપે છે અને જો (માણસ-માંથી નમ્રતા) નીકળી જાય છે તેને કલંકિત કરી દે છે. જો નમ્રતાથી મેહરૂમ રહો તે તમામ નેપાઓથી મેહરૂમ રહો. તમારામાંથી મારી નજીક તે સારો છે જેના અપસાહ સારા છે. જેને નમ્રતાનો કંઈક હિસ્સો બાપવામાં આવ્યો છે, તેને દુનિયા અને આગિરતની બલાઈનો હિસ્સો મળી ગયો.’

□

વળી કુમૂર (સલ.) એ હરમાલ્યું છે કે :

‘હયા ઈમાનમાંથી છે અને ઈમાનવાળાઓનું’ (સ્થાન) જન્નતમાં છે. બકવાસ જહામાંથી છે અને જહા દોઝખમાં છે. અલ્લાહ તઆલા બેહયા બકવાસીને દુસ્મન સમજે છે.

શું કું તમને ન જતાવું કે દોઝખની આગ ઢોના પર હરામ છે? હરેક વિનમ્ર, વિવેકી પર. મોમિન સૌ નમ્રતા અને વિવેક દર્શાવનારા છે. નાકમાં નાથ અને લગામ નાંખેલા જીંદની જેમ જો

● (પાન ૧૮૫ની કૂદનોહ બાહ)

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

મેં નથી પેદા કર્યાં જિન્ન અને ઇન્સાનને પરંતુ ઈબાદત કરના માટે

તેને હાંકવામાં આવે, તો ચાલી નીકળે છે અને જો તેને પર્યટ
પર બેસાડે તો બેસી જાય છે.^૧

ગુરુસો ઠાલવવા પર કાબૂ ધરાવતો હોવા છતાં જો ગુરુસાને
ગળી જશે તેને અસ્લાહ તઆલા ક્રિયામતના દિવસે તમામ
મજબૂતની સામે બોલાવશે, કે જ્યાં તેને અધિકાર રહે કે જો હરને
આહે તેને પસંદ કરે.^૨

એક શખરો કુબૂર (સહ.)થી અરજ કરી કે આપ (અહ.) મને
વસીયત કરો. આપે ફરમાવ્યું :

‘ગુરુસો ન કરો.’

તેણે ફરી પાછી અરજ કરી. ફરી પાછું આપે ફરમાવ્યું :

‘ગુરુસો ક્યાં ન કરો. શું હું તમને જન્નતવાળાઓ વિશે
ખબર ન આપું ? તેઓ ઝઈફ અને આજિઝ (લોકો) છે કે
અગર (તેઓ) અસ્લાહ પર ઠસમ ખાય તો અસ્લાહ તેમની કસમને
સામી કરી દે.

શું હું તમને દોઝખવાળાઓ વિશે જાણુ ન કરું ?

તેઓ માયાફરેલ ધમંડી (લોકો) છે. જ્યારે તમારામાંથી કોઈને
ગુરુસો આવે, ત્યારે અગર તે જીવો હોય તો બેસી જાય, એનાથી
જો એનો ગુરુસો દૂર થઈ ગયો તો બેઠતર છે નહિતર તેણે સૂઈ
જવું જોઈએ કારણ કે ગુરુસો ઈમાનને એવી રીતે બગાડી નાંખે
છે જેવી રીતે સિંચ (બેલવહ^૩) મધને બગાડી નાંખે છે.

જેણે અસ્લાહના માટે વિનમ્રતા (ધારણ) કરી તેને અસ્લાહ
પ્રલંદ કરે છે. તે પોતે પોતાની જાતને તુચ્છ સમજે છે પરંતુ
લોકોની આંખોમાં મોટા હોય છે.

● ૧ પોતાના માલિકના હુકમ પ્રમાણે વર્તે છે.

૨ સિંચ (બેલવહ) : એક કડવો ગુંદર જે મધમાં પડે તો મધને
પણ કડવું બનાવી દે છે.

જે તકબ્બુર કરે છે, અલ્લાહ તેનું અધઃપતન કરે છે. તે લોકોની આંખોમાં હજાર હોય છે અને પોતે પોતાની આતને મોટી માને છે. અહીં સુધી કે લોકોની નજદીક તે કુતરા અને બાંડના કરતાં પણ વધારે કૃણાસ્પદ હોય છે.

હજરત મુસા બિન હિમાન અલા નખીયેના વ અલ્લેહિસ્સલાતો વસ્સલામે અર્જ કરી : 'યા રબ! તારા બંદાઓમાંથી તારા નજદીક વધારે અઝીઝ હોય છે?' (તો અલ્લાહ તઆલાએ) ફરમાવ્યું : 'તે શખ્સ જે શક્તિવાન હોવા છતાં માફ કરી દે.'

વળી હુઝૂર (સલ.) એ ફરમાવ્યું :

'જે પોતાની પ્રમાનને અંધ રાખે છે, અલ્લાહ તઆલા તેની ચર્મગાહને ઢાંકે છે, અને જે શુસ્તાને રોકે છે, અલ્લાહ તઆલા કિયામતના દિવસે તેનાથી અજાળને રોટી લેશે અને જે (કોઈને) બચાવ કબૂલ કરે છે, અલ્લાહ તઆલા તેના બચાવને કબૂલ કરશે.'

વળી હુઝૂર (સલ.)એ ઈરશાદ ફરમાવ્યો :

'કોઈ શખ્સ પર પોતાના કોઈ ભાઈનો કોઈ માલ કે બીજો કોઈ હક હોય, તો તેણે (મોત આવવા)થી પહેલાં આજે જ તેને માફ કરાવવું જોઈએ, (કારણ કે કિયામતના દિવસે) એની પાસે કોઈ દિહ્મ કે દિનાર (નાણાં) ન હશે. અમર એનો કોઈ નેક અમલ હશે તો એના (હકના) પ્રમાણે લેવામાં આવશે અને જો કોઈ નેકી ન હશે, તો હકદારની ખૂરાઈઓ લઈને એની ખૂરાઈઓમાં વધારો કરવામાં આવશે.'

વળી હુઝૂર (સલ.)એ ઈરશાદ ફરમાવ્યો :

'તમે જાણો છો મુકલિસ કોણ છે?'

સહાબા (રદિ.)એ અરજ કરી કે :

‘અમારામાં મુશ્કિલ તે છે કે જેની પાસે દિહમ (નાણાં) અને માલ-સામાન કંઈ ન હોય.’

આપ (સલ.)એ ફરમાવ્યું કે :

‘મારી હિમ્મતમાં મુશ્કિલ તે છે જે કિયામતના દિવસે નમાઝ, રોઝા, ઝકાત બધું જ કરીને આવશે પરંતુ એની સાથે એણે કોઈને માળ આપી હશે, અને કોઈનો માલ પચાવી પાકવો હશે, કોઈને તાકમત લગાવ્યું હશે, અને કોઈનું ખૂન વહાવ્યું હશે, અને કોઈને માર્યો હશે. પછી તેની નેક્રીઓમાંથી હરેક (હદદાર)ને આપવામાં આવશે, પછી જે હક અદા થવાથી પહેલા તેની નેક્રીઓ ખૂરી થઈ જશે તો હદદનોના દસર કંઈને એના સુનાહેમાં હજી વધારો કરવામાં આવશે અને પછી તેને દોઝખમાં નાંખી દેવામાં આવશે.’

વળી હઝરત મુઆવિયા (રદિ.)થી રિવાયત છે કે તેમણે હઝરત આબશા સિદ્દીકા રદિયલ્લાહો અન્હોને લખ્યું કે મને આપ કંઈક લખો, જેમાં વસીયતો હોય, પરંતુ વધારે ન હોય, થોડી હોય.

પછી આપે (હઝરત આબશા રદિ.) એ (જવાબમાં) લખ્યું કે :

‘આપ પર સલામ હો. એ પછી (આપને) જાણ થાય કે મેં રસૂલુલ્લાહ રાદલ્લાહો અલ્લેહો રસૂલમથી સાંભળ્યું છે કે :

‘જે શખ્સ લોકોના ગુસ્સાના મુકાબલામાં અસ્લાહની રજામંદી આહે, અસ્લાહ તગ્યાલા તેને લોકોની તકલીફથી બચાવેલો રાખે છે. અને જે શખ્સ અસ્લાહની નારાજગીના મુકાબલામાં લોકોની રજામંદી આહે, અસ્લાહ તગ્યાલા તેને લોકોના હવાલે કરી દે છે.’

તમારા પર સલામ થાઓ.

હક તઆલા આપને (અને) મને મુખ્યરે સાદિક
અલ્લેહિસ્સલામના કરમાનો પર અમલ કરવાની તોરિક આપે.

પત્ર ૯૯

● પ્રતિ : મુલ્લા હસન કરિમરી (રહ.)

ઈન્સાનની રહનો આ જિસ્મની સરત સાથે સંબંધ થયો
તે પહેલા એનો તરક્કી અને ઉરજનો રસ્તો બંધ હતો.^૧

(તે બખતે રહ)

‘વમા ગિન્ના ઈલ્લા લાહુ મકામુમ મઅલૂમ’^૨

ના પિંજરામાં દેદ અને સ્થગિત હતી. હક તઆલાએ કમાલે
કુદરતથી એ નૂરાની જવહરને (રહને) આ અંધકારમય જિસ્મની
સાથે ભેગી (સંલગ્ન) કરી. પણ છે તે ઝાલ જોયે નૂર અને
ખુદમતને^૩ ભેગાં કરી દીધાં તેમજ અમરને ખલ્કની સાથે
મેળવી દીધું.

રહ જો પોતાની હકીકત બૂલીને જિસ્મની સાથે સંબંધ

● ૧ મુખ્યરે સાદિક : અલ્લા ખબરે આપનાર, સાચા સંદેશવાહક
એકલે કે હુકુર (સલા)

૨ ઈન્સાનના જિરમ સંકલિતના જન્મ પહેલાં અલ્લાહ તઆલાએ
એની રહને બધો પહેલાં બનાવીને તેમાર શખી હતી પરંતુ
શારીરિક જન્મ પહેલાંના સમયઆવામાં એનું એક ચોક્કસ સ્થાન
નિશ્ચિત હતું; ત્યાંથી એને બિલકુલ તરક્કી ન હતી.

૩ આવાજ :

અને અમારામાંથી દરેકનો એક મુકરર ફરમો છે.

૪ ખુદમત : અંધારું, તિમિર

૫ રહ આસમે આમ પેજી છે. સમજૂતી માટે પાના ૬૨ ઉપર આપેલા
પારિભાષિક શબ્દો પેજી નં. ૮ જુઓ.

૬ જિરમ (શરીર) આસમે અલ્લ પેજી છે. સમજૂતી માટે પાના ૬૧
ઉપર આપેલા પારિભાષિક શબ્દો પેજી નં. ૭ જુઓ.

સ્થાપે છે અને મહેલત મહેલુ કરે છે તો એનામાં પણ મુદ્દમત પેદા થાય છે અને કમાલ અને ઉજ્જ્વળી મેહરમ રહે છે.

(પરંતુ જો રહ) પોતાની અસહીયતને યાદ કરે છે તો માટીના અધકારમય જિસ્મને પણ નૂરાની બનાવી દે છે અને જિસ્મના કારણે તરફી પાનીને પોતાના મકસૂદ (ધ્યેય)ને હાસિલ કરે છે યાને ફના અને યકાથી મુશરફ થઈને એના પ્રભાવથી નફસમાં પણ ખૂબી અને ભભાઈ પેદા કરી દે છે.

પત્ર ૧૦૦

● પ્રતિ : મુલ્લા હુસૈન કરિમરી (રહ.)

શૈખ અબ્દુલકરીમ યમનીએ જે કશું છે કે હક તઆલા આલિમુલ ગૈબ નથી, ફકીરને એ પ્રકારની વાત સાંભળવાની તાત્ત નથી. બેઈખિતયાર મારી રજે ફારૂકી (ફારૂકી વંશનું ખૂન) નેશમાં આવી બસ છે. અને એમાં તાલીલ અને તોજહની ફરસદ નથી આપતી. (એકી) વાતો ઠહેનારા ભલેને શૈખ કબીર યમની હોય કે શૈખ અકબર શામી હોય: આપણને તો મુહમ્મદ અરબી અલેહિસ્સલાતો વસ્સલામનો કલામ જરૂરી છે.

આપણને

૧ મુહુદીન ઈબ્ને અરબીના કલામની જરૂરત છે,

● ૧ નમ્રતા દર્શાવના માટે ડ. મુજદિદ સાહબ (રહ.) પોતાના માટે ફકાઈ શબ્દ વાપરે છે.

૨ ડ. મુજદિદ સા. (રહ.) ડ. હમર ફારૂક (રહ.)ના વંશમાંથી છે એટલે આમ ફરમાવ્યું છે.

૩ શૈખ મુહુદીન ઈબ્ને અરબી (રહ.)

આપ શૈખ શહાબુદીન મુહરરર્દી (રહ.)ના સમકાલીન હતા. આપ ઉન્દુસ શહેરના મસિયદ નામના રથજે ૧૭મી રમઝાન ૧૨૧૬ હિ. સ. ૧૬૦માં પેદા થયા. 'મહદુલ હુસૂદ'માં માનનારા-

(અનુસંધાન પાના ૧૨૨ ઉપર)

ન સહુદીન કૌન્યવીના કલામની જરૂર છે કે

● (ખાના ૧૬૧ની કુટનોટ ચાલુ)

બોના આપ પેશવા છે. એક રિવાજત પ્રમાણે આપે લગભગ ૫૦૦
નેટલી કિતાબો લખેલી છે જેમાંથી 'કુસુસુલ કિકમ' અને
'કુલકાત' પ્રખ્યાત છે. આપની કેટલીક ચાતો વિશે ખુબીમાં
લાંબા કાળથી વાદ-વિવાદ ચલે આવ્યો છે. ડ. મુન્શિફ અહેમદશાની
(૨૬.) એ પણ પોતાના ઘણા પત્રોમાં આપના વિશે ચર્ચા કરેલી
છે. એક પત્રમાં આપ (૨૬.) ફરમાવે છે : 'ફરીરના નઝીફ આ
ચાત બિહતર છે કે ન શૈખ (૨૬.)ની વિલાયતનો ઉન્કાર કરવામાં
આવે; ન શૈખની આવી ચાતોને માનવામાં આવે.' [મકતુબાત શ.
બા-૩-પત્ર-૭૭] મકતુબાત શ. બા-૩, પત્ર-૭૮માં પણ આપના
વિશે લાંબી ચર્ચા કરેલી છે.

૨૨ સ્પીકલ અવ્વલ, કિ. સ. ૧૩૮માં દમિસ્કમાં આપનો
ઈન્તેકાલ થયો. આપને 'શૈખ અકબર શામી' તરીકે પણ ઓળખવા
માં આવે છે.

૧ શૈખ સહુદીન કૌન્યવી (૨૬.)

આપ (૨૬.)ની કુનિયત (લકબ) 'અબ્દુલ મઆલી' છે.
નહેરી તેમ જ બાતિની ઈસ્મથી મુસરફ હતા, ખવાલ નસીરુદીન
વસી (૨૬.) સાથે આપે ઘણા વાદ-વિવાદ કર્યો હતો મોલાના
કુતુબન અલ્લામા શીરાઝી, હદીસમાં આપના શાગિર્દ છે. શૈખ
મનીફુદીન જુન્દી, મોલાના રામસુદીન રાયખી, શૈખ ફાહુદીન ઈરાઝી
શૈખ સહુદીન ફર્ગાની વગેરે ખુબીએ આપની સુહબત મેળવી હતી.

આપ શૈખ સહુદીન હમ્મી (૨૬.)ની સુહબતમાં વધારે રહ્યા
છે. આપના જન્મ પછી, આપના વાલિદના ઈન્તેકાલ બાદ આપની
વાલિદહ શૈખ અકબર હમ્મરત મુન્શીન ઈન્ને બરખી (૨૬.)ના
નિકાહમાં આવી હતી. આપે શૈખ અકબરથી સુહબત અને
તબિયત મેળવી હતી.

આપની કિતાબો : 'તફસિરે કાતિહા,' 'મિકતાહુલ મેળ,'
'કુસુસ વ કુફુક,' 'શર્હે હદીસ,' 'નફીહાતુલ ઈલાહિયક' વગેરે છે.
આપને હમ્મરત મોલાના જલાલુદીન રમી (૨૬.) સાથે બાક
(અનુસંધાન પાના ૧૬૩ હરર)

ન અબ્દુર્રઝઝાક કાશીના કલામની જરૂર છે.
આપણને તો નસ્સ (કુરઆન અને હદીસ)થી કામ છે;
ફસ્સ (ફુસસુલ હિકમના કોઈ પ્રકરણ)થી કામ નથી.
'કુતૂહાતે મદનિયહ' (યાને અહાદીસે નળવીચ્છાએ, આપણને
કુતૂહાતે મક્કીયહ^૨ (શીખ અકળરના લખાણો)થી
લાપરવાહ કરી દીધાં છે.

ખુદા તઆલા કુરઆન મશ્હમાં પોતાની તા'રીફ ઈન્મે ઝેખથી
કરે છે અને પોતે પોતાને આલિમુલ ઝેખ હોવાનું કરમાવે છે.
એટલે હક તઆલાના ઈન્મે ઝેખનો ઈન્કાર કરવો હકીકતમાં
હકતઆલાના (કલામને) જુલાક્યા બરાબર છે જે નાના મોઢે મોટી
વાત કરવા સમાન છે.

અમર મન્સૂર (રહ.)એ :

‘અનલ હક’

હું ખુદા છું.

● (પાના ૧૬૨ની ફૂટનોટ આફ)

મુહબ્બત અને મુહબ્બત હતી. હજરત મોલાના રૂમી (રહ.)નો
આપથી પહેલાં ઈન્તેહાલ થયો હતો. હજરત મોલાના રૂમી (રહ.)
એ પોતાના જનાજની નમાઝ આપ પક્ષે એવી વસિયત કરી
હતી.

[‘નફહાતુલ હન્સ’ (ઉફ) પા. ૫૬૨]

૧ શેખ કમાલુદ્દીન અબ્દુર્રઝઝાક કાશી (રહ.) :

આપ શેખ નૂરુદ્દીન અબ્દુર્રઝઝાક તઝ્જીના મુરીફ હતા.
નહેરી અને ખાતિની બંને ઉલમથી મુરશ્ફ હતા. આપની
કિતાબો : ‘તફસીર’, ‘તાવીલાત’, ‘ઈઝિતલાહાતે સુફિયહ’, ‘શહે’
ફુસસુલ હિકમ, ‘શહે’ મનાઝિરસાઈરીન... વગેરે છે.

આપ શેખ રુકનુદ્દીન અલાઉદ્દ દોલહ (રહ.)ના સમકાલીન
હતા. બંને વચ્ચે ‘વહદતુલ ગુજૂદ’ના મસઅલા નિશે બારે વાદ-
વિવાદ થતા રહેતા હતા. [‘નફહાતુલ હન્સ’ (ઉફ) પા. ૫૬૨]

૨ કુતૂહાત : શેખ મુહમ્મદીન ઈબ્ને અરબી (રહ.)ની મખસૂસ કિતાબ

અને બાથગ્રીહ હુસ્તામી (૨૬.) એ :

‘મુખ્તાની’

પાક છે મારી ઝાંત

કહ્યું છે તો તેઓએ અહવાસના ગળ્યામાં મગ્ન થવાની હાલતમાં કહેલું છે જોયી તેઓ માંજૂર છે, પરંતુ (શીખ અબ્દુલ કરીમ યમનીએ ‘અહાલ તઆલા આસિમુલ ઝૈબ નથી’ એ શબ્દો) અહવાસના ગળ્યાના કારણે કહેલાં નથી થાય છે એ કલામ ઈલામી સાથે સંબંધ ધરાવે છે. એ કલામ કોઈ પણ ઉઝ (ગત્રાવ)ને લાયક નથી.

વળી આ મદામ (સલાન અસ્થા)માં કોઈ તાવીલ^૧ મકબૂલ (સ્વીકાર્ય) નથી. કારણ કે તાવીલ (માત્ર) મસ્તીવાળાઓના કલામની (જ) કરવામાં આવે છે. (અન્યોના કલામની તાવીલ કરવામાં આવતી નથી.)

પત્ર ૧૦૧

● પ્રતિ : મુદલા હુસૈન કરિમરી (૨૬.)

ખાસાને ખુદા (પલીઓ) પર એનિરાજ કરવો ન જોઈએ. એમનો નફસ મુતમઈ-નહ છે. નફસ અઝમારહની જેમ નથી, સામાન્ય લોકો પોતાના નફસે અઝમારહની જેમ (જ) ખાસાને હકના નફસે મુતમઈ-નહને ખ્યાલ કરે છે. સામાન્ય લોકોનું કામ પોતાની ખ્યાલીશ પ્રમાણે હોય છે જ્યારે ખાસાને ખુદાના (કામ) રજાએ હકના મારે હોય છે.

અહાલ તઆલા ખાસાને ખુદાના ઈન્કાર અને એમના કામો પર એઅનિરાજ કરવાથી બચાવે !

● ૧ અહવાલ : મગ્ની, બેખુદી, હાલ,

૨ તાવીલ : બહેરી સબ્દો લેવાના બદલે સારો સૂચિત, થોં કોવો.

પત્ર ૧૦૨

● પ્રતિ : મુલ્લા મુઝફ્ફર

વ્યાળે નાણાં લેવા નસે કતઈ (કુરઆન શરીફની સુરખબર માયતો)થી હરામ છે. ભલે જરૂરતમાં હોય કે ન હોય. સૌના માટે (સરખો હુકમ) છે. એમાં મોહતાબને ખાસ કરવું (અપવાદ અબ્દુલ) આ સુરખબર હુકમને મન્સૂખ (રદ) કરવા સમાન છે.

જે નાણાં વ્યાળે લેવામાં આવે તે બધાં જ હરામ છે. દાખલા તરીકે કોઈએ દસ રૂપિયા વ્યાળે કરજ લીધા, અને બાર (રૂપિયા) લખ્યા. તો એવું નથી કે પેલા (વધારાના) બે રૂપિયા હરામ અને (મૂળ) દસ રૂપિયા હલાલ. બદલે બધા જ (બારેબાર રૂપિયા) હરામ છે.

પત્ર ૧૦૩

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

હું આપના માટે આશ્ચિત^૧ આહું છું. તે આશ્ચિત કે જે એક પુરુષ દુઆ કરતા હતા કે :

‘ઈલાહી એક દિવસની આશ્ચિત આહું છું !’

કોઈએ પૂછ્યું :

‘એક દિવસની આશ્ચિતથી શી મુરાદ છે ?’

તો ફરમાવ્યું :

‘તે દિવસ જેમાં અલ્લાહ તઆલાની નાહરમાની ન યાવ.’

પત્ર ૧૦૪

● પ્રતિ : મુરતકનના કાઝીઆ

આપના પુરુષના ઈન્તેકાલથી અફસોસ છે. પરંતુ બંદગીનો

● ૧ આશ્ચિત : આરામ

મકામ એ જ છે કે ખુદાના કાર્યથી રાત્રી રહીવે. એ સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય નથી.

બાંદાઓને અહીં (આ દુનિયામાં) રહેવા માટે મોકલ્યા નથી. બલકે કામ કરવા માટે મોકલ્યા છે. જે કામના માટે મોકલ્યા છે તે કામ કરવું જોઈએ. પછી કંઈ ભય નથી.

દુઆથી, ઇસ્તિઝારથી, સદ્કાથી (મહાંમોની) મદદ કરવી જોઈએ. રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલ્લેહે વસલ્લમે ફરમાવું છે કે:

‘જુઓ તો માણસ જેમ મદદ માટે બુમો પાડે છે, તેમ કબરમાં એવન દુઆનો ઈન્તેઝાર કરતી રહે છે કે જે તેને બાપ ‘બા મા વા બાઈ વા દોસ્તના તરફથી પહોંચે. એટલે બધારે એને એ દુઆ પહોંચે છે તો એની નજીક દુનિયા અને એની તમામ સીંત્રોના કરનાં બેઠતર હોય છે.

બેશક અલ્લાહ તઆલા ઝમીન પર રહેનારાઓની દુઆથી કબરવાળાઓ પર પહોંચે. જેટલી રેહમત નાજિસ ફરમાવે છે, અને બેશક જીવતાઓએ મુદાઓ માટે મઝદિરન (ની દુઆ) માંગવું એ મુદાઓ માટે તોહફો છે.’

પત્ર ૧૦૫

● પ્રતિ : હકીમ અબ્દુલકાદિર

હકીમો (વૈદો અને તબીબો)ની નજીક (અવ્યાસ અને અનુભવથી એ વાત) નહીં થયેલી છે કે જ્યાં સુધી બીમાર બીમારીથી તંદુરસ્ત થઈ ન જાય ત્યાં સુધી કોઈ ખોરાક એને ફાયદો આપતો નથી; ભલેને બૂંજેલી મરઘી હોય. બલકે એવી હાલતમાં (આવે ભારે ખોરાક) રોગમાં વધારો કરે છે.

હરએ ગીરહ ઈલ્લતી ઈલ્લત રાયદ

બીમાર જે કંઈ ખાય છે તેનાથી બીમારી વધે છે.

એટલે (હકીમો) પ્રથમ એના (રોગીના) રોગને દૂર કરવાની.

ફિર કરે છે. તે પછી ચોગ્ય ખોરાક આપીને ધીમે ધીમે તેને
ચૂન શક્તિની તરફ (પાછો) લાવે છે. એ જ પ્રમાણે આદમી બધાં
સુધી.

‘ફી કુલ્પિલિમ મરૂન’
જેમના દિલોમાં રાગ હતો?

□

‘મજે કલ્પી’ (દિલના રોગમાં) સપડાયેલો છે ત્યાં સુધી કોઈ
ઈલાકત અને તાઅત એને ફાયદો નથી આપતી. બલકે એના માટે
નુકસાનકારક છે.

‘રુખ્ખ તાલીતલિલ કુરઆની વલ કુરઆનુ યલઅનુહુ’
કેટલાક લોકો કુરઆન એવી રીતે પઠે છે કે કુરઆન તેઓ
પર લાગત કરે છે.

આ હદીસ મશહૂર છે.

□

વળી આ પાણુ સહીદ ખખર (હદીસ) છે કે :

‘કેટલાક રોગાદાર એવા છે કે બખ અને તરસ સિવાય
તેઓને ખીજું કંઈ મળતું નથી.’

□

દિલના રોગોનો ઈલાજ કરનારા મશાઈખ પાણુ પ્રથમ (દિલના)
રોગોને દૂર કરવાનો હુકમ કરાવે છે. (દિલના) એ રોગોથી
મુરાદ ‘મા સિવાય હક’^૧ની ગિરફતારી છે. બલકે પોતાના નાસની
ગિરફતારી છે. કારણ કે હરેક શખ્સ જો કંઈ ચાહે છે તે પોતાના
નાસના માટે ચાહે છે. અગર ફરજદને હોસ્ત રાખે છે તો પોતાના
માટે, અગર માલ અને જમીનજમીર, મુલખગત અને મોબો
ચાહે છે તો પોતાના માટે.

● ૧ ફૂરએ અનફાલ, આયત-૪૬

૨ મા સિવાય હક : ગેરહલાક, અહલાક સિવાયની ચીજો

એટલે હજીકતમાં એનો મા'બૂદ એની પોતાની નફસાની ખ્યાલિસો છે. એટલે જ્યાં સુધી નફસ આ બંધનથી છૂટકારો ન મેળવે, ત્યાં સુધી નબતની ઉગાદ મુશ્કેલ છે. એટલે દાનિશમંદ આલિમો અને સાહેબે બસીરત હજીમોના મારે આ રોંગોને ફર કરવાની ફિકર કરવું સાજિમ છે.

હર ખાનહ અમર કેસ અસ્ત, ચક હુક અસ અસ્ત.

ધરમાં કાઈ હોય તો એક વખત હાક મારવી પૂરતી છે એટલે કે દિલમાં એકસાસ જેવું કાઈ હોય તો તેને એક શબ્દથી ઇશારો કરવો પૂરતો છે.

પત્ર ૧૦૬

● પ્રતિ : મુહમ્મદ સાદિક કરિમરી (રહ.)

પ્રુદાના દોસ્તોની મુહાબ્બત નેઅમત છે. શૈખુલ ઈસ્લામ હરવી રહમતુલ્લાહે અલૈહ ફરમાવે છે :

‘જેણે ઔલિયાને ઝોળખ્યા, (તેણે) તને (અલાહને) મેળવી લીધો, અને જ્યાં સુધી તને ન મેળવ્યો, ત્યાં સુધી તેઓને (ઔલિયાને) ન ઝોળખ્યા. આ (ઔલિયાના) સમૂહના (બોડો તરફ) પ્રુગઝ’ (રાખવું) કાનિલ ખદેર છે અને એમના પર તા’ન^૨ કરવું હમેશાંની માયૂસીનું નિમિત્ત છે.’

□

વળી શૈખુલ ઈસ્લામ હરવી (રહ.) એમ પણ ફરમાવે છે કે :

‘ઈલાહી તું જેને પોતાના દરગાહમાંથી છુટકારવા ચાહે છે, તેને તું અમારો (ઔલિયાનો) મુખાલિફ બનાવી દે છે.’

□

જો ઈનાયાતે હક વ ખાસાને હક,

અઘાહ અને અઘાહના ખાસ બંદાઓની ઈનાયત (કૃપા) વિના,

● ૧ પ્રુગઝ : કિમે, કપર, ફેપ

૨ તા’ન : કરાફ, દોષારોપણ

અર મલક બાશક સિયાહ હસ્તાશ વરક.
જો ફરિસ્તો પળ હોય તો એના આમાલ નામના પૂઠો કાળા
પડી ભય.

પત્ર ૧૦૭

● પ્રતિ : મુહમ્મદ સાદિક કરિમરી (રહ.)

ખવારિકે આદાત^૧ વિલાયત માટે શત^૨ નથી. મોઅજિઝા
હોતું નથી (અલ.)ના માટે શત^૨ છે. કરામતોની વિપુલતા
ફતીલતની દલીલ નથી. સહાબા રિદવાનુલ્લાહે અલ્લીહિમ અજમઈનથી
ધણી ઓછી કરામતો બહાર ચયેલી છે. કેટલાક ઓસિયાની ગુલનામાં
એમની કરામતો સોમે (૧૦૦) હિરસો (એક ટો) પણ નથી.
જતાં એમની (સહાબાની) વિલાયતને અને મરતયાને કોઈ વધી
પહોંચી નથી શકતો.

ઓસિયાના કર્શ... વત્રેરમાં શેતાની ઈલ્કા (પ્રેરણા) કોઈ
શકે છે; એનાથી ઓસિયા મેહફૂઝ (મુરશિત) નથી.

જોકે અંગિયા (અલ.)ના કલામમાં (પણ) શેતાની ઈલ્કા
કોઈ શકે છે પરંતુ એ ફક^૩ છે કે શેતાની ઈલ્કાથી અંગિયા
અલ્લીહિમુસ્સલામને આગાહ કરી દેરામાં આવે છે.

વલીને આગાહીની જરૂરત નથી. કારણ કે તે નથી (અ.)નો
મુતબેઅ (તાબેહાર) છે એટલે (પોતાના કર્શમાં) જો ફેઅલ
(કાર્ય) નથી (અલ.)ના ખિલાફ જ્નેશ તેને રોકી દેશે.

□

કર્શનું પ્રલત હોતું (માન) શેતાનના ઈલ્કા પર જ અવલંબિત
નથી. બલકે કેટલીક વેળા વિચાર અને કલ્પના સકિતમાં અસત્ય
અહકામ એક સ્વરૂપ (આભાસ) પેદા કરી દે છે. જેમાં શેતાનનો
કંઈ હાથ નથી હોતો.

● ૧ ખવારિકે આદાત : કરામતો

એ જ પ્રમાણે કેટલાક લોકો ખ્યાલોમાં હજરત પૈગમ્બર
અલૈહિસ્સલાતો વરસલામને જુએ છે અને (ખ્યાલમાં) કેટલાક
એવા અહકામ ગ્રહણ કરે છે જે હકીકતમાં શરીઅતના ખિલાફ
સાબિત છે.

આ પ્રકારમાં શૈતાની ઈસ્તાને દખલ નથી કારણ કે આલિમોની
નજીક મુખતાર અને મુકરર છે કે શૈતાન હજરત ખિરુલ ખસર
અલૈહિસ્સલાતો વરસલામનું સ્વરૂપ કોઈ રીતે ધારણ કરી શકતો
નથી. એટલે આ પ્રકારમાં માત્ર વિચાર અને કલ્પના શકિતનો
પ્રભાવ છે જેણે ત્રેર વાકેઆને (જે નથી તેને) વાકેઆ (છે એમ)
ખહેર દ્યોં છે.

□

કરામત અને ઈસ્તિદરાજ (ખદ)માં એ ફક્ છે કે મુખતદી^૧
જો સાહેબે વિજ્ઞાન^૨ સાહેબે કરામત (ઓલિયા)ની ખાસે બેરશ
તો (ખેસનારમાં) અલ્લાહની મુહબ્બત તેમ જ દુનિયા તરફ વૈરાગ્ય
પૈદા થશે. અને ઈસ્તિદરાજ ધરાવનાર વ્યક્તિની સુહબતમાં
ખેસવાથી એનાથી ખિલાફ (અલ્લાહથી દુશ્મની અને દુનિયા તરફ
અનુરાગ પૈદા) થશે.

૫૪ ૧૦૮

● પ્રતિ : સૈયદ અહમદ (રહ.)

નખુવ્વત વિલાયતના કરતાં અફઝલ છે. ભલે એ વિલાયત
નખી (અલ.)ની જ વિલાયત હોય.

વિલાયતનું રૂખ ખુદાની તરફ હોય છે, ખદની તરફ નથી
હોતું. એટલે એ ખદને પૂરી હિદાયત નથી કરી શકતા.

નખુવ્વતનું રૂખ ખદની તરફ હોય છે એટલે એનાથી
હિદાયતનો પૂરો હક આદા થાય છે. □

● ૧ મુખતદી : પ્રાથમિક હક્કનો સાલિક

૨ સાહેબે વિજ્ઞાન : મસ્તીવાળો, જેના પુર હાલનો ગરબો છે તેવો

આમાલી :

કેટલાક અકમલ વચી જેઓ કમાલાને નવનુવંશી, શાકનામ-
તામ અને બદાએ અકમલથી મુશરફ હોય છે તેઓ પાત્ર નથી
(અલ.)ની ઈતિહાસના કારણે શાકનામમાં હોય છે. અને પાત્રને
હિદાયત કરે છે. તેઓ ખાલિફ અને મખ્મુદના દરબાન હશે.
મુશરફની જેમ હોય છે.

પત્ર ૧૦૯

● પ્રતિ : હકીમ સદુદ્દીન (રહ.)

દિલની સલામની 'નિસ્વાન મા સિવદલાઈ' વિના નથી
હોતી અને એનું હાસિલ થયું ખાસાને ખુદા (ઓઝિયા)ની
તવજજોડ પર અવલંબિત છે.

એમનો કલામ દલા છે;

એમની નજર શિદા છે;

એમના હમનશીન બદખ્ત નથી હોતા.

એ જ લોકો અદલાઈના હમનશીન છે.

એમના જ તુફલથી વર્ષા વરસે છે અને

એમના જ તુફલથી ખરકને રિઝક આપવામાં આવે છે.

પત્ર ૧૧૦

● પ્રતિ : શૈખ સદુદ્દીન

ઈન્સાનના સજ્જનથી મુશદ અને મકશદ ઈલાહત છે.

- ૧ શબ્દ : સલામતા, હોશિયારી
- ૨ હકીમ મુશદ : તરવીદવાજો અક્ષર એ એના આનજના અને પાલનમ
બંને અક્ષરો સાથે સંકલિત અને સંલગ્ન હોય છે એ જ પ્રમાણે
અકમલ વચીઓ ખાલીફ અને મખ્મુદ બંનેની વચ્ચે હોય છે
અને બંને સાથે સંકલિત તથા સંલગ્ન હોય છે.
- ૩ નિસ્વાન મા સિવદલાઈ : ફના અને બકા
- ૪ હમ નશીન : સાથી, સોબતી, મિત્ર, સહવાસી

ઈગાદત પચ્ચ તે ઈગાદત જે ખાલિસ હોય.

પત્ર ૧૧૧

● પ્રતિ : શૈખ હમીદ સંભલી (રહ.)

તોહીદથી મુરાદ એ છે કે દિલ ગૈર (ગૈરલાહ)ના ખ્યાલથી ગિલકુલ ખાલી થઈ જાય અને હરેક અમલ ખાલિસ થઈ જાય.

પત્ર ૧૧૨

● પ્રતિ : શૈખ અબ્દુલ જબીલ (રહ.)

જે ખહલે સુન્નત વલ જમાઅતના હિલમાના પ્રમાણે અક્રીઠાઓ સ્વીક થઈ જાય, અને સુન્નતની ફેરવી નસીખ થઈ જાય તે ગખ્લીશના માટે પૂરતું છે અગર એ ઉપરાંત અહવાલ^૧ અને મવાનિદ^૨ (પણ) આપી દે તે નુરુન અલા નર છે.

પત્ર ૧૧૩

● પ્રતિ : શૈખ જમાલુદ્દીન હુસૈન કાલાવી (રહ.)

જઝમ અને કશિય થતાં નથી પરંતુ મકામે ફોકમાં ન ફોક ફોકમાં. એટલે સુલૂક (તથા) ક્યો નથી તે મજબૂબોને; જેઓ મકામે કલ્પમાં છે, જઝમ અને કશિય નથી થતાં, પરંતુ મકામે ફોકમાં જે મકામે કલ્પના ઉપર છે, કશિયે ઈલાહી સુન્નતીઓ ના જઝમલમાં છે. જેના ઉપર ઠાઈ મકામ નથી,^૪

મશહૂદ ફોકને શૂહદે હક સમજે છે. પરંતુ અ, ખહના સાથે મુનાસિબત ધરાવે છે એટલા માટે શૂહદે હક નથી થઈ શકતી.

- ૧ અહવાલ : હાલ (મસ્તી)નું બહુવચન
- ૨ મવાનિદ : વખદ (મસ્તી) નું બહુવચન
- ૩ મકામે ફોક : ઉપરનો અક્ષમ
- ૪ મજબૂબને આલા મકામાતમાં તરકકી થતી નથી.

શુદ્ધ હોય અને બેચગું છે એટલે એનો શુદ્ધ મુન્નતનીને થાય છે.

પત્ર ૧૧૪

● પ્રતિ : સૂફી કરવાન (રહ.)

અહલાહ તઆલા સૈયદુલ બશર અલૈહિસ્સલાતા વસ્સલામની મુન્નતની પેરવી નસીબ કરે. અને એના પર ઈસ્તેકામત આપે. હારણ કે એ પસંદીદહ તાબેદારીતું (માત્ર) એક રજકણ (પણ) તમામ દુન્યવી લગ્નગતો અને આખિરતની નેઅમતોના કરતાં કેટલાયે દરજ્જે બેહતર છે.

બુઝુગીનો આધાર મુન્નતની તાબેદારી પર છે. અને (દરજ્જામાં) વધારાનો આધાર શરીઅતના પાલન પર છે.

દાખલા તરીકે :

મુન્નતની તાબેદારી (કરવાના) હેતુથી બપોરે (થોડીવાર) સૂવું ; મુન્નતની તાબેદારીનો હેતુ ન હોય એવી કસોડો રાતોના બજરણ કરતાં બેહતર અને અદ્વિત છે.

પત્ર ૧૧૫

● પ્રતિ : મુહલ્લા અબ્દુલ હક

આ રાહ^૧ જેને આપણે તથ કરવા ચાહિયે છીએ, તમામ સાત હદમ^૨ છે. જેમાંથી બે હદમ આસમે ખત્તમાં છે અને પાંચ હદમ આસમે અમ્રમાં છે.

આસમે અમ્રમાં જે હદમ મૂકવામાં આવે છે, (તેમાં)

‘પહેલાં હદમ પર તજ્વિલિયે અફઆલી’ જાહેર થાય છે.

બીજા હદમ પર ‘તજ્વિલિયે સિફાત’ અને

● ૧ અહીં રાહથી મુરાદ સુલુક છે.

૨ અહીં હદમથી મુરાદ સતીફ છે.

ત્રીજા કદમ પર 'તજસ્વિયાતે આતિથ્ય' શરૂ થઈ ગય છે. એ જ પ્રમાણે દરબતે કામિલના ઈખ્તિલાફના પ્રમાણે મુદ્દર થતો ગય છે. જે આ રસ્તાને તપ કરનારાઓ પર છૂપું નથી. આ સર્વનો આધાર મેલદુલ અવ્યક્ત અને આખિરીન (સલ.)ની તાબેદારી પર છે. સલ્સલાદો અલ્લાહિ વસહલમ.

કેટલાકે આ રસ્તાને જે બે કદમ કહ્યો છે તે એટલા માટે કહ્યો છે કે એમનો હેતુ એક (કદમ) આલમે ખાલ્ક અને બીજો (કદમ) આલમે આમ છે.

પત્ર ૧૧૬

● પ્રતિ : મુલ્લા અબ્દુલ વાહિદ લાહોરી (રહ.)

કલ્પની સલામતી 'નિસ્વાન મા સિવસલાહ'¹ પર આધારિત છે. દુનિયાના કારભારમાં એવા મસૂલ ન થવું જોઈએ કે દુનિયાની રમખત² ગાલિબ આવી ગય. દિલની સલામતી પર મગર ન થાઓ કારણ કે રૂઝા³ શક્ય છે.

ફકીરીમાં નિમ્ન સ્થાને બેસવું દોલતમંદીના ઉચ્ચ સ્થાન કરતાં કેટલાયે દરબજે બહેતર છે. દોલતમંદી અને દોલતમંદોયા એવી રીતે બાગો, જેવી રીતે સિંહથી બાગો છે.

□

આખાબી

'ફનાએ અવ્વલ'⁴ના રૂઝા વિશે ઈરશાદ છે, 'ફનાએ સાની'⁵માં રૂઝા નથી.

● ૧ નિસ્વાન મા સિવસલાહ : ફના

૨ રમખત : મોહ, માયા

૩ રૂઝા : તરકીબીના સ્થાનેથી ફરી પાછું પતન થવું

૪, ૫, 'ફનાએ અવ્વલ' અને 'ફનાએ સાની' વિશે જુઓ

'મિઅથારુસ્સુલક' પા. ૧૧૮

પત્ર ૧૧૭

● પ્રતિ : મુલ્લા ચાર મુહમ્મદ બદશી (રહ.)

હઠીસ શરીફમાં ઈરશાદ છે કે જેણે પોતાની આંખ પર કાબૂ ન મેળવ્યો, દિલ પણ તેના કાબૂમાં નથી.

પત્ર ૧૧૮

● પ્રતિ : મુલ્લા કાસિમ અલી બદશી (રહ.)

ખવાબ અબ્દુલ્લાહ અનસારી ફરમાવે છે કે :

‘ઈલાહી જેને તું તળાહ કરવા ચાહે છે, તેને તું અમારો (ઓલિયાનો) દુસ્મન બનાવી દે છે.’

□

અલ્લાહ તઆલા ખિસ્મ બશર અલહિસ્સલાતો વસ્સામના તુફેલ મુસલમાનોને કુકરા (કફીરો અર્થાત વલીઓ)ના ઈન્કારથી અને દુરવેશોના તા’નથી બચાવે.

પત્ર ૧૧૯

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન બદશી (રહ.)

તરીકતના મશાઈખ કેટલાક મુરીદોને (તેઓ) કામિલ થાય તે પહેલાં (ખીખઓને) તરીકો શીખવવા માટે (મુરીદ બનાવવા માટે) પરવાનગી આપતા રહે છે.^૨

હઝરત ખવાબ નકશબંદ કુદૈસ સિરુફએ મોલાના ચાકૂબ ચખાં રહમતુલ્લાહે અલેહને તરીકો શીખવ્યા પછી (મુરીદ બનાવ્યા પછી) અને (સુલૂકની) અમુક મંજિલો (તેમને) પાર કરાવ્યા પછી ફરમાવ્યું હતું કે :

● ૧ તા’ન : કટાક્ષ, દોષારોપણ

૨ ઈન્કાર

‘હે પાણી ! જે ઠંડા અમારાથી તમને પહોંચ્યું છે, તે (બીબા) લોકોને પહોંચાડી દો !’

□

આપે એ પણ ફરમાવ્યું હતું કે :

‘મારા (ઈન્તેકાલ) પછી અસાહિબાન (રહ.)ની ખિદમતમાં રહેજો.’

અને (ખ્વાબ નફશબંદ (રહ.)ના ઈન્તેકાલ પછી) તેમણે હમરત અસાહિબાન અતાર (રહ.)ની ખિદમતમાં મોટા ભાગનું કામ પૂરું કર્યું. (સુલુકની મંઝીલો પુરી કરી.)

પત્ર ૧૨૦

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન બદખ્શી (રહ.)

અરબાએ જમઈલ્યત (અસાહવાળાઓ)ની સુહગત મોટી ચીઝ છે. શું આપ જોતા નથી કે રસુલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલ્લેહે વસલ્લમના સહાબા (રહિ.) સુહગતના કારણે જ અંગિયા અલ્લેહિ-મુસ્સલામ સિવાય બીબા બધા (લોકો) ઉપર ફઝીલત મેળવી ગયાં !

પત્ર ૧૨૧

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન બદખ્શી (રહ.)

સુલુકનો આ રસ્તો સાત કદમ છે; અને કેટલાક લોકો ૭ કદમ પર પહોંચ્યા છે.^૧

પત્ર ૧૨૨

● પ્રતિ : મુલ્લા તાહિર બદખ્શી (રહ.)

હિંમત બુલંદ રાખવી જોઈએ. દવામે હુમ્મરની તલબ (હોવી)

● ૧ એની સમજૂતી પત્ર ૧૧૫માં આવી છે.

૨ દવામે હુમ્મર : દિલ કાયમના માટે આપોઆપ ચાલુ થઈ જાય. અને ‘શાદ હારત’ પણ કહે છે. વધુ માટે જુઓ ‘મેળવાનુસ્તુલક’ પાન ૧૫.

તેઈએ) અને ત્રેરોની સુહાગતથી બચવું જોઈએ.

પત્ર ૧૨૩

● પ્રતિ : મુલ્લા તાહિર બદખ્શી (રહ.)
જાને છોડીને નફિસમાં મરગૂલ થવું લાવાનીમાં દાખલ છે.

પત્ર ૧૨૪

● પ્રતિ : મુલ્લા તાહિર બદખ્શી (રહ.)
હજ્જના મારે શક્તિમાન હોવું જન છે.
શક્તિ વિના સમયનો બગાડ છે.
જરૂરી કામ છોડીને ખીનજરૂરી કામમાં મરગૂલ થવું યોગ્ય નથી.

પત્ર ૧૨૫

● પ્રતિ : મીર સાલેહ નશાપૂરી
બદાંન (વિશ્વ) લલે નાતું હોય કે મોટું, હક નઆલાના
અરમાર અને સિદ્દાતનું મજહર છે અને તેના યુવન અને
જાની કમાલાતના આયનાઓ છે.

અલ્લાહ તઆલા એક હુપો અને શુભ ખજાનો હતા. તેણે
યાહ્યું હવું કે પોતે પોતાને ગુપ્તતામાંથી બહેરમાં લાવે અને

● ૧ લાવાની : જેમાં ન હીનનો કાયદો હોય કે ન દુનવી મરેકેહન
હોય એવું ખીનજરૂરી કામ

૨ અરમા : નામો

૩ મિફત : સિદ્દાત, સુલ્લા, લલ્લે

૪ મજહર : બહેર ચવાની જમા, મદરાન રમાન

૫ યુવન : જુઓ પારિઆપિક સમ્પદો નં. ૩ (પત્ર ૮૬)

૬ આ હદીસે કુસ્તી તરફ દિશારો છે :

کُتِبَ کَثْرَاحْتِیَا

હું એક હુપો ખખનો હતા; મેં યાહ્યું કે હું પારી
એકબી કરાવું, જેથી મેં સુદિનું સર્જન થયું.

ઈજમાલ^૧માંથી તકસીલ^૨માં લાવે તો જહાંનને એવી રીતે પેઢા કબુલ^૩ કે જહાંન પોતાની ખાત અને સિક્કાન (વડે) ઉકતઆલાની ખાત અને સિક્કાને સાબિત કરે.

એટલે જહાંનને પોતાના સજ્જ સાથે કોઈ નિસ્ખન નથા પરંતુ માત્ર એટલી કે તેની મજલુક છે તેમ જ તેના અસ્મા અને સિક્કાન અને શુયુન અને કમાલાનને સાબિત કરનારા છે.

ત્યાં ઈતિહાદ,^૪ એનિયત,^૫ ઈહાતા,^૬ સરમાન^૭ અને મઈયતને^૮ જાનિયતનો હુકમ લગાવવો ગલ્તએ હાલ^૯ અને સુકરે વકત^{૧૦}ના દારણે છે.

પત્ર ૧૨૬

પ્રતિ : મીર સાસેહ નેશાપૂરી (૨૬.)

‘હના ફીદલાહ’ અને ‘જકા બિદલાહ’ (હાસિલ થઈ જવા બાદ) ‘મુસ્કિન’^{૧૦} ‘વાજિબ’^{૧૧} થઈ જાય છે એવો ખ્યાલ કરવો.

- ૧ ઈજમાલ : લાખવ, દંદાણ, ચેડાથી વધુનો ખુલાસો થવો
- ૨ તકસીલ : વિયત, વિસ્તાર
- ૩ ઈતિહાદ : એકથ, બંદા અને ખુદાનું એક થઈ જવું
- ૪ એનિયત : તાદર, બંદાનું આબિદુબ ખુદા સમાન થઈ જવું
- ૫ ઈહાતા : સીમા, પેરાવો, બંધન, મર્યાદા, આવૃત, પરિધ, એટલે કે અદલાહ તઆલાનું સીમિત થઈ જઈને બંદાના પરિધમાં સમાઈ જવું
- ૬ સરમાન : બંદા અને ખુદાનું એક બીજામાં એવી રીતે બળી જવું કે બંને વચ્ચે ભેદ પારખી ન શકાય, અભેદ, અદ્વેત
- ૭ મઈયત : તાદારમ,
- ૮ ગલ્તએ હાલ : મરતી-બિખુદીના મદ્દો આપવા પ્રણય
- ૯ સુકરે વકા : અમૂક સમય પૂરતી બિદોશી, મદ્દોશી, અમાન
- ૧૦ મુસ્કિન : બંદો
- ૧૧ વાજિબ : અદલાહ

ન ભેદને કારણ કે એ અશક્ય છે અને એનાથી હકીકતોમાં ફેરફાર અને તબદીલી લાગે છે.

એટલે જો મુશ્કિલ વાળિજ થઈ શકતો નથી તો એને ઈજ્જત સિવાય (ખીજુ* કંઈ) પ્રાપ્ત ન થશે.

પત્ર ૧૨૭

● પ્રતિ : મુલ્લા સફર અહમદ રમી (રહ.)

અલ્લાહ તઆલાએ ઈન્સાનને પોતાના માતા-પિતા સાથે એહસાન કરવાનો હુકમ આપ્યો છે. વળી એ પણ ફરમાવ્યું છે કે :

‘મારો અને તમારા માતા-પિતાનો શુક્ર અદા કરો!’

આ હુકમ છતાં એ વાતનો વફોન રાખવો ભેદને કે એ વધુ* અસલી મકસદ સુધી પહોંચવાના મુદ્દાજલામાં માત્ર બેકાર છે; જલકે સુનકની મંજીસો પાર કરવામાં કેવળ તા’તિલ છે.

□

આપે સાંભળ્યું હશે કે :

‘હસનાતુલ અબરારે, સૈયેઆતુલ મુકર્રખીન’

અબરારની નેહી મુકર્રખીનની ખતા સમાન છે.^૧

● ૧ ઈજ્જત : આજિઝી, નિવશતા, લાચારી

૨ હકરત પેચાખરે ખુદા સલ્લલ્લાહો અલૈહિ વસલ્લમે હકરત ખિલાલ (રહિ.)ની શાનમાં ફરમાવ્યું છે કે :

‘ખિલાલ (રહિ.)ની (નાની) ‘સીન’ અલ્લાહની નજીક (મોટી) થીન છે.’

હકરત ખિલાલ (રહિ.) અજમી-ખીન અરખ હતા અને અજમનમાં ‘અરહદો’ ના બદલે ‘અરહદો’ પદતા હતા.

આમ હકરત ખિલાલ (રહિ.)ની ખતા (ખૂલ) ખીલખોના સંપાદન કરતાં બેહતર છે.

[‘મેઅયાદુસ્સુલહ’]

□

હક તઆસાને હક તમામ મજબુકાતના હકો કરનાં અમ-
સ્થાને છે. માતા-પિતાના હકોને (પણ) ખુદાના હુકમની
તાબેદારીના કારણે અદા કરવાના છે. નહિતર ડોની મબલ છે કે
તેની (ખુદાની) ખિદમતને છોડીને ખીજાઓની ખિદમતમાં મશગુલ
થઈ જાય !

એટલે એ રીતે તેઓની (માતા-પિતાની) ખિદમત ખુદાની જ
ખિદમતોમાંથી છે. પરંતુ ખિદમત ખિદમતમાં ઘણો મોટો ફર્ક
છે. હજી ચલાવનાર ખેડૂત પણ બાદશાહની ખિદમત કરે છે. ૧
પરંતુ બાદશાહના નિકટના-(ખાદિમો ૨)ની ખિદમત જુદી છે.
ત્યાં ખેતી અને હજી ચલાવવાનું નામ લેવું ગુનાહ છે.

દરેક કામની મજૂરી તે કામના પ્રમાણે હોય છે. હજી
ચલાવનારા ઘણી મહેનતથી આખા દિવસમાં એક 'તંમહ' (ચલાણી
સિક્કો) મજૂરી લે છે જ્યારે નિકટના ખાદિમો એક દસાક
ખિદમતમાં હાજર થઈને સાખો (મેળવવાને) પાત્ર થઈ જાય છે.
જે કે તેઓને એ સાખો સાથે કંઈ સંબંધ નથી. તેઓ માત્ર
બાદશાહના સામીપ્યમાં બંધાયેલાં છે. એ બંનેમાં ઘણો મોટો
તફાવત છે.

પત્ર ૧૨૮

● પ્રતિ : ખ્વાજા મુકીમ (રહ.)

હિંમત છુલંદ રાખવી જોઈએ. વચ્ચેની મંઝિલો મુગજળ
સમાન છે. જો કોઈ મધ્યને અંત સમજીને ઝેર મકસદને મકસદ
સમજે (જેને પ્રાપ્ત કરવું મૂળ મકસદ નથી તેને જ મકસદ સમજી

- ૧ પ્રમજનાને જરૂરી અનાજ મળી રહે એવી વ્યવસ્થા કરવી એ
બાદશાહની ફરજ છે. એટલે એ રીતે અનાજ પકવીને ખેડૂત
બાદશાહની ખિદમત કરે છે એમ કહી શકાય.

૨ પ્રમાણે વગેરે

લે) અને ચુંન (મખજૂક) ને ખેચુંન (ખુદા) ખ્યાલ કરીને પાઞ્જ રહી જાય, તેના પર અફસોસ છે.

હિંમત ધુલંદ રાખવી જોઈએ. અને કંઈ પણ પ્રાપ્ત થાય તો તેના પર સંતોષ માનવો ન જોઈએ. ખુદાના સામીપ્યને ઉચ્ચ-થા પણ ઉચ્ચ (સ્થાનો)માં શોધવું જોઈએ.

પત્ર ૧૨૯

● પ્રતિ : સૈયદ નિઝામ (રહ.)

ઈન્સાન જામેએ જમીઅ મખજૂકાત^૧ છે. એટલા માટે એની જામેઈયત^૨ જ એના તફરકા^૩નું દારણ છે. અને એ જ જામેઈયત એની જામેઈયત^૪નું દારણ છે.

જો ઈન્સાન પોતાનું રૂખ ખલક (કુનિયા)ની તરફ કરી લે છે તો તફરકાનું નિમિત્ત બની જાય છે. પરંતુ જો પોતાનું રૂખ ખાલિક (ખુદા)ની તરફ ફેરવી લે છે. તો આપના-એ-કામિલ તેમ જ જામેઈયત પૂર્ણ થવાના દારણે અરુમા અને સિફાતના પ્રતિબિંબોથી મુનવ્વર થઈને સંપૂર્ણ જામેઈયત પ્રાપ્ત કરી લે છે.

પત્ર ૧૩૦

● પ્રતિ : જમાલુદીન (રહ.)

અહવાસની પરંપરાનો કંઈ ભરોસો નથી. એ બાબતના બંધનમાં રહેવું ન જોઈએ. શું આવ્યું, શું ગયું, શું કશું અને શું સાંભળ્યું, મક્સૂદ કંઈક ખીજું જ છે. જે કહેવા, સાંભળવા, જોવા અને જાણવાથી ઉચ્ચ અને પર છે.

- ૧ જામેએ જમીઅ મખજૂકાત : સકળ સૃષ્ટિના સકળગુણો જેમાં જમા (એકત્ર) થયેલા છે તે
- ૨ જામેઈયત : એકત્રીકરણ, કેન્દ્રીકરણ, એકતા
- ૩ તફરકા : વિભિન્નતા, વિકેન્દ્રીકરણ, જુદાઈ, અંતર, વિરોધ
- ૪ જામેઈયત : તસદ્દી અને તરાફી, પરિતોષ, સાંત્વન, એકામતા

પત્ર ૧૩૧

● પ્રતિ : મુહમ્મદ અશરફ કાબુલી (રહ.)

નકશખંદી છુઝુર્જો રહમતુલ્લાહે અલૈહિમ અજમઈનનો તરીકા
ખ્યાં તરીકાઓ કરતાં આસાન અને અકરણ છે.

(નકશખંદી છુઝુર્જો) :

- શરીઅતના અહકામ રૂપી જે હિમદા મોતીઓ છે તેને બાળકોની
જેમ વજ્રદ અને હાલ રૂપી અખરોટ અને દ્રાક્ષના બદલામાં
આપી દેતાં નથી.
- તેઓ સૂફીઓની બેદદા વાતો પર મમરૂ અને આકર્ષિત
થતાં નથી.
- (તેઓ) 'નસ' (કુરઆન શરીફ)ને છોડીને 'ફસ' (કુસસલ
હિકમ)^૧ની તરફ જતાં નથી.

- તેઓ 'ફત્વાતે મહીના' (હદીસ શરીફ) તરફ આંખ આડા
ઠાન કરીને 'ફત્વાતે મકકીયા' (હઝરત શૈખ મુહુદ્દીન ઈબ્ને
અરબી (રહ.)ની કિતાબો) તરફ જતાં નથી.

પાછળના કેટલાક ખલીફાઓએ આ તરીકામાં નવી નવી વાતો
ઉપજાવી કાઢી છે અને આ છુઝુર્જોના અસલ રસ્તાને છોડી દીધા
છે ! એને તેઓ તરકકીનો સળગ સમજે છે, (પરંતુ) હકીકતમાં
એ ફરી (ફરત)નો સળગ છે.

પત્ર ૧૩૨

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ સિદીક બદાશી (રહ.)

માલદારોની સુહળતથી બચવું જોઈએ.

- ૧ કુસસલ હિકમ : એ હઝરત મુહુદ્દીન ઈબ્ને અરબી (રહ.)ની વિખાત
અ. બકુઅરિત કિતાબનું નામ છે.

ફારોની સુલભતા પ્રદર્શ કરવી જોઈએ.
ફારોનું નિમ્ન આસન માણદારોના ઉચ્ચ આસન કરતાં
બેઠતર છે.

પત્ર ૧૩૩

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ સિદીક બદખ્શી (૧૬.)

- ફરસદને ગનીમત સમજવું જોઈએ અને સમયને પ્રિય રાખવું જોઈએ.
- જે નકદ (વર્તમાન) સમય છે તેને જરૂરી કામોમાં વાપરવો અને ઉધાર (ભવિષ્યના) સમયને બેફાલા વાતોમાં વાપરવા માટે જમા કરવો.
- અદલાલ તઆલા સુન્નતની ઈતેલાઅ અને હદ્ આપે કે એ નિરંતર અને હંમેશાના આરામનો સળંગ છે.

પત્ર ૧૩૪

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ સિદીક બદખ્શી (૨૬.)

‘અલ્લ વકતો સૈકુન કાતેઅ’
સમય કેતલ કરનારી તલવાર છે.

□

ન જાણે આવતી કાલ સુધી જીવતા રહીશું કે નહિ. માટે જરૂરી કામો આજે કરો અને બીજા જરૂરી (કામો)ને આવતી કાલના માટે ઊંડો.

પત્ર ૧૩૫

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ સિદીક બદખ્શી (૧૬.)

વિધાયતથી મુરાદ ફના અને બકા^૧ છે.

- ૧ ફના અને બકા : જુઓ ‘મેઅયારુસસુલક’ પાનું ૨૧૧

આમ (સામાન્ય) વિલાયતથી મુરાદ મુલક વિલાયત છે.
ખાસ વિલાયતથી મુરાદ વિલાયતે મુહમ્મદીયા^૧ છે.
(અલેહિસ્સલાતો વસ્સલામ).
એમાં 'ફના-એ-અતમ'^૨ અને
'બકા-એ-અકમલ'^૩ (શામેલ) છે.

કુઝૂર (સલ.)ને શબ્દે મેઅરાજ (ભૌતિક) શરીર સાથે થઈ.
અને જન્નત તેમ જ દોઝખ આપ (સલ.)ના રખર પેશ કરવામાં
આવ્યા. આપ (સલ.) રૂપે વસરી (સાક્ષાત દર્શન)થી મુશરફ
થયા. આ મેઅરાજ કુઝૂર (સલ.)ની જ આતથી મખસૂસ છે. અને
કુઝૂર અલેહિસ્સલામના તાબેદાર હામિલ ઓલિયાને પણ એમાંથી
કંઈક હિસ્સો આપવામાં આવ્યો છે.

દુનિયામાં અલ્લાહના દર્શન થવા ખાસ કુઝૂર અલેહિ-
સ્સલામના માટે જ છે. અને આં કુઝરત સલ્લલ્લાહો અલેહિ
વસલ્લમની તાબેદારીના કારણે ઓલિયાઓને જે હાલત હાસિલ
થાય છે તે રૂપ (દર્શન) નથી વલકે પ્રતિબિંબ સમાન છે.

પત્ર ૧૩૬

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ સિદ્દીક બદખ્શી (રહ.)

સમયને મનીમત સમજીને સમય પર કામ કરો ! શી ખબર
હરી સમય મળે કે ન મળે !

૧ વિલાયતે મુહમ્મદીયા (સલ.) : જુઓ 'મેઅયાકુર્રસુલક' (ગુજરાતી)
પા. ૧૧૭, ૧૧૮

૨ ફના-એઅતમ

૩ બકા-એઅકમલ }વખેરેની સમજૂતી માટે જુઓ 'મેઅયાકુ-
ર્રસુલક' (ગુજરાતી) પા. ૨૧૧

પત્ર ૧૩૭

● મતિ : હાજી ખિઝર અફઘાની (૨૬.)

જે સિજજત નમાઝ અદા કરવાના સમયે હાસિલ થાય છે, નક્કસતો એમાં કોઈ ફાયદો નથી બલકે આ સિજજત હાસિલ કરવાના એન સમયે (નક્કસ) વિલાપ અને આફંદ કરવા માટે છે.

દુનિયામાં નમાઝનો રૂતબો આખિરતમાં રૂપના રૂતબાની જેમ છે. દુનિયામાં કુબેનિહાયત (પરમ સામીપ્પ) નમાઝમાં છે, અને અખિરતમાં પરમ સામીપ્પ રૂપતના સમયે છે.

તમામ ઈઆદતો નમાઝના વસીલા છે. અને નમાઝ અસલ મકસદ છે.

પત્ર ૧૩૮

● મતિ : શૈખ બહાઉદ્દીન સરહિદી (૨૬.)

લોકો આખિરતને દુનિયાના બદલામાં વેચે છે. તેમ જ હક તઆલાને છોડીને દુનિયાને પકડે છે; એના કરતાં વધારે બેવકૂફી (મૂર્ખાઈ) બીજી શી હશે! આખર એક દિવસ પત્ની અને બાળકોને છોડવા પડશે અને એમની સંભાળ અને વ્યવસ્થા અલ્લાહ તઆલાને સોંપવી પડશે, માટે આજે જ પોતાને મૃત્યુ પામેલા સમજવું જોઈએ અને કુટુંબ-પરિવારની જરૂરત હક તઆલાને સોંપી દેવી જોઈએ.

દુનિયાવાળાઓ સાથે રહેવું, તેમની સાથે હળવું-મળવું, કાતિલ એર છે. આ એરથી મુરાદ હમેશાંની મૌતમાં સપડાવું છે.

હદીસ શરીફમાં આવ્યું છે કે :

‘જેણે કોઈ ધનવાનનો આદર-સત્કાર તેના ધનના કારણે કર્યો, તેના હીનના બે હિકસા ચાલ્યા મયા.’

● ૧ રૂબત : ફીસરે હિલાલી, અલ્લાહના દર્શન

પત્ર ૧૩૯

● પ્રતિ : જા'કર બેગ

જે લોકો ઓલિયા અલ્લાહને મેચુ-ટાળા મારે છે તેઓની નિંદા કરવી જાઈએ છે.

પત્ર ૧૪૦

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ માસૂમ કાબુલી (રહ.)

દોસ્ત (અર્થાત : ખુદા) રંજ અને આવારગી ચાહે છે કે
જેથી (ખુદા) એના ઝેરથી સંપૂર્ણ રીતે અલગ થઈ જાય.

અહીં (દુનિયામાં) :

આરામ, અવિરામમાં છે;

સાજ^૧ સોજમાં^૨ છે;

કરાર,^૩ બેકારી^૪માં છે;

અને

સુખ, દુઃખમાં છે !

આ મકામમાં (દુનિયામાં) આરામની ઇચ્છા કરવી પોતાને
(આખિરતના) દુઃખમાં નાંખવું છે. પોતે પોતાને (પોતાના)
મેહબૂબ (અર્થાત : ખુદા)ના હવાલે કરવું જોઈએ. અને જે કંઈ
તેની (ખુદાની) તરફથી આવે (તેને) ખૂશીથી કબૂલ કરવું જોઈએ.

પત્ર ૧૪૧

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ કુલીય (રહ.)

દુરવેશીમાં અરાલ વસ્તુ મુહબ્બત અને ઈત્મલાસ છે.

- ૧ સાજ : સામન સામમી, માલ અસખાળ,
- ૨ સોજ : દિલગુ' દર્દ, લાજણી, આંતરાગિન,
- ૩ કરાર : મેન, સાંતિ, સુઈન
- ૪ બેકારી : બિચેની, અશાંતિ, બ્યમતા

પત્ર ૧૪૨

● પ્રતિ : મુસ્લા અબ્દુલ ગફૂર સમરકંદી

નકશબંદી હુકુમો રહમતુલ્લાહે અલેહિમ અજમઈનની નિરૂપન
અગર થોડી પણ પહોંચે તો એ થોડી નથી હારણ કે :

‘ઈંદરાગુન નિહાયત ફીલ ખિદાયત’

ખીજઓનો જ્યાં અંત છે ત્યાં એમનો આરંભ છે.

કમા (પહેરણ) મોડલવામાં આવે છે. કોઈ કેઈ વખત એને
પહેરજો અને અદલથી નિગાહ રાખજો, હારણ કે એનાથી ઘણા
ફાયદાની ઉમ્મીદ છે. જે વખતે પહેરો, ખાનુશ પહેરજો, ઈન્શા
અલ્લાહ ‘જમઈયતે તામ’^૧ હાસિલ થશે.

પત્ર ૧૪૩

● પ્રતિ : મુસ્લા સમુદીન (રહ.)

યુવાનીના સમયને ગનીમત સમજો. એને ખેલ-તમાશામાં ખોલું
ન જોઈએ. પાંચ વખતની નમાઝ જમાઅત સાથે બદા કરો.
જાને જહાનની આક્રિયત^૨ મુન્નતની ઈતેબાઅમાં છે.

પત્ર ૧૪૪

● પ્રતિ : હાફિઝ મહમૂદ લાહોરી (રહ.)

અરમાઝમાં, સિફાતમાં, શુથૂનમાં, એઅનિવારાતમાં,

- ૧ જમઈયતે તામ : પૂર્વ પરિતોષ, સંપૂર્ણ સંતવન, સંપૂર્ણ એકમત
- ૨ આક્રિયત : સુખએન, આરામ, રહત
- ૩ અરમા : અલ્લાહ તઆલાના મુબારક નામો
- ૪ સિફાત : અલ્લાહ તઆલાની મુબારક સિફતો
- ૫ શુથૂન : આરંભમાં આવેલી પારિભાષિક રબ્બોની સમજૂતીમાં
- ૬. ૩ જુઓ (પાનું ૮૯)

તકલીફમાં, અને તંગીદાનમાં જે સર થાય છે તેને :

- ન કોઈ ખજાઈનાર નવું વસ્તુંની શકાય છે;
- ન કોઈ ઈશારા વડે બચાવ કરી શકાય છે;
- ન કોઈ નામ વડે એનું નામ રાખી શકાય છે;
- ન કોઈ ગુદ કે ગદન વાણી વડે (એનો ભાવાર્થ) અદા થઈ શકે છે;
- ન કોઈ આલિમ એને આગી શકે છે;

અને

ન સમજશક્તિ એને સમજી શકે છે!

એ 'સિંગ'નું નામ 'બકા' રાખવામાં આવ્યું છે.

પત્ર ૧૪૫

● પ્રતિ : મુસ્લિમ અખબારના મુદતી (રહ.)

નકશત'દી તરીકાના મશાઈખ રહમતુલ્લાહિ અલ્લાહિમ અજમર્દ-
ને સિરની શરૂઆત 'આલમે અમ્મ'થી કરી છે અને ખીજા તરીકા-
ઓના મશાઈખે 'આલમે ખદક'થી શરૂઆત કરી છે. એ જ કારણ
છે કે આ (નકશત'દી) તરીકા ખીજા તરીકાઓની તુલનામાં અદરજ છે.

□

આગળથી :

- 'આલમે અમ્મ'થી મુરાદ કબ્રા, રૂડ, સિર, ખદી અને અખબારના
લતીફ છે.
- 'આલમે ખદક'થી મુરાદ ચાર (પાર્થિવ) તરવો (માટી, હવા,
આગ અને પાણી) છે.

પત્ર ૧૪૬

● પ્રતિ : શાહુદીન હુસૈન બદખશી (રહ.)

તાલિખ શેખથી જે સગલ હાસિલ કરે તેને બુલવું ન જોઈએ
અને તેનાથી પોતાનો સમય આબાદ રાખવો જોઈએ તેમ જ
કુરસદને હાથમાંથી જવા દેવું ન જોઈએ.

પત્ર ૧૪૭

● પ્રતિ : ખ્વાબ અશરફ કામુલી (૧૬.)

તરીકતના મુજારફ અને મુકદ્દસ મશાઈખમાંથી કેટલાકે તોડવાને જોડવા કરતાં અમરુથાન આપ્યું છે અને કેટલાકે જોડવાને તોડવા પર અમતા આપી છે.^૧ વળી

તોંને સમૂહ તવકકુફ તરફ મોકલે છે.

ખ્વાબ અબૂ સઈદ ખિરાજ રહમતુલ્લાહિ અસૈદ ફરમાવે છે કે :

‘તા ને રહી ન ચાખી, વ

તા ન ચાખી ને રહી;

ન હાનમ કુહામ પેશ બૂલ.’

બ્યાં સુધી હું છટશે નહિ; પામશે નહિ; અને

બ્યાં સુધી હું પામશે નહિ, હું છટશે નહિ.

ખબર નથી કેબુ આગળ છે.

હું-(પત્ર) લેખક-શૈખ અહમદ ઠહું હું કે તોડવું અને જોડવું
જાને એક જ સમયે સાબિત થઈ જાય છે. જાઈજ નથી કે તોડવું
અને જોડવું અલગ હોય, અને જોડવું, તોડવા વિના, બહાર થાય.

શૈખુલ ઈસ્લામ હવી કુદ્દસ (સિરુફ ‘ઉપરોક્ત એ પેશ)
ખીબ મજહબ (વિચારસરણી)ને અપનાવે છે અને ફરમાવે છે કે,
‘સમકત (પહેલ) એ જ તરફથી સારી છે.’

- ૧ ‘નવાબ વૃતુલ હસનખાન મરહૂમ લખે છે : આપે (હજરત મી.
ફત્તે રહમાન જાંજુરાદાખાદી રહ એ) ‘નદી અરુનાત’ને લખ્યું છે
‘તોડ-જોડ’ ફરમાવ્યો.’

કિતાબ : તજકેરએ હજરત મીલાના ફત્તે રહમાન જાંજુરાદા-
ખાદી (રહ.) પાનું ૮૨, ૮૩

લેખક : હજરત મીલાના શેખ અબૂલ હસન અલી નદવી

બેશક આ વાત દુરસ્ત છે. જે લોકોએ તોડવાને અગત્યા આપી છે તેઓ પણ આ સળકત (પહેલ)નો ઈન્કાર કરતાં નથી.

તેઓની મુરાદ જોડવાથી 'જુહરે તામ' છે. અને જુહરે તામ'ની સળકત, 'જુહરે મુતલક'ની સળકતથી વિરુદ્ધ નથી. કારણ કે 'જુહરે મુતલક' તોડવા પર મુદ્દમ (અગ્રસ્થાને) છે અને તામ' એના કરતાં પાછળ છે.

આ તદ્દક્ષિ (સંશોધન) પર તેઓની તકરાર શબ્દોની તરફ અભિમુખ થઈ જાય છે. પરંતુ પ્રથમ સમૂહની નજર ઘણી ખુલ્લું છે. કારણ કે અરબ (થોડાં)ની મર્યાદા કરતાં નથી. અને જાણીતું જોઈએ કે આ અર્થઘટનમાં 'તદ્દમે પ્રમાણી' પણ જાહેર છે.

ફેંકમાં :

'ગુસ્તાન વ પૈવસ્તાન

તોડવું' અને જોડવું

ના મજહર (ઘોનક) હોવું જોઈએ. કારણકે વિલાયતનો મત'બો એ જ બંને મત'બાઓથી સંલગ્ન છે.

પહેલો મત'બો 'શૈર ઈલલાહ'થી સંલગ્ન છે અને બીજો મત'બો 'શૈર ફીલલાહ'થી (સંલગ્ન) છે. અને આ બંને શૈર ના મજમૂઆથી દરજ્જાઓના ઈજ્તેલાફ પ્રમાણે 'મત'બાએ વિલાયત' અને કમાલ સુધી પહોંચી જાય છે.^૧

બાંચ જક કદમ અગર હર દેહ કસ અસ્ત.

જો ગામમાં કોઈ હોય તો, મેં ખબર કરી દીધી છે.

પત્ર ૧૪૮

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ સાદિક કાબુલી (રહ.)

જેણે પહોંચવાનો ખવાલ કર્યો તે ન પહોંચ્યો અને જેણે પોતાને બે-હાસિલ ભર્યો તે વાસિલ છે.

● ૧ આ પત્રમાં આવતી ઈસ્તિલાહો (પારિભાષિક શબ્દો)ની સમજૂતી માટે 'મેથ્યારુસુલક' વાંચો

મશાઈખની સરતોને તેમજ તેઓની ઈચ્છાદોને વસાલા પર ખયાલ ન કરે. શેખના લાતીફાઓ મશાઈખના સ્વરૂપમાં જલ્દેર થાય છે. ધ્યાન શેખના તરફ રહેવું જોઈએ.

દુન્યવી કામોમાં ઘટાડો કરો, (એમાં) મશ્ગૂલ ન થાઓ. યાદે હકમાં કોશિશ કરતા રહો.

પત્ર ૧૪૯

● પ્રતિ : મુહલા મુહમ્મદ સાદિક કાબુલી (રહ.)

અસબાબ ખુદાએ પેદા કર્યા છે.

જો કોઈની નજર અસબાબના બનાવનાર (ખુદા)ની તરફ દોષ તો ખેલતર છે.

ખુદાને યાદ કરવું જોઈએ.

દુનિયા થોડા દિવસની છે.

પત્ર ૧૫૦

● પ્રતિ : ખવાબ મુહમ્મદ કાસિમ (રહ.)

દુનિયાના મામલાઓથી પરેશાન અને દુઃખી ન થાઓ.

આ દુનિયા નાશ પામનારી છે.

હક નઆલાની રજામ'દોમાં સમય વિતાવવો જોઈએ.

પત્ર ૧૫૧

● પ્રતિ : મીર મોમિન બદખી (રહ.)

નકશખ'દી ખુબુરો રહમતુલ્લાહે અલૈહિમ અજમર્દનના સિલસિલામાં 'યાદ દારત'થી મુરાદ હુમૂર બે ત્રૈમત છે. એટલે કે હજરત આતે તઆલાનો 'દવામે હુમૂર' 'શુબૂનાત' અને 'સિદ્દાત'ના પરદા વિના (હોય.)

પત્ર ૧૫૪

● પ્રતિ : શૈખ મુઝઝમિલ (રહ.)

જે બધા અને મુસીબત છે તે પોતાની ખવાહીશોમાં ફત્તાવાના કારણે છે. જે પોતે પોતાનાથી (પોતાની ખવાહીશોથી) મુક્ત થઈ ગયો તો જાણે (અલ્લાહ) સિવાય હરેક ચીજની પક્કમાંથી મુક્ત થઈ ગયો.

જેવી રીતે :

‘અઝઝુહ શુઝશતન’^૧

ફર્જ છે; તેવી રીતે :

‘હર મુહ રફતન’^૨

પણ સાચિય છે.

‘ફેર આફાફી’ દુરત્વમાં દુરત્વ છે;

‘ફેર અનફુસી’ નિકટમાં નિકટ છે.

આ મકામમાં પહોંચવા પહેલાં ‘ફિક’ કરવું મના છે.

પત્ર ૧૫૫

● પ્રતિ : શૈખ મુઝઝમિલ (રહ.)

حب الوطن من الإيمان

પોતાના વતનને ચાહવું’ ઈમાનનો એક ભાગ છે.^૩

● ૧ ‘ફેર આફાફી’

૨ ફેર અનફુસી

(બંને વિશે પત્ર નં. ૩૦માં ઉલ્લેખ આવી ગયો છે.)

૩ ઈન્સાનનું અસલ વતન આખિરત છે માટે દુનિયાના બહાર આખિરતને ચાહવું નહિએ.

આ ખબર સાચી છે. નેથી

فقد الى الله

અલ્લાહની તરફ રૂઝા (અભિમુખ) થાઓ.
માં કેશિય કરવી જોઈએ,

પત્ર ૧૫૬

શ્રી પ્રતિ : શૈખ મુઝઅમ્મિલ (રહ.)

પોતાની ઉંમર ફકીરોની સુહબતમાં વિતાવવી જોઈએ. અને
તેઓની સાથે મુહબ્બત રાખવી જોઈએ.

આમ્રાહી

નવાખ મુકર્રમ ખાન સાહેબથી બાદશાહ આલમગીર સાહેબે
પૂછ્યું :

‘તમારી ઉંમર કેટલી છે ?

તેમણે જવાબ આપ્યો :

‘ચાર વરસ !’

જે કે તેમની ઉંમર લગભગ એંસી વરસની હતી. બાદશાહે
એનું કારણ પૂછ્યું તો જવાબ આપ્યો :

‘હું મારા પીર હઝરત ખ્વાળ મુહમ્મદ માસૂમ રહમતુલ્લાહિ
અલૈહની પિદમત શરીફમાં ચાર વરસ હાજર રહ્યો છું એ જ
(મારી) (સાચી) ઉંમર છે બાકીની ઉંમર આખિરતમાં વગાહ છે.’

વળી આ શબ્દો પઢી સંભળાવ્યો :

ઉમ્મ હમા બુદ કે બા ચાર બસર રહત,

જે ઉંમર અલ્લાહવાળાઓની સુહબતમાં વિતી તે જ ખરી
ઉંમર છે,

■ ૧ ઓરંગઝેબ આલમગીર (રહ.)

બાકી હમા જે હાસિલી વ જે ખબરી બુદ.
તે સિવાયની હમર નિરચક અને મક્કલનામાં વિતેલી છે.

પત્ર ૧૫૭

● પ્રતિ : હકીમ અબ્દુલ વહ્દાખ (રહ.)

હકીમની સુકબતમાં બ્યારે હાજર થાય ત્યારે પોતે પોતાને ખાલી કરીને હાજર થયું જોઈએ, જેથી ભરપૂર થઈને પાછો આવે તેમજ પોતાની મુશ્કિલી બહાર કરવી જોઈએ, જેથી ખાસદાર થઈને આવે.

જેહદા વાતોને છોડી દેવી અને સારી વાતોમાં મશ્ગૂલ થયું ઈન્સાનના 'કુરુને ઈસ્લામ'ની અલામત છે.

પત્ર ૧૫૮

● પ્રતિ : શૈખ હમીદ બંગાલી (રહ.)

દમાલના મરતબાઓમાં ઈસ્તેઅદાદોના લખાયત પ્રમાણે લખાયત હોય છે. કેટલાકની પહોંચ 'તબ્દલીએ સિફાત' સુધી છે અને કેટલાકની 'તબ્દલીએ આત' સુધી.

પત્ર ૧૫૯

● પ્રતિ : શરફુદ્દીન હુસૈન બદખશી (રહ.)

જે શખ્સ મરવાથી પહેલાં ન મર્યો, મુશીબત તેના પર જ છે.^૧ અને એનો જ વિલાપ હોવો જોઈએ. આપના વાસિલના ઈન્તકાલથી સૌને રંજ થવો જોઈએ કારણકે ઔરના સખબ હતા.

- ૧ ઈસ્તેઅદાદ : સામર્ય, કામતા, પોતીથી સક્તિ
- ૨ અહીં 'ફના'ના મકામ તરફ દર્શાવે છે.

મારા અગ્રીમ! સદેકા, દુઆ અને ઇસ્તેગદાર પડ મુદાઓને મદદ કરવી જોઈએ. આ મોન જિન્દાઓના માટે સમગ્ર છે, રિક અને ફિકમાં મરગુલ રહેા. મોનનો બદોસો નથી.

પત્ર ૧૬૦

● પ્રતિ : યાર મુહમ્મદ (રહ.)

તરીકાના મશાઈખના ત્રણ સમૂહ છે :

૧ પહેલાં સમૂહની માન્યતા એ છે કે :

આલમ^૧ હક તઆલાની ઈજ્ઞથી^૨ કાયમ છે;

જે કંઈ એમાં ગુણો અને કમાલ છે તે સર્વ હક તઆલાની ઈજ્ઞથી છે;

અદલાહ તઆલાની ઝાત સાથે એને જુઝઈ^૩ કે ફુદ્લી^૪ રીતે કંઈ નિરૂપત નથી.

૨ બીજા સમૂહનો ખ્યાલ એવો છે કે :

આ આલમ અદલાહ તઆલાનું^૫ જિલ્લ^૬ છે;

આલમ ખારિજ^૭માં મોજૂદ છે પરંતુ જિલીયતની રીતે, નહિ કે અસલિયતની રીતે;

આલમનું^૫ વુજૂદ હકતઆલાના વુજૂદથી કાયમ છે.

૩ ત્રીજો સમૂહ 'વહદતે વુજૂદ'ને માનનારો છે :

તેમની માન્યતા એવી છે કે :

● ૧ આલમ : વિશ્વ, જગત, બ્રહ્માંડ, દુનિયા

૨ ઈજ્ઞ : નવી વાત પેદા કરવી, નવી ચીજ બનાવવી

૩ જુઝઈ : આંશિક, થોડા ભાગે

૪ ફુદ્લી : સંપૂર્ણ રીતે

૫ જિલ્લ : પ્રતિબિંબ, છાયા

૬ ખારિજ : આલમ, અલાયદ

પારિજમાં ફક્ત એક જ જાત મોજૂદ છે;

આસમનો પારિજમાં ઈંમી સુખૂત સિવાય હરગીઝ બીજો
કોઈ સુખૂત નથી.

□

પહેલાં સમૂહના લોકો અતમ^૧ અને અકમલ છે. તેમની
તહકીક કુરઆન અને હદીસ અનુસાર છે.

■

બીજા સમૂહના લોકો જોકે આસમને ખુદાથી અલગ કહે છે.
પરંતુ અસલની સાથે જિલ્લની મિલાલ પ્રમાણે સંબંધ દર્શાવે છે.
અસલ અને તેના જિલ્લના આ સંબંધને શરીઅત કબૂલ કરતી
નથી.

■

ત્રીજા તેની (ખુદાની) મજહર છે એવી માન્યતાના કારણે ત્રીજા
સમૂહના લોકો (ત્રીજાને) એન હક માને છે; ધૈર હક માનતા નથી.

પત્ર : ૧૬૧

● પ્રતિ : મુલ્લા સાલેહ બદખ્શી (રહ.)

સુલૂકની મંજિલો પાર કરવાનો મૂળ હેતુ ઈમાને હકીકા
હાસિલ કરવાનો છે; પરંતુ ઈમાને હકીકા 'ફનાઓ બદા' પછી
હાસિલ થાય છે; તે પહેલાં હાસિલ થતું નથી.

પત્ર : ૧૬૨

● પ્રતિ : ખવાબ મુહમ્મદ સિદીક (રહ.)

(આ પત્ર) રમઝાનુલ મુબારક મહિનાની ખૈરાત અને જરફાત
વિશે છે. એની વિગતો પત્ર-૪માં સવિસ્તાર આવી ગઈ છે.

● ૧ અતમ : કામિલ, પૂર્ણ, સંપૂર્ણ સાચી માન્યતા ધરાવનારા.

પત્ર ૧૬૩

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

ફક્ર અને ઈસ્લામ એક બીજના વિરોધી છે. ફક્રના રીત-રીવાજને પ્રમાણે વર્તન કરવામાં આવે તો ઈસ્લામનું અપમાન છે અને ઈસ્લામના હુકમો પ્રમાણે આચરણ કરવામાં આવે તો ફક્રના મૂળ જીએડવા સમાન છે.

જ્યાં સુધી શક્ય હોય ઈસ્લામના અલ્ટ્રામાને ચાલુ કરવા જોઈએ ખુદા એનો બદલો આપજો. મકસૂદ^૧ શરીઅનને ચાલુ કરવું છે.

પત્ર ૧૬૪

● પ્રતિ : હાકિમ બહાઉદ્દીન સરહિદી (રહ.)

અલ્લાહ તઆલાનો 'ફૂજો આમ' દરેક જૂરા અને બસા સાથે છે. કેટલાક એને કબૂલ કરે છે અને કેટલાક (એને) ફગૂલ કરતાં નથી. કબૂલ કરવું ન કરવું બશર^૨ તરફથી છે :

فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا

તો જે કોઈ ચાહે તે પોતાના પરવરદિગાર તરફ માર્ગગ્રહણ કરે.

બીજી જગ્યાએ ઈરશાદ છે :

‘અમે તેઓ પર જુદમ નથી કર્યો., બલકે ખુદ તેઓએ પોતાની બનો પર જુદમ કર્યો.’

■

સૂરજની ગરમી ધોળી અને કપડાં બંને ઉપર એક સરખી પડે છે. પરંતુ કપડાં એનાથી ઉબળા થાય છે, અને ધોળી

● ૧ મકસૂદ : ધ્યેય, લક્ષ્ય

૨ બશર : માનવ

એનાથી કાંઈ થઈ જઈ છે. આ તકારન કમૂલ કરવાનો અનં કમૂલ ન કરવાનો છે.

પત્ર ૧૬૫

● પ્રતિ : શૈવ ફરીફ (રહ.)

કુઝૂર અલ્લેહિસ્સલાતો વસ્સલામની પરિપૂર્ણ મુહમ્મતની નીસાની એ છે કે કુઝૂર (સલ.)ના દુસ્મનો જોડે પરિપૂર્ણ ખુશી રાખે.

વળી આપ (સલ.)ની શરીઅતના નિરોધીઓ સાથે અદાવત જાહેર કરવી જોઈએ. અને શરીઅતના તાબેદારો સાથે મુહમ્મત રાખવી જોઈએ કારણ કે દોસ્તનો દોસ્ત હંમેશા દોસ્ત હોય છે અને દોસ્તનો દુસ્મન હંમેશા દુસ્મન હોય છે.

પત્ર ૧૬૬

● પ્રતિ : મુહલા મુહમ્મદ અમીન (રહ.)

ફના થઈ જનારી ઉંમરને ફના થનારી સમજીને પોતાના વખતને 'યાદે હક' માં વાપરવું જોઈએ તેમ જ આવેશ અને શુસ્સાને છોડીને પોતાને મરણ પામેલાં સમજીને દિલની દુરુસ્તીમાં મસ્ખૂલ રહેવું જોઈએ. દિલની દુરુસ્તી પર આઠેખત ની દુરુસ્તીનો આધાર છે.

પત્ર ૧૬૭

● પ્રતિ : (શ્રી) હરે રામ

[આ પત્ર શ્રી હરે રામ નામના એક દિંદુને લખેલો છે.]

□

અમારો, તમારો અને તમામ જહાનનો ખુદા એક છે;

■ ૧ ખુશ : દુસ્મની, અદાવત

- તે બેચૂં^૧ અને બેચૂં^૨ છે;
 - તે મિસ્લ અને માનિન્દથી પર છે;
 - તે શિકલ અને મિસાલથી મુક્ત છે;^૩
 - પિતા અને સંતાન હોયું તેના હકમાં અશક્ય છે;
 - ઈતિહાસ^૪ અને કુલ્લ^૫નો આભાર પાગ તેની શાનમાં જુદી પાખત છે;
 - ગુમ કે જલેર હોવાનું અનુમાન તેની પાક જાતના હકમાં નહીં છે;
 - તે ઝમાની^૬ નથી કારણ કે તે ઝમાના^૭ને બનાવનારો છે;
 - તે મકાની^૮ નથી કારણ કે મકાન^૯ તેનું બનાવેલું છે;^{૧૦}
 - તેના વુજૂદનો કોઈ આરંભ નથી અને અમર-વનો કોઈ અંત નથી;
 - તમામ પ્રકારની બલાઈઓ અને કમાલ તેની જાતમાં સાબિત છે;
 - તમામ પ્રકારની ખૂરાઈઓથી અને પતનથી તે પાક છે.^{૧૧}
- એટલે
ઈબાદતને યોગ્ય અને જાંદગીને લાયક તે જ હક સુખદાનક વ તમાલા છે.

રામ, કૃષ્ણ...વગેરે જેઓ હિંદુઓના પૂજ્ય છે :

- ૧ બેચૂં : અનન્ય, અદ્વિતીય
- ૨ બેચૂં : બેમિસાલ, અનુપમ, અજોડ
- ૩ શિકલથી મુક્ત : નિરાકાર
- ૪ ઈતિહાસ : મેળ-મિલાપ, તાદાત્મ્ય, એકત્ય;
- ૫ કુલ્લ : એક ચોરસ ખીલ ચોરસમાં એવી રીતે મળી જરૂરે તમીક ન થઈ શકે, સાયુત્ય
- ૬ ઝમાની : સમયના બંધનથી જકડાયેલું,
- ૭ ઝમાનો : સમય, કાળ,
- ૮ મકાની : સ્થળના બંધનથી જકડાયેલું
- ૯ મકાન : સ્થળ, જગા
- ૧૦ એટલે કે ખુદાની જાત કાળ અને સ્થળના બંધનોથી મુક્ત છે.
- ૧૧ એટલે કે ખુદાની જાત નિરંજન-દોષ વિનાની છે.

- તેઓ ખુદાની અદના મજલુકાતમાંથી છે;
- તેઓ માતા-પિતાથી પેદા થયેલાં છે;
- રામ, દશરથનો પુત્ર, લક્ષ્મણનો ભાઈ અને સીતાનો પતિ છે,
- રામ જો પોતાની પત્નીની સંભાળ રાખી ન શક્યો નો ખીજઓની શી મદદ કરી શકે!!^૧

□

(તમારે) બુદ્ધિ અને દુરદેશીથી કામ લેવું જોઈએ. અને તેમના બતાવેલા માર્ગે ચાલવું ન જોઈએ.

રામ અને રહેમાનને એક સમજવું મોટી મૂખાઈની વાત છે. રામ અને કૃષ્ણના પેદા થવા પહેલાં પરવરદિગારને રામ અને કૃષ્ણ કોઈ કહેવું ન હતું. તેમના જન્મ પછી એવું તે શું થઈ ગયું કે રામ અને કૃષ્ણના નામોને ઉકેલ તઆલાની સાથે જોડવામાં આવે છે^૨ ! તેમ જ રામ અને કૃષ્ણની યાદને (તેમનું) સ્મરણ કરવાને અને તેમનો ભવ જપવાને) પરવરદિગારની યાદ સમજવામાં આવે છે !!!

□

હરગિઝ હરગિઝ એવું નથી.

અમારા લગભગ એક લાખ અને ચોવીસ હજાર પૈગમ્બરો અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામ થયાં છે.

એ તમામ પૈગમ્બરો (અલ.)એ :

- મજલુકને ખાલિકની ઈબાદત કરવાની પ્રેરણા અને પ્રેતસાહન આપ્યાં છે;
- ખુદા સિવાય ખીજ કોઈની ઈબાદત કરવાની મનાઈ કરી છે;
- તેઓ પોતે પોતાને બંદા અને હાથાર સમજતાં હતાં;
- તેઓ ખુદાની હેબત અને અઝમનથી ડરતાં તથા કંપતા હતા;

■

- ૧ રાવણ સીતાને હપાલી ગયો હતો તે તરફ દિશા દે છે.
- ૨ એટલે કે તેમને અસ્લાહના અવતાર માનવામાં આવે છે.

એનાથી વિરુદ્ધ

હિંદુઓના મા'બૂદા (અવતારો)એ :

- લોકોને પોતાની ઈલાહત (પૂજા) કરવા માટે પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન આપ્યાં.
- તેઓ પોતે પોતાને મા'બૂદ સમજતા રહ્યાં;
- તેઓ જોકે પરવરદિઆરને માનતા હતા પરંતુ પોતાની આત્મા તેનો હુલુલ અને ઈતિહાસ સાબિત કરતા હતાં;^૧
- એ જ કારણે તેમણે લોકોને પોતાની ઈલાહત તરફ ખેંચાયા; તેમ જ પોતાની આત્માને મા'બૂદ દેવેદાસી;
- મા'બૂદને કોઈ બીજીની મનાઈ નથી એવા વિચારે તેઓ (જરા પળ) ખંચકાટ વિના હરામ હામોમાં મશગુલ થયાં છે;^૨
- (તેઓ એવું પણ માનતા હતા કે પોતે સજ્જનદાર દેવાથી) પોતાની સજિટમાં મનમાની રીતે ફેરફાર કરી શકે છે!

તેઓ આ પ્રકારના ઘણાં બેફદા અને ગંદા વિચારો ધરાવતા હતા. એ લોકો પોતે પણ ગુમરાહ થયાં અને ખીજાઓને પણ ગુમરાહ કર્યાં.

○

એનાથી વિરુદ્ધ

પિંગાબરો (અલ.)એ :

- પોતે જે વાતોથી મજબૂતને મનાઈ કરી તેનાથી પોતાની આત્માને પણ સંપૂર્ણ રીતે અલિપ્ત રાખી;
- તેઓ પોતે પોતાને પણ ખીજા માનવોની જેમ માનવ જ દેવાનું કહેતા રહ્યા.

—

- ૧ એટલે કે પોતે માનવના રૂપમાં આલ્લાહનો અવતાર હોવાનું લોકોના મનમાં ઠસાવતા હતાં.

૨ હપ્તુ.....અરે અવતારોની લીલા, રંચ, રામ અને વિલાસ તરફ ઈશારો છે.

બે બી' તદ્દાવુતે રાહ અજ કુળસ્ત તા બે કુળ
જુઓ ! બંને સમુદના માર્ગે વચ્ચે કેટલો મોટો નકાવન છે;

પત્ર ૧૬૮

● પ્રતિ : ખ્યામ મુહમ્મદ કાસિમ (રહ.)

આ (નકશાઈ) તરીકાની બુલંદી સુન્નતની અનિવાર્યતા
તેમ જ મિદઅતોથી બચવાના કારણે છે. એ જ કારણે એ બુલુગો-
એ 'ઝિક્રે જહર'થી પરહેઝ કરમાવ્યો છે. અને 'ઝિક્રે કલ્બી'ની
તરફ રેહનુમાઈ કરમાની છે તેમ જ સિમાઅ^૩, રકસ^૪ અને
તવાજુદ^૫ વગેરે જે બાબતો આં હકીકત અસેદિસ્સલાતો
વસ્સલામ તથા ખુદ્કાએ રાશેદીન રિદવાનુલ્લાહે અસેદિમ
અજમઈનના જમાનામાં ન હતી તેનાથી મનાઈ કરી છે.

પત્ર ૧૬૯

● પ્રતિ : શૈખ અબ્દુસ્સમદ મુસ્તાનપૂરી (રહ.)

મુલકના આરંબ અને મધ્યમાં પીરના આવના વચ્ચે મતલુબ^૬ને
જોઈ શકતા નથી પરંતુ ઈન્તેહા (અંત)માં પીરના વસીલા વચ્ચે
'જમાલે જે દિગમ'થી મુશરફ થઈ જાય છે.

- ૧ ઝિક્રે જહર : મોટેથી જબાની ઝિક્ર કરવો, ઝિક્રે અકિર,
- ૨ ઝિક્રે કલ્બી : કલ્બ (હિલ)માં ઝિક્ર કરવો, ઝિક્રે ખફી
- ૩ સિમાઅ : જુઓ 'મેઅયાદુસ્સુદ્દા' (ગુજરાતી) પા. ૧૩૨ (૨૧૧)
- ૪ રકસ : નુત્ત, અલ્લાહની યાદમાં બેખૂદ થઈ જઈને નાચવા માંડવું
- ૫ તવાજુદ : બેખૂરી, મસ્તી, હાલ, વજહનું બહુવચન
- ૬ મતલુબ : તાદિબને જેની તલબ છે તે, ખુદા
- ૭ જમાલે-અદિબ : વચ્ચેમાં કોઈ પક્ષ પરદા વિનાનું દર્શન

પત્ર ૧૭૦

● પ્રતિ : શૈખ મૂર (રહ.)

જેવી રીતે ઈ-સાનને હક નઆપના અવામીદી તેમ જ નવાહી નું પાલન કરવા વગર છૂટકો નથી, તે જ પ્રમાણે અહીંના હકો અને તેમની સહાનુભૂતિ તથા સહાય વગર પણ છૂટકો નથી. તેમની સાથે સારી રીતે રહેવું-કરવું જોઈએ. અહિંમાત્રી તેમ જ સાપરવાહી કરવી ન જોઈએ.

પત્ર ૧૭૧

● પ્રતિ : મુક્તા તાહિર અહમદી (રહ.)

આપણે ફરીરો પર જે સાબિત છે તે એ છે કે :
 આપણે હમેશાં ઝલીલ, મોહતાજ, આગ્રિજ અને રડનાં રહીએ;
 આપણે થરીઅતની હોના પાળાં રહીએ;
 આપણે આપણા પાતિનને ખાલિસ રાખીએ;
 આપણે આપણા જાહિરને સલામત રાખીએ;
 આપણે આપણાં એમો જોતાં રહીએ;
 આપણે આપણા યુનાહો વધારે હોવાનું નિરીક્ષણ કરતાં રહીએ;
 આપણે 'અલામુલ ગુબ્બા'ના ઈન્તેકામથી કરતા રહીએ;
 આપણે આપણી નેત્રીઓને થોડી સમજાવે બહેને ધણી હોય;
 આપણે આપણી ખુરાઈઓને ધણી વધારે ખ્યાલ કરીએ,
 બહેને થોડી હોય;
 આપણે લોકોમાં શોહરતથી કરતાં રહીએ;

- ૧ અવામીદ : જે કામો કરવાના હુકમ આપેલો છે. હલાલ કામો કરવાના હુકમ.
- ૨ નવાહી : જે કામો કરવાની મનાઈ કરવામાં આવેલી છે તે હુકમો, હરામ કામોથી અવવાની તાકીદ.

આપણે દુનિયાનો માલ જમા કરવાથી બચતા રહીએ;
આપણે દુનિયાની મુહુબ્બતથી બચતા રહીએ;

કારણ કે—

હુમૂર અલૈહિસ્સલાતા વસ્સલામે કરમાયું છે કે:

‘દુનિયાની મુહુબ્બત તમામ ગુનાહોની જડ છે.’

આપણે દુનિયાદારોની મુહુબ્બતથી બચતા રહીએ;
આપણે દુનિયાદારોની મુહુબ્બતથી બચતા રહીએ.

પત્ર ૧૭૨

● પ્રતિ : શૈખ બદીઉદ્દીન (રહ.)

શરીઅતની એક સૂરત એટલે કે આદિર^૧ છે અને એક ઉપકૃત એટલે કે બાતિન^૨ છે. એની સૂરત તે છે જેને ‘હસમાએ આદિર’^૩ બયાન કરે છે એની ઉપકૃતથી સહીએ મુમતાઝ છે.

પત્ર ૧૭૩

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (રહ.)

હકીરત રસૂલે ખુદા સલ્વલ્લાહો અલૈહિ વસલ્લમ આટલી બધી ખુશદ શાનવાળા હોવા છતાં બશર હતો. તેમ જ હુદુસ^૪ અને ઈઝ્કાન^૫ના દાગથી દાગદાર હતો.

માનવ, માનવના સજ્જનદાર વિશે શું બાણી થકે !
મુમકિન,^૬ વાજિબ^૭ વિશે શું હાસિલ કરી થકે !

● ૧ આદિર : બાહ્ય સ્વરૂપ

૨ બાતિન : આંતરિક સ્વરૂપ

૩ હસમાએ આદિર : માત્ર આઠેરી હિલમ પરાવનાર આસિમે

૪ હુદુસ : નવું પેદા થવું, આ સિફત મખલૂકની છે

૫ ઈઝ્કાન : મુમકિન હોવું, આ સિફત પામી મખલૂકની છે

૬ મુમકિન : મખલૂક, બાંદો

૭ વાજિબ : આસિક, સજ્જનદાર, ખુદા

અને

હાદિસ, ૧ કહીમરને (પાનાની સમજમાં) કેવી રીતે આવરી શકે !

હમરન શૈ મ ફરીદુદ્દીન અનાર (રહ.) કરમાવે છે :

નમી બીની કે શાકે ચું પયમ્બર,

શું તું જોતો નથી કે હુન્નર (સલ.) જેવા પંચમગેના

સરદાર પામ,

નયાફત ઉ ફકેમુલ તુ રંજ કમ બર.

બહરીયતથી મુક્ત થઈ શક્યા નથી; તો પછી તું એવો

વિચાર શાને કરે છે ?!

પત્ર ૧૭૪

● પ્રતિ : ખવાજ અશરફ કાબુલી (રહ.)

હમરાને નકશગંદિયા રહમનુલ્લાહિ અંદકિમ અજમલન તે કુમર ચાહે છે: જે દુરંચ જેવું દેખાય અને એવું વસ્તુ ચાહે છે જે જુદાઈ જેવું દેખાય.

પત્ર ૧૭૫

● પ્રતિ : હાદિસ મહમૂદ (રહ.)

સાલિક મુન્નહી હોય કે મુન્નહી હોય પરંતુ અહવાલની નસબિનાતથી છુટકો નથી.

- ૧ હાદિસ : નથી ચીજ જે પહેલાં ન હોય; આ સિફત મખલુકની છે
- ૨ કહીમ : જે હમેશાંથી હોય; આ સિફત અલ્લાહની છે.
- ૩ કુર્બ : આર્થાત્, નસરીફા
- ૪ વસ્લ : મિલન
- ૫ તલવીનાત : ફેરફારો, પરિવર્તન, ક્રાંતિ, ઉથલપાથલ

પત્ર ૧૭૬

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ સિદ્દીક (રહ.)

હાયદાના કામેમાં મશગૂલ રહેવું અને વ્યથ વાતોથી અચૂં
હુસ્ને ઈસ્લામની નિશાની છે.

પત્ર ૧૭૭

● પ્રતિ : જમાલુદ્દીન હુસૈન બદખ્શી (રહ.)

પ્રથમ અહલે સુન્નત વલ્લ જમાઅતના અકીદા પ્રમાણે
(પોતાના) અકીદાઓને (ઠીક) કરવા જોઈએ,

ખીજુ (પોતાના) અમલ ફિક્ક (શરીઅત) પ્રમાણે (ઠીક)
કરવા જોઈએ,

ત્રીજુ મહાન સદીઓના તરીકા પ્રમાણે સુલક અખ્તવાર
કરવું જોઈએ.

પત્ર ૧૭૮

● પ્રતિ : મિરઝા મુઝફ્ફર (રહ.)

એહસાન સોના સાથે કરવું સારું છે પરંતુ પડોશીનો હક
વધારે છે.

પત્ર ૧૭૯

● પ્રતિ : મીર અબ્દુલ્લાહ (રહ.)

જુવાનીની હમરને ગનીમત સમજીને (તેને) સુખતાની
ઈતિબાઅમાં અને ખુદાની વાદમાં વિતાવવું જોઈએ. વળી આ
કિમતી સમય બેહદા વાતોમાં વાપરવો ન જોઈએ.

પત્ર ૧૮૦

● પ્રતિ : આયુષ કાશિમ (રહ.)

મારા અગ્રીમ ! મોલાના ખવાળ અમકંગી રહમતુલ્લાહિ અલ્લેહના અને ખવાળ અહરર રહમતુલ્લાહિ અલ્લેહના દરમ્યાન જે રંગ થયાં છે તેમના નામે તેહકીકના તૈર પર તમે જાણવા માંગ્યા છે, મને ખવાળ બાપા બિલાહ રહમતુલ્લાહિ અલ્લેહ પાસંથી જે રંગ જાણવા માંગુ છે તે એ છે કે (એમના દરમ્યાન) બે બુદ્ધિઓ છે :

એક હઝરત મોલાના ખવાળ અમકંગી રહમતુલ્લાહિ અલ્લેહના વાસિદે બુદ્ધિવાર એટલે કે હઝરત મોલાના દુરવેશ મુહમ્મદ રહમતુલ્લાહિ અલ્લેહ છે.

બીજા મોલાના મુહમ્મદ જાહિદ રહમતુલ્લાહિ અલ્લેહ છે જેઓ હઝરત મોલાના મુહમ્મદ દુરવેશના મામા છે.

પત્ર ૧૮૧

● પ્રતિ : મુહમ્મદ સાદિક (રહ.)

જેટલા પ્રમાણમાં કમાલ વધારે હશે, (એટલા પ્રમાણમાં) યજીન વધારે હશે, અને જેટલા પ્રમાણમાં યજીન વધારે હશે, કામિલ વધારે હશે.

પત્ર ૧૮૨

● પ્રતિ : મુલ્લા સાલેહ કોલાબી (રહ.)

(દિલમાં) ખતરાઓનું આવવું કમાલે ઈમાન છે.

આમાલી

મુત્તહીને ખતરાઓનું આવવું નુકસાન કરતાં છે પરંતુ મુત્તહીને ખતરાઓથી કંઈ નુકસાન પહોંચતું નથી. એટલા જ માટે સહાબાના ખતરાઓ કમાલે ઈમાનની દલીલ છે.

પત્ર ૧૮૩

● પ્રતિ : મુલ્લા મામૂમ ઠાપુદી (રહ.)

દુનિયા અને દુનિયામાં જે કંઈ છે તે એને લાયક નથી કે કિમતી હિમર ખર્ચ કરીને એને હાસિલ કરવામાં આવે.

જો મોતથી પહેલાં કંઈ કામ કરી લેવામાં આવે તો ખેડતર છે. નહિતર ખરાબમાં ખરાબ છે. જાનિની ચાલકને અગ્રીઝ સમજવું જોઈએ.

પત્ર ૧૮૪

● પ્રતિ : મુલીચકલાહ

હે અગ્રીઝ! કાલે દિવાનમાં જે પાન કામ આવશે તે સાહેબે શરીઅત અલેહિસ્સલાતો વસ્ત્રાલામ (દુમૂર સલ.)ની તાબેદારી છે. એટલે જે અહવાલ^૧, મવાજિદ^૨, ઉલૂમ^૩, મઆરિફ^૪, ઈશારાત^૫, અને રુમૂઝ^૬ આ તાબેદારીના અનુસાર હોય તે ખેડતર છે, અને નસીબદાર છે, નહિતર ખરાબી અને ઈસ્તદરાજ સિવાય કંઈ નથી.

અલ્લાહ તઆલા સુન્નતની અને ખુદાએ રાશીદીન રિફવાનુલ્લાહે અલૈદિમ અજમઈનની તાબેદારી નસીબ કરે. (આમીન !)

- ૧ અહવાલ : હાલ (મસ્તી) નું અહુવચન
- ૨ મવાજિદ : વજદ (મસ્તી, બિખૂરી) નું અહુવચન
- ૩ ઉલૂમ : ઈલ્મ (વિદ્યા) નું અહુવચન
- ૪ મઆરિફ : ઈદમે જાલિન, જોળખ
- ૫ ઈશારાત : ઈશારાઓ, સંકેતો
- ૬ રુમૂઝ : રઝ (રહસ્ય) નું અહુવચન

પત્ર ૧૮૫

● પ્રતિ : મન્સુર અરખ (૨૬.)

જે કંઈ તમારા પર અને અમારા પર લાજિમ છે તે એ છે કે દિલને 'મા સિવા હક'ની ગિરફતારીમાંથી સલામત રાખીએ.

પત્ર ૧૮૬

● પ્રતિ : અબ્દુરહમાન (૨૬.)

ફકીરની નજર

દરેક બિદઅત, બિદઅતે સંપન્ના છે.

બિદઅતે હસન^૧ મારી નજર કોઈ ચીજ નથી.

પત્ર ૧૮૭

● પ્રતિ : મુહમ્મદ અશરફ કાલુલી (૨૬.)

જે 'રાખતહ'^૧ તકલુક વિના છે તે પીરની અને મુરીદની મુનાસિબત કામિલ હોવાની નિશાની છે. એ કાયદો પહોંચાડવા અને કાયદો હાસિલ કરવાનો સમય છે.

'વુસુલ ઈલ્લાહ'^૨ના માટે 'રાખતહ' કરતાં વધારે અકરમ તરીકા કોઈ નથી. જોઈએ, કયા દોલતમંદને (અલ્લાહ તઆલા) આ સઆદતથી મુશરફ કરે છે.

ખ્યાળ અહરાર કુદેસ સિરુફ કરમાવે છે :

- ૧ મા સિવા હક : મૈરુલ્લાહ
- ૨ સૈયેઆ : ખશાખ, બદ
- ૩ હસન : સારી, નેક
- ૪ રાખતહ : જુઓ 'મિઅમારુસ્સુલુહ' પા. ૮૧ (૧૫૩)
- ૫ વુસુલ ઈલ્લાહ : સૈર ઈલ્લાહ. સમગ્રની માટે જુઓ 'મિઅમારુસ્સુલુહ' પા. ૧૪૭ (૨૩૬)

સાચાએ રેહબર બેહ અસ્ત અઝ ઝિકે હક
પીરનો સાચો ઝિકે હક કરતાં બેહનર છે.

પત્ર ૧૮૮

● પ્રતિ : મુહમ્મદ સિદીક બદખ્શી (રહ.)

‘મરતબાએ કલ્પ’માં કેટલાંક લતીફાઓનું છપું રહેવું, તે
લતીફાઓ પર જ મોકૂફ છે, જેમનો સમાવેશ કલ્પમાં છે. ન તે
લતીફાઓ પર (મોકૂફ) છે, જેમની તેહકીક કલ્પ સિવાય બીજી
જગ્યાએ થયેલી છે.

પત્ર ૧૮૯

● પ્રતિ : શરફુદ્દીન હુસેન બદખ્શી (રહ.)

હકીરોની યાદ હાપદો પઢોંચાડવા અને હાપદો હાસિલ કરવાનો
સબબ છે.

હે ફરજંદ ! કમીની^૧ દુનિયાની તરોનાઝગી પર લલચાવું ન
જોઈએ તેમ જ એની હાપદા વિહીન, શાનો શોકત પર મોહી
પડવું ન જોઈએ કારણ કે દુનિયાની કંઈ વિસાત નથી અને એનો
ઠાઈ ભરોઓ નથી.

બાતિની સબકને હકની નેઅમત સમજીને (એમાં) મશગુલ રહો.

પત્ર ૧૯૦

● પ્રતિ : ખીર મુહમ્મદ હુઅમાન (રહ.)

આદમની તમામ ઓલાદની સઆદત, ખલાસી,^૨ અને નબત

● ૧ કમીની : નીચ, દુષ્ટ

૨ ખલાસી : ફરહારો

પેતાના મોસાની યાદમાં છે. જ્યાં સુધી બની શકે, (પોતાના) બધાં સમયને મોસાની યાદમાં ખર્ચવું જોઈએ. અને એક પણ માટે પણ મદ્દલત કરવી ન જોઈએ.

જો પીરની સૂરત તકલ્લુફ^૧ વગર ઝિકના સમયે ઝાકિર થાય તો એને પણ કલ્પની તરફ લઈ જવું જોઈએ. પીર તે શખ્સ છે જેનાથી તું ખુદાએ પાકની તરફ પહોંચવાનો રસ્તો શીખે તેમ જ એ રસ્તામાં તું એનાથી મદદ અને સહાય હાંસિલ કરે.

પત્ર ૧૯૧

● પ્રતિ : ખાન ખાનાન

હું મેસાની સઆદત અને કામગીરી છૂટકારો હઝારાતે અંગિયા અલંહિમુસ્સલાતો વસ્સલામની તાબેદારી પર અવલંબે છે. હઝારો વરસ સુધી મુબ્લિદા અને ઉમ રિયાઝત કરવામાં આવે પરંતુ જો એ હુત્રુમ્વારોના મુવાફિક ન હોય, તો જવના બરાબર પણ એની કિમત નથી.

બયોરનું સંતુ, 'દેલ્લહ' જે નખશીખ મદ્દલત છે, તેના મુકાબલામાં તમામ રિયાઝતો તુરૂ છે,^૨ બલકે સુખતના ખિલાફ, તમામ રિયાઝતો મુગજબ સમાન છે.

પત્ર ૧૯૨

● પ્રતિ : શૈખ બરીહદીન (રહ.)

હું એવા મકામમાં પહોંચ્યો, જે હઝરત સિદ્દીકે અકબર

● ૧ તકલ્લુફ : બનાવટ, ઓપચારિકતા

૨ દેલ્લહ : મામકુશી

૩ એનું કારણ એ છે કે 'દેલ્લહ'માં સુન્નતની ક્ષતિખાત્ત છે.

રદ્ધિદ્વારો અન્હોના મકામથી ઉચ્ચતર છે. આ તરફથી જુઝઈ^૧ છે, કુલી^૨ નથી. અને જુઝઈ ફઝીલતથી કુલી ફઝીલત દાસિય નથી થતી, વળી આ મકામમાં સૈર થઈ છે કિયામ નહિ.

એ ઉપરાંત યુઝુર્ગેએ દરાવેલું છે કે જુઝઈવ્યાતમાંથી કોઈ જુઝઈમાં નખીના સિવાય કોઈ ખીખને નખી પર ફઝીલત સાબિત થઈ જાય, તો કંઈ ભય નથી, બસકે એવું થવું વાસ્તવિક છે. જેમકે શહીદાના વિશે એવી એવી ઝિયાદતીઓ (વિશેષતાઓ) વાકેઅ થયેલી છે, કે જે અમિયા અલેહિમુસ્સલાતો વસ્સલામમાં નથી પરંતુ કુલી ફઝીલત નખીના માટે (જ) છે. અલેહિસ્સલાતો વસ્સલામ.

એ સિદ્ધાંતથી જો નખીના સિવાય કૈરની સૈર આ જુઝઈ કમાલાતમાં વાકેઅ થઈ જાય, અને પોતે પોતાને આ ઉચ્ચતર મકામમાં માલુમ કરે, તો બઈઝ છે.

આમાલી

આ મઝમૂન સુલૂકના સમય દરમ્યાન સૈરની તરફથીના હાલાત વિશે હઝરત મુજદ્દિ અલ્ફેસાની રહમતુલ્લાહે અલેહેએ હઝરત ખવાબ બાકી બિસ્લાહ રહમતુલ્લાહે અલેહેની ખિદમતમાં લખ્યો હતો. એના પર હસ્તેફસાર અને એતેરાઝના તોર પર કોઈએ આપથી પૂછ-પરછ કરી, તો આપે એનો સવિસ્તર જવાબ આપ્યો છે. મેં હુકાશુ અને મંક્ષેપમાં જવાબ લખી દીધો છે.

બ્યારે આપને અલ્લાહ તઆલાએ ખદ્કની હિદાયતના અને રહતુમાઈના ઉચ્ચ મકામ, 'કમાલાતે નખુલ્લત' અને 'કફીકતે મુહમ્મદી' અને 'ઝાતો સિદ્દાત' થી આગાહ ફરમાવ્યા તો તે મકામની સૈર પણ અતા ફરમાવી, તો એમાં શી નવાઈ

● ૧ જુઝઈ : આંશિક, અથવા પ્રમાણમાં

૨ કુલી : સંપૂર્ણતઃ, પૂરેપૂરી

અને એ'તેરાઝની વાત છે. એ'તેરાઝ તો ત્યારે થઈ શકતું કે આપ ફરમાવતે કે મારો મકામ હઝરત સિદ્દીક રહિયલાહો અ-હોના મકામથી ઉચ્ચતર છે. બાપ તો એ મકામની ફેર ફરમાવે છે, ન કે પોતાનો મકામ.

દાખલા રૂપે કોઈ બાદશાહના મહેલ અને દરબારખંડમાં કોઈ ખાડૂવાળો (પટાવાળો) પહોંચી જાય, અને તે સર્વ વસ્તુઓ જુએ તો એ પટાવાળાના મહેલમાં જવા યા જોવાથી એ દહી નથી શકાતું કે તે પટાવાળાનો મરતબો પણ બાદશાહ જેવો થઈ ગયો છે! (એના વિશે ખુદ શેખ(રહ.)નો જવાબ પત્ર-૨૦૨માં જુઓ!)

પત્ર ૧૯૩

● પ્રતિ : શેખ ફરીદ (રહ.)

અકાઈદ અને અમલ અહીં સુન્નત વલ જમાઅતના ઉલ્મા પ્રમાણે (હોવા) જેઈએ કારણકે તે નખી અલૈહિસ્સલાતા વસ્સલામના ઉલૂમથી મહલુ દરવામાં આવેલાં છે.

હઝરત ખવાળ ઉગેદુલ્લાહ અહરાર રહમતુલ્લાહે અલૈહ ફરમાવ્યા કરતા હતા કે :

‘જો તમામ અહેવાલ અને મવાજ્જ આપણને આપી દેવામાં આવે પરંતુ હકીકતને અહીં સુન્નત વલ જમાઅતના અકાઈદની સાથે આભૂષિત કરવામાં ન આવે તો સિવાય ખરાબીના, કું કંઈ નથી જાણ્યો. જ્યાં સુધી જની શહે અહકામે શરીઅતના પાલનમાં પ્રયત્નશીલ રહેતું, એ હઝરો ઈબાદતથી બેહતર છે.’

હઝરત નખીએ ફરીમ અલૈહિસ્સલાતા વસ્સલામે અસ્હાબ (રહિ.)ને ઉદ્દેશીને ફરમાવ્યું કે :

‘તમે એવા જમાનામાં મોજૂદ છો કે જો અવામિર અને નવાહીમાંથી દસમાં ભાગને છોડી દો તો હલાક થઈ જાઓ,

પરંતુ તમારા પછી એવા લોકો આવશે, કે અવામિર અને નવાહીમાંથી કસમાં ભાગનું (પણ) પાલન કરશે, તો મુક્તિ મેળવશે.*

હવે આ વખત તેજ વખત છે. અને એ આદમી તેજ આદમી છે.*

પત્ર ૧૯૪

● પ્રતિ : સદ જહાંગ

દીનના અહકામોને ચાલુ કરવા માટે અને કુફરને મિટાવવા માટે કેસિથ કરો, ખુદા બદલો આપશે.

‘આલિમે હક્કાની’ ને પસંદ કરવામાં ઉતાવળ કરો, કારણ કે ભલાઈ અને ખૂરાઈ બંને (એ) આલિમના વુજૂદ સાથે સંબંધિત છે. જો (એ) આલિમ, આલિમે હક્કાની (અલ્લાહનો વલી) છે તો ખલ્લમાં ખેર પેદા થશે નહિતર એનાથી ખિસાર.

પત્ર ૧૯૫

● પ્રતિ : સદ જહાંગ

જો બાદશાહ, રઈસો અને વઝીરો દીનને ફેલાવવામાં અને સુન્નતે નબવી (સલ.) ને ચાલુ કરવામાં કેસિથ ન કરે તો આમ લોકો શું કરશે ?

આંચે અગ્નિ મન ગુમ શુદ્ધ ગર અગ્નિ સુલેમાન ગુમ શુદ્ધ જે મારાથી ગુમ થયું છે તે જો સુલેમાનથી ગુમ થતે

હમ સુલેમાન, હમ પરી, હમ અહરમન બ મિરીસ્તે તો સુલેમાન પણ, પરી પણ, દાનવ પણ, હરેક રુદન કરતે.

* ૧ આજનો જમાનો હંજરત મુબરીદ અહફ્સાની (રક.)ના જમાનો મેવં પણ ચારસો વર્ષ પછીનો જમાનો છે !

પત્ર ૧૯૬

● પ્રતિ : મન્સુર અરખ (રહ.)

આ રસ્તા,^૧ જેને પાર કરવા માટે આપણે પ્રયત્નશીલ છીએ, સાત કદમ છે. બે (કદમ) આસમે ખડકના છે અને પાંચ (કદમ) આસમે અમ્રના છે.

કેટલાકે જે બે કદમ કહ્યું છે તેનાથી તંઓનો હેતુ ઈખ્તસાર (કુટાણ) છે. એક (કદમ) આસમે ખડક અને બીજો (કદમ) આસમે અમ્ર.

સાલિક આ સાત કદમોમાંથી હરેક કદમ પર પોતાથી દૂર અને હકથી દરીબ થતો જાય છે. એના પછી ફના અને બકાથી મુશરફ થાય છે.^૨

પત્ર ૧૯૭

● પ્રતિ : મહમૂદ (રહ.)

સઆદતમંદ (આગવશાળી) છે તે શખ્સ જેનું દિલ દુનિયાથી કંડું થઈ ગયું અને હક તઆલાની મુહબ્બતની ગરમીથી ગરમ થઈ ગયું.

દુનિયાની મુહબ્બત તમામ ગુનાહોની જડ છે અને એને તક કરતું તમામ ઈબાદતોનો સરદાર છે.

પત્ર ૧૯૮

● પ્રતિ : ખાન ખાનાન

દુનિયાદારો સાથે ફકીરોને મુહબ્બત હોવું મુશ્કેલ છે; કારણ કે :

● ૧ રાહે સુલક

૨ એની સમજૂતી પત્ર નં. ૧૧૫માં પણ આવી ગઈ છે. (પા. ૨૦૩)

જો ફકીરો પોતાની શુભ ભાવનાથી કોઈ દુનિયાદારને શિકારીય રૂપે અથવા નસીહત રૂપે કંઈ લખે છે, તો દુનિયાદાર પોતાની બદશુમાનીથી ફકીરોને લોભી અને હાજતમંદ ખ્યાલ કરીને નુક-સાનમાં પડે છે.

જો ઈસ્તેમના (બેપરવાઈ) અને લાપરવાઈ, જો ફકીરોના માટે જરૂરી છે, તેનાથી પેશ આવે છે તો (દુનિયાદાર) એને અવિવેક અને તકબ્બુર સમજે છે.

પત્ર ૧૯૯

● પ્રતિ : મુદલા મુહમ્મદ અમીન દાખુલી (રહ.)

તમારી તરફી અને દદ પેદા કરવાના માટે મોલાના મુહમ્મદ સિદ્દીકને મોકલવામાં આવ્યા છે, જેથી તમને ઝિક્રે હકમાં મસ્તૂલ કરે.

પત્ર ૨૦૦

● પ્રતિ : મુદલા શકીબી અસ્ફહાની (રહ.)

કેટલાક લોકો રેહબર (પીર) તરફ મતલૂબ (ખુદા) મુધી પહોંચ્યા છે. તેઓમાંથી જે 'ઈજતબા'¹ અને 'સિફતે મુરાદ'²માંથી હિસ્સો ધરાવે છે, તેઓ હામિયાળ થયા અને હક તઆલાએ તેઓની દસ્તગીરી (મદદ) કરી અને જે લોકો 'સિફતે મુરાદિયત' અને 'ઈજતબા'માં હિસ્સો ધરાવતા ન હતા, તેઓ મતલૂબ મુધી પહોંચ્યા નહિ. અને નક્સ (તથા) સૈતાને તેઓને ઘોઠો આપ્યો.

પત્ર ૨૦૧

● પ્રતિ : કાચક બેગ હિસારી

હાજરત અલી કરમલ્લાહો વજહુએ હરમાયુ' છે કે :

- ૧ ઈજતબા : કશિરો રખ, ઈરા-આકબ'લ.
- ૨ મુરાદ : જેને ખુદા ખુદ આપે

‘તમામ ઉત્તમ “પરિસ્થિતિ”ના “બે”માં છે; બાકી એ
“બે” અશરના (પણ) નક્કા (ગિંદી)માં છે.’

પત્ર ૨૦૨

● પ્રતિ : મિઝા ફત્તુલ્લાહ ખાન (રહ.)

જે શખ્સ પોતાને હઝરત સિદ્દીકે અકથર રદિયલાહો અન્હો
કરતાં બેહતર સમજે, તેનો હાથ બે અમથી ખાલી નથી; યા તો
ઝિન્દીકે છે, યા જાહિલ છે.

જે શખ્સો હઝરત અલી કર્મલાહો વજહુને હઝરત સિદ્દીકે
રદિયલાહો અન્હોથી અફઝલ સમજે, તે સમૂહ (પણ) અહલે
સુન્નત વલ જમાઅતમાંથી નીકળી જાય છે, તો પછી તે શખ્સનો
શું હાલ થાય જે પોતે પોતાને (હઝરત સિદ્દીકે રદિના કરતાં)
અફઝલ સમજે!

(અલાહવાળાઓના) સમૂહમાં એ વાત નહીં છે કે, જે કોઈ
સાલિક પોતે પોતાને ખખીસ ફૂતરા કરતાં (પણ) બેહતર સમજે,
તો તે આ ધુમ્મુર્વારોના કમાલાતથી મેહરમ છે.

પત્ર ૨૦૩

● પ્રતિ : મુદ્દા હુસૈની (રહ.)

હદીસ શરીફમાં આન્યું છે કે :

‘કેટલાક ફરિસ્તાઓ એવા છે, જેઓ ઝિક્ર કરનારાઓને
શોધતા ફરે છે. જો કોઈ જમાઅતે ઝિક્ર કરનારાઓ મળી
જાય છે, તો તેઓ ખીમ ફરિસ્તાઓને ઝિક્ર સાંભળવા
માટે પોકાર કરે છે, અને ઝિક્ર સાંભળ્યા પછી જનાબે
બારી (ખુદાની જનાબમાં) હાજર થાય છે.’

● ૧ ઝિન્દીક : મક્રિર, મુશરિક

આ હદીસનો વિષય લાંબો છે. એનો ખૂલાસો (ચાર) એ છે કે ખુદા ઝિક્ર કરનારાઓને અને જેઓ રસ્તે ચાલતાં (એમની મજલિસમાં) જોવા રહી જાય છે તેઓને પાંચ વખતી દે છે. અલ્લાહ તઆલા ઓલિયા અલ્લાહના દોસ્તોને બદાયખત (કમનસીબ) નથી કરતા.

પત્ર ૨૦૪

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન બદખશી (રહ.)

જનાબ મીર મુહમ્મદ નુઅમાન ! એહલે ખુસરાન^૧ની પરેશાન વાતોથી દુઃખી થશો નહિ !

قُلْ كُلُّ قَوْمٍ لِّدِينِهِمْ

દરેક પોતાની રીત પ્રમાણે દામ કરે છે.

□

‘દરોઅજો’^૨ કદાપી ‘કુરોઅ’^૩ મેળવી શકતો નથી.

પત્ર ૨૦૫

● પ્રતિ : મુહમ્મદ અશરફ કાબુલી (રહ.)

અલ્લાહ તઆલા પોતાના રસૂલે પાક અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામની સુખતની પૈરવી નસીબ કરે; કારણ કે અસલી મકસૂદ^૪ અને સિદીકીન^૫ ની દિલી આરઝૂ એ જ છે.

- ૧ એહલે ખુસરાન : આખિરતમાં નુક્સાન પામનારા બહદીન અને બેદીન લોકો. સૂરએ ‘વલઅસ’માં એનો ઉલ્લેખ છે.
- ૨ દરોઅ જો : જુહુ જાલનાર, અસત્થવાદી
- ૩ કુરોઅ : રોશની, હિદાયત
- ૪ અસલી મકસૂદ : મુજ હેદય,
- ૫ સિદીકીન : અલ્લાહવાળાઓ

પત્ર ૨૦૬

● પ્રતિ : મુસ્લા અબ્દુલમક્રૂર સમરકંદી (રહ.)

આત્મને રૂઢ દિવાર અને સ્વાદિષ્ટ ભોજન આરોગ્યના માટે તેમ જ ઉચ્છેદ અને અવગણ કષ્ટમાં પહોંચવાના માટે દુનિયામાં નથી. સાચા: અને મોજ મોખ નથી ખેલકૂદના માટે પૈદા નથી કર્યા.

પણકે દંન્સાનને પૈદા કરવાનો જેનું એની જિંસત, ઈન્કેસાર, દંન્જ, (અને) મે.હનાજી છે; કે જે માંડવીની હકીકત છે.

પરંતુ દંન્કેસાર, જિંસત... રંગેર શરીરતના તામે હોવા નેઈએ. ન કે ઈર મજહબોના મુખદિદા અને રિયાજોના (જેવા), કે જે મકબૂલ નથી.

પત્ર ૨૦૭

● પ્રતિ : મિર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ (રહ.)

શારીરિક નજદીકી એટલે કે મટે^૧ કામિલની મુહબત બારે પ્રભાવ ધરાવે છે. એટલા જ માટે અડાયા (રદિ.)ના મરતયાને કાઈ નથી પહોંચી શકતો.

પત્ર ૨૦૮

● પ્રતિ : ત્રિયાં મુહમ્મદ સાદિક (રહ.)

સાલિક ક્યારેક પોતાને અંખિયા અલ્લેહિમુસ્સલામના મકામમાં જુએ છે. એનું કારણ એ છે કે અંખિયા અલ્લેહિમુસ્સલામનો મબ્દઅ^૨ અસ્માઓ સિફાત છે. અને એમની (અંખિયા અલ.ની) નરકકી ઘણી ઉચ્ચતર છે. એમના તરકકીના મકામ સુધી સાલિક નથી પહોંચી શકતો.

● ૧ મબ્દઅ : પ્રાચલ્ય સ્થાન, બહોર મવાની જગ્યા, શરઆત

(સાલિક પાતાના) એ જ નિમ્ન (મકામને) ઇન્તેઝા (કિન્ચામ મકામ) સમજે છે અને એનું માને છે કે તેને ઉત્તરાને આગિયા અલ્લેહિમુસ્સલામ સુધી તરકકી થઈ ગઈ! વળી વર્ષાને જે તરકકી થાય છે તે મીઠાના તૌર પર ગાય છે પરંતુ તે એને અસલ સમજી બેસે છે. નાઉતર ઉપાકતમાં ઉત્તરાને આગિયા અલ્લેહિમુસ્સલામનો તરકકીનો મકામ એનાથી ઘણો ઉચ્ચતર છે.

બ્યારે કોઈ વલી સલામા (રદિ.)ની વિસાયાતને પાખુ ઉપાકતમાં હાસિલ કરી નથી શકતા તો ઉત્તરાને આગિયા અલ્લેહિમુસ્સલામનો વસ્સલામના મકામને કેરી રીતે હાસિલ કરી શકે છે! હાં, ખુદાના ઈશ્ક અને મુહબ્બતની વિપુલતામાં ઉભનિ થાય છે, અને એ ઈશ્ક હક ખુલ્લી પર પહોંચી જાય છે પરંતુ નુકસમાં તે જ કપનું કપ અને પાણીનું પાણી રહી જાય છે.

પત્ર ૨૦૯

● પ્રાંત : મુહમ્મદ નુઅમાન બદખ્શી (રહ.)

હકીકતે ઇન્સાન તઅય્યુને^૧ અસ્માએ ઈલાહી^૨ છે. અને તઅય્યુને ઇન્સાની, ઇમ્કાની છે તેમ જ તઅય્યુને અસ્માએ ઈલાહીનું જિલ્લ છે. અને તે ઈસ્મે ઈલાહી આ ઇન્સાનનો રજા છે. અને ઇન્સાનના વુજૂદ અને તવાબેએ વુજૂદના ફેઝોનો મખ્તા^૩ છે.

□

મોટાભાગના ઔલિયા અસ્માના જિલ્લથી મુશર્ફ છે. ઘણા ઔલા ઔલિયા એવા છે જેઓ જિલ્લથી તરકકી કરીને અસ્મા સુધી પહોંચ્યા છે. અને એ જ તરકકીના લિલાઝથી ઔલિયા પર ઔલિયાને ફઝીલત છે.

□

● ૧ તઅય્યુન : વુજૂદ, અસ્તિત્વ

૨ અસ્માએ ઈલ્હી : અલ્લાહ તઆલાના મુખારક નામો

૩ મખ્તા : મામદય રથાન, શરઆત ધવાની જગા

કુતૂર નખીન કરીમ અલ્લહિસ્સલાતો વતસલીમ તમામ આલમે ખાલ્ક અને આલમે અખ્રથી મુરકબ^૧ છે. કુતૂર (સલ.)ના આલમે ખાલ્કની પરવરિશ કરનાર શાનુલ અલીમ છે. અને આલમે અખ્રની તરબીયત કરનાર હકીકતો ઈસ્મ છે. 'શાનુલ અલીમ'થી મુરાદ હકીકતો મુહમ્મદી (સલ.) છે અને હકીકતે અહમદી અર્થ અને ઈશારો છે.

હઝરત આદમ અલ્લહિસ્સલાતો વરસલામના પુનૂદથી પહેલાં કુતૂર (સલ.)ની નખુન્વત, હકીકતો અહમદીની હેસિયતમાં હતી; જેનો સંબંધ આલમે અખ્ર સાથે છે. અને હઝરત ઈસા અલ્લહિસ્સલાતો વરસલામ આલમે અખ્રથી વધારે સંબંધ ધરાવે છે, એટલા જ માટે કુતૂર (સલ.)ની તશરીફ આવરી (આગમન)ની ખુશખબરી ઈસ્મ 'અહમદ' (સલ.) સાથે આપી છે.^૨

આ જહાંનમાં કુતૂર (સલ.)ની ઉન્સુરી પૈદાઈશ^૩ને કુતૂર (સલ.)ની મલકી પૈદાઈશ^૪ પર માલિખ કરી છે કે જેથી જેમાં બચરીયત વધારે ગાલીબ છે, તે મખ્લુકાત (પણ) બચરી મુનાસિબતના કારણે કુતૂર (સલ.)થી વધારે ફાયદો હાસિલ કરી શકે. એટલા જ માટે અસ્લાહ તઆલાએ કુતૂર (સલ.)ને પોતાની સિદ્દાતે બચરીને જાહેર કરવાની તાકીદ કરાવી છે :

- ૧ મુરકબ : અનેક વસ્તુઓના મિશ્રણથી બનેલ
- ૨ કુરઆન શરીફની 'સુરએ સફ્ફ'ના પહેલા રૂકૂઅની આવૃત :
'ખુશખબરી મુખ્લાવતા (હઝરત ઈસા અલ.) એ વાતની કે માથા પછી એક રસૂલ આવી રહ્યા છે જેમનું નામ અહમદ છે.'
ના અનુસંધાનમાં હઝરતે આ હલ્લેખ કર્યો છે.
- ૩ ઉન્સુરી પૈદાઈશ : ભૌતિક જન્મ, સદેહે જન્મ
- ૪ મલકી પૈદાઈશ : દિન્ય જન્મ, ભૌતિક શરીર વિનાનો જન્મ

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ

(હે મુહમ્મદ (સલ.)!) તમે કહો કે હું પણ તમારા જેવો જ એક માણસ છું (પણ) મારી પાસે વહી આવે છે.

□

વુજૂદે ઉન્સુરીથી રહેલત કરમાવ્યા બાદ (વફાત પછી) કુઝૂર (સલ.)ની સિફાતે બશરી કરતાં સિફાતે મલકી ગાલિબ થઈ ગઈ અને મુનાસિબતે બશરી કમ થઈ ગઈ. તથા દાવતની નૂરાનિયતમાં તફાવત પડી ગયો. એટલા જ માટે કેટલાક અરુહાએ કિરામ (રદિ.) કરમાવે છે કે :

‘અમે કુઝૂર (સલ.)ને દરનાવવાથી ફારિમ (પણ) ધવા ન હતો કે અમે પોતાના દિલોમાં તફાવત જોયો.’

□

હેવે કુઝૂર (સલ.)ના આલમે અમના સતીફાઓએ આલમે ખલકને પોતાના રંગમાં રંગી દીધાં છે અને હકીકતે મુહમ્મદી (સલ.) હકીકતે અહમદી (સલ.) સાથે સંયુક્ત થઈ ગઈ છે.

અહીં હકીકતે મુહમ્મદી (સલ.), હકીકતે અહમદી (સલ.), આલમે ખલક અને આલમે અમથી મુરાદ ‘તઅચ્યુને ઈઝકાની’ છે; ન કે ‘તઅચ્યુને વુજૂખી.’ ‘તઅચ્યુને ઈઝકાની’ ‘તઅચ્યુને વુજૂખી’નું જિલ્લ છે.

આમાદી

‘તઅચ્યુને વુજૂખી’થી મુરાદ હઝરત હક તઆસાના અરમાઓ સિફાત છે અને ‘તઅઅચ્યુને ઈઝકાની’થી મુરાદ આલમે ખલક તેમ જ અદલાહના અરમાઓ સિફાતનું જિલ્લ છે.

□

કુઝૂર (સલ.)ની જાત પર ‘ખલક’ શબ્દ વારિદ થઈ ચૂક્યો છે, જ્યારે ખુદાની જાત અને અરમા અને સિફાત ‘ખલક’ શબ્દથી પાક તેમ જ હરેક ખરાખીથી મુક્ત અને પર છે. એ

કારણે હકીકતે મુહમ્મદી (સલ.) અને હકીકતે અહમદી (સલ.) સંલગ્ન હોયું શક્ય છે, પરંતુ અસ્લાહની જાત અને સિદ્ધાન્ત જોઈ (હુઝૂર (સલ.)ની) સંલગ્નતા અસંભવિત અને અશક્ય છે. કારણ કે કદીમ^૧ અને હાદીસ^૨ બેમાં નથી થઈ શકતાં.

હકીકતે મુહમ્મદી (સલ.)થી મુરાદ (હુઝૂર (સલ.)ના) મુગારક શરીરના કમાલાત છે તેમ જ હકીકતે અહમદી (સલ.)થી મુરાદ હુઝૂર (સલ.)ની મુગારક રહ છે.

મુશ્વતા :

‘આગાહી’ અહીં પૂરી થઈ. હવે ફરી હઝરત ઈમામે રબ્બાની રહ.નો હલામ શરૂ થાય છે.

ન્યારે હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામ (આસમાનથી) નીચે જીતરશે, તો હુઝૂર અલૈહિસ્સલામો વસ્સલામના દીનની પૈરથી કરશે. અને દીને મુહમ્મદી (સલ.)ને જળ આપશે.

આગળ થઈ ગયેલી શરીઅતોનો પણ એ જ હોલ હતો; કે પેગમ્બરે ઉલૂલ અઝમના અવસાન પછી લગભગ હઝાર વરસ સુધી અંબિયાએ ફિરામ અને મહાન રસૂલો મળવિસ (અવતિર્ણ) થતાં હતાં; જેઓ પેલા પેગમ્બરે ઉલૂલ અઝમની શરીઅતને તકવીયત (જળ) આપતાં હતાં. અને તેમના કહેમાને છુલંદ કરતાં હતાં. અને ન્યારે ઉલૂલ અઝમ પેગમ્બરોનો દોર પૂરો થઈ જતો હતો ત્યારે ખીજ પેગમ્બરે ઉલૂલ અઝમ અવનિર્ણુ^૩ થતા હતા. અને પોતાની નવી શરીઅત બહોર કરતા હતા.

- ૧ કદીમ : જે હંમેશાથી છે, અનાદિ, સનાતન, અદલે કે અસ્લાહ
- ૨ હાદીસ : નવી આજ, જે પહેલાંથી ન હોય એવી આજ, અદલે કે અસ્લાહ

હુઝૂર નખીએ કરીમ અલૈહિસ્સલામના વસ્સલામ અંતિમ રસૂલ છે, આપ (સલ.)ની શરીઅત રહ થવાથી તથા ફેરફાર થવાથી મેહરૂઝ (સુરક્ષિત) છે, એટલે હુઝૂર (સલ.)ની ઉમ્મતના ઉલ્લમાને અબિયા અલૈહિમુસ્સલામના સ્થાને નક્કી કરીને શરીઅતની તાઈદ અને તકવીયતનું કામ તેઓને સોંપવામાં આવ્યું છે. બલકે એક ઉલ્લમ અઝમ પૈગમ્બર, હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામને હુઝૂર (સલ.)ના તાબેદાર બનાવીને હુઝૂર (સલ.)ની શરીઅતને તરફી અતા કરાવી છે.

□

અને એ પણ માલૂમ થાય કે હુઝૂર (સલ.)નાં રેહલત^૧ કરમાવ્યાના હઝાર વરસ પછી જે ઔલિયા યશે, ભલે થોડાં હશે, પરંતુ અકમલ હશે, કે નેથી શરીયતની ઈતેબાઅ અને તકવીયત સંપૂર્ણ રીતે કરે.

આ અલ્લેસાની^૨ના ઔલિયાના કમાલાત અરુહાએ કિરામ રિફવાનુલ્લાહે અલૈહિમ અજમઈનના નેવા હશે. જે કે હઝરાતે અબિયા અલૈહિમુસ્સલામના વસ્સલામના બાદ પુઝુર્ગી અને ફઝીલત હઝરાતે સહાબાએ કિરામ (રદિ.)ના માટે છે, પરંતુ એ મુનાસિબ નથી કે 'કમાલે મુશાબેહત'થી એકને ખીબ પર ફઝીલત આપી શકે.

હુઝૂર (સલ.)એ ઈશ્લાહ કરમાવ્યો છે :

‘હું નથી જાણતો કે અવ્વલ ઝમાનાના લોકો સારા હશે કે આખિર ઝમાનાના.’

□

આગાહી

સહાબા (રદિ.), અને તાબેઈન (રદિ.)અને તબ્દે તાબેઈન (રહ.)ની પુઝુર્ગી હુઝૂર (સલ.)એ કરમાવી હીધી છે. પરંતુ એમના

● ૧ રેહલત : ક્રિતિકાલ, અવસાન, વફાત

૨ અલ્લે સની : ખીબ હન્નર વપ એટલે કે હિ.સ. ૧૦૦૦થી હિ. સ. ૨૦૦૦નો સમયગાળો

પછીના કોઈ ઈમામે તરીકનને ખીજા કોઈ ઈમામ પર યા ખીજા ઔસિયાએ મુતકદેમિન પર યા મુનાબેરીન પર તદ્દમ (અહના) અને અને તાખ્ખુર (ઉતરતા) કરવું, આ'લા કે અહના બનાવવું, ઈ-સાફ અને અહલથી દૂર છે.

ખુદાના ઈસ્મામાં ન જાણે કોણ અફઝલ છે અને કોણ કમનર છે. પછી આપણે ખુદાના ધરનો ફે'સલો કરનારા કોણ ? ને કોઈ ફે'સલો કરે પણ તો જુદાણા સિવાય શું કહી શકાશે ?

હાં, હઝરત મેહદી (રદિ.) આખિરી ઝમાનામાં આવશે અને તેઓ અકીદાની રૂએ ઔસિયા કરતાં અફઝલ છે. પરંતુ અફઝામ (રદિ.)નો ઝમાનો તમામ રીતે બેહતર છે; કે તેના વિશે વાતો કરવી પણ વ્યથ છે.

સુન્નત :

આગાહી બહો પૂરી થઈ. હવે ફરી હઝરત ઈમામે રઝ્યાની (રહ.)નો કલામ શરૂ થાય છે.

કાબાએ રઝ્યાનીની હકીકત, હકીકતે મુહમ્મદી (સલ.)ની મરજૂદ^૧ છે.

કાબાએ રઝ્યાનીની હકીકત બઅનેહી (આબેહૂમ) હકીકતે અહમદી (સલ.) છે કારણ કે હકીકતે મુહમ્મદી (સલ.); હકીકતે અહમદી (સલ.)નું જિંદલ છે.

કાબાતુલ્લાહ કેટલાક ઔસિયા અસ્લાહના (તવાફ) માટે આવે છે, અને બરકાત હાસિલ કરે છે, એ કોઈ નવાઈની વાત નથી.

● ૧ મરજૂદ : જેને સિજદો કરવામાં આવે

આવાલી

ખાનાએ કા'ખામાં તજલીયે ખાતનો ઝુઠર છે. બ્યારે કલ્પે ઉન્સાનમાં ઝાતે હકનો ઝુઠર છે.

અવન :

‘આવાલી’ અહીં પૂરી થાય છે. અને હવે ફરી હઝરત ઈમામે રુખાની (રહ.)નો કસામ શરૂ થાય છે.

હઝરાતે અંબિયાએ ઉલૂલ અઝમ અલૈહિસ્સલામની ફતીલન મેં ને એકની ખીબા પર આપી છે, તે કશની રૂએ આપી છે. અને એમના અફઝલ અને કમતર હોવા વિશે કોઈ ચરઈ દલીલ નથી, એટલા માટે ઈસ્તેઝહાર કરું છું.

પીરી મુરીદાની દુકાન ખોલવી હેતુ નથી. બસકે રજાએ હક મકસૂદ છે. પીરને બેઈએ કે મુરીદાની નિજાહમાં હરેક વખતે હળતા-મળતા રહીને (પોતાને) બેવકાર (અસાવકીન) ન બનાવે.

પત્ર ૨૧૦

● ખતિ : મુલ્લા રાકીબી અરફહાની (રહ.)

‘નફહાત’માં ‘ઈબ્નુસ્સહીનહ’ કહેસ સિરુદ્દના મુરીદ વિશે વધુવેલું છે કે :

એક દિવસે દબ્લહા નદી પર ગુસલના માટે પાણીમાં દૂગટ્ટી લગાવી. આપે માયું પાણીમાંથી બહાર કાઢ્યું તો મિસરમાં નાઈલ નદીમાં નીકળ્યું. મિસરમાં આપે શાદી કરી. તે ઔરતથી (મિસરમાં) ઠોકરા પેદા થયા. આપે સાત વરસ સુધી મિસરમાં નિવાસ કર્યો.

● ૧ નફહાત : હ. મી. અ. રહમાન વ્હમી (રહ.)ની મસહૂર કિતાબ ‘નફહાતુલ હન્સ’ વરફ હશાફે છે. એમાં સત્રસત્ર ૧૨૫ ઓલિયાએ કિરામ (રહ.)ના હાલાત લખેલાં છે.

હરી એક દિવસે ગુસલના માટે નાઈલ નદીમાં ડૂબકી લગાવી અને માથું પાણીમાંથી બહાર કાઢ્યું તો દળલા નદીમાં નીકળ્યું. જોયું તો તેમના કપડાં જે દળલા નદીના કિનારે ચૂકેલાં હતાં, જેમના તેમ છે. તે કપડાં પહેરીને ઘરે આવ્યા, તો એમની પત્નીએ કહ્યું કે જે ભોજન આપે મેહમાનોના માટે રંધાવ્યું છે, તે તૈયાર છે.^૧

□

આપે આ હિકાયતની અસલ હકીકત પૂછી છે જેનો જવાબ નીચે પ્રમાણે છે :

જવાબ

મારા મજદૂમ ! આ હિકાયત એટલા માટે અસંભવિત નથી કે વરસોનું કામ એક ઘડીમાં કેવી રીતે થઈ ગયું !! આ પ્રકારના મુઝામલાત ધણા બને છે.

અંતિમ નખી હજારત સલ્સલાદો અલેહે વસલ્લમ શબ્દે મેઅરાજમાં ઉરજના મરતબાઓ તથા હરીને અને વુસલની મંજિલો કત્અ કરીને—જે કંઈ કેટલાયે હજાર વરસોમાં તથા થઈ શકે—જ્યારે પોતાના ઘરે પાછાં તથા રીફ લાવ્યા ત્યારે જોયું કે સવાનું બિઝાનું હજી ગરમ છે, અને લોટામાં વુઝૂ માટેનું પાણી હજી હાલે છે !

એવું કારણ તે જ વાત છે જેનો આ હિકાયતના નકલ કરવા પછી 'નકલાત'માં ઉલ્લેખ છે.

આ વાત 'બરતે ઝમાન'^૨ના પ્રકારની છે. ફકીરના નજીક આ હાલત જમત અવસ્થાની નથી બલ્કે ખવાળના પ્રકારમાંથી છે.

□

● ૧ દળલા નદી બગદાદ (ઈરાક)માં છે અને નાઈલ નદી મિસરમાં છે બંને વચ્ચે સેંકડો કિલોમીટરનું અંતર છે.

૨ બરતે ઝમાન : સમય રચનિતતા, સમય થંધી જવો

આમાલી

હઝરત મુજહિદ અર્ધેસાની રહમતુલ્લાહે અલેહનો આ ઇંરશાદ
ફુરુકત છે. આ હાલત મારા પર—(હિદાયતઅલી પર)—મુજરેલી છે.

એક રાત્રે થોડા સમયમાં ખ્વાજાની હાલતમાં મેં જોયું કે
હઝરત મિર્ઝા બનેબનાં શરીર રહમતુલ્લાહે અલેહેએ મારા બંને
હાથ પોતાના મુખારક હાથોમાં પકડીને સાત દિવસ અને રાત
બરાબર મને તવજ્જોહે આપી. અને સરખ બરાબર સાત દિવસ
મુધી પોતાના નિયત સમયે બાર દલાક પછી ઉઠ્ય અને અસ્ત
થતો રહ્યો.

આ હાલતની હકીકતને અલ્લાહ જ ખુબ જાણે છે.

‘આમાલી’ અહીં પૂરી થઈ. હવે ફરી હઝરત ઈમામે
રખ્વાની (રહ.)નો દલામ શરૂ થાય છે.

મારા મખદૂમ ! જિંદગી થોડા દિવસની છે. થણી મઈ અને
થોડી રહી. એ થોડીને યારે ખુદામાં વાપરો.

આલમે આખિરતની રાહત અને તકલીફ હંમેશની (દાયમાં)
છે. કિયામતનો દિવસ ફરીબ છે. કયા મોંથી ખુદાની સામે જઈશું
અને શું બહાનું રજૂ કરીશું ?

આમાલી

આ હાલત એવા પ્રકારના છે જેને દરેક શખ્સ ‘હાલ’ વિના
સમજી નથી શકતો.

ઔસિયા અલ્લાહને જેવી રીતે અલ્લાહ તઆલા ‘તયે અદ’^૧

■ ૧ તયે અદ : આંખના પલકારામાં સેંકડો માઈલનું અંતર
કાપવાની શક્તિ

અને 'તયે સિસાની' અતા ફરમાવે છે; એ જ રીતે 'નયે ઝમાન' પણ અતા ફરમાવે છે.

એની મિસાલ આમ મોમિનિન માટે 'હાલતે ખવાળ' છે. કે ખવાળમાં થોડા સમયમાં હરમૈન શરીફેનની સફરથી અને નખીયેકરીમ અલેહિસ્સલાતો વતતસ્લીમની ઝિયારતથી મુશરફ થાય છે.

પત્ર ૨૧૧

● પ્રતિ : માર મુહમ્મદ કદીમ (રહ.)

કોઈએ પૂછ્યું છે કે, (હઝરત) મોલવી (જલાલુદ્દીન રમી) અલૈદિરુલ્હમતે કહ્યું છે કે :

'તે નાઝનીન જે મારી બગલમાં હતો તે હકતઆલા હતો.'
શું આ પ્રકારની વાતો કહેવી બાઈજ છે ?

જવાબ

જાણ્યું બોઈએ કે આ પ્રકારની વાતો આ રસ્તામાં^૧ થયું બને છે. અને જવાબ પર આવે છે.

આ પ્રકારનો મામલો 'તજ્જલીયે સૂરી'નો છે; કે દિવાનો^૨ સાલિક એને એન^૩ સમજીને^૪ તરફીન^૫ પામે છે.

ખવાળ યસુફ હમદાની (રહ.) એ ફરમાવ્યું છે કે આવી વાતોથી રાહે મુલકના બાળકોની પરવરીશ કરવામાં આવે છે.

- ૧ તયે સિસાની : અલ્પ સમયમાં અમાય હસામ કરવાની શક્તિ
- ૨ તયે ઝમાન : અલ્પ સમયમાં, કેહલાયે વરસોનું કામ કરવાની શક્તિ
- ૩ રાહે મુલકમાં
- ૪ દિવાનો : ખાગલ
- ૫ એન : કુબલ
- ૬ તરફીન : સાંત્વન

પત્ર ૨૧૨

● પ્રતિ : મુહમ્મદ સિદીક બદશાહી (રહ.)

‘સાહેબે તસરુફ’ પીર, મુરીદની ઈસ્તેમદાદના કરતાં (પગ તને) વધારે ઉચ્ચ મરતબાએ) પહોંચાડી શકે છે.

‘લતીફાએ અબ્દા’ એ કે લતીફાએ અલ્તાફ છે પરંતુ એના સંબંધ મુમકિનાત સાથે છે. એટલા માટે એમાં નફસ પોતાના મિસ્લ એને સમજે છે.

હકતઆસાને હાજિર અને નાજિર બાણીને ઈબાદત કરવું એ-અદબીમાં દાખલ છે.^૧

પત્ર ૨૧૩

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

મિયાં શૈખ ફરીદ સાહબ ! ફકીર આપના એહસાનનો બદલો

● ૧ આ વાકયથી ગેરસમજ ન થાય એટલા માટે એના આગળ-પાછળનાં કેટલાક વાકયો પણ બાલુવા જરૂરી છે તે નીચે પ્રમાણે છે :

‘અને આપે (મોલાના મુહમ્મદ સિદીક બદશાહીએ) સમુદ્ધિ કે બિલાવાસ્તાબા બિલાવાસ્તા અમે સાબુલુ છે કે ઈબાદતના વખતે હક તઆસાને હાજિર-નાજિર જોઈને ઈબાદત કરવું હક તઆસાના તનજ્જુસ (દરબજીથી કમ કરવાનો) મુજિબ (વાજિબ કરનારો) છે. બાદાની જેમ ઈબાદત કરવી જોઈએ. મતલાબ એ છે કે હક તઆસાને હાજિર સમજીને ઈબાદત કરવી એઅદબીમાં દાખલ છે.

અય મુહબ્બતના નિશાનચળા ! મને ખબર નથી કે આ મહારની વાત આ ફકીરથી સરખું વર્ષ હો. કયાંક ખીજ જમાએ જોઈ હશે.’

□

—‘મકતુબાતે હિમામે રખ્યાની મુજહિદ અહફસાની (રહ.)’

હફ અનુવાદ, દફતર-૧, ભાગ-૨, પાનું-૫૧, પત્ર-૨૧૨

મકસદ : ‘અલ જન્નતલ હદિમઅલ’, હૈદરાબાદ (ભારત)

કયા એહસાનથી અદા કરે! આપની મુહુર્તગત મને એહસાન મજબૂર કરે છે કે કંઈ નસીહતની વાતો આપની ખિદમતમાં લખું.

પત્ર ૨૧૪

● પ્રતિ : ખાન ખાનાન

અહ્લાહ તઆલાએ દુનિયાને આખિરતની ખેતી બનાવી છે. તે શખ્સ ઘણો બદનસીબ છે કે જે બીજને વેડફી નાંખે; અને એક દાણામાંથી સાતસો દાણા ન બનાવે. અને તે દિવસે કે (જે દિવસે) ભાઈ ભાઈથી ભાગતો હશે અને મા ખેટાની ખજાર ન લેશે, આવા શખ્સને નુકસાન અને નદામત હાસિલ થવા સિવાય (ખીજું) કંઈ હાસિલ ન થશે.

નેકમખત (પુશ નસીબ) તે છે જે હંમરને મનીમત સમજને ખુદાની યાદમાં વાપરે. કાદિરોને હમેશાંનો અઝાબ છે.

જે શખ્સ શરીઅતના તમામ અહકામોને પોતાની અકલ પ્રમાણે કરવા ચાહે છે, અને અકલી દલીલોના બરાબર કરવા ચાહે છે, તે શાને નુબુવતનો મુન્કર છે, એની સાથે વાતો કરવી ખેવફૂહી છે.

પત્ર ૨૧૫

● પ્રતિ : મિર્ઝા હારાબ

હે ફરજંદ! દુનિયાદાર અને દોલતમંદ મોટી બલામાં ગિર-તાર છે. અને મહાન કસોટીમાં સંડોવાયેલાં છે. કારણ કે દુનિયા હકની મજબૂત છે; મુરદાર છે. પરંતુ તેઓની (દુનિયાદારોની) નજરોમાં શબ્દમારેલી અને સુશોભિત બહેર કરેલી છે. જેની રીતે એમને ખાંડમાં મેળવવામાં આવે છે.

● ૧ આખિરતના દિવસે

૨ મજબૂત : તિરસ્કૃત, દુશ્મન

અની (દુનિયાની) મુરાઈ ઉઝરાતે આંખિયા અંધાદિમુસ્તાવામની મુબારક જાનાયી ખૂબ જાહેર થઈ ચૂકી છે. એ છતાં પણ કોઈ એને દોસ્ત રાખે તો તે ખુબ મોટા મુરખ અને નાદાન છે.

મફલન કોઈ કનું પ્રમદું કાનમાંથી કાઢે નહિતર મેકશરના દિવસે હસરત, અફસોસ અને નદામતના સિવાય કંઈ હાથમાં ન આવશે.

પત્ર ૨૧૬

● પ્રતિ : મિર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ (રહ.)

આમ લોકોની નજર ‘ખવારિકે આદાત’ (કરામતો) પર લાગેલી છે. વિલાયત કના અને બકાથી મુરાદ છે. ખવારિક અને દરદ બંને કોઈથી વધારે જાહેર થાય કે ઓછાં, એવું નથી કે જેનાથી વધારે કરામત જાહેર થાય તેની વિલાયત કવી (બળવાન) છે.

ધણી વખતે એવું બને છે કે કેટલાકથી કરામતો ઓછી જાહેર થાય છે જોકે વિલાયત અકમલ હોય છે. ‘ખવારિકે આદાત’ તેનાથી વધારે જાહેર થાય છે કે જે ઉરજમાં આલા હોય અને નુમૂલ તેને ઓછું હોય.

□

હજરત શેખ મુહમ્મદ અબ્દુલકાદિર શહાની રહમતુલ્લાહે અસદથી એટલા મોટા પ્રમાણમાં કરામતો જાહેર થઈ છે કે ખીજા ઔલિયા અસ્લાહથી એવી નથી થઈ. એવું કારણ એ છે કે આપને ઉરજ નિહાયત દરજ્જાનો છે. અને નુમૂલ ‘સતીકાએ રહ’ સુધી થયો છે જે આલમે અસબાખથી ઉચ્ચતર છે.

□

હજરત હસન બસરી (રહ.) અને હજરત હખીજ અજમી (રહ.) એક નદી કિનારે પહોંચ્યા. બંનેનો મક્સદ નદીના સામે પાર જવાનો હતો. હખીજ અજમી (રહ.) અસબાખ વિના એટલે

કે હોડી વગર પાણી ઉપર ચાલતા (કામે પાર) ગયા પરંતુ હસન
બસરી (૨૬.) હખીય અજમી (૨૬.)ના કરતાં અશ્વત્થ હોવા
છતાં હોડીનો ઈન્તેજાર કરતા (જિભા) રહ્યા, અને હખીય અજમી
(૨૬.)થી કરમાનું કે :

‘બે રવ કે તુ ઈદમ ન હારી’
તું જા ! હારણ કે નતે ઈદમ નથી !

□

સંપૂર્ણ નુમૂલ ન થવાના કારણે નિગાહ માત્ર મુસલ્મિન
(ખુદા) પર હોય છે; અસખાબ પર નથી હોતી. અને ખુદા તેના
ઈરાદાના પ્રમાણે પેશ આવે છે.

ان عند ظن عبدي بي

હું મારા બંદાના ગુમાન (ધારણા)ની પાસે છું.^૧

જે સંપૂર્ણ નુમૂલમાં આતી જાય છે તેઓનો મામલો મુસલ્મિનના
અસખાબથી વધારે સંબંધ ધરાવે છે.

■

કેટલાક ઔલિયાને તેઓની કરામતની ખુદ (તેઓને પોતાને
પણ) ખબર નથી હોતી. હક તઆલા તેઓની મિશાલિયહ સૂરતોને
અલગ અલગ દૂર દરાઝ રથાનોએ જાહેર કરીને, તે સૂરતોથી એવા
એવા અજુબ અને અપૂર્વ કામો જાહેર કરે છે કે અકલ હેરાન
રહી જાય છે પરંતુ ખુદ (તેઓને પોતાને એની) ખબર નથી થતી.

- ૧ એટલે કે જે જાંઠો મારાથી જેવો ગુમાન (ખ્યાલ) રાખે; હું
એના ગુમાન પ્રમાણે જ એના સ્થિતિ પેશ આવીશ.

પત્ર ૨૧૭

● પ્રતિ : મુદલા તાલિર બદખ્શી (રહ.)

ખાતિની નિરખત જેટલા પ્રમાણમાં જઢાલતની તરફ જાય, એટલા જ પ્રમાણમાં ચોગ્ય છે. અને જેટલા પ્રમાણમાં દેરત સુધી પહોંચે એટલા પ્રમાણમાં બેહતર છે. કારણ કે અસ્મા અને સિદ્ધાતના મકથાત માર્ગના મધ્યમાં છે.

કશ્ક અને ઈલ્હામમાં મલતી થવી શક્ય છે. જે વાત બરોસા-પાત્ર અને માનવાસાયક છે તે અલ્લાહની કિતાબ અને રમૂલુલાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમની હદીસ છે.

જે કશ્ક અને ઈલ્હામ કુરઆન અને હદીસની કસોટી પર ખરાં જીતરે તે ખરાં છે અને જે ખોટાં જીતરે તે ખોટાં છે.

પત્ર ૨૧૮

● પ્રતિ : મુદલા કાઉક (રહ.)

ખાતિની સગઠમાં મશગૂલ રહો !

હઝરાતે ખવાજમાન (રહ.)ના તરીકા પર મુસ્તકિલ રહો !

પીરના આદાબને નજર સમક્ષ રાખો ! અને

એ ધુબુર્જવારોની ખૂશીને ખુદાની ખૂશીને વસીલો બનાવો !

પત્ર ૨૧૯

● પ્રતિ : મિર્ઝા ઈરજ (રહ.)

માણસ એના (શારીરિક) અંગોમાં જે રોગો પેદા થાય છે તેને દૂર કરવાની કોશિશ કરે છે પરંતુ (તેને) દિલના જે રોગો સાચુ પડેલા છે તેનો ઈલાજ નથી કરતો. જોકે દિલના રોગો (આખિરતની) કાયમની રાહતોને તબાહ અને બરબાદ કરનારા છે

□

‘અકલે મઆદ’^૧ શરીરના રોગોને ક’ઈ (મહત્વના) નથી સમજના.

‘અકલે મઆશ’^૨ની નજર ટૂંકી છે.

‘અકલે મઆદ’ની નજર તેજ છે.

‘અકલે મઆદ’ હજારો અંગિયા અલેહિમુસ્સલાતો વસ્સલામને નસીબ છે.

‘અકલે મઆશ’ દુનિયાદારોને નસીબ છે.

બહેરી રોગોથી (શરીરના) અંગોમાં અશક્તિ અને કમજોરી આવી જાય છે.

ગાત્રિની રોગોથી વધીનમાં અને ઈમાનમાં કમી થાય છે.

પૃષ્ઠ ૨૨૦

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ બંગાલી (રહ.)

જૈશુસ જૈળ યાને સુલુકનો આ રસ્તો અંધાધૂંધ છે. એમાં સાલિકોના કદમ ખૂળ લપસે છે, એ’તેકાદો અને અમલિયાતમાં આપ શરીઅતના હુકમોને નજર સમક્ષ રાખો. હકીરની (મારી) પણ એ જ નસીબત છે. એમાં મક્લત ન થવી જોઈએ.

કચારેક સાલિક પોતાને ખીજઓ કરતાં ઉચ્ચ સ્થાને જુએ છે. અહીં સુધી કે કચારેક અંગિયા અલેહિમુસ્સલામના કરતાં પણ વધારે ઉરજ (ઉન્નત સ્થાન)માં જુએ છે. જોકે હજારો અંગિયા અલેહિમુસ્સલામની છુત્તુર્ગી સર્વાનુમતે સાબિત છે.

- ૧ અકલે મઆદ : દિવ્ય બુદ્ધિ (જેની વિસ્તૃત સમજૂતી ‘અલસુત્-તકવીમ’માં આપેલી છે.)
- ૨ અકલે મઆશ : પાર્થિવ બુદ્ધિ, પામર બુદ્ધિ (જેની વિસ્તૃત સમજૂતી ‘અલસુત્-તકવીમ’માં આપેલી છે.)

એનું કારણ આ પ્રમાણે છે :

અંગિયા અલેદિમુસ્સલામનો 'મજ્દા'¹ અસ્માઓ સિદ્ધાંત છે પરંતુ એમનો ઉરજ² (અગાઉ તઆસાની) પાક ગ્રાન મુધી-સિદ્ધાંતના પરદા વિના છે. અંગિયા અલેદિમુસ્સલામના 'મજ્દા'³ યાને અસ્માઓ સિદ્ધાંતને તેા સાલિક જુએ છે પરંતુ એમના ઉરજને જોતો નથી (એટલે પોતે એમનાં કરતાં ઉચ્ચ સ્થાનમાં હોવાનો સાલિકને ભાસ થાય છે.)

એ જ પ્રમાણે ઓલિયાએ મુતકદેમિન⁴ જેઓ ખલકમાં માન્યતા પામેલાં છે તેઓ પણ સાલિકના કરકના ખિલાફ સાલિકના કરતાં અધિકાર હોય છે.

૧મી એ જ પ્રમાણે કેટલાક ઓલિયા એવો ખ્યાલ કરે છે કે તેમને 'બરઝખે કુલા'ના વસીલા વગર 'તકરુ'ખે હક'⁵ હાસિલ થયો છે; એ પણ કરકની ગણતી છે.

એક દિવસે એક ખુઝુર્ગના મઝાર પર જવાનું થયું અને એક મામલામાં તેમની રહેને મદદગાર બનાવી. અહાહ તઆસાએ તે મામલાની હકીકતને મુન્કશિફ⁶ કરી દીધી.

આમાહી

'બરઝખે કુલા'થી મુરાદ 'હકીકતે મુહમ્મદી' (સલ.) છે.

- ૧ મજ્દા : નહૈર થવાની જગા, આરંભ, શરૂઆત
- ૨ ઉરજ : જીવાઈ, ખુશ્મંદી, હન્નવિ
- ૩ ઓલિયાએ મુતકદેમિન : આમજ થઈ ગયેલાં મહાન ઓલિયાએ કિરામ (રહ.)
- ૪ તકરુ'ખે હક : અહાહની નજદીકી
- ૫ મુન્કશિફ : નહૈર, પ્રમદ

પત્ર ૨૨૧

● પ્રતિ : સૈયદ હુસૈન માલુકપૂરી (૨૬.)

નકશાઈ તરીકાના સરદાર હઝરત સિદ્દિક અકબર (રદિ.) છે. એમનો મરતબો તમામ મખસૂકમાં અંખિયા અલ્લહિયુસ્સલાતો વસ્સલામના પછી સર્વોચ્ચ છે. એમની (એ) યુઝુર્મી ઈમાનની કુલ્ત અને હકતઆલા એડેની નિસ્ખતના કારણે છે. એટલે જ એ યુઝુર્મ પોતાની નિસ્ખતને-નકશાઈ તરીકાને ખીજઓની તુલનામાં તજ્જી આપે છે.

હઝરત ખવાજ નકશાઈ (૨૬.) પણ ફરમાવે છે કે :
'અમે અંતને આરંભમાં રજુ કરીએ છીએ.'

□

'ખલ્લત ફર અંજુમન'થી શુરાહ એ છે કે તમામ ખ્યાલાતને દિલમાંથી દૂર કરવામાં આવે અને અંજુમનમાં (પણ) દિલ ખુદાની સાથે (સંલગ્ન) રહે.

આ (નકશાઈ) તરીકામાં 'જઝબહ' 'સુલુક'ના કરતાં આગળના સ્થાને છે. (એમાં) સરનો આરંભ 'આલમે અમ' થી (કરવામાં આવે) છે; બ્યારે ખીજ તરીકાઓમાં (સરનો આરંભ) 'આલમે ખલ્ક'થી (કરવામાં આવે) છે. અહીં 'આલમે ખલ્ક'ની સર આપોઆપ તય થઈ જાય છે.

હઝરત ખવાજ નકશાઈ કુદૈસ સિરુદ્દાએ ફરમાવ્યું છે કે :
'અમારો તરીકો જ્યાં તરીકાઓ કરતાં અકરબ છે,' વળી ફરમાવ્યું છે કે :

'હક તઆલાથી મેં એવો તરીકો માંગ્યો છે કે જે બેચક મુસિલ^૨ હોય; અને મારી એ ઈસ્તિજ્ઞ કબૂલ થઈ ગઈ છે.'

- ૧ ખલ્લત ફર અંજુમન : વિશેષ સમજૂતી માટે જુઓ 'મેઅયારુસ્સુલ'
- ૨ મુસિલ : મેળાપ કરાવી આપનાર, બંદાને ખુદાથી મેળવનાર

‘રશ્કાત’ માં ખ્યાળ ઉબેદુલાહ અહરાર કુદેસ સિદ્દીકનું કથન

છે કે :

‘આ તરીકો શાને બકરબ અને મુસિલ ન હોય બધારે ઝોના આરંભમાં અંત સમાયેલો છે ! તે શખ્સ ખૂબ જ બદનસીબ છે જે આ તરીકામાં દાખલ થાય અને (ઇત્તાં) ઈસ્તેકામત અખિતપાર ન કરે અને બેનસીબ ચાલ્યો બધ.’

આ (નકશખંદી) તરીકાના ખુઝુર્ગોએ :

- અહવાલ અને મવાજિદને શરીઅતના તાબે કર્યા છે.
- શરીઅતના અહકામરૂપી (કિમતી) યોતીઓને વજદ અને હાલરૂપી (મામૂલી) અખરોટ અને દાક્ષ (મેવા)ના બદલામાં બાળકોની જેમ હાથમાંથી મૂકી દીધાં નથી.
- તેઓ સિમાઅ અને રહસને પસંદ કરતાં નથી
- તેઓ ઝિકે જહર તરફ તવજ્જોહ કરતાં નથી.
- તેઓ નિસબતને આપવા માટે જેવી રીતે શક્તિમાન છે તેવી જ રીતે નિસબતને છીનવી લેવાની પણ પૂરી તાકાત ધરાવે છે.
- આ તરીકામાં ફાયદાની વધારે આપ-લે ખામોશીમાં છે.

આ (નકશખંદી) ખુઝુર્ગોએ ફરમાવ્યું છે કે :

‘જેણે અમારી ખામોશીથી ફાયદો ન ઊઠાવ્યો; તે વાતો કરીને શું ફાયદો ઊઠાવી શકે છે !’

□

આ ખુઝુર્ગોની તવજ્જોહ આરંભથી જ ‘અહદીયતે મુજર્રદ’ની તરફ છે. અને ઈસ્મ તથા સિક્તથી ‘ઝાત સિવાય કંઈ ઇત્તહતા નથી. બણીલો કે આ તવજ્જોહના મુનાસિબ અને આ મકામના મુવાફિક ખામોશ અને મુંગા થઈ જવું અનિવાર્ય છે.

‘મન અરફ્ફાહ કહ્લ સિસાનુહ્’

જેણે અજ્ઞાહને ઝાળખી લીધો તેની જગ્યાન મુંગી થઈ ગઈ.

● પ્રતિ : મહાશય અરારક કાલુલી (૨૬.)

એક છુટ્ટો દરમાલ્ય છે કે :

‘સાચો મુરદ તે છે જેના ડાળા હાથનો ફરિશ્તો^૧ વીસ વરસ સુધી કોઈ ગુનાહ ન સજે.’

આ ગુનેહગાર ‘ફજીર’ને ઝીક અને વિજ્ઞાનથી પોતાના હકમાં એવું પ્રતિત થાય છે કે ન જાણે વીસ વરસના સમયગાળામાં, જમણા હાથના લખનારાએ, એના આ’માલનામામાં લખવાને લાયક કોઈ નેહી જોઈ હશે કે કેમ !

ખુદાવંદ જાણે છે કે ‘ફજીર’ આ વાત બનાવટ કે તકલ્લુફથી કહેતો નથી.

વળી ઝીકની રૂએ એવું પણ જણાય છે કે ફિરંગી કાફિર એના કરતાં કેટલાયે દરજ્જે બેહતર છે ! જો (કોઈ) એનું કારણ પૂછે તો ‘ફજીર’ જવાબ આપવાથી આનિજ નથી.

વળી ઝીકની રૂએ પોતે પોતાને ખૂરાઈઓથી ઘેરાયેલો પણ નિહાળે છે. અને જો કંઈ નેહીઓ થાય છે તે (પણ એવી જણાય છે કે) ડાળા હાથ તરફના (ગુનાહો નોંધનાર ફરિશ્તો)ને નોંધવાને વધારે લાયક સમજે છે.

વળી એવું પણ જણાય છે કે ડાળા હાથ તરફનો લખનારો (ફરિશ્તો) હમેશાં કામમાં (ગુનાહો નોંધવામાં મશગૂલ) છે બ્યારે

૧ દરેક માણસ જોડે તેની નેહીઓ અને બહીઓ નોંધવા માટે જમણે-ડાળે જો ફરિશ્તોઓ (કિરામન-કાતિમિન) નિયુક્ત કરવામાં આવેલાં હોય છે. જમણા હાથ તરફનો ફરિશ્તો નેહીઓની નોંધ રાખે છે અને ડાળા હાથ તરફનો ફરિશ્તો ગુનાહો નોંધે છે.

૨ હ. મુજદ્દિહ અહ્દફ્સાની (૨૬.) પોતાના માટે વિનમ્રતાપૂર્વક ‘ફજીર’ શબ્દ વાપરે છે.

જમણા હાથ તરફનો લખનારો નિષ્ક્રિય અને બેકાર છે ! (એટલે) રહમતના સિવાય તેને કોઈ ઉગ્રમીદ નથી અને મમકિરનના સિવાય કોઈ વસીલો જણાતો નથી.

પત્ર ૨૨૩

● પ્રતિ : જમાલુદ્દીન હુસૈન કૂલાવી (રહ.)

ખ્વાજા જમાલુદ્દીન હુસૈન ! તમે કેટલોક સમય થયા પોતાના હાસની જાણુ નથી કરી. જલદી જલદી જાણુ કરવી જોઈએ. મુરીદને જોઈએ કે પીરથી પોતાનો હાલ વખતો વખત કહેતો રહે.

પત્ર ૨૨૪

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન બદખ્શી (રહ.)

ખુદાવંદ તઆલા પોતાના કમાલે કરમથી રિજક આપવાનો ઝિન્મેદાર બન્યો છે અને અમને અને તમને રિજકની મુજવબમાંથી મુક્ત કરી દીધાં છે.

નેટલા પ્રમાણમાં માણુમે વધારે હશે; એટલા જ પ્રમાણમાં રિજક વધારે હશે. જમઈઅન* સાથે હક તઆલાને પાદ કરવું જોઈએ, અને મુતઅસ્લેહિન*ની ચિંતા હકતઆલાના કરમના હવાલે કરવી જોઈએ.

પત્ર ૨૨૫

● પ્રતિ : મુલ્લા મુહમ્મદ તાહિર સાહોરી (રહ.)

કેટલાંક મુન્તહીઓ*ને પણ મુન્તહીઓ*ના હાલાતથી મળતા

- ૧ તેને : હ. મુજદિદ અફેસની(રહ.) એ રાખે પોતાના માટે વાપરે છે.
- ૨ જમઈઅન : એકામત
- ૩ મુતઅસ્લેહિન : સંબંધીઓ
- ૪ મુન્તહી : પ્રાથમિક કક્ષાનો સ્થલિક
- ૫ મુન્તહી : સુલક પૂર્ણ કરનારો સ્થલિક

આવતા વાઢિઆત પેશ આવે છે. એમાં ૬૪ કરવો ઘણો મુશ્કેલ છે.

પત્ર ૨૨૬

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ મોહુદ (૨૬.)

અલ્લાહ તઆલા અમને અને તમને નેક તોહિક આપે ! બિન્દગીની કુરસદ ઘણી ઓછી છે અને હમેશાંનો અભાવ એના પર આવનારો છે. ઘણી અફસોસની વાત છે, કે કોઈ આ કુરસદને બેહુદા કામોમાં વાપરીને હમેશાંનો રંજ અને ગમ ખરીદી લે.

લોકો દૂર દૂરથી સરહિદ (શરીફ) આવીને જમા થઈને ફાયદો જાહવી રજા છે અને તમે ધરની દોલતને છોડીને દુનિયાને હાંસિલ કરવામાં મશગૂલ છો !

પત્ર ૨૨૭

● પ્રતિ : મુલ્લા તાહિર (૨૬.)

હક તઆલાએ આપને મન્સબે શૈખી અતા કરમાવ્યો છે એનો શુક્રિયા અદા કરવો જોઈએ. અને કોઈ કામ એવું ન કરે, કે જેનાથી મલામતનો ઈજ્જતાર થાય અને મન્સબે શૈખીમાં ફરક પડે.

મુરીદો વજેરેમાં વધારે હળે-મળે નહિ, અને મુરીદોની નઝરમાં પોતાનો પ્રભાવ કાયમ રાખે. વધારે મેળમિલાપ પ્રભાવ ઓછો થવાનું (તેમ જ) ફાયદો હાંસિલ કરવામાં અવરોધ બનવાનું કારણ છે.

આરિફોનો રિયા, મુરીદોના ખુલ્લુસ કરતાં બેહતર થશે. જો પીર નેક આમાલ ન કરે તો મુરીદ એની તકલીફથી ખાલી રહી જશે. પોતાના આમાલની અત્યંત હિફાજત રાખે.

● વકીલ : અનુસરખુ, પેરવી

પત્ર ૨૨૮

● પ્રતિ : મીર હુસૈન નુઅમાન (રહ.)

પીર શરીઅત પર ઈસ્તેકામતથી રહેવું જોઈએ. અને શેખ તરીકતની મુહબ્બત અને તેનાથી ઈજ્જાસ જોઈએ. અને પોતાને એવા રાખવું જોઈએ, કે કોઈને વિરોધનો મોકા ન મળે.

આથી પહેલાં, નસીહતો આપ સુધી પહોંચી ચૂકી છે. આપને ઈજ્જત^૧ આપી દેવામાં આવી છે. પોતાનું કામ અંજમ કરો. ઈજ્જત નામું સખવાના ધારામાં તકાઓ લાને કરો છો ! કોશિશ કરો કે દુનિયાથી ઈમાનના સાથે જાઓ. ઈજ્જત નામું અને મુરીદ કંઈ કામમાં ન આવશે.

પત્ર ૨૨૯

● પ્રતિ : મિર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ (રહ.)

અમારો તરીકો તે જ હઝરત ખવાજ બાકી બિલાહ રહમતુલ્લાહે અલેહનો તરીકો છે અને અમારી નિસ્ખત તેજ નિસ્ખત છે. આ તરીકા કરતાં કયો તરીકો વધારે જોહતર છે ! અને આ નિસ્ખત કરતાં કઈ નિસ્ખત જોહતર છે જેને ફકીર અખ્તિયાર કરે !

શેખ અલાઉદ્દીન રહમતુલ્લાહે અલેહે એ ફરમાયું છે કે :

‘જેટલા પ્રમાણમાં વાસ્તા અને વસીલા વધારે હશે, એટલા જ પ્રમાણમાં રસ્તો વધારે સાફ અને નજીકીક હશે.’

ફકીર આ તરીકાની હરેક વાતને નઝર સમસ રાખીને અમલ કરે છે. અને વાજ ધરાવર પણ મુખાલિફતને અને નવી વાતને પસંદ કરતો નથી. મારા માટે સખાદત (એમાં) છે કે મખદૂમ ઝાદાઓની ખિદમત કરું.

● ૧ ઈજ્જત : ખિલાફત, ખીઅએને મુરીદ બનાવવાની પરવાનગી

પત્ર ૨૩૦

● પ્રતિ : શૈખ યુસુફ બર્કી (રહ.)

અહાહ તઆલા બેયુ^૧ અને બેયયુ^૨ છે. જે દંઈ કમ અને શુદ્ધમાં આવે, તે મેર ખુદા છે. હઝરત ખવાઝ બહાઉદ્દીન નકશબંદ રહમતુલ્લાહે અલૈહ પણ એવો જ ઈરશાદ કરમાવે છે.

પત્ર ૨૩૧

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (રહ.)

બાઅદ^૩ (હોવા) છતાં હુસુલ^૪ ખ્યાલ કરવામાં આવે છે. હુસુલ^૫ મુસ્કેલ અને ફુસ્વાર છે. અંગિયા અલૈહિમુસ્સલાતો વસ્સલામ તઅયુનાતે અસ્માના^૬ મખ્દાની^૭ ફુસ્લીયાત^૮ છે. અને ઓસિયા એની જુઝઈયાત^૯ છે. જે એ ફુસ્લીયાતના તહતમાં મુન્દજ^{૧૦} છે.

પત્ર ૨૩૨

● પ્રતિ : ખાન ખાનાન

અહાહ તઆલા આપની નજરમાં દુનિયાની ખરાબી અને આખેરતની ભલાઈ, જાહેર કરમાવે. જ્યાં સુધી દુનિયાની ખરાઈ

- ૧ બેયુ^૧ : અનન્ય, અદ્વિતીય
- ૨ બેયયુ^૨ : બેમિસાલ, અબેદ, અનુપમ
- ૩ બાઅદ : દૂરત
- ૪ હુસુલ : હાસિલ થવું, પ્રાપ્તિ
- ૫ હુસુલ : મેજાલ થવું, મિલન
- ૬ તઅયુનાતે અસ્મા : એની સમજૂતી પત્ર નં. ૨૦૬માં આપી ગઈ છે.
- ૭ મખ્દા : આરંભ, શરૂઆત
- ૮ ફુસ્લીયાત : પૂર્ણત્વ, અખિલ, સમાધિ
- ૯ જુઝઈયાત : અંશ, ભાગ, વ્યક્તિ

જાહેર ન થશે, એને છોડવું મુશ્કેલ છે. અને એની ખરાબી શરીરમાંથી માલુમ પડે છે.

પૃષ્ઠ ૨૩૩

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (૨૬.)

ઈરાદો હતો કે હાલ ત ખવાબ બાકી બિલાહ રહ્યો છે એવો હતા. ઉસથી શરિયત થઈને દિલીથી આપની પાસે પહોંચું; (પરંતુ) એ જ સમય દરમ્યાન સરકારના કૃત્ય કરવાની ખબર ફેલાઈ ગઈ એટલે આવી શક્યો નહિ.

પૃષ્ઠ ૨૩૪

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ સાદિક (૨૬.)

હક સુબ્હાનહ તઆલાની હકીકત વુજૂદે મહજ છે. બીજો દાઈ અમ એની સાથે જાણેલો નથી. અને એ વુજૂદે હક તઆલા હરેક ખેર અને કમાલનો મન્શા^૧ અને હરેક ફરન અને જમાલનો મખ્દા^૨ છે. અને એ વુજૂદ, વુજૂદે હકીકી અને બસીત^૩ છે. એના તરફ તરફીબને^૪ હરમિઝ રાહ નથી. ન માનસીક રીતે ન બાબ રીતે. અને હકીકતના એઅતિબારથી એનું તસવુરમાં આવવું અશક્ય છે.

મુમકિનાતની હકીકતો અદમે મહજ છે. અને જૂરાઈ તથા ફિસાદનો મખ્દા છે.

● ૧ મન્શા : હદ્થ અથવા રવાયત

૨ મખ્દા : માજિઝ અથવા રવાયત

૩ બસીત : એવી વસ્તુ જે એક જ હોય, બાકી વસ્તુ મળીને બની ન હોય; તરફ

૪ તરફીબ : ઘણી ઓછાનાં મિશ્રણથી બનેલી ચીજ, પદાર્થ

પત્ર ૨૩૫

● પ્રતિ : હાજી બેગ (૨૬.)

ઓલિયા અલાહથી મુહમ્મત રાખવી દુનિયા અને આખિરતની બેહતરીન પુણ છે.

પત્ર ૨૩૬

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ સાદિક (૨૬.)

ફરજંદે અજીઝ મિયાં મુહમ્મદ સાદિક । અલ્લમદો સિલાહ, તમને વિલાયતે ખાસ્સએ મુહમ્મદિયહ અલ્લેહિસ્સલાતો વસ્સલામની સાથે મુનાસિબત પેદા થઈ ગઈ છે. અને ફરજંદ મુહમ્મદ માસૂમ ખિજાત આ દૈસતને કાબિલ છે.

આખાલી :

હજરતના તમામ સાહબજાદાઓ અલાહના ફઝલથી તમામ મકામાતથી ફાઈઝ^૧ અને બધાં ખલીફાઓમાં અમરુયાન ધરાવતા હતા. એનું રહસ્ય મુહમ્મતે પિદરી^૨ અને અતાએ હક છે.

પત્ર ૨૩૭

● પ્રતિ : મુહમ્મદ તાલિખ (૨૬.)

મુન્નતે નબવી અલ્લેહિસ્સલાતો વસ્સલામની પૈરવી કરવી જોઈએ. અને અફીદાઓને અહલે મુન્નત વલ જમાઅતના ઉલમાઓના પ્રમાણે દુરુસ્ત કરવા જોઈએ અને પછી નકશબંદી તરીકામાં દાખલ થઈને તઝકિયાએ નફસ^૩ અને તસફિયાએ કલ્બ^૪ કરવી જોઈએ.

● ૧ ફાઈઝ : પહોંચનાર, મેળવનાર, ફૈઝયાબ થનાર,

૨ મુહમ્મતે પિદરી : વિનુષ્રેમ

૩ તઝકિયાએ નફસ : નફસની સુધારણા

૪ તસફિયાએ કલ્બ : કલ્બની સફાઈ

પત્ર ૨૩૮

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (રહ.)

- વધારે મુરીદો હોવું ખેર અને બરકતનો સમગ્ર છે. પરંતુ એમના વધારે હોવાથી મર્ગ અને કૃષ્ણ વગેરે ખગાખીઓ ન પેદા થઈ જાય (તેની કાળજી રાખવી).
- પોતાના આમાલ દુરુસ્ત રાખવા, કે જેથી મુરીદોના માટે કાર્યશીલ થવાનો સમગ્ર બને.
- જિલ્લે તેમજ વિદ્યામાં મરગૂલ રહેવું; કે જેથી બીજાઓ એનાથી સમક લે.
- બલે કોઈ કાદિરિયા તરીકામાં કાબલ થાય; (પરંતુ તેને) જિલ્લે નકશખંદી તરીકાનો શીખવે.

પત્ર ૨૩૯

● પ્રતિ : મુસ્લા અહમદ બર્કી (રહ.)

અહવાલ હાસિલ થવાથી એ મુરાદ છે કે દિલ્લ, ખુદાની મુહબ્બત સિવાય, જેની મુહબ્બતથી પાક થઈ જાય.

ઈસ્તેખારહ દરેક કામમાં કરવું સુખત છે. જરૂર કરતા રહો. ઈસ્તેખારહ પછી ખ્યાલમાં અથવા જમનામાં પણ એ કામને કરવા યા ન કરવાની ખબર મળી જાય છે.

ખુશગોની રહેો પોતાના દોસ્તોની વિવિધ રીતે મદદ કરે છે.

પત્ર ૨૪૦

● પ્રતિ : શેખ યુસુફ બર્કી (રહ.)

જે કંઈ જોવામાં, સાંભળવામાં અને સમજવામાં આવે તે જે

હક છે. જ્યાં સુધી જહાજનમાં જહાજત ન થાય ત્યાં સુધી મતલબ^૧ થી બેઅદર છે.

પત્ર ૨૪૧

● પ્રતિ : મુહમ્મદ સાલેહ (રહ.)

અસ્લાહ તઆલાના ફઝલથી મોલાના મુહમ્મદ સિદીક 'વિલાયતે ખાસ્સહ'થી મુશરફ થયા. અને 'ઈસ્મે જુઝઈ'થી 'ઈસ્મે ફૂલી'ની સાથે મુકિફ (સંલગ્ન) થયા.

□

આપણા નરીકાના લોકોના હાલાતની જાણ કરતા રહો.

પત્ર ૨૪૨

● પ્રતિ : મુદ્દા બરીકદીન (રહ.)

- જિકથી મકસદ મલકતનું ફર થયું છે.
- કેટલાકને 'ઈસ્મેઝાત'નો જિક સાબદાયક હોય છે અને કેટલાકને 'નફી ઈસ્ખાત' (નો જિક સાબદાયક હોય છે.)
- આહિરને ખાતિનથી જોડે ગરજન થયા વિના છૂટકો નથી; એટલા માટે મુન્તહી^૩ હોય કે મુન્તહી^૪; જિક વખર છૂટકો નથી.
- મુન્તહી માટે ('ઈસ્મેઝાત' અને નફી ઈસ્ખાત') બંને જિક મુકરર કરેલાં છે; મુતવસ્સિત^૫ અને મુન્તહીના માટે મુકરર કરેલાં નથી.
- મુતવસ્સિતને કુરઆને કરીમની તિલાવત અને મુન્તહીને નમાઝ ફાયદાકારક છે.

- ૧ મતલબ : જેની તસબીહ છે તે અર્થાત્ અસ્લાહ
- ૨ બેઅદર : ફરત
- ૩ મુન્તહી : સુલ્કની શરૂઆત કરનાર સાલિક
- ૪ મુન્તહી : સુલ્ક પૂર્ણ કરનાર સાલિક
- ૫ મુતવસ્સિત : સુલ્કમાં અરબી રસ્તે પહોંચેલા સાલિક

- અરુમા અને સિદ્ધાતનો જિક કરનારા બંને દાર્ઘી (કાયમી) હોય; અહદિયતે મુજરદહની તરફ તયજાતે કરનારાઓના નકલીક તે મક્કલનમાં દાખલ છે. અને વરા-ઉલ-વરાની તરફ જવું જોઈએ.

પત્ર ૨૪૩

● મતિ : મુદલા ઐયૂબ (૨૬.)

- મક્કલ અવામીર^૨ પર અમલ કરતાં ધર્મ જવું અને નવાલી^૩ થી બચવું છે.
- ખાલિસ હીન, ફના અને ગદાના હારિલ ક્યાં વિના થતા નથી.
- જે તરીકામાં સુખતની ઈતેલાઅ વધારે છે તે જ ખીજઓથી બેહતર છે. ઉત્રાતે નકશગંદિયા (૨૬.)એ સુખતને મજબૂત પકડી છે અને તેઓના તરીકો ખીજઓના તરીકાઓના મુકાળામાં અકરણ છે.
- ખવાબ ઉમૈદુલ્લાહ અહરાર કુદેસ સિરુહએ ફરમાવ્યું છે કે, આ નકશગંદી નરીકાના ઉત્રાત ઉરેક અરોક^૪ અને ઉરેક રકાસ^૫ની સાથે મુનાસિબત ધરાવતા નથી.

હેફ બાશક શહે^૬ જિ અંદર જહાંન,
એનું ગયાન બહેર ધર્મ શકે એમ નથી.

હમયું રાજે ઈશક બાયક હરનિહાન.
ઈશકના ભેદની જેમ એને છુપાવવું જોઈએ.

- ૧ જાતે વરા-ઉલ-વરા : (અહલાહ તઆલાની) ક્રિયામાં ક્રિયા જાત, પરમોચ્ચ જાત
- ૨ અવામીર : જે કામો કરવા માટે હુકમ છે તે.
- ૩ નવાલી : જે કામોથી મનાઈ કરેલી છે તે
- ૪ અરોક : મક્કર, નિશકવાળો
- ૫ રકાસ : નાચનારો, નદ

લોક શુદ્ધતમ વસ્ત્ર છે તો રહે ખુરંદ.

પરંતુ એની સિપો એટલા માટે વળવી છે કે અમાંથી
કંઈ માર્ગ મેળવે;

પેશ અર્જા કંઈ હોતે આં હસરત ખુરંદ

જેથી (આવી અમૃત વસ્તુ) ખાઈને પાછળથી અકાંચ
કરવો ન પડે.

પત્ર ૨૪૪

● પ્રતિ : મુહમ્મદ સાલેહ (રહ.)

અમર આપનું ત્યાં થોભવું એકાગ્રતાનો સચળ હોય તો થોભે.
ફરીર^૧ પણ હઝરત દહેલવી^૨ની તરફ જવાનો ઈરાદો ધરાવે છે.

અને આ મુકામ મારા ફરજંદે અરશદને ઈનાયત ફરમાવ્યો
છે અને એમની વિલાયતમાં દાખલ કર્યો છે. ફરીર અહીં એની
વિલાયતમાં મુસાફરોની જેમ બેઠો છે.^૩

અહીંથી બધાં સલામ કહે છે.

પત્ર ૨૪૫

● પ્રતિ : મુહમ્મદ સાલેહ (રહ.)

‘કુફે હકીકી’ના બાદ ‘ઈસ્લામે હકીકી’ પ્રાપ્ત થાય છે.

‘કુફે હકીકી’ ‘ફના’ના સમયે હોય છે. અને

‘ઈસ્લામે હકીકી’ ‘બકા’ના સમયે નસીબ થાય છે.

□

- ૧ ફરીર : હઝરત મુજદ્દિફ અબ્દુલ્લાની (રહ.) પોતાના માટે આ
શબ્દનો પછી જમાએ પ્રયોગ કરે છે. એમાં આપ (રહ.)ની
વિનમ્રતા બહાર થાય છે.

૨ હઝરત દહેલવી : હઝરત ખવાન બાકાબિહસાહ (રહ.) તરફ ઈશારો
હોવાનું જણાય છે.

૩ હઝરતના ફરજંદે ખવાન મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.)ને ઈનાયત થયેલા
‘મન્સુએ ફેયૂમિયત’ તરફ ઈશારો હોવાનું જણાય છે.

આમાલી

એટલા જ માટે હઝરત મનસૂર અલેહિર્રહમતે કહ્યું :

كَفَرْتُ بِدِينِ اللَّهِ حُرًّا، لَكَ يَا وَعْدُ السَّالِمِينَ قَبِيحٌ ۝

મેં અલ્લાહના દીનની સાથે કાફિરાના હરકત કરી^૧ પરંતુ મારી નજીક કુદ વાજિબ છે અને મુસલમાનોની નજીક બુદ છે.

પત્ર ૨૪૬

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (રહ.)

(આ પત્રમાં) હઝરત ખવાજ બાકી બિલાહ અલેહિર્રહમતની રુબાઈઓનું વિવરણ લખ્યું છે તેમ જ ઉલ્મા અને સુદીઓના દરમિયાન વહેદતે વુજૂદના મસ્લાની તત્વીક^૨ કરી છે જેનાથી બંને તરફના સમૂહોનો જે શાબ્દિક ઝઘડો છે તે દૂર થઈ ગયો છે.

પત્ર ૨૪૭

● પ્રતિ : મિર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ (રહ.)

રબને એટલા વાસ્તે ઝાળખ્યો કે જે અમે ચાહ્યું તે ન થયું; અને જે તેણે ચાહ્યું તે થયું.

પત્ર ૨૪૮

● પ્રતિ : મિર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ (રહ.)

જે કંઈ કોઈને મળ્યું છે યા મળશે; તે સુન્નતની ઈતેબાઅથી મળ્યું છે અને મળશે. □

વધી (રહ.) નખી (અલ.)ના દરબજા સુધી નથી પહોંચી

● ૧ હઝરત મનસૂર (રહ.)એ બિખુદીની હાલતમાં કહ્યું હતું :
'અનલ હક' ('હું ખુદા છું.') એ તરફ દેશારો છે.

૨ તત્વીક : મુતાબિક કરવું, સમજાવવો બાવાર્થ અને સૂચિતાર્થ મેળવવો.

શકતા. હજારો આંગણો અમીરમુસ્સાના વસતલામ અસલ છે અને બોલિયા તેઓના પ્રિય છે.

આજ-કાલ ઉત્તમ વસતલામના વાદ્યોની જેમ વચ્ચે રથાં છે. મારા ફરિશ્તા પોતા પોતાની શક્તિ અનુસાર આ રાજના નામોએ છે.

પૃષ્ઠ ૨૪૯

● પ્રતિ : મિર્ઝા અદબ (૨૬.)

- આપિરતની નજાત અને હમેશાની મુજિ હજારો સ્વદં અવધીન પણ આપની સલાહોએ અસલે વસતલામની તાબેદારી પર અવધે છે.
- આપ (સલ.)ની જ તાબેદારીથી (જાંદા) હક નઆલાની મેદખુનિયતના મકામમાં પહોંચે છે;
- આપ (સલ.)ની જ તાબેદારીથી (નાલિય) 'નજલીયે જાન'થી મુશરફ થાય છે;
- આપ (સલ.)ની જ તાબેદારીથી (જાંદાને) 'મરતળાએ અળ-દિયત'માં—જે કમાલના મરતળાથી ઉપર અને મેદખુનિયતનો મકામ હાંસિલ થયા પછી છે—(તેનાથી અદલાહ તઆલા) સરકરાજ હરમાવે છે.
- આપ (સલ.)ના કામિલ તાબેદારોને આપ (સલ.) ગની ઈસરાઈલના પેગમ્બરો સમાન હરમાવે છે;
- ઉત્તલ અઝમ પેગમ્બરો આપ (સલ.)ની તાબેદારીની આરજ કરના હતા.
- જે મૂસા અલ્લહિસ્સલામ આપ (સલ.)ના જમાનામાં હયાત હોત તો આપ (સલ.)ની જ તાબેદારી કરતે;
- હજારો ઈસા રહુલાહના નાજિલ થયાનો અને હજારો હખી-ખુલાહ સદસલાહોએ અસલે વસતલામની તાબેદારી કરવાને ફિરસો મશહૂર અને નાણીતો છે.

- ૦ આપ (સહ.)ની ઉમ્મત આપની તાબેદારીના દારણું ખંડ્ય ઉમ્મત (એક ઉમ્મત) થઈ છે; અને એમાંથી મોટા ભાગના જન્નતી છે.
- ૦ કિયામતના દિવસે આપ (સહ.)ની તાબેદારીની ઘડોલના તમામ ઉમ્મતો કરતાં પહેલાં આપ (સહ.)ના ઉમ્મતની જન્નતમાં જશે અને નાઝો નેઅમત હાસિલ કરશે.

પત્ર ૨૫૦

શ્રી પ્રતિ : મુદલા અહમદ (રહ.)

આપની જે પહેલી હાલત હતી તે વજદ અને સિમાઅની જેમ હતી. એનો સંબંધ શરીર સાથે હતો. અને જે હાલત હવે હાસિલ થઈ છે એમાં શરીરનો કોઈ ભાગ નથી; એનો વધારે પડતો સંબંધ કલ્પ અને રૂહની સાથે છે. આ અર્થનાં વર્ણન માટે વિસ્તાર જરૂરી છે. દુકમાં એ કે આ હાલત પહેલી હાલત કરતાં કેટલાયે ઘણી બેદતર છે.

ઝોકનું મેહસસ ન થયું અને ખૂશીનું દૂર થયું; ઝોક અને ખૂશીના મેળવવા કરતાં બેદતર છે. દારણું કે નિસ્ખત જેટલા પ્રમાણમાં જહાલત અને હેરતમાં તરકકી કરે; અને શરીરથી દૂરતર થાય એટલા જ પ્રમાણમાં અસીલ (વધારે મજબૂત) છે; અને મકસૂદ હાસિલ થવાના નજદીકતર છે. એટલા માટે આ મકામમાં ઈજ્ઝ અને જહલના સિવાય બીજી કોઈ ચીજની ગુંબાઈશ નથી. જહલને મારફતથી તાબીર કરે છે અને ઈજ્ઝનું નામ ઈદરાક રાખે છે.

આપે લખ્યું હતું કે,

‘આ નિસ્ખતની તે તાસીર જે પહેલાં હતી; (તે) હવે નથી રહી.’
હાં, શારીરિક તાસીર નથી રહી પરંતુ રૂહાની તાસીર વધારે

પ્રમાણમાં હાસિલ થઈ ગઈ છે; પરંતુ દરેક થાવસ અને સમજ નથી થકતો.

પત્ર ૨૫૧

● પ્રતિ : મુહમ્મદ અશરફ (રહ.)

હઝરત સિદ્દીક અને હઝરત ઉમર ફારૂક રિદવાનુલાહો અલ્હ. હિમનો 'કમાલાતે નુખુવ્વત'માં કદમ ગાલિબ છે;

હઝરત ઉસ્માન રદિયલાહો અન્હો બરઝખની જેમ કમાલાતે નુખુવ્વત અને કમાલાતે વિલાયતમાં સમાન હિસ્સો ધરાવે છે.

હઝરત અલી કર્મલાહો વજહુલ્હનો 'વિલાયતે મુહમ્મદિયહ'માં કદમ ગાલિબ છે.

હઝરત અબ્દુલ્લાહ ખીન ઉમર રદિયલાહો અન્હો ફરમાવે છે કે;

‘અમે નખીયે કરીમ અલ્લેહિસ્સલાતો વસ્સલામના ઝમાનામાં બધાં સહાબાઓ કરતાં હઝરત સિદ્દીક (રદિ.)ને બેહતર સમજતાં હતાં.’

અને શાને ન હોય કે જેમના હકમાં હઝરત નખીયે કરીમ અલ્લેહિસ્સલાતો વસ્સલામે ફરમાવ્યું છે કે;

‘ઉમર (રદિ.)ની તમામ ઉમરની નેફાઓ કરતાં સિદ્દીક (રદિ.)ની એક નેફા બેહતર છે.’

અને આ બંને સાહબો હઝરત સિદ્દીક (રદિ.) અને હઝરત ઉમર (રદિ.) હુઝૂર (સહ.) સાથે એવો સંબંધ ધરાવે છે કે મરવા પછી પણ જુદા ન થયા અને એક જ જગ્યાએ દફન થયા. અને હઝરત પશુ સાથે જ કબ્રોમાંથી ઊઠશે.

□

મોટા બાગના ઓલિયા હઝરત અમીર (હઝરત અલી.) (રદિ.)ને શૈખેન (પ્રથમ બંને ખલીફા) (રદિ.) પર સરસાઈ આપે છે; પરંતુ એમનો કશું આ ઉચ્ચ મકામમાં નથી પહોંચતો જ્યાં હઝરતે શૈખેનનો મરતબો છે.

ફારે ગૌર^૧ કુયું^૨ તો માલૂમ થયું કે જન્મતના કરવાળ પર હજરત સિદ્દીક (રદિ.) અને હજરત ઉમર ફારૂક (રદિ.) બિરાજમાન છે. અને જન્મતની દીલત તેમના અભિપ્રાય પર અવલંબિત છે. હજરત સિદ્દીક (રદિ.) ને કોઈ જન્મતને લાયક હોય તેને પસંદ કરમાવે છે અને હજરત ઉમર ફારૂક (રદિ.) તેનો હાથ પકડીને જન્મતમાં દાખલ કરે છે.

□

હજરત અબ્દુલ્લાહ ખીન ઉમર (રદિ.)એ હજરત ઉમર (રદિ.)ના ઈન્તેકાલ બાદ સહાબા (રદિ.)ના સમૂહમાં ફરમાવ્યું કે :

‘આજે નવ હિસ્સા ઈસ્મ આલ્યો ત્રયો.’

સહાબા (રદિ.) આ વાત સાંભળીને વિમાસજીમાં પડ્યા તો હજરત અબ્દુલ્લાહ (રદિ.)એ ફરમાવ્યું કે :

‘મારો હેતુ ઈસ્મે જાત અને સિફાત અને કુબે^૩ હક તઆલા છે. ન કે હેઝ અને નિશાસના મસાઈલનો ઈસ્મ.’

□

હજરત અલી કરમ્મલાહો વજહૂહ ‘વિલાયતે મુહમ્મદી’ (સલ.)ના હામિલ છે એટલે અકતાબ, અબ્દાલ અને અવતાહ-નેઓ ઓલિયાએ હજરતમાંથી છે અને કમાલાતે વિલાયતનો નેઓમાં ગદબો છે-તેઓની તરબિયત, મદદ અને સહાય હજરત અલી કરમ્મલાહો વજહૂહને સુખત થયેલી છે.

કુતુબુલ અકતાબ બાને કુબે મદારનું સિર હજરત અલી કરમ્મલાહો વજહૂહના દદમ નીએ છે. કુબે મદાર એમની જ હિમાયત અને રિઆયતથી પોતાના જરૂરી કાર્યોને પૂરાં કરે છે. હજરત કાતિમા (રદિ.) અને હજરત હસનૈન (હજરત હસન અને

● ૧ ગૌર : મુરાકિબહ

૨ ઈસ્મે બાતિન

૩ ઈસ્મે જાહિર

૪ હજરત : ગોશાનશીની, ખીવી-ખચાઓને હાડીને ઈબ્લાહતમાં પરોવાઈ જવું

કુરુને) (રદિ.) પણ આ મકામમાં હજરત અલી (રદિ.) સાથે શામેલ છે.

□

હજરત અબ્બાસ રદિયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત છે કે ફરમાન્યું રસૂલે ખુદા સલ્લલ્લાહો અલૈહે વસલ્લમે કે :

‘જેણે મારા સહાયા (રદિ.)ને ગ્રાળ આપી; તેના પર અલ્લાહ તઆલા અને ફરિશ્તાઓ અને તમામ આદમી-ઓની લાનત છે.’

પત્ર ૨૫૨

● પ્રતિ : શૈખ બદીયુદ્દીન (રહ.)

હજરત નૂહ અને હજરત ઈબ્રાહીમ અલૈહિમુસ્સલાતા વસ્સલામનો મબ્દા-એ-તઅર્યુન શિક્ષે છે ઈસ્મ છે. જેમ કે તઅર્યુને મુહમ્મદી અલૈહિમુસ્સલાતા વસ્સલામનો મબ્દા (પણ) એ જ સિફત છે. ૩૬° જિહાત અને એઅતિવારાત ના સિદ્ધાંતથી છે; કારણકે આ સિફતની એક જાનિબ આલિમની તરફ છે અને બીજી મઅલુમની તરફ છે.

પહેલી જાનિબ વદહલના મુનાસિબ છે અને બીજી કસરતના મુવાફિક છે. વળી એના માટે પણ ઈજમાલ અને તફસીલ છે.

પત્ર ૨૫૩

● પ્રતિ : શૈખ ઈદ્રીસ સામાની (રહ.)

શૈખ ઈદ્રીસ સામાનીએ પૂછેલા કેટલાક પ્રશ્નો અને તેના જવાબો (આ પ્રમાણે) છે :

આપે ૧ લખ્યું છે કે :

‘જો જમીનની તરફ નજર કરું છું તો જમીન જણાતી નથી

● ૨ શૈખ ઈદ્રીસ સામાનીએ

અને આસમાનની તરફ નજર કરું છું તો તે પણ જણાતું નથી. અને જે કોઈના આગળ પણ જઈ છું, તેનું વુજૂદ પણ જણાતું નથી; અને એ જ પ્રમાણે અર્થ અને કુરસી, જન્નન અને દોઝખનું વુજૂદ પણ જણાતું નથી.

હક તઆસાનું વુજૂદ બેપાયાન છે. એને કોઈએ પારખું નથી. બુઝુર્ગો પણ એ જગાએ થાંભી ગયા છે. અને અહીં સુધી આવીને ફેરથી સાચાર થઈ ગયાં છે.

આ અર્થથી વધારે કંઈ ગ્રહણ કર્યું નથી. અગર આપ પણ એને કમાલ જણુતા હોય, અને એ જ મહામમાં છે; તો પછી હું આપની પાસે શા માટે આવું? એ જ વિમાસણના કારણે ન્યાં (આપની પાસે) કેટલાક વરસથી આવવાનું નથી થયું.

જવાબ :

મારા મજદૂમ ! આ પ્રકારના અહવાલ 'તલ્લીનાતે કલ્મ'માંથી છે. એમ જણાય છે કે આવા અહવાલ વાળા શખ્સે કલ્મના મહામાતમાંથી ચોથા હિસ્સા (પા ભાગ) કરતાં વધારે તથ કર્યું નથી. મહામાતે કલ્મમાંથી હજી બીજા ત્રણ હિસ્સા (પોણા ભાગ) તથ કરવા જોઈએ; કે જેથી કલ્મનો મામલો પૂરો તથ થાય.

કલ્મના આગળ રહે,
રહના આગળ સિર,
સિરના આગળ ખદી અને
ખદીની આગળ અખ્દા છે.

આ ખાફીના ચારેયમાંથી હરેકના માટે અલગ અલગ અહવાલ અને મવાજહ છે. દરેકને જુદું જુદું તથ કરવું જોઈએ. અને તમામ કમાલાતથી આરાસ્તા (આબૂપિત) થવું જોઈએ.

○ આલમે અત્રના આ પાંચે લતીફાઓથી પસાર થવા પછી;

- એના ઉચ્ચની મંજિલોને એક પછી એક તથા ક્યાં પછી;
 - અરુમા અને સિદ્ધાતના જિલ્લી મદારિજની—ને તેમના ઉચ્ચના (પણ) ઉચ્ચ છે—તેને એક પછી એક એળંગ્યા પછી;
- અરુમા અને સિદ્ધાતની તજલિલ્યાતના અને શુધનાતે એમતિબારાતના ગુહરાત આવે છે;

અને એ તજલિલ્યાતથી પસાર થયા પછી આગળ તજલિલ્યાને જાત છે.

(ન્યારે આ મકામ પર સાલિક પહોંચે છે) ત્યારે નરસના ઈતિમનાનથી મામલો પડે છે; અને 'મકામે રજા' કાસિલ થાય છે. 'મકામે રજા'ની સરખામણીમાં, એનાથી પહેલાંના કમાલાત એવા છે જેવા કે અતિ ગહન, છાંડા, અશાટ અને અસીમ મહાસાગરની સરખામણીમાં (પાણીના) બિંદુઓ.

આ મકામમાં 'ઈસ્લામે હાજી' અને શહે'સદર' કાસિલ થાય છે.

કાર ઈ અસ્ત, ગૈરે ઈ હમા હૈય.

ખરું કામ આ છે, એ સિવાયના ખીલ કામો તુરુ છે.

આસમે અમની પંચગાના મંજિલોને તેઓના ઉચ્ચ અને ઉચ્ચ-અસ-ઉચ્ચ સહિત એળંગવા પહેલાં અરુમાઓ સિદ્ધાતની ને તજલિલ્યાત મુતવહદમ^૩ હોય છે, તે આસમે અમના કેટલાંક ખવાસના ગુહરાત હોય છે. તે બેચુની અને લામકાનિયતમાંથી કંઈક હિસ્સો ધરાવે છે; ન કે અરુમા અને સિદ્ધાતની તજલિલ્યાત.

એક સાલિકે એ જ મકામમાં કહ્યું છે કે :

- ૧ ઉચ્ચ : અસલનું ખદ્દવચન, જડ, મૂળ
- ૨ મદારિજ : હરજનઓ, સોખાનો
- ૩ મુતવહદમ : પહેલ કરાવેલ, અભાસી, કાલ્પનિક

‘હું ત્રીસ વરસ સુધી રહેને ખુદા સમજીને એની ઈબાદત કરતો રહ્યો.’

આપે અત્યંત ધ્યાનપૂર્વક આ રાહની હકીકતોને બયાન કરવાની ઈચ્છા દર્શાવી હતી એટલા માટે દુ'કમાં એનું બયાન સંખવામાં આવ્યું છે.

આપની મજલિસમાં હાજર જનોને સલામ.

પત્ર ૨૫૪

● પ્રતિ : શુભ અહમદ (રહ.)

હકીકતે કુરઆનના કરતાં હકીકતે હા'બા અહમદ છે, કારણ કે હકીકતે કુરઆનનો મન-શા સિક્કો કસામ છે. અને હકીકતે હા'બાનો મન-શા^૧ તે ચરતબો છે જે શુચનાતે સિક્કાત અને સિક્કાતની તસવીનાતથી ઉચ્ચતર છે. એટલા માટે એની ઉચ્ચતાની શુંબઈસ છે.

સજદો ઝાતે બારી તઆસાને છે; ન કે હા'બાને સજદો આદમને ન હતો બલકે ખાસિકને હતો. સજદો ખાસિકના માટે છે ન કે કોઈ મખ્લૂકના માટે.

પત્ર ૨૫૫

● પ્રતિ : મુદલા મુહમ્મદ તાહિર (રહ.)

બધાં સુધી બની શકે સુખતાની પેરવી કરો અને મુદ્દ સુખત (જેના પર અમલ કરવામાં આવતો ન હોય) તેને જિન્દા કરો.

● ૧ મન-શા : જમા પેદા થવાની, ઉદ્ભવ રયાન, ઉદ્દમ રયાન

હજરત ઈમામ મેહદી રદિયલ્લાહો અન્હો પોતાની સલામતના જમાનામાં સુવતે મુદ્દાને જીવંત કરશે, અને મદિના મુનવ્વરના એક આસિમને, જેણે ગિદ્ગ્યત પર અમલ રાખેલો હશે, તેને કતલ કરવાનો હુકમ આપશે.

પત્ર ૨૫૬

● પ્રતિ : શેખ બદીઉદ્દીન (રહ.)

‘મન્સબે ઈમામત’ના મુનાસિબ ‘કુતુબે ઈરશાદ’નો મન્સબ છે. અને મન્સબે ખિલાફતના મુનાસિબ ‘કુતુબે મદાર’નો મન્સબ છે.

શેખ મુશ્શીન ઈબ્ને અરબી રહમતુલ્લાહે અલયહની નઝદીક ‘ઝોસ’ એ જ ‘કુતુબે મદાર’ છે. એમની નઝદીક ‘મન્સબે ઝોસિયત’ ‘મન્સબે કુતુબિયત’થી અલગ મન્સબ નથી.

ફકીરની નઝદીક ‘ઝોસ’ ‘કુતુબે મદાર’થી અલગ છે. પણ તેના મામલાનો મદદગાર અને સહાયક છે. ‘કુતુબે મદાર’ કેટલાક કાર્યોમાં તેનાથી મદદ લે છે. અને અબ્દાસને મુકરર કરવામાં પણ તેનો ફાવલ છે.

‘કુતુબ’ને તેના મદદગાર અને સહાયકના એઅતિવારથી ‘કુતુબુલ અકતાબ’ પણ કહે છે. કારણ કે ‘કુતુબુલ અકતાબની’ મદદ કરનારા અને સહાયકો હુકમી છે.

એટલા જ માટે શેખ મુશ્શીન ઈબ્ને અરબી રહમતુલ્લાહે અલેહ ફરમાવે છે કે :

‘કાઈ ગામ કાફિરોનું યા મોમિનોનું એવું નથી જ્યાં કુતુબ ન હોય.’

સાહેબે મન્સબને પોતાના મન્સબનો ઈદમ હોય છે. અને જે આ મન્સબનો કમાલ ધરાવે છે પરંતુ મન્સબ ધરાવતો નથી તેના માટે લાઝિમ નથી કે તેને એની જાણ પણ હોય.

હઝરત સિદ્દીકે અકબર રદિયલ્લાહો અન્હોનું ઈમાન તમામ હુમ્મતના ઈમાન કરતાં ભારી છે.

□

હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામના જમાનામાં જે છોકરાઓ કતલ કરવામાં આવ્યા હતા તેઓની ઈસ્તેઅદાદો હઝરત મૂસા અલૈહિસ્સલામની તરફ ફરી ગઈ હતી.

□

મરવા પછી વલીથી વિલાયત છીનવી લેવામાં નથી આવતી; બલકે એમાં તરફકી થાય છે. પરંતુ ખડે આદત વગેરેનું પુરુશ પ્રમાણમાં બહાર થવું સભ્ય થઈ જવાનો સભ્ય થશે.

□

ઔરતો જેઓ મહરમાતમાં દાખલ છે, (તેઓને) પરદા વગર બેસત કરવું જોઈએ અને ગૈર મહરમ પરદાની આડમાં તરીકે શીખે.

□

કુતૂર નખીયે કરીમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામની બિઅસત પછી કોઈ દિવસ મન્હૂસ નથી.

□

સાહબે શરીઅત (કુતૂર) અલૈહિસ્સલામથી માત્ર જુઝઆ અને રમઝાનની તરજીહ^૧ સાબિત છે.

પત્ર ૨૫૭

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (રહ.)

આ મુબારક પત્રમાં સતીશાઓની તરફકીનું ધ્યાન ફરમાવ્યું છે. (પાછળ) કેટલાયે પત્રોમાં એનું સવિસ્તર ધ્યાન આવી ચૂક્યું છે એટલે અહીં લખવામાં આવ્યું નથી.

● ૧ તરજીહ : અફઝલિયત, બરતરી, બિહતરી

પત્ર ૨૫૮

● પ્રતિ : શરીરખાન (રહ.)

હક તઆસાનું આપણી સાથે વધારે અકરણ હોયું નરસે કતઈથી સાબિત છે પરંતુ હક તઆસા આપણી અક્કલો અને સમજોથી, આપણા ઉલૂમ અને ઈદરાહાતથી વરા-ઉલ-વરા છે.

પત્ર ૨૫૯

● પ્રતિ : ખવાળ મુહમ્મદ સઈદ (રહ.)

હઝરાતે અંગિયા અલૈદિમુસ્સલાતો વસ્સલામની ગરકતથી ખલકને હિદાયત નસીજ થઈ. એમનો શુક્રિયા કોઈ રીતે અદા થઈ શકે એમ નથી. □

ખુનાનના જૂતકાલીન ફિલસફો (દાશનિકો) સજ્જનહારને માનતા ન હતા પરંતુ તે પછીના ફિલસફો હઝરાતે અંગિયા અલૈદિમુસ્સલાતો વસ્સલામના ઈત્મ અને હિદાયતથી મુઘ્તિના સજ્જનહારને માનનારા થયાં છે. □

હિન્દુસ્તાનમાં પણ પેગમ્બર અલૈદિમુસ્સલામ પેદા થયાં છે. તેમના અનવાર મશાલની જોમ રોશન છે. હિંદમાં તેઓની જ હિદાયત અને હલામથી (સોફીએ) જાત અને સિકાતે ઈલાહીમાં થોડી થોડી વાતો કરી છે. પરંતુ પૂરી નથી કરી શક્યા. એ સોફી હુલૂલ અને ઈતેહાદને (પણ) માનતા રહ્યા. □

● ૧ નરસે કતઈ : કુરઆન શાની સુરપહ આવત શરીફ

૨ વરા-ઉલ-વરા : હુઆતિ હુઅ, પરમોઅવ

૩ હુલૂલ અને ઈતેહાદ : માનવ આમૂક કક્ષાએ પહોંચીને ખુદા બની જતો હોવાની માન્યતા, અથવા ખુદા માનવના રવકષમાં અવતાર લેતો હોવાની માન્યતા, મતલબ કે માનવ અને ખુદા બંને એકાકાર થઈ જતાં હોવાની માન્યતા.

કુરૂં નખીયે કરીમ અલેદિસ્સલાતો વસ્સલામના પછી (ફતિ-
યાનાં) એવી કોઈ જગા નથી જ્યાં ઈસ્લામની દાવન પદોંચી ન હોય.

પત્ર ૨૬૦

● પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ સાદિક (૨૬.)

આ મુબારક પત્ર હજરત મુહમ્મદ સાદિક રહમતુલ્લાહે અલેહના તરફ લખ્યો છે જેઓ હજરતના રાજદાર સાહબઝાદા છે. એમાં આરંભથી લઈને અંત સુધીના હાલાત લખ્યાં છે અને ઘણાં લાંબો તથા વિસ્તૃત મકતૂબ શરીફ છે. એનું વિષય-વસ્તુ (પાઠન) કેટલાંક પત્રોમાં ઘણી જગાએ આવી ગયું છે. એટલે આ પત્રમાં કંઈ લેવામાં નથી આવ્યું.

પત્ર ૨૬૧

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (૨૬.)

નમાઝ જામેએ કમાલાત અને હિજાદાત^૧ છે. રબ્બે મેઅરા-
જમાં દીદારની જે દૌલત કુરૂં અલેદિસ્સલામને નસીબ થઈ
હતી તેનો નમૂનો અને જિલ્લ નમાઝમાં નસીબ થાય છે.

જો (સોફાને) નમાઝની હકીકતની જાણ હોતે તો સિમાઅ અને
ગીતમાં દદાપી ગિરફતાર ન થતો; તેમ જ વજૂદ અને તવાજુદને
યાદ ન કરતે.

પત્ર ૨૬૨

● પ્રતિ : મોહાના મુહમ્મદ અલી (૨૬.)

‘મુહમ્મદે દલ્લી’ અને ‘રબ્બ’^૨માં હજુ વધારો કરો; કારણ

- ૧ નમેઅ કમાલાત અને હિજાદાત : જેમાં તમામ કમાલાત અને
હિજાદાતો એક સાથે જમા કરી દેવામાં આવ્યા છે તે.

૨ રબ્બ : સમજૂતી માટે ‘મેઅયાદુસ્સુલ્ક’માં ‘રાબતાએ મુતારિફ’
મકરમુ પાંચા

કે આ (નકશાંદી) સિલસિલામાં નિરૂપત 'ઈન્ડકાસી' અને 'ઈન્સિલામી' છે. કુર્બ અને બોઅદ (જાંતે) સરખા છે.

પત્ર ૨૬૩

પ્રતિ : તાજુલીન (૨૬.)

ફરિસ્તા હોય કે માનવ, સૃષ્ટિની તમામ સૂરતોના માટે જેવી રીતે કા'બાની સૂરત સજ્જદાને લાયક છે; તેવી જ રીતે, ફકીરની નજીક, એની (કા'બાની) હકીકત પણ એ (તમામ) સૂરતોની હકીકતોના માટે સજ્જદાને લાયક છે.

એટલા જ માટે તે હકીકત તમામ હકીકતોના કરતાં ઉચ્ચતર છે; અને એનાથી સંબંધ ધરાવતા દમાલાન, (ખીજી) તમામ હકીકતોથી સંબંધ ધરાવતા દમાલાનના કરતાં ઉચ્ચતર છે.

જલ્લે કે દુનિયાની હકીકતો અને અલ્લાહની હકીકતોની વચ્ચે (કા'બાની) આ હકીકત બરઝખ (માધ્યમ) છે.

કા'બા શરીફ સૂરતોમાં દુનિયામાં છે અને હકીકતમાં આખિરતથી (સંબંધ ધરાવે) છે.

નમાઝે પણ એના વસીલાથી આ નિરૂપત પેદા કરી લીધી છે.

○ નમાઝ સૂરતમાં દુનિયાથી અને હકીકતમાં આખિરતથી (સંબંધ ધરાવે) છે.

○ નમાઝમાં જે હાલન પ્રાપ્ત થાય છે તે તમામ હાલનોના કરતાં બેહતર છે.

- ૧ ઈન્ડકાસી : પ્રતિબિંબિત, આયનામાં પ્રતિબિંબ દેખાય છે તેવી.
- ૨ ઈન્સિલામી : રંબીન, 'રંબો સં'ગ તેવો રં'ગ', દૃષ્ટિ તેવી સૃષ્ટિ
- ૩ કુર્બ : નજીકીકા, સમાધિ, સન્નિધ્ય
- ૪ બોઅદ : ફરત, અંતર

- નમાઝમાં જે હાલત છે તે અશલિયતથી સંબંધ પરાવે છે અને જેરે નમાઝમાં જે હાલત હાસિલ થાય છે તે ઝિલાલ^૧ થી સંબંધ પરાવે છે.

- નમાઝમાં જે હાલત હાસિલ થાય છે તેના કરતાં મોતના સમયે બેહતર હશે કારણકે મોત આખિરતા અહવાલની પ્રસ્તાવના (શરઆત) છે.
- એ જ પ્રમાણે જે હાલત બરઝખે સુરરા યાને કબરમાં હાસિલ થશે તે હાલત મોતના કરતાં અફઝલ અને બેહતર હશે.
- એ જ પ્રમાણે જે હાલત બરઝખે કુબા યાને કિયામતના દિવસે હશે—જે મશહૂદ^૨ અતમ અને અકમલ^૩ છે —તે કબરના કરતાં બેહતર હશે.
- એ જ પ્રમાણે બરઝખે કુબા (કિયામતના દિવસ) ની સરખામણીમાં 'જન્નતુન નઈમ'નો મશહૂદ અતમ અને અકમલ છે.
- અને એ જ પ્રમાણે એનાથી ('જન્નતુન નઈમ'થી પણ) બેહતર મકામ તે છે જેની ખબર કુતૂર નખીયે કરીમ અલૈદિસ્સલાતા વતરસીમે (આ પ્રમાણે) આપી છે :

‘અલાહ તઆલાની એક જન્મત છે; જેમાં ન કોઈ દૂર છે અને ન કોઈ મહેલ છે. એમાં અલાહ તઆલા હસતાં હસતાં તજસી દરમાવશે.’

કહેવાનો ભાવાર્થ એ છે કે, દુનિયા આખિરતની ખેતી છે. અહીં મતલૂખ^૪ને જોધવું નોઈએ.

- ૧ ઝિલાલ : પ્રતિબિંબ
- ૨ મશહૂદ : હાજર કરવામાં આવેલ, મોરુદ
- ૩ અતમ અને અકમલ : પરિપૂર્ણ
- ૪ મતલૂખ : જેની તલખ છે તે

પત્ર ૨૬૪

● પ્રતિ : સૈયદ બાકિર અલી (રહ.)

‘ઈસ્મે ઝાત’ના ઝિકમાં મુખ્યાતિય રહો અહીં મુધી કે મામલો જડાવત મુધી પહોંચી જાય અને કામ દિરત મુધી અંજામ પામે.

આબાલી

આ થોડાક વાક્યો કુરવેશી હાસિલ કરવા માટે અને કમાલને હાસિલ કરવા માટે રહે રવાં અને તરીકતના પ્રાણુ જેવા છે. મુખ્તલી^૧ અને મુન્તલી^૨ (જાંતે) માટે (એ વાક્યો) પૂરતાં છે.

પત્ર ૨૬૫

● પ્રતિ : શૈખ અબ્દુલ હાદી (રહ.)

ગોશાનશીની^૩ સિદ્દિકોની આરમૂ છે. મુબારક થાય એ શરને કે મુસલમાનોના હકોની સંભાળ જુટવા ન પામે.

હઝરત ખવામ નકશત^૪ રહમતુલાહે અલેહે એ ફરમાવું છે :

‘અમારો તરીકો મુહનત છે. કારણ કે ખિલવત^૫માં શોહરત^૬ છે અને શોહરતમાં આફત છે.’

પરંતુ મુહનત તરીકતના મુવાદિકોની મુહનત છે; નહિ કે

- ૧ મુખ્તલી : મુલકની શરઆત કરનારો
- ૨ મુન્તલી : મુલક પૂર્ણ કરનાર અસિહ
- ૩ ગોશાનશીની : એકાંતવાસ
- ૪ સિદ્દિકો : બોલિયા અશ્વાહ
- ૫ ખિલવત : એકાંતવાસ
- ૬ શોહરત : ખ્યાતિ

રસિકતા મુખાલિફોની મુદતના. એકે ખોળથી પોતાને કમ સમજ્યું
એ મુદતની રાત છે.

પત્ર ૨૬૬

● પ્રતિ : ખ્વાબ અબ્દુલ્લાહ (૨૬.) અને
ખ્વાબ ઉમૈદુલ્લાહ (૨૬.)

આ પત્ર હજરતે ખ્વાબ અબ્દુલ્લાહ અને ખ્વાબ ઉમૈદુલ્લાહની
ખિદમતમાં રવાના કર્યો છે. તેઓ હજરત ખ્વાબ બાકી મિસ્લાહ
મલ્કિદિરેહમતના સાહેબઆદાઓ છે.

□

આ ફકર માધ્યાથી પત્ર સુધી આપના વાલિદ સાહેબના
ઉપકારમાં રૂબેસો છે. અને ફકરે આ તરીકામાં અલીફ, બે...
(પ્રાથમિક સળક)થી લઈને હેરટ સુધી તેમનાથી જ (ફિઝ) હાસિલ
કર્યો છે. જે દોલત કુતૂર (હજરત ખ્વાબ બાકી મિસ્લાહ ૨૬.)ની
દરવાહમાંથી મળી છે; જે આખી હમર સુધી સિરને જનાબની
શુલ્કદરવાહના ખાદિમોની ખિદમતમાં વિતાવી દઉં; તો પથ
જનાબનો હક અદા થઈ શકે તેમ નથી.

□

- અલ્લાહ તઆલા જાતે ખુદ મોનૂદ છે અને તમામ ચીજો
તેની ઈબાદતથી મોનૂદ છે.^૧
- અલ્લાહ તઆલા પોતાની જાત અને સિફાતમાં અતન્ન
અને અલ્લેહ છે.
- અલ્લાહ તઆલાની સિફાત અને અકમાલ^૨ એની જાતની
જેમ બેચૂ^૩ અને બેચૂ^૪ છે.

● ૧ એની વિષયે ચર્ચા પત્ર નં. ૧૬૦માં આવી ચર્ચ છે.

૨ અકમાલ : કાર્યો

૩ બેચૂ : અતન્ન, અદિતીય, અલ્લેહ

૪ બેચૂ : અનુપમ, અમિસાલ

૦ અઢાલ તઆલા હુલ અને ઈતિહાસથી પાક છે.

□

તત્ત્વજ્ઞાનીઓ અને દાર્શનિકો તબીબી વિદ્યા, ખગોળવિદ્યા, સમાજશાસ્ત્ર, નાગરિકશાસ્ત્ર (યમેરે)ને બેદનર ઉત્તમ (માને) છે. તેઓએ બૂતપૂર્વ અંગિયા અલૈહિમુસ્સલાનો વસ્સલામની કિનાઓમાંથી ચેરી કરીને પોતાના જુદા અને બેહુદા ઉલ્લમને ચાલુ કર્યા છે. ઈમામ ગિઝાલી (રહ.)એ પશુ એનું સ્પષ્ટીકરણ પોતાની કિતાબ 'અલ મુન્કિઝ અનિદ્રહલાલ'માં કર્યું છે.

એ બદળખતોના સરદાર અફલાતુને^૨ હઝરત ઈસા અલૈહિસ્સલામો વસ્સલામના જવાબમાં કહ્યું :

‘હું હિદાયત પામેલો છું. અને તમારી હિદાયતની જરૂરત નથી.’

એ બદળખતે આ વાત ન જોઈ કે તેમના (હઝરત ઈસા અલ.)ના દમ કરવાથી મુદાઓ જીવતાં થઈ જાય છે; ઠોઢીઓ અને આંધળાઓ સારાં થઈ જાય છે. તેણે વિચાર કર્યા વિના કિના અને અઢાવતના કારણે ચિંતન-મનન કર્યા વિના (આમ) કહી દીધું.

□

શૈખ મુઘુદીન ઈબને અરબી રહમતુલ્લાહે અલૈહને ફટીર વહી સમજે છે; પરંતુ એમના જે સંશોધનો પવિત્ર શરીરતની ખિલાફ છે; તેને સ્વીકારવા યોગ્ય સમજતો નથી. છતાં તેમની ખતા ખતા-એ-ઈજતેઠાદી છે. ખુદા તેમને માફ કરશે.

કેટલાક લોકો હઝરત શૈખના ખિલાફ છે અને તેમના વિશે ખૂંડે બોલે છે.

- ૧ હુલ અને ઈતિહાસ : એક ચીજનું બીજી ચીજમાં કેવી રીતે લખી જતું કે બંને વચ્ચે ભેદ પારખી ન શકાય અર્થાત્ બંદા અને ખુદાનું એક બીજામાં લખી જતું

૨ અફલાતુન : પ્લેટો (Plato) મરાહર મોક ફિલસૂફ

કેટલાક લોકો તેમના સુકરની હાલતના સંશોધનોને હક સમજીને અમલ કરે છે.

આ બંને સમૂહ (મૂળ બાળનમાં) વધારો-ઘટાડો કરનાર છે.

□

હવેરાતે અંબિયા અસીદિમુસ્સલામ અસળાળનો ઉપયોગ કરે છે પરંતુ મુસબ્બિખ^૧ પર નજર રાખે છે.

□

મોમિન આખિરતમાં જખતમાં અલ્લાહ તઆલાને બે-જહત^૩, બે-કેફ^૪, બેશુબહ^૫ અને બે-મિસાલ^૬ જોશે.

પત્ર ૨૬૭

● પ્રતિ : મિર્ઝા હિસામુદ્દીન (૨૬.)

જે ઉલૂમ અને મઆરિફ ફકીર પર વારિફ થાય છે તેમાંથી મોટા ભાગના લખવામાં આવે છે કે જેથી અલ્લાહની મખલુક કાયદો બિઠાવે.

જે ઉલૂમ ખાસ મારી જ્ઞાતથી સંબંધ ધરાવે છે એનો થોડોક ભાગ પણ જાહેર કરી નથી શકતો બલકે સંકેત અને ઈશારાથી પણ એમાં કંઈ બોલી નથી શકતો. બલકે મારા પ્રિય ફરઝંદો, જેઓ ફકીરના મઆરિફના મજમુઆ છે અને સુલૂક તેમજ

● ૧ મસ્તીની હાલત

૨ મુસબ્બિખ : અસળાબોને બનાવનાર ખુદા.

૩ બે-જહત : કોઈ પણ દિશા વચર, દિશાહીન

૪ બે-કેફ : કોઈ પણ જાતની મસ્તી કે બેખુદી વચર, શુદ્ધિ અને સ્વસ્થતાપૂર્વક

૫ બે-શુબહ : શાંત વચર

૬ બે-મિસાલ : અબ્બેક, અનુપમ

જાગૃતના મહામાતાના નુરખા છે તેઓ સમક્ષ પામી આ અસરારને અને હાઈકરને કહી નથી શકતા. એને છૂપાવી રાખવાની કોશિશ કરે છું.

જો કે ફરીર જાણે છે કે પ્રિય ફરજંદો અસરારના જાગૃદાર છે. અને ખતા અને ગલતીથી મેહકુઝ છે. પરંતુ શું કરું કે એ અસરાર જાણ પર છાવી જ નથી શકાતા.

આ હોલત જેને ફરીર છૂપાવવા ચાહે છે (તે) હઝારતે અંબિયા અલૈહિમુસ્સલામો વસ્સલામના ચિરાજે નધુવ્યતથી રોચન થયેલ છે.

હઝરત અબૂ ફુલ્કરહ રહિયેલાહો અન્હો ફરમાવે છે કે :

‘મને રસુલુલાહ સલ્લલ્લાહો અલયહે વસલ્લમથી બે ઈદમ પહોંચ્યા છે. એક આ ઈદમ છે જેને મેં બયાન કર્યો છે; બીજો તે ઈદમ છે કે જો તેને તમારી સામે બયાન કરું તો તમે મારું મળું રહેંસી નાંખો.’

આ બીજો ઈદમ ‘ઈદમે અસરાર’ છે. એને સમજવા માટે કોઈની સમજશક્તિ પૂરતી નથી.

પત્ર ૨૬૮

● પ્રતિ : ખાન ખાનાન

ફૂજૂર અલૈહિમુસ્સલામો વસ્સલામે ઈરશાદ ફરમાવ્યો છે કે :

‘ઉલમા અંબિયાના વારસદાર છે.’

અંબિયા અલૈહિમુસ્સલામના જે ઉલુમ છે તે બે પ્રકારના છે :

● ૧ અસરાર : સેદો, રહસ્યો

૨ હાઈક : સૂરખ બાબતો

એક 'ઈએ અલકામ'¹ અને

બીજો 'ઈએ અસરા'²

અને ખરો વારસદાર આશિમ તે છે જેને બંને પ્રકારના ઈએ હાસિલ હોય; ન તે શબ્દસ જેને માત્ર એક જ પ્રકારનો ઈએ હાસિલ હોય; અને બીજો ઈએ હાસિલ ન હોય. કારણ કે આ વાત વારસાથી ખિલાફ છે. વારસદારને, વારસો છોડી જનારના હરેક વારસામાંથી હિસ્સો મળવો જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે કુચૂર સહસ્રાહો અલેહે વસલમનો ઈરશાદ છે કે :

‘મારી ઉમ્મતના ઉલમા બની ઇસાઇલના નખીઓની જેમ છે.’

એ ઉલમાથી મુરાદ તે વારસદાર ઉલમા છે જેઓ બંને ઉમ્મતમાં હિસ્સો ધરાવતા હોય.

ટેલ્લાકે જે એમ કહ્યું છે કે :

વિલાયત નખુવ્વતના કરતાં અફઝલ છે; યા

નખીની વિલાયત નખીની નખુવ્વતના કરતાં અફઝલ છે;

(તે) ખિલકુલ મલત છે.

હજારે રીસાલાઓ અને પત્રોમાં અનેક ટેકાણે આ વાતને અહેર કરી છે કે ‘વિલાયત’ ‘કમાલે નખુવ્વત’ના મુકાબલામાં એવી છે જેમ કે મહાસાગરના મુકાબલામાં પાણીનું બિંદુ.

એ લોકો ‘કમાલાતે નખુવ્વત’થી વાકેફ નથી અને ત્યાં સુધી એમની પહોંચ નથી એટલા માટે આવી વાતો કરે છે.

• ૧ ઈએ અલકામ : શરીઅતનો ઈએ, ઈએ, અહિર

૨ ઈએ અસરા : તરીકત, ઈએ ખાતિન

પત્ર ૨૬૯

● પ્રતિ : મુર્તઝા ખાન

આપ એવી જગાએ નિમાયા છો જ્યાં જુદાં ખુદાઓની પૂજા વધારે થાય છે. જેથી આપ કોશિશ કરો કે સાચા ખુદાની ઈલાહત અને તોહિદ વધારે ફેલાવ અને જુદાં ખુદાઓનું જુદાણું અને નીચતા બહાર થાય અને ઈસ્લામની તરફી થાય.

ફકીરના નજદીક લોકની પ્રસન્નતા માટે એના કરતાં બેહતર ખીજું કોઈ કામ નથી.

પત્ર ૨૭૦

● પ્રતિ : શૈખ નૂર મુહમ્મદ (રહ.)

એકાંતવાસ ઘણી બેહતર ચીજ છે; એ શરતે કે એમાં નફસની શરારત ન હોય. અફસાહના જ માટે હોય. પરંતુ ખાસાને ખુદાની સુહગત એના કરતાં બેહતર છે.

પત્ર ૨૭૧

● પ્રતિ : શૈખ હસન (રહ.)

જે બનાવ આપે લખ્યો છે તેની હકીકત બાણી. આપ હુમ્મીદવાર રહો, અને જે અમ્મ (હુકમ) આપને કરવામાં આવ્યો છે; તેમાં દિલોબ્બનથી પ્રયત્નશીલ રહો. અગર આપના વાલિદ અને બાઈ પરવાનગી આપે તો હિન્દુસ્તાનનો પ્રવાસ મુનાસિબ થશે.

● ૧ ખાસાને ખુદા : અફસાહના ખાસ બંદાઓ અર્થાત્ ઓલિમા અફસાહ

પત્ર ૨૭૨

● પ્રતિ : સૈયદ મુહિબુલ્લાહ (૨૬.)

મોસિયાનું^૧ ઈમાન શુદ્ધી^૨ છે. અને અંગિયા અલ્હિ-
મુસ્સલાતો વસ્સલામનું^૩ ઈમાન ગિલગૈય^૪ છે.

□

અંગિયા અલ્હિમુસ્સામ બ્યારે દાવતથી ફારિગ થઈ જાય છે
અને 'આલમે બકા'^૫ની તરફ ધ્યાનીત થાય છે અને 'તુજૂઅ
ઈલલ ખલક'^૬ની મસ્લેહત પૂરી થઈ જાય છે તો ખૂબ જ
હસાસપૂર્વક :

‘અર રહિફુલ આલા’

હે મારા સર્વોત્તમ મિત્ર !^૭

ની લોપલા કરીને સંપૂર્ણપણે હક તઆલાની તરફ ધ્યાનીત
થઈ જાય છે અને કુબના મતબાઓમાં ખૂશી અને નાઝ પૂર્વક
૧૨ છે.^૮

□

- ૧ ઈમાને શુદ્ધી : ફરંનિય-આંગેલીડી વસ્તુનું ઈમાન
- ૨ ઈમાન ગિલ ગૈય : ગૈયની-અલીડી વસ્તુનું ઈમાન. વિરતૂત સમજૂતી
માટે જુઓ ‘અહસનુત્તકવીમ’ પા. ૧૨૦
- ૩ આલમે બકા : હંમેશા બાકી રહેનારું આલમ અર્થાત આખિરત
- ૪ તુજૂઅ ઈલલ ખલક : લોકો તરફનું ધ્યાન, લોકો તરફ પાછાં
ફરવું.
- ૫ વિસાલ વખતે હુકૂર (રાસ)ની ઝળાને મુબારક પર ધણ એ જ
સાબ્દો હતા.
- ૬ લાવાથ^૯ એ છે કે અંગિયા (અલ)નો ન્યારે આ દુનિયામાં
આવવાનો મૂળ હેતુ (દાવત) પરિપૂર્ણ થઈ જાય છે ત્યારે તેઓ
પેતાના ‘પરમ મિત્ર’ (અલ્લાહ)ને મળવા માટે આખિરત તરફ
મથાણું કરી જાય છે.

હકીરના નજદીક કમાલ એ છે કે 'ડુજૂઅ ઈસલ હક' પશુ પૂરેપૂરું હોય અને 'ડુજૂઅ ઈસલ ખલક' પશુ સંપૂર્ણ હોય.

કોઈ નાકિસ 'ડુજૂઅ'થી એવો ખ્યાલ ન કરે કે (ખાસાને ખુદા) હકની તરફથી ખલકની તરફ ચાલી આવે છે. ખલકે એમનું ચાહ્યા આવવું અસ્લાહની રજા માટે છે. ન કે પોતાની મરજીના માટે.

એટલે એમનું આવવું મકામે રજામાં છે. જે સૌથી પુલંદ મકામ છે. અને સાહબે ડુજૂઅ તે કામ કરે છે જેના માટે અગિયા અલંદિમુસ્સલામને મોકલવામાં આવેલાં છે. પોતે ખુદા સુધી પહોંચવા માટે અને બીજાઓને ખુદા સુધી પહોંચાડવા માટે આવ્યાં છે.

આ ડુજૂઅ (પાણું આવવું) નયુવતના રજાઈલમાંથી છે. અને એ તવજ્જોહ વિસાપતની નિશાનીઓમાંથી છે. અને જે સાહબે ડુજૂઅ છે તેની તવજ્જોહ હકની સાથે પૂરેપૂરી રહે છે. અને ખલકની સાથે પણ એનો મામલો હકે મુશદ્દની જેમ હોય છે.

'તોહિદે વુજૂહી'ની સર્વપ્રથમ તરફીક કરનાર શખ્સ મુશ્હીન ઈબને અરબી રહમતુલ્લાહે અસેલ છે. ભૂતકાળના મશાઈખની ઈગારતો એ કે તોહિદે વુજૂહીની ખબર આપે છે પરંતુ (એ) તોહિદે શુદ્ધી પર અનુમાન કરવાને લાયક છે.

જે કંઈ મુમકિનમાં જુએ છે તે વાજિબ નથી. અને જે કંઈ હાદિસમાં પામે છે તે હકીમ નથી. અને જે કંઈ તરખીહમાં જાહેર થાય તે તન્ઝીહ નથી.

૧ ડુજૂઅ ઈસલ હક : અસ્લાહ તરફનું ધ્યાન, અસ્લાહ તરફ પાછાં ફરવું.

૨ 'હકે' મુશદ્દ : તરદીદવાળા અક્ષરોનો સંબંધ એની આવબન અને પાછળના બંને અક્ષરો સાથે હોય છે અને એનો ઉચ્ચાર બેબડો થાય છે એટલે આ ઉપમા આપી છે; કારણ કે સાહબે ડુજૂઅનો સંબંધ ખાલિક અને મખ્લૂક બંને સાથે હોય છે.

હલમાએ એહલે હકના અકાઈદ પ્રમાણે કામ કરવું બંધાવ્યું અને સૂદીઓના કશી મામલાઓમાં 'હુરને ઝન'ની સાથે આમોગી અને મૌન ધારણ કરવું જોઈએ અને 'ના' કે 'હા'નું સાબર કરવું ન જોઈએ.

હલમાથી મુરાદ અહીં હલમાએ આગિરત છે ન કે હલમાએ દુનિયા; કારણ કે હલમાએ દુનિયા આમ મોમિનોમાં દાખલ છે.

પૃષ્ઠ ૨૭૩

● મતિ : મિઝા હિસામુદ્દીન અહમદ (૨૬.)

તાલિએ પોતાના કશ્ક અને ખવાબો પર બરોમો કરવો ન જોઈએ જલકે પીરની સૂચના પ્રમાણે કાપ્ગીલ રહેવું જોઈએ. શેતાન અને નફસ હરેક પ્રકારનો ધોકો આપના રહે છે. તે ખવાબોના જોવા અને કશ્કના થવા પર (તરફીનો) આધાર હોત તે મુરીદોને પીરોની જરૂર ન હોત. અને હોતના મોટા-મોટા બુઝુર્ગો જોએ બાળપણથી જ છુદાના ફઝલથી નેક, આગિદ અને આસિમ હતા, તેઓ ખીજથી મુરીદ થઈને ફાયદો ન ઉઠાવત.

તેઓનું પીર કરવાનું કારણ એ છે કે મુન્તહી મેહફૂઝ છે. અને મુન્તહી (મેહફૂઝ) નથી. તે મેહફૂઝ (મુન્તહી) હક અને ગાનિસ-માં વિશેષ કરે છે.

□

ના'તિયા મઝહો, યા મૌલૂદ યા સિમાઅની મજલિસથી મનાઈ કરવાનો ફકીરનો મકસદ એ છે કે તરીફતના મામલામાં મુખાલિફત ન થાય. હરેક ચીઝનો એક ખાસ મતલબ હોય છે.

□

આમાલી :

હઝરાતે નકશત-દિયા રહમતુલ્લાહિ અલ્લેહિમને ત્યાં (સાલિક) ત્યાં સુધી ફના અને જહાના મકામથી મુશરફ ન થાય ત્યાં સુધી

જિંકે હકના સિવાય હરેક બીજાને હોડવામાં આવે છે. આઠી પુત્રી કે કુરઆન મજ્હબની નિલાયન અને નફિસ નમાઝોથી (પણ) અલિખત રાખીને માત્ર જિંકે હકમાં મશગૂલ રાખે છે.

તે નમાઝ અને નિલાયતે કુઆન મજ્હબી જ રોકીને માત્ર જિંકે હકમાં એકામ રહેવા માટે ફરમાવે છે તો એવી હાલતમાં ના'નિયા અરઆર યા સિમાઅની કેવી રીતે પરવાનગી આપી શકે!

તે આપ (હઝરત મુઝહિદ અહ્મેદસાની રહ.)ની નજદીક મીલાદ અને ના'નિયા અરઆરને પઢવું નાખઈજ હોય તો આપ ન જ વખતે, વિના વિશંબે, સત્ય દુદી દેવાના પોતાના ગુણના કારણે હરામ હોવાનું યા નાખઈજ હોવાનું જાહેર કરી દેતે. પરંતુ એવું નથી કહ્યું. આ હંત્રામી મનાઈ માત્ર જિંકે હકના મુકાબલામાં, કેવળ ગુનાએ હકના માટે છે.

કેટલાક મીલાદના મુખાસિફ લોકો આ પત્રને દલીલ રૂપે રજૂ કરે છે. પરંતુ પત્રના મતલબને તેઓ પોતે જ સમજ્યા નથી.

પત્ર ૨૭૪

● મતિ : ગૌમ યુસુફ (રહ.)

અશ્વાહ તઆલાનો એહસાન છે કે તમે તૌહિદની સાંકડી કેરીમાંથી મન'આએ શુદ્ધ માં-જે ધોરીમાખ છે-તેમાં આવી ગયા. આઠી બેલિઝઝની અને દેરન છે. અને હમા જિસ્તમાં ઝોક, સોક, આહ અને નઅરહ છે.

એવું ન થાય કે પોસ્તીનોની જેમ પોસ્તને છોડીને ફરી એના પર અમલ કરના થઈ જાયો. હિંમત ખુલ્લું રાખો. અને મરનબએ દેરન અને જહલમાં તરકકી કરો.

● ૧ તૌહિદ : હમા જિસ્ત, ફના

૨ શુદ્ધ : હમા અનુસ્ત, જહા

આમાલી :

પોસ્તથી મુરાદ ઝોક, શોક, આદિ અને નબરદ છે.

પત્ર ૨૭૫

● પ્રતિ : મુદલા અહમદ (રહ.)

શરીઅતના અહકામોને ફેલાવવામાં ઠાણિય કરતા રહો.
હિમત યુક્ત રાખો.

ઝિકે કદખી શરીઅતના અહકામોના પાલનમાં મદદ કરે છે
અને નહસે અરમારહની સરકશીને દૂર કરે છે.

આપે (આપના) એક હોસ્ત વિશે સખું છે કે :

‘જે માસ થયા એને તરકકી થઈ છે. જે કંઈ તેને અજાન
અવસ્થામાં ગ્રેબ અને અરવાહે તૈયેબાતમાંથી દેખાતું હતું
તે હવે જામત અવસ્થામાં અને સભાનતામાં દેખાય છે.’

મારા મખદૂમ ! આ દશન કંઈ તરકકીની દલીલ નથી;
બલે અજાન અવસ્થામાં જુએ કે સભાન અવસ્થામાં.
કારણ કે

આ રાહમાં પ્રથમ પગલું એ છે કે—

હકતઆલાના ગૈરને બિલકુલ ન જુએ; અને
હકતઆલાના ગૈરનો (પોતાના) ખ્યાલમાં (બિલકુલ)
ખ્યાલ ન રહે.

એનો અર્થ એવો નથી કે—

ચીઝોને હક તઆલાના ગૈર તરીકે ન જુએ કે ન સમજે.
કારણ કે આ વાત પોતે જ કસરતખીની છે. બલકે
હકતઆલાના ગૈરને હરગિઝ ન જુએ કે ન જાણે.

આ હાલતને 'ફના' તરીકે ઓળખવામાં આવે છે અને આ રાહ (સુલુક)ની મંજિલોમાંથી આ પહેલી મંજિલ છે.

આમાથી

આ પત્ર હજરત (રહ.) એ મુક્તા અહમદ બશીને લખેલો છે; જેઓ અરબ છે.

પત્ર ૨૭૬

● પ્રતિ : શૈખ બહીઉદ્દીન (રહ.)

અલ્લાહ તઆલાએ કુરઆને પાકને બે પ્રકારે નાજિલ કર-
માવ્યું છે :

૧ મોહકમાત^૧

૨ મુતશાબિહાત^૨

પ્રથમ પ્રકાર શરીઅત અને અહકામનું ઉદ્દેશ્ય અને ઉદ્દે-
સ્થાન છે.

બીજો પ્રકાર હકીકતો અને રહસ્યોના ઈત્મનો સોન છે.

ચહેરો, હદમ, પિંકલી, આંખો, ટેરવા વગેરેનું કુરઆન
અને હદીસમાં જે વર્ણન આવ્યું છે તે બધું મુતશાબિહાત-
માંથી છે.

એ જ પ્રમાણે કુરઆને મશહની (કેટલીક) સૂરતોની શરઆતમાં
જે ફરકે મુકત્તઆત^૩ આવેલાં છે તે પણ મુતશાબિહાતમાંથી છે.

● ૧ મોહકમાત : કુરઆને શરીફની તે આમતો જેના અર્થ રખત અને
સાફ છે.

૨ મુતશાબિહાત : કુરઆને શરીફની તે આમતો જેના અર્થ મહન,
ગૂપ્ત અને છુપા છે.

૩ ફરકે મુકત્તઆત : અલિક-લામ-મીમ, શા-સીન વગેરે

હુરે મુક્તઆતના અર્થની સમજ હવમાએ રાસેખાન' ગિવાય ખીજ કોઈને આપવામાં આવી નથી.

આ ફકીર હુરઆને મહુદની નિરુપન શુ લખે કે એનો અંક એક 'હુરે મુક્તઆત' ઉછાળા મારતાં મહાસાગર સમાન છે.

'ઈંમે મોહકમાત' 'ઈંમે મુનશાગિદાત'ની સરખામણીમાં પોતન (ખોળિયા) સમાન છે.^૨

જે શખ્સ (માત્ર) 'ઈંમે મોહકમાત'થી વાકિફ છે છતાં 'ઈંમે મુનશાગિદાત'ની તાવિલ (અર્થઘટન) શોધે છે અને મુરતને છાટીને હકીકતની તરફ દોડે છે; તે (શખ્સ) એવો જાદિલ છે કે જેને પોતાની જહાલતની ખબર નથી. અને તે (શખ્સ) એવો ગુમરાહ છે કે તેને પોતાની ગુમરાહીની ખબર નથી !

પત્ર ૨૭૭

● પ્રતિ : મુલ્લા અખ્દુલ હય (રહ.)

જે સર પોતાની આતની ગદાર જુએ તે સર આદાફી છે. એ જ તમામ આદાફી (ગાલ) અલામતો અને નિશાનીઓથી 'ઈંમુલ યફીન' હાસિલ થાય છે.

'એનુલ યફીન' 'ફના'માં હાસિલ થાય છે.

'હકકુલ યફીન' 'બકા'માં આપવામાં આવે છે.

પત્ર ૨૭૮

● પ્રતિ : મુલ્લા અખ્દુલ ફરીમ (રહ.)

શરીઆતના મુવાદિક અને

● ૧ હવમાએ રાસેખાન : ઓલિયા અલ્લાહ

૨ એટલે કે 'ઈંમે મોહકમાત' શરીર (ખોળિયા) સમાન છે અને 'ઈંમે મુનશાગિદાત' રહ સમાન છે.

અહીં સુન્નત વલ જગ્યાઓના ઉત્થાનના મુવાફિક (પ્રથમ) પાતાના આપાદાઓ અને અમલોને (હીક) કરો; તે પછી

‘નિસ્વાન મા સિવસાદ’^૧ હાસિલ કરવામાં દાગિશ કરો.

□

‘નિસ્વાન મા સિવસાદ’ હાસિલ કરવા માટે નકશાગંદા તરીકાના પેશવાનો નરીકો થયો અકરળ છે.

□

શાંતિ, દુઆ, સદકહ અને ઈસ્તેમ્શાર વગેરે પોતાના મરહમ વાસિલની મદદ અને સહાય કરો.

પત્ર ૨૭૯

● પ્રતિ : મુદલા હસન કરમીરી (રહ.)

ફારને જે કંઈ માયુ છે તે હજરત ખવાલ બાપા બિલાદ અસદિરદમતની સુલગત અને તવજ્જોહથી માયુ છે. એ એક-સાનનો શુક્રિયા કોઈ રીતે અદા કરી શકું તેમ નથી.

□

‘કુત’ અને ‘લુસલ’ શબ્દો લેખન અને વાણીના ક્ષેત્રની સંક્રમિતતાના કારણે લેવામાં આવ્યા છે નહિનર ત્યાં :

ન કુત છે, ન લુસલ છે.

ન ઈઆરત છે, ન ઈઆરત છે.

ન શહ છે.

ન કુલસ^૨ છે, ન ઈન્તેહાદ^૩ છે.

ન કૈ છે.

● ૧ ‘નિસ્વાન મા સિવસાદ’ : ‘કિના’

૨ લુસલ : એક વસ્તુનું બીજી વસ્તુમાં એવી રીતે ભળી જવું કે એક પારખી ન શકાય અર્થાત સાયુજ્ય

૩ ઈન્તેહાદ : પાંદા અને ખુદાનું એક થઈ જવું; અમેદ, એકથ

ન જમીન છે, ન જમાનો છે.
 ન સ્થળ છે, ન ઘેરાવો છે.
 ન સરયાન^૧ છે.
 ન ઈશ્વર છે, ન મારફત છે.
 ન જલ્લ છે, ન દેરત છે.

પત્ર ૨૮૦

● પ્રતિ : હાફિઝ મહમૂદ (૨૬.)

ફકીરોની મુહબ્બત દુનિયા અને આખિરતની સઆદતની પુછ છે.

□

સુખતની ઈતેયાઅ અને અકીદાઓ ને અહલે સુખત વલ-જમાઅતના મુવાદિક ન હોય તો ઈસ્તેદરાજ^૨ છે.

પત્ર ૨૮૧

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (૨૬.)

નકશાંદીઓનો તરીકો, સહાબાએ ફિગાર રિદવાનુલાહે અલ્લેહિમ અજમઈનનો તરીકો છે. અને આ ઈતેયાઅના કારણે એમના માટે કમાલાતનો રસ્તો ખોલી દેવામાં આવે છે. જે કમાલાત વિલાયત કરતાં કેટલાયે દરજ્જા અધિક છે.

આ તરીકામાં તે શખ્સ નિરાશા અને નુકસાનમાં છે જે આ તરીકામાં નવા નવા કિમૂર^૩ પેદા કરે.

- ૧ સરયાન : એક વસ્તુનું ખોજ વસ્તુમાં અંકાકાર થઈ જવું, અતેલ
- ૨ ઈસ્તેદરાજ : બહુ સમાન
- ૩ કિમૂર : અમ્મ (આદેશ)નું બહુવચન, દુકમો, આદેશો, કરમાનો, બાબતો.

પત્ર ૨૮૨

● પ્રતિ : બદીઉદ્દીન (૨૬.)

માજે સવારે હજરત ઈબ્રાહિમ અને હજરત ખિઝર અલૈહિ. મુસ્લિમાનો વસ્ત્રધારથી રહાનિઓની સૂરતમાં મુલાકાત થઈ.

હજરત ખિઝર અલૈહિસ્સલામે ફરમાવ્યું કે,

‘અમે આણમે અરવાહમાંથી છીએ. હક સુબ્હાનફ તઆલાએ અમારી રહોને એવી કુદરતે ઠામિલા અતા ફરમાવી છે કે શરીરની ચિકલમાં પ્રગટ થઈને તે ઠામો ને શરીરથી અસ્તિત્વમાં આવે યાને શારીરિક હલન-ચલન અને શારીરિક બંદગી અને ઈબાદતો તે અમારી રહોથી સાદર થાય છે.’

મેં પૂછ્યું કે :

‘આપ ઈમામ શાફેઈ (૨૬.)ના મત્રહળ પ્રમાણે નમાઝ પઢો છો !’

તો ફરમાવ્યું કે :-

‘અમે શરીઅતની સાથે મુકબીહ નથી પરંતુ કુતુબે મદારના કામો અમારા હસ્તક છે અને કુતુબે મદાર ઈમામ શાફેઈના મત્રહળ પર છે એટલા માટે અમે પણ એમના પાછળ ઈમામ શાફેઈ રહમતુલ્લાહે અલૈહના મત્રહળ અનુસાર નમાઝ પઢીએ છીએ.’

હજરત ઈબ્રાહિમ અલૈહિસ્સલામે આ સમય ફરમાવ્યો કેઈ વાત કરી નહિ.

પત્ર ૨૮૩

● પ્રતિ : સુફી ફરખાન (૨૬.)

શબે મેઅરાજમાં આ હજરત સત્તલસાહે અલૈહે વસતમને

૩૫૧^૨ દુનિયામાં નથી થઈ જલકે આજિરતમાં થઈ છે. એટલા માટે કે આં હજરત સલ્લલ્લાલ્લે અલેહે વસલ્લમ તે રાતે 'દાર્દરા-એ મકાન' અને 'દાર્દરાએ ઝમાન' અને 'તંગીએ મકાન'થી જલકાર નીકળી ગયા હતા.^૩ એટલે—

અજલ અને અજલને એક પળમાં જાણી લીધાં તથા

હિદાયત અને નિહાયતને એક જ નકલામાં મુન્તહીદ^૪ બોધ્યાં.

પત્ર ૨૮૪

● પ્રતિ : મુલ્લા અબ્દુલકાદિર (૨૬.)

ઈન્સાન 'આલમે ખલક' અને 'આલમે અમ'નું મિશ્રણ છે.

'આલમે ખલક' એનું ભરેરી સ્વરૂપ છે.

'આલમે અમ' એનું જાનિની સ્વરૂપ છે.^૫

]

જેવી રીતે :

પૈગમ્બરો પૈકી—હજી઼ા સાંગા સમયગાળા પછી—

પૈગમ્બરે ઉલૂલ અઝમ થતા હતા; અને

(પૈગમ્બરે ઉલૂલ અઝમના વિસાલ પછી)

ખીજ પૈગમ્બરે ઉલૂલ અઝમના જન્મ મુખી,

ખીજ સર્વે પૈગમ્બરો

પેલા પૈગમ્બરે ઉલૂલ અઝમનો કલેમા (પડતા હતા); અને

તેમની જ શરીઅત પર ચાલતા હતા:

● ૧ રમત : અસ્લાહના હીદાર

૨ એટલે કે સ્વળ અને ઠાળના બંધનથી પર થઈ ગયા હતા.

૩ મુન્તહીદ : એકત્ર, ભેમાં

૪ ઈન્સાનનું શરીર 'આલમે ખલક'માંથી છે;

ઈન્સાનની કદ 'આલમે અમ'માંથી છે.

તેવી રીતે :

સુલકનો વિસ્તૃત ઈશ્વર—જાણી સમયગાળા પછી—

દોઢક સાલિકને જ આપવામાં આવે છે;

દરેક સાલિકને આપવામાં આવતો તથી.

હજરત આદમ અર્ધદિવસવાનો વસ્ત્રસામ,

હજરત હિવાહીમ અર્ધદિવસવાનો વસ્ત્રસામ,

હજરત મુસા અર્ધદિવસવાનો વસ્ત્રસામ,

હજરત હિસા અર્ધદિવસવાનો વસ્ત્રસામ, અને

હજરત મુહમ્મદ રમઝાન અર્ધદિવસવાનો વસ્ત્રસામ

પેગમ્બરાને કિલ્લ અત્રમ છે; પરંતુ

દુનવ અર્ધદિવસવાનો વસ્ત્રસામની જાતે મુદ્દના

કિલ્લ અત્રમ પેગમ્બરામાં પણ કિલ્લ અત્રમ છે.

એ જ પ્રમાણે

ઔસિયાએ આદમસ, વંચા કે :

ઈમામુલ ઔસિયા હજરત શેખ અબ્દુલકાદિર જુલાની (૨૮.),

હજરત ખવાઝ મુઈનુદ્દીન ચિશ્તી (૨૯.)

હજરત શેખ શિદ્દામુદ્દીન મુહમ્મદી (૩૦.); અને

હજરત ખવાઝ નકશબંદ (૩૧.)

ઔસિયાએ કિલ્લ અત્રમમાંથી છે.

સાલિકોએ સુલકના રસ્તામાં તેઓની દિશાવત પ્રમાણે
ચાલવું જોઈએ.

પત્ર ૨૮૫

● પ્રતિ : સૈયદ મુહિબ્બુલ્લાહ (૨૯.)

સિમાઅ અને વજ્દ ને લોકોના મારે ફાયદાકારક છે જેમના

અહાલ પરિવર્તન પામતા હોય અને અવકાશ અદલાતાં રહેતાં હોય. યાને—

ક્યારેક હાઝિર છે,

ક્યારેક ગાયબ;^૧

ક્યારેક અનવાર અને તજ્જિલયાનને પામે છે,

ક્યારેક (અનવાર અને તજ્જિલયાન) ગુમ થઈ જાય છે.

આ લોકો અરખામે કુચૂચ છે. તેઓ તજ્જિલીયાતે સિકાતિયાના મકામમાં એક સિકાતથી બીજી સિકાતની તરફ અને એક ઈસ્મથી બીજી ઈસ્મની તરફ ફેરવાતાં રહે છે. અને એક હાલમાંથી બીજી હાલમાં પરિવર્તન પામતાં રહે છે.

જે લોકો આ હાલમાંથી નીકળી ગયાં છે અને 'તમજીન'ના મરતખામાં પહોંચી ગયાં છે તેઓ સિમાઅ અને વજદ ના મોકતાજ નથી.

કેટલાક 'મુન્તહી'^૨ એવા પણ છે કે તેઓનો સમય અને હાલ દાઈમી હોવા છતાં સિમાઅ તેઓને ફાયદો આપે છે.

'મુન્તહી'^૩ના માટે સિમાઅ દરેક રીતે વુક્સાનકર્તા છે. બહેને (તે) (સિમાઅ) માટેની તમામ શરતોનું પાલન કરતો હોય.

આમાલી

એનું કારણ એ છે કે :

એની (મુન્તહીની) નફસની ખરાબી દૂર થયેલી નથી હોતી અને દિલ અદલાદના ઝિક્કથી પૂરેપૂરું સાફ થયેલું નથી હોતું

- ૧ એટલે કે ક્યારેક જાનમાં હોય છે અને ક્યારેક બેખુદીમાં હોય છે.
- ૨ 'મુન્તહી' : સુલજનો રસ્તો પૂરો કરનાર સાલિક
- ૩ 'મુન્તહી' : સુલજની શરઆત કરનાર સાલિક

એટલે પાનાની ખામીના કારણે દરેક ચીજને નાકિસ (ખામીવાળી) બનાવી દે છે.

એથી (વિરુદ્ધ) કામિલ (ચમ્પસ)ની સામે કોઈ નાકાચ ચીજ આવશે તો તે પાતે (કામિલ) સારો હોવાના કારણે તે ચીજ પણ સારી થઈ જશે.

હજારો મોસાના રૂખી (રુદા.)નો આ ઈરશાદ અર્થા ખુબ જ કમલ અને અનુરૂપ છે.

કુદ ગીરદ કામિલ મિદલત શવદ,
કામિલ (પરિપૂર્ણ) કુદને પામી પ્રદાન કરીને તેને ઈમાન
બનાવી દે છે.

હુરથે ગીરદ ઈદલતી ઈદલત શવદ.
રોગી માણસ (આંતરિક ખીમારીવાળો) જે કોઈ પ્રદાન કરે
છે તેને રોગી બનાવી દે છે.

મુન્તહી :

મુન્તહી તે લોકો છે જેઓ સાહેબાને કલ્પ નથી.

અરબાએ કુલૂબ :

અરબાએ કુલૂબ તે કોલો છે જેઓ મુન્તહીઓ અને મુન્ત-
હીઓના હરબાન મુતવસ્સિત (માધ્યમિક અવસ્થામાં) છે.

મુન્તહી :

મુન્તહી તે લોકો છે જેઓ ફના હીલાહ અને બકા બિલાહ
(ફના અને બકા)થી મુશરફ છે.

મુતવસ્સિત અને મુન્તહીઓના માટે સિમાઅ ફાયદાકારક
અને લાભકર્તા છે.

સિમાઅની શરતોમાંથી એક એ શરત છે કે એને (સાંભળનારને) પોતાના કમાલનો સરોસો ન હોય અને જે પોતાની કમાલિયનનો સરોસો રાખનાર હોય તે મહબૂસ (દેદ) છે.

માફીની શરતો ‘અવારિકુલ અચારિક’^૧ માં સચિસ્તર જણાવેલી છે. એ શરતોમાંથી મોટા જાગની શરતોનું પાલન થતું નથી.^૨

૨૭ આલમે બેચૂંથી નિસ્ખત ધરાવે છે પરંતુ હકીકી બેચૂંના મુકાબલામાં દાઈરાએ ચૂંમાં દાખલ છે.

(૨૭) જાણે દાઈરાએ ચૂં અને જાતે હકીકી બેચૂંના દરમ્યાન બરજખ (માધ્યમ) છે. અને બાંને તરફના એઅતિબારાત એમાં સીકે છે.

પત્ર ૨૮૬

● પ્રતિ : મોલાના અમાતુલ્લાહ (૨૭.)

અહીં સુન્નત વલ જમાઅતના ઉલમાઓએ અલ્લાહની કિતાબ (અને) સુન્નતથી ઈસ્તેનબાત કર્યો છે. (શરીઅતના મસાઈલ બનાવ્યા છે.) અને એમાં લગ્નગીશ (બૂલની સંભારના) નથી એટલે પોતાના જાકાદાઓ અને અમલોને એમના મુવાદિક બનાવવા જોઈએ.

એ જ પ્રમાણે પોતાના ખ્યાબને, કશ્કને, ઈલ્લામને અને હાલને કુરઆન તથા હદીસના મુલાખિક કરવું જોઈએ. જે એનાથી ખિલાફ હોય તે રદ કરવાને લાયક છે. અને જે મુવાદિક હોય તે કબૂલ કરવાને લાયક છે.

□

■ ૧ અચારિક : હજરત શેખ શિહાબુદ્દીન સુહરવર્દી (૨૭)ની મસાઈફ કિતાબનું નામ છે.

૨ સિમાઅની વિરૂદ્ધ ચર્ચા માટે જુઓ ‘એઅમાતુલ્લાહ’ પા. ૨૦૬

શીખની સુહૃદ્યત જરૂરી ચીજ છે. એ તાલિયના નદા અને નુકસાનને જાહેર કરનારી તથા ફેઝ પહોંચાડનારી છે.

તમામ આલમ મુહલિસ^૧ છે. રહ પણ તમામ આલમમાં શામેલ છે; અને 'મા સિવલાહ' (મૈરુલાહ)માં દાખલ છે. એટલા માટે એ પણ હાલિસ છે.

મુજતહિદ ઈમામોએ અલ્લાહની કિતાબ અને રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાલ્હે અલૈહે વસલ્લમની હદીસોથી હરામ, હલાલ, ફઝ, વાજિબ, મુન્નત, મુસ્તહબ, મકરૂહ, મુસ્તબહના મસાઈલ કાઢ્યા છે. એનો ઈદમ અને અમલ જરૂરી છે.

મુહલિસદના માટે યોગ્ય નથી કે તે મુજતહિદની રાયના ખિલાફ (પોતે જાતે જ) કિતાબ (કુરઆન શરીફ) અને સુન્નતમાંથી અલ-હામ ગ્રહણ કરીને તેના પર અમલ કરે.

એ જ પ્રમાણે તરીકતમાં શીખના દહેવા પ્રમાણે ચાલે. તે (પીર) જે મુનાસિબ સાગરો તે તા'લીમ કરશે. અને સુલુકની મંજિરો પસાર કરવામાં ફેટલાંક યુઝુર્મવારોની રહાનિયાતને એના (સાલિ-કના) રસ્તાનો વસીલો બનાવશે. દારણુ કે અલ્લાહની આદત એ જ પ્રમાણે ચાલુ છે કે સુલુકના રાહને પસાર કરવા માટે મશાઈખની રહાનિયાતનો વસીલો જરૂરી છે.

ફેટલાંક મશાઈખ મહાન પીરોના ખિલાફ નવી નવી વાંતા તરીકામાં દાખલ કરીને (પોતે) તરીકાને પરિપૂર્ણ કરતાં હોવાનું સમજે છે. આ નવી નવી વાંતોથી બે-ગરકની અને તરીકાની બર્બાદી છે. દરેક કામ પોતે જેના સિલસિલામાં છે તે મુજતહિ-દના તરીકા પ્રમાણે કરવું જોઈએ.

- ૧ મુહલિસ : નવું પેદા થયેલું; જેનો આદિ છે તેવી વસ્તુ

● પ્રતિ : ગુલામ મુહમ્મદ (૨૬.)

એક યુગ્મ કરમાવે છે કે :

‘જે કંઈ (એમ) કહે છે કે મું નહીંક છું’ તે દૂર છે.
અને જે દૂર કહે છે (તે) નહીંક છે.’

તસવ્વુફ એ જ છે. કલ્પની જે તવજ્જોહ હકની તરફ હોય
છે તે માત્ર કલ્પની જ તવજ્જોહ નથી હોતી પણકે એ તવજ્જોહ-
ની સાથે રહે અને નહસની તવજ્જોહ પણ હોય છે. કારણ કે રહે
અને નહસની હકીકત, કલ્પની હકીકતમાં સમાવેલ છે. કલ્પની
એ જ તવજ્જોહથી નહસની સ્વચ્છતા, કલ્પની પવિત્રતા અને
રહેની સદાઈ હાસિલ થાય છે.

□

અદલાહ તઆલાનો સમાવેશ જમીન અને આસમાનમાં થતો
નથી અને મોમિનના કલ્પમાં થાય છે એનું કારણ એ છે કે જમીન
અને આસમાન દાઈરાએ ચૂંમાં દાખલ છે જ્યારે ઝાતે બારી
તઆલા એચૂં અને બેચૂં છે. એટલે બેચૂં, ચૂંમાં કેવી રીતે
સમાઈ શકે! પરંતુ રહે બેચૂનિયતની સિદ્ધત ધરાવે છે એટલા
કારણે બેચૂંને હકીકતનો સમાવેશ રહે બેચૂંમાં હોવાની ખબર
હકીકે કુદસી મારફતે માલુમ થઈ છે.

□

મચાઈએ પોતાના કલ્પની વિશાળતા અંગે જે કંઈ જણાવ્યું
છે તેનાથી મુરાદ કલ્પની લામકાનિયતથી છે. કારણ કે મકાન^૧
અલે ગમે એટલું વિશાળ હોય તો પણ સાંકડું જ છે.

અશે^૨ મોઅદલા પોતાની વિશાળતા અને મહાનતા છતાં
‘મકાની’ છે એટલે ‘રહે’ કે જે ‘લા-મકાની’ છે તેના મુકાબલામાં

● ૧ મકાન : રથળ

રાઈના દાણાની હેસિયત ધરાવે છે; ખસકે એના ઠરનાં પગ દમ માલુમ પડે છે.

ખસકે હું તો એમ કહું છું કે જ્યારે આ દૃશ્ય 'અનવારે કદીમ' ની તજલ્લીની જગા છે અને કદીમની સાથે 'ગદા' હાસિલ કરી ચૂક્યું છે તો અર્થ અને એમાં જે કંઈ છે તેને એમાં નાંખી દેવામાં આવે તો નષ્ટ અને ગુમ થઈ જશે. અને એમાંથી કંઈ બાકી ન રહેશે.^૧

સૈમ્યદ્રુત તાર્છિક રહમતુલાહે અલહેએ આ મકામના બારામાં ફરમાવ્યું છે કે :

'જ્યારે હાદિસ કદીમની સાથે મળી જાય છે તો એની કંઈ અસર બાકી નથી રહેતી.'

આ એવો અનન્ય લિલાસ છે જે ખાસ રહના દર પ્રમાણે સિવેલો છે. ફરિશ્તાઓને પણ આ ખુશસિયત હાસિલ નથી. કારણ કે તેઓ પણ હાઈરાએ મકાનમાં દાખલ છે અને એટલે દાગ (કલંક)થી નિર્દેશિત છે.

એટલા જ માટે ઈન્સાન, રહમાન જટલ શાનુહ (અલ્લાહ)નો ખલીફા બની ગયો. જે ખિલાફતને લાયક ન હોત તો 'બારે અમાનત'^૨ કેવી રીતે બહાવતે !

- ૧ દાખલા તરીકે જોઈ બલિ વિરાજ, મોટા મેદાનમાં ચાટાંક રાઈના દાણા ફેંકવામાં આવે તો તે ગુમ થઈ જશે કે તેને શોધવા પણ મુશ્કેલ થઈ જશે.

- ૨ આ હિશારો સુરએ 'અહજાબ'ની એક આવડત રા. તરફ છે; જેનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે :

'અમે આસમાનો અને જમીનો અને પદ્મડોના સામે અમાનત રજૂ કરી. કિંતુ તેઓએ એ અમાનતનો બિાજ હઠાવવાથી ઈન્કાર કરી દીધો. અને એનાથી ડરી ગયા અને ઈન્સાન એ બિાજને પોતાના જિંમ્મે લઈ લીધો અને ઈન્સાન ગાસિમ છે, જહિલ છે.'

'અહસનુત્તકવીમ'માં પા. ૧૧૨થી ૧૨૨ સુધી એની વિસ્તૃત અને વિગદ બજાવટ કરવામાં આવેલી છે.

(ઈન્સાન) પેતાના 'નફસ પર જુલમ કરનારો' એ કેસિયનમાં છે કે પોતાના પુજૂદ અને નવાળેએ પુજૂદની કોઈ અસર અને હુકમ ખાફી નથી છોડતો. અને વધારે નાદાન અને જલદિલ એટલા માટે છે કે એને એટલી સમજ નથી થતી કે મકચૂદને પામી શકે અને ન એટલા પ્રમાણમાં ઈશ્મ છે કે મરજૂને માલુમ કરી શકે. બલકે આ મકામમાં ઈદરાક (સમજ)થી આજિઝ થઈ જવું ઈદરાક છે. અને જહાલનનો ઈકરાર કરવો મા'રેફત છે.

એટલા જ માટે જુઝુર્ગીએ ફરમાન્યું છે કે જે આલાક તઆલાનો વધારે આરિફ છે તે સૌથી વધારે દેરાન છે.

□

શું 'આલમે સગીર' કે શું 'આલમે કળીર' (જા'ને) હક તઆલાના અસ્માઓ સિફાતના મજદર છે. આલમ (દુનિયા)ને પોતાના સર્જનહાર એચૂની સાથે કંઈ નિરુણત નથી. એ સિવાય કે આ આલમ તેની મખ્લુક છે. અને હક તઆલાના પોગીદા (કૂપા) હમાસાતની દલીલ છે. એના સિવાય જે કંઈ દલીલ અથવા તકરીર (વાણી અને વચન) છે તે મજાએ હાલ (મસ્નીના મદ્યા) અને 'સુકર'થી ખાલી નથી.

પત્ર ૨૮૮

● પ્રતિ : સૈયદ અમીન (રહ.)

નવાફિલ નમાઝને ધાન્જમાઅત અદા કરવું નાજઈઝ છે. હરેક નવાફિલ કામને છૂપાવીને કરવું અફઝલ છે જેથી રિયા' અને મુમ્બદ'થી પાક રહે.

પત્ર ૨૮૯

● પ્રતિ : મોલાના બહુદીન (રહ.)

તકદીર અને ફિસ્મતના મરુઅલામાં આપનો (હ. ઈનામે

● ૧ રિયા : દંશ, દેખાડો કરવો

૨ મુમ્બદ : ખ્યાનિ

રખાની (રહ.)નો) એ ફેરસો છે કે ઇન્સાન ન તો સંપૂર્ણ મજબૂર છે ન સંપૂર્ણ કાદિર છે. અને એ જ ચોખ્ખવટ અહીં સુન્નત વલ જમાઅતના ઉત્તમાની છે.

પત્ર ૨૯૦

● પ્રતિ : મુદલા હાશિમ (રહ.)

ફકીર હઝરત ખવાળ ગામી ખિદલાહ રહમતુલ્લાહે અસહની ખિદમતમાં પહોંચ્યો. આપે મને ઈસ્મે ઝાન તાલીમ ફરમાવ્યો અને તોહિદે લુગૂહી અને શુહીદીના મકામ ને ખૂતકાલીન ઓલિયા અલ્લાહે બહેર ફરમાવેલાં છે અને ને સાહમે ફુસસ (ફુસસુસ હિકમ) એ વર્ણવેલા છે, તે સર્વે (મકામ)થી મુશરફ થયો. ઉપરાંત ને સુશુકે નકશખંદિયા છે એનાથી તમામ અને કમાલ (સર્વત્રાહી અને સંપૂર્ણ) આગાહી (ખબરદારી) થઈ.

આમાની

આપે આ પત્ર સવિસ્તર સખ્યો છે. એમાં સુલુકના તેમ જ 'ફના અને બકા' વચ્ચેના થણા હાલાત સખ્યા છે. પાછળના કેટલાક પત્રોમાં પણ એ હાલાત આવી ગયા છે એટલે મેં અહીં ફરીથી સખબું યોગ્ય માન્યું નથી કારણ કે દુઝાણનો ને હેતુ છે તે જળવાતો નથી.

પત્ર ૨૯૧

● પ્રતિ : મોલાના અબ્દુલ હય (રહ.)

કેટલાક માટે તોહિદે લુગૂહી^૧નું કારણ એ બને છે કે :

- ૧ સાહમે ફુસસ : ફુસસુસ હિકમના લેખક હઝરત શુહીદીન હિન્ને અરબી (રહ) પદ્મિય માટે પાન ૧૯૧ની ફૂટનોટ જુઓ
- ૨ તોહિદે લુગૂહી : 'ફના'

તેઓ તોલિદના મુદ્દાક્રિયાની પાટળા પ્રમાણમાં મળે છે અને

કદમએ 'લા ઇલાહ ઇલ્લાહ'ના અર્થ
'લા મોજૂદ ઇલ્લાહ' સમજે છે.

આ પ્રકારની તોલિદ તમહફુલ,^૧ તા'મુલ,^૨ અને તખ્મિયુલ^૩ના પછી; સુલતાને ખ્યાલના ગળા પછી જાહેર થાય છે.

આ તોલિદ સાહબની (ખુદની) પોતાની ગનાવેલી હોય છે.

કેટલાકના માટે તોલિદે યુજૂદના ઉદ્ભવનું કારણ કાઢી દેવામાં^૪ અને મુહબ્બત હોય છે.

મેહબૂબની મુહબ્બતનો મત્લો 'મા સિવદલાહ'ને (ગિરુદલાહને) તેની નજરથી ગુમ અને લુપ્ત કરી દે છે; એટલે તે મેહબૂબના સિવાય બીજા કોઈને મોજૂદ પામતો નથી.

આ તોલિદ, તખ્મિયુલ અને તવહફુમથી પાઠ છે. આવા લોકો મા'જૂર છે અને તેઓ પર કટાક્ષ કરવું બિલકુલ નકામું અને અયોગ્ય છે.

મજહૂર મકામ ફકીરને મરક અને મુરાકિયા વગર માત્ર હજરત ખવાજ બાકી બિદલાહ રહમતુલ્લાહિ અલેહની તવજ્જુહથી, અલ્લાહના ફઝલથી નસીબ થયો.

કેટલોક સમય આ મકામમાં મને રાખ્યો અને વખાં મઆરિફ,

- ૧ મરક : મહાવંદો, પ્રકિરસ
- ૨ નથી કોઈ મા'જૂદ (ખંદગીના લાયક) પરંતુ એક અલ્લાહ
- ૩ નથી કોઈ મોજૂદ પરંતુ એક અલ્લાહ
- ૪ તમહફુલ : છીલો કરવો
- ૫ તા'મુલ : સોચવું, વિચારવું, ચોખવું
- ૬ તખ્મિયુલ : કદવના, ખ્યાલ, તરંગ
- ૭ ઇન્જાબ : આકર્ષણ, વિચાલ

હકાઈક^૧ અને દકાઈક^૨ મારા પર જાહેર થયા.

□

કેટલાકને આ મકામમાં એવી તીવ્ર 'ફના' થાય છે કે તે ઇસ્મ અને લુગૂદને મુઝમહિલ્લ^૩ અને મુસ્તહલિલ^૪ થવા આડે છે. અને હુઈ^૫ તેને ભારૂપ માલૂમ પડે છે. કશિયો રખ્યાની નને ખેચેન રાખે છે.

શૈખુલ ઇસ્લામ હરવી (રહ.) હરમાવે છે કે,

‘જો કોઈ શખ્સ એક ઘડી માટે મને ખુદાથી ગાફિલ કરી દે તો હિમ્મીદ છે કે ખુદાવંદ તઆલા તેના ગુનાહોને બખ્શી દેશે.’

□

લુગૂદે બસરીના માટે ગફિલત જરૂરી છે.

એ જ નિસ્ખતને ‘નિસ્ખતે ફદિયત’ પણ કહે છે.

અબ્દુલ્લાહ અસ્તખરી રહમતુલ્લાહિ અલૈહને પણ ખે-દરારીનો એ જ હાલ હતો કે તેઓ ફૂતરાના રખેરાડોની સાથે જંગલમાં ગાયા જતા હતા.

અહલાહ તઆલાએ તેઓમાંથી—

કોઈને સિમાઅ^૬ અને રકસ^૭ની ઉલ્લન આપી,
કોઈને કિતાબોના લેખન તરફ લગાવી દીધાં,
કોઈને ઉલૂમ અને મઆરિફના લેખનમાં લગાવી દીધા,
કોઈને મુબાહ દામોમાં મશગૂલ કરી દીધા,

● ૧ હકાઈક : હકાઈકતો

૨ દકાઈક : જટિલ અને સુલગ વાતો

૩ મુઝમહિલ્લ : નેસ્ત-નાખૂદ થનાર

૪ મુસ્તહલિલ : હસાક થનાર, તળાહ થનાર

૫ હુઈ : ખુદાઈ, અલનતા, દેત

૬ સિમાઅ : એની વિસ્તૃત સમજૂતી ‘મઅયાનુસ્સુલ્ક’ માં આપેલી છે.

૭ રકસ : મરતીમાં સુમરું, નાઅરું

કાઈને તોડિદે લુબ્ધીના ઉત્તમ અને વહનમાં કમરતના મુશાહિદાથી આરામ આપ્યો.

□

હજરત ખવાઝ રહમતુલ્લાહિ અલૈહની વધાન બાદ, દિવસમાં આપના મઝારે મુકદ્દસની ઝિયારતના માટે હું ઈદના દિવસે ગયો.

તવજન્મેહ દરમ્યાન, મઝારે મુબારક તરફથી આપની રૂનાનિયત મુકદ્દસથી સંપૂર્ણ તવજન્મેહ બહાર થઈ અને કમાલે ઈનાયત અને કરમથી પોતાની નિરુપતે ખાસ્સહને, જે હજરત ખવાઝ આદરાર કુદેસ સિરુહથી મખસૂસ હતી તે અપવાદ કરી.

□

હજરત ફઝીલત પનાહ શૈખ અબ્દુલહક, જેઓ અમારા ખવાઝ કુદેસ સિરુહના મુખિલગોમાંથી છે, તેઓ વિધાયત કરે છે કે :

હજરત ખવાઝ કુદેસ સિરુહ ઈન્તકાલના દિવસથી (કેટલાં દિવસો) પહેલાં ફરમાવ્યા કરતા હતા કે,

‘હવે મને યકીનુલ યકીનથી માલૂમ થયું છે કે તોલિદ એક સાંકડી શેરી છે. રાજમાર્ગ બીજો છે.’

□

પત્ર ૨૯૨

● પ્રતિ : શૈખ હમીદ (૨૬.)

તુલ્કામાં એક સમૂહ મુરીદ^૧ છે અને બીજો (સમૂહ) મુરાદ^૨ છે. મુરાદને મુબારકબાદ છે કારણ કે જમ્રબએ મુદખબાત ખુદ તેને ખુદાની તરફ લઈ જશે.

- ૧ મુરીદ : જેઓ ખુદાને ખુદ બાહે
- ૨ મુરાદ : ખુદા જેઓને ખુદ બાહે

અગર મુરીદ છે તો હામિલ મુકમિલ પીરના વર્નલા વગ-
તેનું તરફી કરવું મુશ્કેલ છે

□

પીર એવો હોવો જોઈએ કે જે જાગૃત અને સુવર્ણી
હોલતથી મુશરફ હોય તેમજ કના અને બકાની સલાહનથી
બરપૂર હોય.

જ્યારે આવો પીર મળી જાય તો તેના અદબ અને આદાબના
પૂરો ખ્યાલ રાખવો જોઈએ. પીરની ખિદમતમાં તેની પરવાનગી
વગર

ન નમાઝે નવાહિલ અદા કરે,

ન ઝિક્રમાં મશગૂલ થાય અને

ન એના સિવાય બીજી તરફ મુખાતિબ થાય.

તેની ખિદમતમાં માત્ર નમાઝે ફર્જ, વાજિબ, સુબતે મોઅક-
દ્દા પડે. તેના કોઈ કામ પર એઅતેરાજ ન કરે.

જ્યાં સુધી 'ફના અને બકા'ના મકામથી મુશરફ ન થાય,
ત્યાં સુધી પીરના હુકમના ખિલાફ (કોઈ કામ) ન કરે. 'ફના
અને બકા' બાદ એને (વાતે મુરીદને) ઈજ્જામ થાય તેના પર આવે.

આમાલી :

'ફના અને બકા' હાસિલ થઈ જવા બાદ મરતબએ
ઈજ્જતહાદ પર પહોંચી જાય છે. જેમકે ઈમામ યુસુફ (રહ.) અને
ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.), હઝરત ઈમામે આઝમ (રહ.)ના
મુકાબલામાં પોતાની રાય (મત) અલગ જાહેર કરતાં રહેતાં
હતાં. (રિદવાનુસ્લાહે અલ્લિમ અન્નમદીન).

- ૧ ઈમામ યુસુફ (રહ.) અને ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.) બંને હઝરત
ઈમામે આઝમ અબુ હનીફા (રહ.)ના શાનિદો હતા પરંતુ
મરતબે ઈજ્જતહાદ પર પહોંચ્યા પછી કેટલીક બાબતોમાં પોતાના
ઈજ્જતહાદથી હઝરત ઈમામે આઝમ (રહ.) કરતાં ચોને જુદો
મત પણ દર્શાવતા હતા.

પત્ર ૨૯૩

પ્રતિ : શૈખ મુહમ્મદ ખૈરી (૨૬.)

શૈખ મુહમ્મદ ખૈરીએ પૂછેલા કેટલાક પ્રશ્નો અને તેના જવાબો આ મુજારફ પત્રમાં છે.

સવાલ :

હુઝૂર નખીયે કરીમ અલૈહિસ્સલામના વન્નક્લીમે ઇન્શાદ ફરમાવ્યો છે કે :

‘મને ખુદાની સાથે એક એવો વખત મળે છે કે તે જમાએ કોઈ નખીયે મુસ્લિમ યા મુકર્રબ ફરિશ્તો (પાગ) નથી પહોંચી શકતો;’

એ જ વાત હઝરત અબૂઝર મદકારી રદિયલ્લાહો અન્હોએ (પાગ) કહી છે, જેઓ હુઝૂર (સલ.)ના સદાગીઓમાંથી છે.

[આ કેવી રીતે શક્ય હોઈ શકે ?]

જવાબ :

નમાઝના સમય દરમ્યાન બેશક હુઝૂર (સલ.)ને કુળ ખુદાનો એક વખત એવો મળતો રહેતો હતો કે હુઝૂર (સલ.)ના સિવાય મખ્સુકાતમાંથી કોઈ ત્યાં પહોંચી શકતું ન હતું. હઝરત અબૂઝર મદકારી (રદિ.)એ પણ એ જ કહ્યું છે પરંતુ એમને આ કુળ વારસા તરીકે મળ્યા હતા. દારણ કે હુઝૂર (સલ.)ના કામિલ તાબિદારોને હુઝૂર (સલ.)ના કમાલાતમાંથી વારસા તરીકે હિસ્સો મળે છે.

આગાહી

ઝિલ્લીની જમ, અસલની જમ નહિ. અસલ કુળમાં તે અંગિયાએ મુસ્લીમ અને ફરિશ્તાએ મુકર્રબીનને પણ પહોંચ નથી.

● ૧ ઝિલ્લ : અતિખિખ

સવાલ:

હજરત શેખ અબ્દુલકાદિર જલ્લાની રહમતુલ્લાહ અલૈહેએ ફરમાવ્યું છે કે:

‘મારો કદમ તમામ ઔલિયાની ગદના પર છે.’

[એનો ખાવાથ શું છે?]

જવાબ:

હજરતનો આ કોલ સહીદ છે. અને આપના ફરમાવવાથી ટેરલાયે દિવસ પહેલાં બગદાદમાં હજરત હમ્માદ રહમતુલ્લાહ અલૈહેએ અને એક મૌલે એમ કહી દીધું હતું કે થોડા જ વખતમાં સિદ્ધ અબ્દુલકાદિર જલ્લાની રહમતુલ્લાહ અલૈહે મિત્તર ઉપર ચઢીને પોઝરશે કે:

‘મારો કદમ બધાં ઔલિયાની ગદના પર છે.’

પરંતુ આપનો આ કદમ તે વખતના તમામ ઔલિયાની ગદના પર છે. સહાબા, તાબેઈન અને હજરત ઈમામ મેહદી રિદવાનુલ્લાહ અલૈહેમ અજમર્દન સર્વાનુમતે આજીવાની રહે એમાં અપવાદ રૂપ છે; કારણ કે તેઓની બુઝૂર્ગી, મહાનતા અને ઉચ્ચતા કુર્આન અને હદીસથી સાબિત છે. અને કુર્આન અને હદીસના મુકાબલામાં તેનાથી ખિલાફ જો કોઈનો દરજ્જો ઈન્કલામ હોય તો (તે) ગિલકુલ માનવાના દાખેલ નથી.

હવે રહ્યા બાકનો ઝમાનો. એના વિશે હજરત નખીબે કરીમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામે ફરમાવ્યું છે કે:

‘મારી હુમ્મત બાગના જેવી છે અને મારી હુમ્મત વર્ષાના જેવી છે. ખબર નથી કે આરંબમાં સારા હોય કે વચમાં કે આખરમાં.’

બ્યારે હુઝૂર અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામે કોઈ ઝમાનાના ઔલિયાને કમતર યા બેહતર નથી ફરમાવ્યા તો કોઈને શું હક

છે કે તે કોઈ ઝમાનાને યા કોઈ ઔલિયાને ખીજાઓ પર ઉપરવટ (સરસાઈ) આપે !

□

આગાહી

આ ઉપરાંત ઉત્તરત શૈખ અબ્દુલ કાદિર છલાની રહમતુલાહિ અલ્લેહના જેઓ મહાન પીરો છે; જેઓનો આપ પર મોટો એહસાન છે તેઓના પર પણ આપનો કદમ હોવો અદગના ખિલાફ છે. અને તરીકત એન અદગ છે. જેથી આ ફેગલો અત્યંત ન્યાયપૂર્ણ અને અદગની નજીક છે. અને કુરઆન અને હદીસથી ખિલાફ નથી કે આપનો કદમ આપના ઝમાનાના બધાં ઔલિયાની મદદન પર છે.

[અહીં 'આગાહી' પૂરી થઈ.]

કરકના બે પ્રકાર છે :

એક કરક ખુદાની આત અને સિદ્દાતનો છે;

બીજો કરક^૧ દુનિયાના મામલાઓ અને સૂરતોનો છે.

અલ્લાહની આતનો અને સિદ્દાતનો કરક મખસૂસ ખાસાને ખુદાને આપવામાં આવે છે.

દુનિયાના મક્રશાતમાં મુસ્લિમો, હિંદુસ્તાનના શાહલો, યૂનાનના હિલમૂકો, હિંદના જોગીઓ (યોગીઓ) કરીક છે.

અગર કોઈ તાલિમે ખુદાને દુનિયાનો કરક થયો તો એમાં કઈ ખુતુગીની વાત છે? હા, ઔલિયાએ અહલે ખિદમત જેઓ આ કામના માટે અને દુનિયાના ઈન્તેઝામના માટે નક્કી થયેલાં છે તેઓને દુનિયાનો કરક થવો જરૂરી છે.^૨

● ૧ કરક : હુક્મ બાબતોને જેથી અથવા બાબતો

૨ ઔલિયાએ અહલે ખિદમત તેઓ છે, જેમને અલ્લાહ તઆલા તરફથી સુન્નિની બ્યવરથાનું કામ સોંપવામાં આવે છે. વધુ વિચત માટે જુઓ 'એઅયાદુસ્સુલક' (૧૯૮૩ની આશનિ) પાન. ૪૭૬

પત્ર ૨૯૪

● પ્રતિ : ખ્યાલ મુહમ્મદ મા'સૂમ (૨૬.)

અસ્લાહ તઆલાની સર્વ સિફતોમાં 'હમ્મ'ની સિફત જાન્યારી
કરીબ છે અને તમામ સિફતોની ઉગમ ધારે ગા છે

□

હજરત નબીયં કરીમ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામને તજ્જલીય
જાન સિફતના પદો વચ્ચે હાસિલ છે. અને ખલ્કમાં જે કોઈને
તજ્જલીયે જાતમાંથી હિસ્સો મળે, અથવા કુર્બા જે-કેફ યાવ તેઓ
બહે અંગિયા અલૈહિસ્સલામ હોય કે બહે અકમલ ઓસિયાઓ
હોય; સર્વેને કુર્બા અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામના તુફીલમાં પ્રાપ્ત
થાય છે.

ખાસિક અને મખ્લુકના દરમ્યાન ગરબખે કુલા^૧ કુર્બાની જ
જાતે મુકદ્દસ છે. અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામ.

પત્ર ૨૯૫

● પ્રતિ : હાજી મુહમ્મદ મુસુફ (૨૬.)

જે રૂબંતે હક^૨નો ખીજઓના માટે આખરતમાં વાવેદો છે
કુર્બા અલૈહિસ્સલામના માટે તે દુનિયામાં પ્રાપ્ય છે. ખીજઓના
માટે ઉપાર છે; આપ (સલ.)ના માટે નકલ (રોકક) છે.
અને કુર્બા (સલ.)ના કામિલ તાબેદારોના માટે પણ એમાંથી
હિસ્સો છે.

● ૧ હમ્મ : જન્મ, જિન્દા.

૨ ખરબખે કુલા : માટો પરદો, માધ્યમ

૩ રૂબંતે હક : અસ્લાહ તઆલાનો દીદાર

પત્ર ૨૯૬

● પ્રતિ : ખ્યાલ મુહમ્મદ સમીર (૨૬.)

હક તઆલાની સિફાત તેની જાતની જેમ બેચૂં^૧ અંત બેચૂં^૨ છે. અને તેની આતની જેમ કોઈ વસ્તુ સાથે તેનું જુલુલ અને ઈન્તેકાદ^૩ નથી.

પત્ર ૨૯૭

● પ્રતિ : બહુદીન (૨૬.)

અસ્લાહ તઆલાની જાત અને સિફાત બધી વસ્તુઓથી અસાધી છે. અને કોઈની સાથે તેનો સંબંધ, ફુલુલ, ઈન્તેકાદ વગેરે બિલકુલ નથી. જાદિલ સોફો નદામી ફલીલોમાં જાત અને સિફાતને મખ્લુકથી અલગ નથી કરતાં.

અફસોસ તેઓના હાલ પર કે શરીઅતના અનુસાર માતાના, દોકરીના, પત્નીના, પોતાના સંબંધો અને વ્યવહારો અલગ અલગ બતાવે છે અને એ પ્રમાણે અલગ અલગ વર્તન કરે છે. પરંતુ ખાલિકને અને મખ્લુકને એક કરી નાખે છે. અને અલગ અલગ નથી કરતાં.

પત્ર ૨૯૮

● પ્રતિ : મીર મુબિન્નુલ્લાહ (૨૬.)

પહેલાં જ્યારે ત્રિસલમાં તરફી હતી તો તમે તેને અગલ

● ૧ બેચૂં : અનન્ય, અદ્વિતીય

૨ બેચૂં : બેમિસાલ, અબદ, અનુપમ

૩ એક વસ્તુનું બીજી વસ્તુમાં અગીને એવું એકમાત્ર મદ બધું કે જાન વગર એક પારખી ન રહેાય

સમજતા હતા. અને જ્યારે અસલમાં તરછાં થઈ ગઈ તો
ત્રિવલ્લને ત્રિવલ્લ સમજવા લાગ્યા.

□

દુરવેશો રહસ્યોની અને બેઢની ઘણી વાતો, ઇંસારાથી જતાવે
છે એટલે આ પત્રમાં પણ હું ઉલ્લેખ કરું છું.

‘જિજ્ઞાસુ જનન માખજ અજ પીરન; રાહદાં; મુલાવમત
બર આં; બાજ ગરત બ દુઝલે હંઝરત રેહમાન; વસ્લે
ઉર્ધાન; બાકી લેમા વિસ્માન.’

માને

પીર રાહદાંયા પ્રાગ જિજ્ઞાસુ, અને પછી એના પર
સતત અમલ કરે કે જેથી ‘બાજગરત’ લાસિલ થાય; એનાથી
આગળ અંસાહ તબાહાનો કતમ જરૂરી છે કે જેથી ‘વસ્લે
ઉર્ધાની’ નસીબ થાય.

મળ મહમદ એ જ છે; બારી બધું વહેમ અને ગુમાન છે.

પત્ર ૨૯૯

● પ્રતિ : શૈખ ફરીદ (રહ.)

મુસીબતના વખતે સમ અને સદનશીલતા રાખવી જોઈએ.
અને અંસાહે (નિર્માણ કરેલા) નસીબ પર રાજ થવું જોઈએ.

મન અજ તુ રૂયે ને પેશમ ગરમ બયાઝારી,
તૂ જલે મને ગમે એટલો સત્તાવે પરંતુ હું તારાથી મુખ
ફેરવીશ નહિ,

● ૧ રાહદાં : (સુદ્ધના) રસ્તાનો બહુધાર

૨ બાજ ગરત : નકશ બંદી તરીકના અગિયાર દેવમાત્રમાંનો આ
એક છે એની સવિસ્તર સમજૂતી માટે જુઓ ‘મે. સુ.’ પા. ૧૪૮

૩ વસ્લે ઉર્ધાની : સિકાવના પરદા જરૂરનું, અનાદુલ દર્જન કે મિલાય

કે ખૂશ ખૂબદ એ અઝીઝાન તહમુલ વ ખવારી.

કારણ કે તારી સખ્તી અને બેગ પણ મને ધારા લાગે છે !

ઈન્સાનને જે કંઈ તકલીફ પહોંચે છે; તેનું કારણ હકીકતી નાકરમાની છે. આ વળા (આફત)માં આપણા ખૂશ આમાલથી પ્રથમ ઉદરો હલાક થાય છે જેઓ આપણી સાથે વધારે સંપર્ક ધરાવે છે. અને પછી સ્ત્રીઓ મરે છે. જેઓના બુબૂદ પર ઈન્સાનની નસલ બાકી રહેવાનો આધાર છે. પુરુષોના કરતાં (સ્ત્રીઓ) વધારે મરી ગઈ. જે કોઈ આ વળામાં મરવાના કાચે બાગી ગયો અને સલામત રહ્યો તેણે પોતાની જિંદગી પર ધૂળ નાંખી દીધી છે અને જે શખ્સ ન બાગ્યો અને મરી ગયો તેને શહાદતની મોતની ખુબારકબાદી અને ખૂશખબરી છે.

શેખુલ ઈસ્લામ ઈમને હજર રહમતુલ્લાહિ અલેહે એ પોતાની કિતાબ 'અઝલુલ માહિન ફી ફઝલિતાહિન'માં સંજોવન પછી લખ્યું છે કે,

'જે શખ્સ પ્લેગ (નાહિન)થી મરણ પામે તેનાથી કબરમાં કોઈ સવાલ નથી થતો; કારણ કે તે એવો છે જેમ કે કોઈ લડાઈમાં હતલ થયો હોય. અને જે શખ્સ પ્લેગમાં અબ્જ (સવાળ)ની ઇચ્છાથી સજ્જ કરે છે; અને બાણે છે કે મારા માટે તે જ પહોંચશે જે મારા માટે અલ્લાહ તઆલાએ લખ્યું છે; તો તે શખ્સને પ્લેગના સિવાય બીજી બીમારીથી પણ મરી નથી તો એ સ્વરૂપમાં પણ તેને કબરમાં અજામ અને સવાલ ન થશે; કારણ કે તે મુરાનિત, યાને જિહાદના માટે તત્પર અને તૈયાર થયેલાની જેમ છે.'

શેખ સુયૂતી રહમતુલ્લાહિ અલેહેએ પોતાની કિતાબ 'શહ-રુમુદર ફી હાલિલ મવતાવલ કુબૂર'માં એનો ઉલ્લેખ કર્યો છે અને કહ્યું છે કે :

• ૧ અહીં ખાસ રીતે પ્લેગના રોગ તરફ ઈશારો છે.

‘ઈન્ને હજારે વાહું સરસ અર્થઘટન કર્યું’ છે. જે શબ્દ ન જાગ્યો અને ન મર્યો તે ગાઝિઓ, મુબહિદો, સાબિરો અને સહનશીલ લોકોમાંથી છે.’

હરેક શબ્દના માટે મૃત્યુ નહીં છે; જે કદાપી આગળ-પાછળ નથી થઈ શક્યું. એટલે

મોટા ભાગના જેઓ સલામત રહ્યાં છે તેઓનાં મૌનનાં સમય આવ્યો ન હતો. ન એ કે તે લોકો ભાગીને મૌનથી જમી ગયા અને સાબિર લોકો હલાક થયાં.

એટલા માટે ન તો જાગી જવું બચાવી શકે છે અને ન ધોતી જવું મારી શકે છે. તાઝિન (લેગથી) ભાગતું ‘યોમે અહર’ દાશિરો સાથેના જંગમાંથી ભાગવા સમાન છે; અને કબીરો ગુનો છે.

પૃષ્ઠ ૩૦૦

● પ્રતિ : જ્યાજ મુહમ્મદ માંસૂમ (૨૬.)

જ્યારે કામિલ ઈન્સાન

- અરબા અને સિફાતના મરતબાઓની તફતીલી ફરને નવ કરીને ‘અમેઈયતે તામ્મહ’ પેદા કરી લે છે; તેમ જ
- અરબા અને સિફાતે ઈલાહીનો આવનો જની જાય છે; અને
- એનો ‘અદમ્ આતી’ જે એ કમાલાતનો આવનો છે તે સંપૂર્ણ રીતે પોશીદા થઈ જાય છે; અને
- એ કમાલાત સિવાય એમાં બીજી કોઈ ચીજ જાહેર થતી નથી. જ્યારે તેને ‘ફનાએ નામ’ હાસિલ થાય છે.

જ્યારે બાદ તે એવી ખાસ ‘જકા’થી મુશરફ થાય છે કે જેનો સંબંધ એના ‘અદમ્’ની ‘નફી’ સાથે હોય છે અને તેનો આધાર એ કમાલાતો પર હોય છે.

હવે 'વિજ્ઞાપન' નામ એના ગાઠ પાડ્ય હો છે.

ત્યાર બાદ જો હક નઆસાની ઈનાયત અજલી શામિલે હાલ થઈ જાય તો શક્ય છે કે, જે કમાલાતની સાથે (મજદૂર) આરિકે 'બકા' હાસિલ કરી છે તે હઝરતે ખાતના આપનામાં પ્રતિબિંબિત થઈ જાય અને ત્યાં ખુદ પેદા કરી લે !

હવે 'કાબ કીસૈન'

(તો બ'ને વચ્ચે) બે કમાન નેટલું અંતર રહ્યું)

નું રહસ્ય (તેના પર) જાહેર થાય છે.

□

આપનાથી મુરાદ 'કેફિયત મજહૂલ કહે' છે.

આ મકામમાં

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

જેણે પોતાની હમીકતને ઓળખી તેણે ખુદાને ઓળખ્યો.^૩
(એ હઠીલ શરીર)ના બેદ જાહેર થાય છે.

તે પછી—

'અવ અહના'

'અથવા એથી પણ નહક (થયા)'

નું રહસ્ય તેના પર જાહેર થાય છે.

આ રાજ તે છે જેને સમજવું અપ્પસ્મુલ ખવાસતી સમજથી પણ બહાર છે. ઘણા ઓછા લોકો આ મા'રફતથી મુશરફ થાય છે.

● ૧ સૂરએ 'નજમ'ની મજદૂર આપન શરીરમાં મેઅરાજની ઘટના તરફ દિશા દે છે.

૨ કેફિયત મજહૂલ કેફ : કેફ (મસ્તી) વિનાની કેફિયત

૩ એની વિસ્તૃત અર્થો 'અહસનુલ્લકવીમ'માં કરેલી છે.

પત્ર ૩૦૧

● પ્રતિ : મોક્ષાના અમાનુસ્તાદ (૨૬.)

કમાલાને નમુવ્યવસ્થા મુરાદ તે કુખં ખુદા છે જ્યાં જિલ્લા પતનું મિશન નથી. જ્યારે વિલાયતના કમાલાતમાં જિલ્લાયત છે; અસલીયત નથી. એ જ તકાવત નમુવ્યવસ્થા અને વિલાયતમાં છે.

‘કુખં ગિલ હિસાલત’^૧ હજારને આંખિયા અસેદિમુસ્સલના વસ્તલામને નસીય છે અને એમની તાબેદારીના દારણે પસખુદા,^૨ ના નરીકા પ્રમાણે ‘અખરમુલ ખવાલ’ ઓલિયાને પણ વારસા હોં દિક્સે મળે છે. કમાલાન હાસિલ થવાને આધાર માત્ર ફત્તહ અને કરમ પર છે.

પત્ર ૩૦૨

● પ્રતિ : જ્વાબ મુહમ્મદ માંસૂમ (૨૬.)

ઓલિયા અલાહની વિલાયત જિલ્લી છે; નમી (અધ.ની) વિલાયત જિલ્સથી દૂર છે. પરંતુ અરુમા અને સિકાનના દિબજ (પરદા) છે.

ફરિશ્તાઓની વિલાયત નમીઓની વિલાયત કરતાં કથી (અધ.વાન) છે પરંતુ એમાં પણ યુયુનાન અને એઅતેથારાને આનિયતના દિબજ બાકી છે.

નમુવ્યવસ્થા અને વિલાયત જર તે મહામ છે જેમાં ફત્તહ બેદિબજ તેમ જ અરુમા, સિકાન અને યુયુનાતના મિશન વગર છે.

એટલા જ માટે નમુવ્યવસ્થા વિલાયત કરતાં બેહતર છે. અને નમુવ્યવસ્થા કુખં, ઝાની અને અસલી છે.

● ૧ કુખં ગિલ હિસાલત : અસલીયત સહિતના ફત્તહ

૨ પસ ખુદા : ખાતાં વધેલું ખાકું, [યુયુનાના ખાતાં-ચીતાં વધેલું અરુમાના તોર પર ખાવા-પીવામાં આવે છે]

જે સોઝાને આ મકામાતે વિલાયતની અને નખુવતની ભગ્ન
નથી થઈ; તેઓ વિલાયતને નખુવતથી અજાણ કહે છે.

એટલે 'વુસલ' મરતબએ નખુવતમાં છે અને 'હુસલ' મર-
તબએ વિલાયતમાં છે. કારણ કે 'હુસલ'માં જિલ્લીયત છે અને
'વુસલ'માં અસલીયત છે.

'દુઈ'નું દર થવું મરતબએ વિલાયતમાં છે અને મુકર^૨ એના
માટે સાજિમ છે.

કમાલાતે નખુવતમાં દુઈ બાકી રહે છે અને શહવ^૩ એમાં
સાજિમ છે. ઝોક, શોક, આહ અને નાઅરહ, ધજહ અને તવાજુહ
હિજ^૪ની હાલતમાં થતા હોય છે; 'વસલ'ની હાલતમાં એમાંથી
કંઈ નથી હોતું.

'નખુવત'માં 'વસલ' છે અને 'વિલાયત'માં હિજ છે. ઝોક,
શોક, ઈશક, આહ, ઝારી, નાહહ અને ફરિયાદનું એ જ કારણ છે.

વળી એ પણ ભણતું જોઈએ કે વિલાયતે જિલ્લી ઓલિયાની
વિલાયત છે. અનિયા અસહિમુસ્સલાતો વસસલામ અને મસા-
ઈકા^૫એ કિરામતી વિલાયત જિલાલથી અલગ છે.

પત્ર ૩૦૩

● પ્રતિ : હાજી યુસુફ (૨૬.)

અજ્ઞાનના શબ્દો અને વાક્યોથી નમાઝની છુટ્કા સાર જાહેર
છે. (એમાં) બંને જહાનની કામચાખીની ખબર છે,

● ૧ દુઈ : 'અસ્કનું' અને 'બાલિકનું' અસ્તિત્વ અલગ હોય

૨ મુકર : મસ્તી,

૩ શહવ : હોશિયારી, સમાનતા

૪ હિજ : વિચાર, જુદાઈ

૫ વસલ : મિલન, મેળાપ

૬ મસાઈકા : ફરિયાદ

પત્ર ૩૦૪

● પ્રતિ : મોક્ષાના અમુદલ હથ (રહ.)

ઈસ્લામના અગર પાંચિવ અરકાન અદા થઈ જાય નો નજાતની ઉમ્મીદ છે. જેથી એને અદા કરવામાં પૂરી કાશિશ કરવામાં આવે.

પત્ર ૩૦૫

● પ્રતિ : મીર મુહિયુલ્લાહ (રહ.)

નમાઝમાં કુચૂર, ખુશઅ અને ખુશૂઅ હોવું જોઈએ. જેથી

اِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهٰ عَنْ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ

‘જેશક નમાઝ નિલ્જજતા અને અયોગ્ય કામોથી અટકાવે છે’ ની હકીકત જાહેર થાય.

પત્ર ૩૦૬

● પ્રતિ : મોક્ષાના મુહમ્મદ સાહેબ (રહ.)

મારા ફરજાંદ મુહમ્મદ સાદિક રહમતુલાહિ અલ્લહેએ આવીસ વર્ષની ઉંમરમાં ઈન્તેકાલ કર્યો અને એના ભાઈ મુહમ્મદ ફરખ અને મુહમ્મદ હસાએ પણ દારે ફાનીમાંથી ઈન્તેકાલ કર્યો.

□

ફરજાંદ મુહમ્મદ સાદિક આવાતે ઈલાહીમાંથી એક આયત, રહમતે ખુદામાંથી એક રહમત હતા. તેણે આટલી ઉંમરમાં જો કંઈ મેળવ્યું તે કદાચ જ કોઈને નસીબ થાય. ઈલ્મે અરબીની ઈન્તેહા અને ઈરફાને હકની ઈન્તેહામાં (એટલી) તરક્કી કરી કે

એના શાગિદ શહે 'મવાકિફ' અને 'બેઝાવી' વગેરે કિતાબો પઢાવે છે.

તે આઠ વર્ષની ઉંમરમાં હાલમાં એવો ડૂબી મયો હતો કે અમારા ઉત્તરત પદાબ્જ બાકી બિલાહ રહમતુલ્લાહિ અલહેએ એની મઝબુલ હાલીને ધ્યાનમાં રાખીને ગબરનું પઢાવેલું ભોજન નક્કી કર્યું.

મુહમ્મદ ફરખ અગિયાર વર્ષની ઉંમરમાં 'હાફિયા' પઢતો થઈ ગયો હતો. અને મિત્રો અને ફનેલીઓ એનાથી અજબ અને અદ્ભુત હાલત જોતાં હતાં.

મુહમ્મદ ઈસાથી લોકોએ તેની આઠ વર્ષની ઉંમરમાં અજબ અને અદ્ભુત કરામતો જોઈ છે.

(ફરઝંદો) ખુદાની અમાનત હતી. તેના હવાલે કરી દીધી.

દુનિયાની ફરેક સીઝતો નિરપાન વિલાયતમાં જરૂરી છે. કમાલાતે નખુવતમાં જરૂરી નથી.

આમાલી

જે મુબારક ઝાતોમાં માત્ર આઠ વરસની ઉંમરમાં આવો જઝબે ખુદા હોય અને તેઓથી ખરે આદાત (કરામતો) થતી હોય તેઓના કુબાને, તેઓના મરતબાને ખુદા જ જાણે. આ ઉત્તરત મુજિદ અલ્હેસાની રહમતુલ્લાહિ અલહેની મુહબતના ફેઝતો અને મુહબ્બતે કલ્ખીના પ્રલાયતો પુરાવો છે.

- ૧ શહે મવાકિફ : 'મવાકિફ' (કિતાબ)ના શહે, વિવરણ
- ૨ બેઝાવી : તકસીરની પ્રગયાત કિતાબ છે.
- ૩ હાફિયા : હદિસે નહવ (અરબી બાયાના બ્વાકરણ)ની મરાફર કિતાબ છે.
- ૪ નિરપાન : બૂલી જતું, વિરમરણ

પત્ર ૩૦૭

● પ્રતિ : મોલાના અબ્દુલ વાહિદ (૨૬.)

તમામ ખેર અને કમાલ જનાબ હક તઆલાની તરફ મન્સૂખ છે. અને તમામ શર અને નુકસ 'હાઈરાએ ઈન્કાન'ની તરફ મન્સૂખ થાય છે.

سبحان الله و بحمده

‘સુબ્હાનલ્લાહિ વબિ હન્નિહી’

હલેમા સો વખત દરરોજ પઢવું જોઈએ. એનો હિસાબ બે. હિસાબ છે. કારણ કે ઈન્સાન ‘બમેએ મખ્લૂકાત’ છે અને જુઝવથી કુલ અને કુલથી જુઝવ સંબંધ ધરાવે. એટલા માટે ઈન્સાનનું એક વખત પઢવું તમામ મખ્લૂકના કરતાં કેટલાયે ગણ વધારે હશે.

હામિલ ઈન્સાન દુનિયાનો તમામ અફરાદ (લોકો)ને પોતાના અજઝા (અંશ) જાણે છે અને પોતે પોતાને સર્વનો કુલ (સરવાળો) જાણે છે. એ સ્વરૂપમાં પોતાની હક્કને તમામ જહાંની હક્કના કરતાં કેટલાયે ગણી વધારેમાં વધારે માલુમ કરે છે.

પત્ર ૩૦૮

● પ્રતિ : મોલાના ફૈઝુલ્લાહ (૨૬.)

રસૂલુલ્લાહ સલ્લલ્લાહો અલૈહિ વસલ્લમે ફરમાવું છે કે :

‘બે હલેમા (એવા) છે જે જપ્પાન પર હલકાં છે અને મિઝાન (ત્રાજવા)માં ભારી છે, અને અલ્લાહ તઆલાની નજદીક ખૂબ

● ૧ મન્સૂખ : નિરખત આશવામાં આવેલ, સંબંધિત

૨ જુઝવ : ખંડ, અંશ, ભાગ, બંદિ

૩ કુલ : અખંડ, પૂર્ણાંશ, સમહિ

ખારા અને મેહબૂબ છે. તે (કલેમા) છે :

بِسْمِ اللَّهِ وَبِحَبْلِ اللَّهِ الْعَلِيِّ

‘સુખ્દાનસાહિ વળિ હમિદી સુખ્દાનસાહિલ અઝીમ’

આ બંને કલેમાથી ખુદાવંદ તઆલાની તકદીસ^૧ અને તંઝીહ,^૨ છુઝૂર્ગી અને હમ્યતા, મુનઝઝહ^૩ અને મુબરર^૪ હોવાનું ગંદા સાબિત કરે છે. એટલા માટે અદલાહ તઆલા પણ હથના દિવસે :

هَلْ جَزَاءُ الْإِنْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ

નથી એહસાનનો ગદલો પરંતુ એહસાન

એ ઈરશાદ પ્રમાણે આ બંદાને પણ તમામ ખુરાઈઓથી પાક કરી દેશે. અને તરુખીહ તોળાની ચાવી બલકે તોળાનો નિચોડ છે.

પત્ર ૩૦૯

● પ્રતિ : હાજી મુહમ્મદ ફર્કીતી (રહ.)

મોટા ભાગના મશાઈએ મુદારિયાનો તરીકો અપનાવેલો છે. આ ઈરશાદ પ્રમાણે :

وَحَاسِبُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا

(પોતાના કાર્યોનો) હિસાબ કરી લો,
(કિયામતમાં) હિસાબ થાય તે પહેલાં.

- ૧ તકદીસ : માફી બયાન કરવી
- ૨ તંઝીહ : તમામ ખુરાઈથી પાક હોવાનું જાહેર કરવું
- ૩ મુનઝઝહ : પાક-સાફ
- ૪ મુબરર : અલિખત, મુક્ત

વાને સુવાથી પહેલાં દિવસભરના પોતાના આમાલની નોંધ લેઈ લેા; અને એની માહી જનાખે બારીથી ટુકન અને અધુવડન અને પસ્તાવાથી કરી લેા.

દેખ મુહાસિબાન ઈન્ને અરબી રહમતુલાહિ અલ્લાહ કરમાવે છે કે,

‘મુહાસિબાના અમલમાં હું સૌથી વધારે (ચુસ્ત) છું કારણ કે હું મારી નિયતો અને ખતરાઓ (વિચારો)નો પણ મુહાસિબા કરું છું.’

મુખ્બરે સાદિક હઝરત નખીવે કરીમ અલ્લાહિસ્સલાતો વસ્સામથી સાબિત છે તે તરીકા પ્રમાણે સુવાથી પહેલાં :

સો વખત

‘તસ્બીહ’ (‘સુબ્હાનલ્લાહ’)

‘તહમીદ’ (‘અલ્હમ્દેલિલ્લાહ’)

‘તકવીર’ (‘અલ્લાહો અકબર’)

પહેલું, ^૧ કરીરના નઝદીક મુહાસિબાનો ફરમ ધરાવે છે અને મુહાસિબાનું કામ કરી આવે છે.

પત્ર ૩૧૦

● પ્રતિ : મોલાના મુહમ્મદ હાશિમ (રહ.)

ઈન્સાનમાં જે કંઈ કમાલાત છે તે સર્વ અલ્લાહ તઆલાના તરફથી છે. પરંતુ ખુદા અઝઝ વ જલ્લના કમાલાતના મુકાબલામાં કંઈ પણ હકીકત નથી ધરાવતાં. નામ પૂરતી શિક્ષિત સિવાય બીજા કોઈ નિરુબત કે શિક્ષિત જાંદાને ખુદા સાથે નથી.

- ૧ એન ‘તસ્બીહે કાતિમા’ પણ કહેવામાં આવે છે; એમાં ૩૩ વખત ‘સુબ્હાનલ્લાહ’, ૩૩ વખત ‘અલ્હમ્દેલિલ્લાહ’ અને ૩૪ વખત ‘અલ્લાહો અકબર’ મળી કુલ ૧૦૦ (રેખ) થાય છે. જુદી-જુદી વરીસોમાં જુદી-જુદી સંખ્યાઓ પણ કરાવેલી છે.

إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ

અલ્લાહ તઆલાએ આદમ (અલ.)ને
પોતાની સૂરત પર પેદા કર્યા છે.

એનો મતલબ કેટલાક લોકો એવો કહે છે કે ખુદાએ આદમ
(અલ.)ને પોતાના જેવી સૂરત પર પેદા કર્યા છે અને કેટલાક
એવકહેા ઈસ્લામની શક્તિઓને અને અંગોને હક તઆલા જેવા
સમજે છે.

એ લોકો (પાંત) પણ ગુમરાહ થયાં છે અને ખીજઓને પણ
ગુમરાહ કહે છે. તેઓ એ જાણતા નથી કે હક તઆલાની બાર-
માહમાં સૂરત વગેરેનું આરોપણ કરવું તરખીદ^૧ અને તમશીલ^૨ના
પ્રકારમાંથી છે ન કે તહફીક^૩ અને તમશીલના તોર પર.

પત્ર ૨૧૧

● મનિ : ખ્વાજા મુહમ્મદ સમીદ (રહ.)

કુરઆન મજીદના મુતશાનિહાત^૪નો ઈતમ ક'ઈક ઉલમાએ
રાસેખીન^૫ને આપવામા આવ્યો છે અને એ જ પ્રમાણે ખુદાએ
'ઈલમે ગૈબ' પોતાના રસુલોમાંથી રસુલોને આપ્યો છે.^૬

□

● ૧ તરખીદ : ઉપમા આપવી

૨ તમશીલ : મિત્તલ આપવું

૩ તહફીક : સંશોધન કરવું, લખાકત દર્શાવવું,

૪ મુતશાનિહાત : એની ચર્ચા ૫૪-૨૭૬માં આવી ચઈ છે.

૫ ઉલમાએ રાસેખીન : વિલાયતથી આગળ ફેરવાને ન'બુવતમાંથી

દિરસો મેળવનારા અતિ હુકમ કક્ષના ઓલિયા

૬ એની વિસ્તૃત ચર્ચા માટે જુઓ 'અહસાનુલકલીમ' પા. ૨૧૭

અહલાહ તઆલા દુનિયામાં આમ મુસલમાનોની અને ખાસ મુસલમાનોની જે પરવરીશ કરે છે તે અરુમાએ જમાલીયા કરે છે. જે જલાલના સ્વરૂપમાં માલુમ પડે છે. અને કાફિરોની (પરવરિશ) અરુમાએ જલાલીયા કરે છે જે જમાલના સ્વરૂપમાં દેખાય છે.

એમની યાને મુસલમાનોની આરઝી^૧ તકલીફનું પરિણામ રાહત છે અને કાફિરોની રાહતનો અંગ્રમ તકલીફ છે.

ખુદાની રેહમતનો ઈજહાર દુનિયામાં એક દિસ્સો છે અને આકેબલના માટે નવ્યાહુ^૨ દિસ્સો બાકી છે.

પત્ર ૩૧૨

● પ્રતિ : મીર મુહમ્મદ મુઅઝઝમાન (રહ.)

મારી નજીક

સીધી બેહતર જમા કાળાએ મુઅઝઝમા છે.

એના પછી રોઝાએ મુકદ્દસહ છે.

એના પછી હરમે મક્કા મુઅઝઝમા છે.

જે ઉલમાએ રોઝાએ મુતબર^૩કરને મક્કા મુઅઝઝમાના કરતાં બેહતર કલો છે તેઓની મુરાદ મક્કાએ મુઅઝઝમાંથી કાળાએ મુકદ્દસહના સિવાય બીજી જમીન હશે.

□

શહાદતની આંગળી જોડાવવા વિશે મોટા સાગના હનફી ઉલમાઓના ફતવા પ્રમાણે, 'અત્તહિયાત'માં શહાદતની આંગળી ન જોડાવવું મારી નજીક બેહતર છે.^૨

● ૧ અરઝી : હંઝામી, કામચલાહ, ફૂંક સમયની

૨ આ બાબત વિશે મેં ગુજરાતના માનનીય મુફ્તી સાહેબોને પત્રો લખ્યા હતા જેના મળેલા જવાબો પૈકી બે જવાબોમાં

(ફટનોટ ચાલુ)

આ વિષય વિશે અનંત ઊંડો, વિસ્તૃત અને તજસ્પદો છબાવટ કરવામાં આવી છે.

એ બે પૌકી હજરત મોલાના મુફતી સૈયદ મુહમ્મદ મુમ્મદીન સાહેબ, દારુલ ઉલૂમ હિદાયતુલ ઈસ્લામ, આલીયાર (વલસાડ)નો જવાબ સુરતના 'મુમ્મદિદ' (પાઝિક)ના તા. ૧૫-૧-૧૯૮૭ના અંકમાં 'ફનાવા' વિભાગમાં પ્રગટ થઈ ચુકેલા છે.

બીજો, હજરત મોલાના મુફતી અહમદ ખાનપુરી સાહેબ, દારુલ ઉલૂમ, ગાલિલ (વલસાડ)નો જવાબ, વાતકોના માર્ગદર્શન માટે અને સાક્ષાર રજૂ કરે છે, જવાબમાં શીર્ષકો, વાતકોની મુગમના માટ, મેં મૂક્યા છે.

અબ્દુલકાદિર ફાતીવાલા

□

હજરત મોલાના મુફતી અહમદ ખાનપુરી સાહેબનો જવાબ

હજરત મુમ્મદિદ સાહેબ (રહ.)ના એ મકતૂબ (પત્ર)ને સમજાવા માટે ફિકહે હનફીના કેરવાક ખુન્નાદી ઉસૂલોની જાણકારી આવશ્યક છે, જેને ટૂંકમાં રજૂ કરી, હજરત મુમ્મદિદ સાહેબ (રહ.)ના એ મકતૂબનો ટૂંકસાર ગણ રજૂ કરીશ અને છેલ્લે તેવાજના આ મંતવ્યની ખુન્નાદ તથા તેનો ઉદ્દેશ રજૂ કરીશ. ઈન્શાઅલ્લાહ.

મસાઈલના ત્રણ પ્રકારો

ફિકહે હનફીમાં જે મસાઈલનો સમાવેશ છે, તેને ઉવમાએ ફિરાએ ત્રણ પ્રકારમાં વહેંચ્યા છે.

મસાઈલનો પહેલો પ્રકાર

પહેલો પ્રકાર, મસાઈલે ઉસૂલ અથવા જાહિરે રિયાયતના મસાઈલ કહેવાય છે.

આ તે મસ્અલાઓ છે જે ઈમામ અબુ હનીફા (રહ.)ના ખાસ શાબિહ ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.)ની છ પ્રખ્યાત કિતાબો :

(ફોટો ગ્રામ)

૧ મવસૂત	૨ જિયાદાન
૩ ભમિએ સગીર	૪ ભમિએ કમીર
૫ સિવરે સગીર	૬ સિવરે કમીર

મોંઘી કોઈપણ એક કિતાબમાં મવજૂદ હોય.

મસાઈલનો ખીલો પ્રકાર

ખીલો પ્રકાર મસાઈલે નવાદિર અથવા જેર જાણિયે રિવાયના મસાઈલ કહેવાય છે.

- આ તે મસાઈલો છે જે
- ઈમામ અબુ હનોફા (રહ.) તથા આપના શાગિદો
 - ઈમામ અબુ યુસુફ (રહ.)
 - ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.)
 - ઈમામ શુફર (રહ.)
 - ઈમામ હસન બિન જિયાદ (રહ.)

વિ. થી નકલ કરવામાં આવ્યા હોય પરંતુ તે ઉપરોક્ત છ કિતાબોમાં નહિ લલકે એ રિવાયની ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.)ની શીઝ કુનિઓ અથવા

ઈમામ અબુ યુસુફ (રહ.)ની કિતાબ 'અવ મઆલી' અથવા ઈમામ હસન બિન જિયાદ (રહ.)ની કિતાબ 'અવ મુજરદ'માં મવજૂદ હોય.

મસાઈલનો ત્રીજો પ્રકાર

ત્રીજો પ્રકાર, ફત્વા અને વાકિઆત અથવા મસાઈલે નવાજિય કહેવાય છે.

એની હકીકત એ છે કે ફિકહે હનાફીના આધાર સ્થાન સમા ઉપરોક્ત ઈમામોના મુખ પછી કોઈ ઘટના ઘટી અને તે વિષે ન્યારના મહાન આલિમોથી સરહી હુકમ પૂછવામાં આવ્યો અને તેઓએ એ

(ફોટો ૨૫)

વિશે ઉપરોક્ત ઈમામોમાંથી કોઈનું કાન ન લેવાને લઈ લગ્નની પંચના બુન્યાદી સિદ્ધાંતોને લક્ષમાં રાખી, તે ઘટના અને વાતવનું હુકમ બતાવ્યો.

ફત્વા અને અમલ માટે બુન્યાદી ઉત્સુલ

૧. હવે ફત્વા તથા અમલ માટે એક બુન્યાદી ઉત્સુલ એ રાવે માન્ય છે કે મસાઈવના આ ત્રણ પ્રકારોમાંથી

○ પહેલા પ્રકારમાં કોઈ મસ્જિદો મરજૂદ હોય, તો તે મુજબ અમલ કરવામાં આવે અને ફત્વા પણ તે મુજબ જ આપવામાં આવે.

○ નહિ તો (જે પહેલા પ્રકારમાં મરજૂદ ન હોય તે) બીજા પ્રકારમાંથી (ફત્વા આપવામાં આવે) અને

○ તેમાં પણ (બીજા પ્રકારમાં પણ) મરજૂદ ન હોય, તો ત્રીજા પ્રકારમાંથી (ફત્વા આપવામાં આવે) અને

○ જે પહેલા તથા બીજા પ્રકારના મસ્જિદોમાં આપવામાં એવા વિરોધાભાસ હોય કે તેમાં સામ્યતા લાવવી શક્ય ન હોય તો પહેલા પ્રકારને જ તરજીવ (ઉપરવર્ત) અને પ્રથમ પસંદગી આપવામાં આવશે.

૨. ઈસ્લામના ચારેય ફિક્હી પંથના સ્થાપકો

ઈમામ અબુ હનીફા (રહ.) (ઈમનો પંથ ફિક્હે હનફી કહેવાય છે)

ઈમમ માલિક (રહ.) (ઈમનો પંથ ફિક્હે માલિકી કહેવાય છે)

ઈમામ શાફીઈ (રહ.) (ઈમનો પંથ ફિક્હે શાફીઈ કહેવાય છે) અને

ઈમામ અલમદ (રહ.) (ઈમનો પંથ ફિક્હે હમ્બલી કહેવાય છે)

ની તરફથી બધા જ ઉવમાએ કિરામ આ વાત એક મતે નક્કર છે કે તેઓએ ફરમાવ્યું કે,

(૧૮નોડ ચાલુ)

‘જ્યારે કોઈ હદીસનું સહીહ (સ્પષ્ટ અને જેર મનસૂબ) હોવું સાબિત થઈ જાય (અને તે એમના ફિક્કહી પંથથી વિરુદ્ધ હોય, તો તે હદીસ ઉપર અમલ કરવામાં આવશે અને) તે એમનો પંથ કહેવાશે.’

□

પરંતુ આ ચારેય ઈમામો તરફથી આ વાત નક્કજ કરનાર તમામ મહાન આલિમો સર્વાનુમતે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં એવું પણ લખે છે કે—

આ હક અને અધિકાર દરેક સામાન્ય—અસામાન્ય માણસને નહિ મળે તેને જ મળશે જ હદીસોમાં વિચાર અને મનન કરવાની વાગકાન પરાવતો હોય, અને હદીસોમાં કઈ હદીસ ‘મનસૂબ’ (કિવા જેની ઉપર જમમની મુદ્દત ખતમ થઈ ચૂકી હોય) અને કઈ હદીસ ‘મુલકમ’ (કિવા જેના ઉપર અમલ ચાલુ હોય) છે, તે સંપૂર્ણ રીતે જાણી તેમાં ફર્ક કરી શકતો હોય, અને તેમાં પ્રવીણ હોવાની સાથે સાથે ‘ઈજતેલાહ’ની શર્તો ઉપર પુરો ઉતરતો હોય.

એટલા માટે જ એ પંથના મહાન અને પ્રવીણ આલિમો, જે ઉપર મુજબની વાગકાન પરાવતા હોય, જ્યારે કોઈ હદીસ વિ. માં સંપૂર્ણ વિચારમનન કરી તેને અમલમાં મૂકશે તો એ મસ્અબાને પણ પંથના સ્થાપક તરફ મનસૂબ કરવામાં આવશે કારણ કે એ વાત ચોક્કસ છે કે જે તેરફ પોતાની સમજ પોતાની દલીલોની કમઝોરી આવી જતે તો તેઓ એને છોડી મઝબૂન દલીલ ઉપર આધારિત વાતને જ ગ્રહણ કરે.

૩ એ જ પ્રમાણે અગર કોઈ બાબતમાં બે કથન મળજૂદ હોય અને તેમાંથી એકને તે પંથના મહાન અને મોટા જાગના આલિમોએ સહીહ કઠાવ્યું હોય, અને સાથે જ હદીસોથી પણ તેને જ પુષ્ટી મળતી હોય તો તે ઉપર જ અમલ કરવામાં આવશે.

(૧૮મો માસ)

મતભેદની અસલ હકીકત

હવે તશહહુદમાં ('લાઈલાલા ઈલ્લાહ') કહેતી વેળા આંગળી ઉઠાવવા વિશે હનફી પંથના કેટલાક આધિભોનો જે મતભેદ છે તેની અસલ હકીકતથી પણ વાકિફ થવું જરૂરી છે.

ફિક્હના ત્રણેવ મહાન ઈમામો—

ઈમામ માલિક (રહ.),

ઈમામ શાફિઈ (રહ.),

ઈમામ અહમદ (રહ.)

અને તેમના અનુયાયીઓ એ વેળા આંગળી ઉઠાવવાના સુન્નત હોવા ઉપર સર્વ સંમત છે, એ જ પ્રમાણે ફિક્હે હનફીના ત્રણેવ આધાર સ્તંભ ઈમામો—

ઈમામ અબૂ હનીફા (રહ.),

ઈમામ અબૂ યુસુફ (રહ.),

ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.)

અને એમના પહેલા-પુત્રના અનુયાયીઓ પણ એના સુન્નત હોવા ઉપર એક મત છે. અલબત્ત પાછલા-પુત્રના કેટલાક ઉલમામાં એ બાબને મતભેદ પડ્યો, અને એ કારણને લઈને જ ફિક્હે હનફીની કેટલીક કિતાબો અને ફતવાઓમાં એના સુન્નત હોવાનો ઈન્કાર કરવામાં આવ્યો.

ઉલમાના એ મતભેદની બુન્નાદ ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.)ની કિતાબ 'મબસૂત' નો એક શબ્દ બન્યો. એ શબ્દની છણાવટ અને સ્પષ્ટીકરણમાં કેટલાકે આગ્રહ સેવ્યો કે એનાથી એવું ફક્ત થાય છે કે ઈશારો કરવો મકરૂહ છે.

જ્યારે એ જ મુગના કેટલાક બીજા આધિભોનું કહેવું એમ છે કે 'મબસૂત'ના એ શબ્દથી ઈશારાનું મકરૂહ હોવું સાબિત થતું જ નથી.

(ફટનોટ ચાલુ)

સાથે જ એ પણ વાદ રાખવું જરૂરી છે કે ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.) એ પોતાની પ્રખ્યાત કિતાબ 'મુઅત્તા ઈમામ મુહમ્મદ'માં જ્યાં તેઓએ હજરત અબ્દુલ્લાહ, ઈબ્ને ઉમર (રદિ.)ની તે સિવાયત નકલ કરી છે, જેમાં તસાહબુદમાં નબીએ કરીયું (સલ.)ના આગળી ઉઠાવવાનો નિર્દેશ છે, ત્યાં સ્પષ્ટ શબ્દોમાં લખ્યું છે કે.

'હુઝૂરે અકરમ (સલ.)ની આ સુન્નત ઉપર જ હમાલે, અમલ છે અને એ જ ઈમામ અબૂ હનીફેહ (રહ.)નું કથન છે.'

એ જ પ્રમાણે ફિકહે હનફીની પ્રખ્યાત કિતાબ હિદાયતની શરૂઆત 'ફરુલ કદીર' (જિના કતાં મહાન અને મુબીનકક આદિમ અલ્લામહ ઈબ્ને હુમામ રહ. છે) નેમાં ઈમામ અબૂ યુસુફ (રહ.)ની કિતાબ 'અજ-મઆલી'થી ઈમામ અબૂ યુસુફ (રહ.)નો પણ એ જ કથન (પૃષ્ઠ) નકલ કર્યો છે.

આ વિગતથી આપણ તારણી શકીએ છીએ કે ફિકહે હનફીના આધાર રૂબળ ત્રણેય ઈમામો આગળી ઉઠાવવાના સુન્નત હોવા ઉપર એકમત છે.

હજરત મુજદ્દિદ સાહબ (રહ.)ની દલીલ

હવે ફિકહે હનફીના 'ખુન્વાદી ઉન્નુવોન' નજર સમક્ષ રાખી, આ બાબત ચર્ચા કરતાં, હજરત મુજદ્દિદ સાહબ (રહ.) પોતાના એ મકતૂબમાં એવું સાબિત કરે છે કે,

જયારે 'મબસૂત'માં ઈશારાતુ સુન્નત ન હોવું લખાયેલું છે, અને 'મબસૂત' તે કિતાબોમાંથી છે, જેમાં આવેલની ગણના 'પાલવા પ્રકારમાં' થાય છે, તો પછી તેને છોડી બીજા પ્રકારમાં આવેલ મસ્અવાને આપણે કેવી રીતે અમલ માટે ગ્રહણ કરી શકીએ? ચાલ ત ફિકહે હનફીના ત્રણેય ઈમામાથી કેમ ન કરવામાં આવ્યું હોય? કારણ કે 'મુઅત્તા ઈમામ મુહમ્મદ' તથા 'અજ મઆલી' તે છ કિતાબોમાંથી નથી, જ્યાં

(૧૮નોટ ચાલુ)

મસ્તઅલાઓને અલિરે રિવાજન અથવા મસાઈલે ઉસુલની ઉપમા નામ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

આ છે હઝરત મુન્શિદ સાલબ (સલ.)ના મકતૂબનો ખુલાસો અને ટૂંકસાર.

મહાન આલિમોના મોટા વર્ગનું મંતવ્ય

પરંતુ અગાઉ રજૂ કરેલી લકીકતથી આપણે જાણી ચૂક્યા છીએ કે 'મખસૂન'ના તે શબ્દમાં સ્પષ્ટ રીતે ઈશારાને મકરૂહ કહેવામાં આવ્યો નથી, કે તેના સુન્નત હોવાનો ઈનકાર નથી. બલકે આ વાત તે પાછળથી મુગના કેટલાક આલિમોએ એ શબ્દના સાર રૂપે કહી છે.

જ્યારે એ મુગના જ બીજા કેટલાક ઉલમાએ વાતથી સંમત નથી. સાથે જ આગલા મુગના કોઈ આલિમથી પણ આવી વાત નક્કી કરવામાં આવી નથી.

તો હવે, 'આંગળી ન ઉઠાવવા' વાળા મસ્તઅલાને 'મખસૂન'નો મસ્તઅલો દેરવી ગલેલા પ્રકારમાં કેવી રીતે સામિલ કરી શકાય ?

સારાંશ કે, આપણે એનું કહી શકીએ છીએ કે પહેલા-પ્રકારના મસાઈલમાં એનું બવાન જ નથી, જ્યારે બીજા-પ્રકારના મસાઈલમાં 'આંગળી ઉઠાવવાનો' સ્પષ્ટ ડુકમ મવજૂદ છે.

એટલા માટે જ, ફિકહે હનફીના મહાન આલિમોનો મોટો વર્ગ (બંધકે ચોક્કસને છોડીને બધાં જ) આંગળી ઉઠાવવાને સુન્નત કહે છે.

ખાસ કરી, જ્યારે કે (ખુખારો શરીફ સિવાય) હદીસની તમામ કિતાબોમાં હુઝૂર (સલ.)ના અમલ રૂપે એનું બવાન મવજૂદ છે અને એ વિષે કુલ અજિવાર સલાહીઓ (રદિ.)થી રિવાજનો આપેલી છે.

આ મસ્તઅલા વિશે લખાયેલી કિતાબો

એક સમયે આ મસ્તઅલો ચર્ચાનો વિષય રહ્યો ચુક્યો છે. (ખાસ

(રટનોટ થાણ)

કચી સમરકંદ, યુખારા, અફઘાનીસ્તાન, વગેરે ઈસ્લામી સલ્તનતના ઉત્તરના રાજ્યોમાં.) એટલા માટે જ આ વિષય ઉપર અલગ પુસ્તિકાઓ પણ ઘણી લખાઈ છે, જેની સંખ્યા હજાર મલવાના પુરુષ બિન્નોરી (રહ.)ની જાણ મુજબ ત્રીસની છે, જેના કર્તાઓમાં—

મુલ્લા અલી કારી (રહ.),

અલ્લામહ શામી (રહ.), તથા

હજરત મુજદ્દિદ સાલબ (રહ.)ના સાલબઝાદાઓ,

શેખ મુહમ્મદ સાદિક (રહ.) અને

શેખ મુહમ્મદ સઈદ (રહ.) તથા

શાહ અબ્દુલ અઝીઝ દહેલવી (રહ.),

શેખ મુહમ્મદ મઝહર દહેલવી (રહ.),

શેખ અલી મુત્તાકી (રહ.) અને

કાઝી સનાઉલ્લાહ પાનીપતી (રહ.)

જેવા મહાન આદિઓ અને મુજુબોના પણ સમાવેશ થાય છે.

લગભગ આ તમામે લખાણ લેખના અંતે, આગળી ઉદ્ગ્રવવાને, સુન્નત દેવું છે.

ખુદ હજરત મુજદ્દિદ સાલબ (રહ.)ના સાલબઝાદાઓ તથા આપના મહાન ખુલામાં જેમની જણના થાય છે એવા શેખ આદમ બિન્નોરી (રહ.) પણ આ મસઅલામાં હજરત મુજદ્દિદ સાલબ (રહ.)ની સંમત નથી.

હજરત મુજદ્દિદ સાલબ (રહ.)એ જે લેખ આ વિષય ઉપર ચોતાના મકતૂબમાં કરી છે, તેની બુન્યાદ માત્ર એટલી જ છે કે તેઓ એવે પહેલા પ્રકારમાંથી સમજ્યા છે, જ્યારે વાસ્તવિકતા એમ નથી.

હજરત શાહ વહીમુલ્લાહ (રહ.)નું મંતવ્ય

હજરત શાહ વહીમુલ્લાહ દહેલવી (રહ.) ચોતાની પ્રજાત કિતાબ

(ફટનોડ ચાલુ)

‘કુળજનુસાક્ષિય બાલિયલ’માં નમાઝની ચર્ચા કરતાં આ મસ્જિદના વિરે લખે છે કે,

‘ઈમામ મુહમ્મદ (રહ.)એ એને “મબસૂત”માં ટાંક્યો નથી, અને “મુઅતા”માં એનો સમાવેશ કર્યો છે. કેટલાક લોકો “આંગળીનું ઉદ્ઘાવનું આંધિરે રિવાયતમાં નથી” અને ‘આંધિરે રિવાયત એ છે કે આંગળી ન ઉદ્ઘાવવી’ આ બન્નેવ બાબતોમાં ફર્ક ન કરી શક્યા.’

હજરત મીલાના બિનોરી (રહ.)નું મંતવ્ય

હજરત મવ. બિનોરી (રહ.) આ વિષયની છણાવટ કરતાં લખે છે કે,

‘એમાં થકાને કોઈ સ્થાન નથી કે હજરત મુજદ્દિ સા. (રહ.) એ પોતાના એ મકનૂબમાં શુદ્ધ ફિક્હી ઉસૂબો વડે અને દલીલની જોટથી શકિત શક્ય છે તે વડે ઘણાં જ સંવમથી પોતાની રજૂઆત કરી છે અને ઈશારાતો ઈન્કાર કરવામાં સંપૂર્ણ ઈદમી તથા ફિક્હી કબ ઘણી જ મતાનત અને સંજીદગી સાથે અપનાવી છે,

પરંતુ એમની મહાનતા અને ઉલૂમ તથા મજારિફમાં ઉચ્ચ સ્થાને બિરાજમાન હોવા તેમ જ હકાઈક બવાન કરવામાં એમનો પાયો ખસો જ બુર્હદ હોવા છતાં સત્ય એ છે કે આ મસ્જિદમાં હક એમની સાથે નથી.

એ વતરેક હજરત મુજદ્દિ સાહબ (રહ.)તે મહાન લોકોમાંથી છે જેઓ જહાલત અને બિદઅતના મવદાનોમાં સુન્નતના પ્રચાર માટે ઊભા થયા અને લોકોને સુન્નતના અનુકરણની દઅવત આપી તેમ જ સૂફીઓના વર્ગમાં જે બિદઅતો અને રિવાજો પ્રસરી ચૂક્યા હતા તેના ઉપર કડક સંજીદગી પ્રકાશે કર્યા છે.

તેવણ પોતાના મકનૂબાતમાં કેટલાયે ઠેકાણે લખે છે કે,

અબુલ હસન નુરી, બા યઝીદ બુસ્તામી અને ફહાસુ ફહાસુની વાધેથી દલીલ પકડવાની જરૂર નથી. દલીલ તો ઈમામ અબૂ હનીફહ,

(૧૮નોટ શાબુ)

ઈમામ અબુ યુસુફ, ઈમામ મુહમ્મદની વાર્તાથી પકડવામાં આવશે, કારણ કે દરેકે ફત્વા માટે એના જાણકારો હોય છે.

માટે એમની જ આ વસિયતના આધારે આપણે કહી શકીએ છીએ કે, આ બાબતમાં હજરત મુજદ્દિદ (રહ.) જેવા ઈમામે રજાનીનું અનુકરણ એમના અનુયાયીઓ માટે જરૂરી નથી બલકે આ એમનું એક ફિક્કી મતલબ છે, અને તેઓ મઅસૂમ ન હતા.

જ્યારે હમારી સમક્ષ ઉમ્મતના મહાન આલિમાએ રજૂ કરેલી રૂબરૂ અને મજબૂત દલીલો મવજૂદ છે, તો તેને ગ્રહણ કરવું જરૂરી છે અને એ માટે ખુદ હજરત મુજદ્દિદ સા. (રહ.)ના સાલખઅદા તથા એમના મહાન ખલીફાનું દર્શાવેલ હમારી સમક્ષ છે.

હજરત મૌ. ખલીલ અહમદ સહારનપુરી (રહ.)નું મંતવ્ય

અને આ બાબતે હજરત મુજદ્દિદ સાલખ (રહ.) તરફથી તમા રૂપે હજરત મવ. ખલીલ અહમદ સહારનપુરી (રહ.)ના શબ્દોમાં એમ કહી શકાય કે,

‘તેઓ સમક્ષ બધી પદ્ધતિ આવી ન હતી અને તેઓએ આ મસ્અલામાં આલિમોના મતમંદ જોયા, તો પોતાની જાણકારી મુજબ આંગળી ન ઉઠાવવાને બેહતર લાગ્યું અને એમના જ નિલસિલાના મહાન ખુરુગ હજરત મિર્ઝા મજહર અને જાનાં (રહ.)એ પોતાના મકનુબાતમાં એમના તરફથી મઅજિરત કરનાં લાગ્યું છે. ‘હજરત મુજદ્દિદ સાલખ (રહ.)ના સમય-કાળમાં હિન્દુસ્તાનમાં હદીસની કિતાબો આટલી બહોળી રીતે પ્રસારી ન હતી.’

ફક્ત અક્ષાહ તઆલા પધુ જામુનાર છે.

આધાર અંથો

આ જવાબની તૈયારીમાં નીચે મુજબની કિતાબો નજર સમક્ષ રહી, અને એના આધારે જ જવાબ લખાયો છે.

(અનુસંધાન યાન ઉપાયમાં નીચે

● પ્રતિ : મુહમ્મદ હાશિમ (રહ.)

આ પત્રમાં હજરતે કેટલાક સવાલોના જવાબો આપ્યા છે. હવે પાંચ પત્રના અંતે પીરના આદાબ પણ લખ્યા છે.

આપે એ પણ લખ્યું છે કે, તે અર્જદાસ્ત જે હજરત મખ્દુમ આદલે કલાં મુહમ્મદ સાદિક (રહ.)એ લખી છે, તે પણ લખી દેવામાં આવી છે, જેથી (આ પત્રના) વાચકો દુઆએ ફાનિલાથી તેમને યાદ કરાવે. □

સવાલ : ૧

અરહાબે કિરામના કમાલાન ફના અને પકા, સુલક અને જઝમલ પર મોકલ છે કે નહિ ?

● (પાના ઉપરની ફૂટેનોટ ચાલુ)

૧ 'મકનૂબાન' કર્તા : હજરત મુવહ્દિદ સાલમ (રહ.)

૨ 'શબ્દે ઉફૂદે' રસુલ મુકની'

૩ 'રદુલ મુલનાર શબ્દે દુરે મુખ્તાર'

૪ 'રિસાલત રહુત્તનરદુલ'

કર્તા : અશ્રામલ શામી (રહ.)

૫ 'ખતલુલ મકરુહ શબ્દે અબુ દાઉદ' ભા. ૫

કર્તા : હજરત મવઝાના ખલીલ અલમદ સાલમ (રહ.)

૬ 'ફનાવા અઝીઝી' ભાગ-૧

કર્તા : શાલ અબ્દુલ અઝીઝ (રહ.)

૭ 'રસાઈલુલ અરકાન'

કર્તા : મવ. અબ્દુલ અઝી ખલફુલ ઉલૂમ (રહ.)

૮ 'મઆરિકુસ્મૂનન શબ્દે નિરમોઝી' ભાગ ૩

કર્તા : હજરત મવઝાના બિન્નારી (રહ.)

□

(આ ફૂટેનોટ વાંચ્યા પછી હવે પત્ર ૩૧૩ તમિલો)

જવાબ

જે કુળ, કના અને બકા, સુત્રક અને જઝબક પર મોકલ છે તે 'કુળે' વિલાયત' છે, એનાથી ઔલિયાએ ઉમ્મત મુશરફ છે.

હઝરત ખેરુલ અનામ અલૈહિસ્સલાતો વસ્સલામની સુહબતયા સહાબા (રદિ.)ને જે કુળ પ્રાપ્ત થયો હતો તે 'કુળે' નબુવ્વત' છે.

'કુળે' નબુવ્વત'માં :

ન કના છે, ન બકા

ન જઝબ છે, ન સુત્રક

'કુળે' નબુવ્વત' 'કુળે' વિલાયત'ના દરતાં કેટલાયે હરબબ અફઝલ અને ઉમ્મ છે.

'કુળે' સહાબા' અસલ છે;

'કુળે' વિલાયત' એનો ખિલ છે.

ગર ખૂ અલી નવાયે કલંદર નવાખતે,

સૂફી બુદે હર આન કે ખ આલમ કલંદરસ્ત.

□

સવાલ : ૨

નકશાંદી તરીકામાં રિયાઝતોથી મનાઈ કરવામાં આવે છે; અને એને નુકસાનદારક સમજવામાં આવે છે જોકે હઝરત રસ-હુલાહ સફહાહો અલૈહિ વસાલમે સખત રિયાઝતો દરેલી છે.

(મનાઈનું કારણ શું છે ?)

જવાબ

નકશાંદી તરીકામાં સુન્નતની ઈતેબાઅને લાઝિમ સમજવામાં આવે છે. કોણ કહે છે કે આ તરીકામાં રિયાઝતોની મનાઈ કરવામાં આવે છે ?

- ૧ જો ખૂ અલી, કલંદરની વાંસળી વગાડતે તો,
જહાંનના સર્વ સૂફીઓ કલંદર બની જતો.

આ તરીકામાં :

- નિરુપતની કાયમી હિંસાજનક કરવી
- સુન્નતની તાબેદારી કરવી
- પોતાના અહેવાલને છૂપાવવા માટે કોશિશ કરવી
- મધ્યમ માર્ગ મદ્દજુ કરવો
- ખાવા-પીવામાં સમતોલપણું નહીં સમક્ષ રાખવું (વગેરેને) સખત રિયાજતો અને મુશ્કેલ મુજબિદાઓ સમજવામાં આવે છે.

સામાન્ય લોકો :

- બૂખ્યા રહેવું
 - એકલા રહેવું
 - ખામોશ રહેવું
 - આખી રાત જાગવું
- (વગેરેને) ધણું બેહતર સમજે છે ।

પરંતુ :

સુન્નતની ઈતેનાઅ કરવી અને હરેક કામમાં સમતોલપણું જાળવવું (ઉપર લખેલા મુજબિદાઓ કરતાં પણ) વધારે સખત ચીજ છે. નહસને નાથવા માટે એના કરતાં વધારે બેહતર કોઈ ચીજ નથી.

હઝરત જુનેદ બગદાદી રહમતુલ્લાહિ અલૈહ પણ એવું જ કરમાવે છે.

□

સવાલ : ૩

નકશબંદી તરીકે હઝરત સિદ્દીક અકબર રદિયલ્લાહો અન્હોની તરફ કેમ મન્સૂબ છે ?

જવાબ

ઈમામ બાહર સાદિક રદિયલ્લાહો અન્હો 'નિરુગતે સિદ્દી કિયલ' અને 'નિરુગતે અમીરિયલ'ના જામેઅ (સંગમ) છે.

જેણે આપથી 'નિરુગતે સિદ્દી કિયલ' ગદ્દમ્બુ કરી તે 'નિરુગતે સિદ્દી કિયલ' (રદિ.) છે; અને

જેણે આપથી 'નિરુગતે અમીરિયલ' (રદિ.) હાસિલ કરી તેને 'નિરુગતે અમીરિયલ' (રદિ.) કહે છે.

બંને નિરુગતો આપના મુત્તારક સીનામાં ઉછળા. મારતી હતી. બંને નિરુગતો એક જ સીનામાં ભેગી હોવા છતાં પોત-પોતાની સિદ્ધતામાં અલગ હતી.

□

આ રીતે એક વખતે બનારસ ગયો હતો. ત્યાં ગંગા અને જમના નદીને સંગમ થાય છે. ત્યાં જાંને (નદીઓના) પાણી ભેગાં થતાં હોવા છતાં મેહસૂસ થાય છે કે ગંગાનું પાણી અલગ છે અને જમનાનું પાણી અલગ છે. જે લોકો જે નદી તરફ રહે છે તેઓ તે નદીનું પાણી પીએ છે. જે કે દરમિયાનમાં બંનેને અલગ કરનારી કોઈ હદ નથી.

□

સત્તાલ ૧૪

આપે એક પત્રમાં લખ્યું છે કે :

'વાલિયતે વિલાયતે મુસાથી તસરુફની સાથે વિલાયતે મુહમ્મદીમાં લાવી શકતા નથી.'

- ૧ ઉઝરત ઈમામ બાહર સાદિક (રદિ.)ને 'નિરુગતે સિદ્દી કિયલ' આપના નાના અને ઉઝરત અમીરિયલ સિદ્દીક (રદિ.)ના પોત ઉઝરત હાસિમ બિન મુહમ્મદ (રદિ.)થી મળી હતી.

- ૨ 'નિરુગતે અમીરિયલ' આપને આપના વાલિદ અને ઉઝરત અમી (રદિ.)ના મધ્યે ઉઝરત ઈમામ બાહર (રદિ.)થી મળી હતી.

આપે બીજા પત્રમાં કરમાવ્યું છે કે :

‘તમને વિલાયતે મુસાથી વિલાયતે મુદ્દમદી (સલ.)માં સર્ઈ આવ્યા.’

આ બંને વિરોધી વાતોમાં સુમેળ કેવી રીતે થાય ?

જવાબ

‘વિલાયતે મુસામાંથી વિલાયતે મુદ્દમદી (સલ.)માં તાલિગને લાવી શકાતો નથી.’

એ મજમૂન જ્યારે લખવામાં આવ્યો હતો ત્યારે ફકીરના ઈસ્તિમામાં એ જ વાત હતી. પરંતુ બાદમાં અસ્લાહ તઆલાએ એ પ્રમાણે ફેરફાર અને પરિવર્તન કરવાનો ઈસ્તિમા અને કુદરત અના કરમાવ્યા એટલા માટે અગાઉના પત્રના મજમૂનના ખિલાફ આ મજમૂન છે.

સવાલ : ૫

પહેરણ આગળના ‘ચાક’ (કાપ) વાળું પહેરવું જોઈએ કે ગોળ મળાવાળું (પહેરવું જોઈએ) ?

જવાબ

અરબ લોકો આગળના ‘ચાક’ (કાપ) વાળું પહેરણ પહેરે છે અને કહે છે કે સુન્નત પણ એ જ છે. પરંતુ ફિક્હની કેટલીક મોઅતબર કિતાબોથી માલુમ પડે છે કે આગળના કાપવાળું પહેરણ મદંએ પહેરવું ન જોઈએ; કારણ કે એ ઔરતાનો સિબાસ છે.

ઈમામ અહમદ અને અબુ દાહિદ રહમતુલ્લાહિ અલૈહિમ, હઝરત અબુ ફુરયરહ રદિયલ્લાહો અન્હોથી રિવાયત કરે છે કે :

જનાબ પૈગમ્બર અલૈહિસ્સલાતા વસ્સલામે કરમાવ્યું છે કે,

‘જે મદં ઔરતાનો સિબાસ પહેરે અને જે ઔરત મદંનો સિબાસ પહેરે તેના પર લા’નત છે.’

દહારના નછક આ બેઠતર છે કે જે દેશમાં ઓરતાનો 'ચાક' જે તરફ હોય, મહોંએ તેનાથી વિરુદ્ધ 'ચાક' પહેરવું જોઈએ.

□

અવાજ : ૬

'નદી' ઈસ્ખાત'ની તવજ્જોડે 'અહદિયત'ની તવજ્જોડેની સાથે જમા (બેગી) કેવી રીતે ઘાય છે ?

જવાબ

જિકના સમયે ગ્રેરની તરફ તવજ્જોડે કરવું, તવજ્જોડે અહદિયતની તકવીયત અને તરખીયતના માટે છે. અને ગ્રેરે હકને ગ્રેરે હક બાણીને જ્યાં સુધી તેની 'નદી' ન થશે, તો 'ઈસ્ખાતે હક' અને તકવીયતે અહદિયત કેવી રીતે થઈ શકે !

□

અવાજ : ૭

'નદી' ઈસ્ખાત'ના જિક વખતે, દિલથી જે કહેવામાં આવે છે (તેમાં) 'આ'ને ઉપરની તરફ અને 'ઈલાહ'ને જમણી તરફ કેમ લઈ જાય છે ?

જવાબ

નકશબંદી તરીકામાં 'નદી' અને 'ઈસ્ખાત'નો જિક દિલમાં કરવામાં આવે છે. કારણ અને જ્ઞાનથી એનો સંબંધ નથી.

□

આમાલી

આ મુબારક પત્રમાં પોતાના ખાદિમ અને હઝરત મીર મુહમ્મદ નુઅમાન રહમતુલ્લાહિ અલૈહના અપ્રાદતમ હો અને મુરદિહ અને મુખાસિદોને પણ ચેતવણી આપી છે જેનો સાર નીચે પ્રમાણે છે :

[આમાલી અહીં પૂરી થઈ]

ત્યાંના કેટલાક લોકોએ કેટલીયે વખત લખ્યું છે કે :

મીર મુહમ્મદ નુઅમાન આજ-કાલ તાસિયોના અહવાલ તરફ તવજ્જોહ કરમાવતા નથી અને મકાન બનાવવામાં મશગૂલ છે.

આ મઝમૂનથી તેમના તરફ (મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (રહ.) તરફ) શિકાયત અને તેમનાથી રૂ ખર્ચની^૧ માલુમ પડે છે; પરંતુ માફ રાખવું જોઈએ કે :

- એહલુલ્લાહ (ઓસિયા)નો ઈન્કાર કાતિલ એર છે.
- તેમની (એહલુલ્લાહની) વાતો પર એ'તિરાજ કરવો સાપનું એર છે; જે હમેશાંની હલાકત અને ખરાબીઓમાં નાંખે છે.
- મુરીદના ખ્યાલમાં જ્યાં સુધી પીરના તમામ વર્તન અને વર્તાવ, ઝેબા અને મેહબૂબ ન હોય ત્યાં સુધી પીરના કમાલાતમાંથી તેને કંઈ ફિરિયો મળતો નથી.
- જો કોઈ વખતે પીરથી કોઈ કામ શરીઅતની વિરુદ્ધ થઈ જાય તો તેની (તે કાર્યની) તકલીફ ન કરો. એ કાર્યને ખૂબી સાથે નેહી પર અનુમાન કરો; અને એ કાર્યની સિહહત અને દુરસ્તીને તલાશ કરો.

અમર દુરસ્તી અને સિહહતનું કોઈ કારણ ન મળે તો જનાબે ઈલાહીમાં રુદન અને અશ્રુવહન કરીને પીરની સલામતી અને દુરસ્તીના માટે દુઆ કરો.

● રૂખર્ચની : વિશુદ્ધતા, મોં ફેરવી લેવું

પરિશિષ્ટ : ૧

હજરતે જેઓને પત્રો લખેલા છે તેઓની નામાવલિ

મુજબના :

- ૧ વ્યક્તિના નામની આગળ વપરાતા માનવાચક શબ્દો પાછળ હોંસમાં લખ્યા છે તે આગળ વાંચવા વિનંતી.
- ૨ પરિશિષ્ટ-૧ની નામાવલીમાંથી શક્ય એટલાનો ટૂંક પરિચય પરિશિષ્ટ-૨માં એ જ ક્રમાંકથી આપ્યો છે.

ક્રમાંક	નામ	પત્ર ક્રમાંક	પત્રની મંજૂર
૧	આ'ઝમ (ખાન)	૬૫, ૬૬	૨
૨	અઝાલ	૮૬	૧
૩	અબુલ કાસિમ	૯૦, ૧૫૦, ૧૬૮, ૧૮૦	૪
૪	અબ્દુલ હરીમ (મુલ્લા) સમામી	૨૭૮	૧
૫	અબ્દુલકાદિર (મુલ્લા) અ'બાસરી	૨૮૪	૧
૬	અબ્દુલ કાદિર (હકીમ)	૧૦૫	૧
૭	અબ્દુલ ગફુર (મુલ્લા) સમરકંદી	૧૪૨, ૨૦૬	૨
૮	અબ્દુલ જલીલ (શૈખ)	૧૧૨	૧
૯	અબ્દુલ મજીદ (શૈખ) સાહોરી	૨૨	૧
૧૦	અબ્દુરહમાન (મુલ્લા) મુકતી	૧૪૫, ૧૮૬	૨
૧૧	અબ્દુરહીમ ખાન ખાનાન	૨૩, ૬૭થી ૭૧, ૧૯૧, ૧૯૮, ૨૧૪, ૨૩૨, ૨૬૮	૧૧
૧૨	અબ્દુલ વહીદાબ (શૈખ)	૫૬	૧
૧૩	અબ્દુલ વહીદાબ (હકીમ)	૧૫૭	૧
૧૪	અબ્દુલ વાહિદ (મુલ્લા) સાહોરી	૧૧૬, ૩૦૭	૨
૧૫	અબ્દુસ્સમદ(શૈખ) સુલતાનપુરી	૧૬૯	૧
૧૬	અબ્દુલ હક (મુલ્લા)	૧૧૫	૧
૧૭	અબ્દુલ હય (મોલાના)	૨૭૭, ૨૯૧, ૩૦૪	૩

ક્રમાંક	નામ	પત્ર ક્રમાંક	પત્રની સંખ્યા
૧૮	અબ્દુલ હાદી (શીખ)	૨૬૫	૧
૧૯	અબ્દુલ્લાહ (ખવાળ)	૨૬૬	૧
૨૦	અબ્દુલ્લાહ (મીર)	૧૭૯	૧
૨૧	અમાનુલ્લાહ (મોલાના)	૨૮૬, ૩૦૧	૨
૨૨	અમર (ખવાળ)	૨૭, ૨૮	૨
૨૩	અમીન (મુલ્લા મુહમ્મદ) કાપુલી	૧૬૬, ૧૯૯	૨
૨૪	અમીન (સિયદ)	૨૮૮	૧
૨૫	અલી બાન (મિર્ઝા)	૮૯	૧
૨૬	અશરફ (મુહમ્મદ) કાપુલી	૧૩૧, ૧૪૭, ૧૭૪, ૧૮૭ ૨૦૫, ૨૨૨, ૨૫૧	૭
૨૭	અહમદ (મુલ્લા) બર્કો	૨૩૯, ૨૫૦, ૨૫૪, ૨૭૫	૪
૨૮	અહમદ (સિયદ) બજવાડી	૯૫, ૧૦૮	૨
૨૯	અહમદ (સિયદ) દાદરી	૮૯	૧
૩૦	અયૂબ (મુલ્લા)	૨૪૩	૧
ઈ			
૩૧	ઈફ્રીસ (શીખ) સામાની	૨૫૩	૧
૩૨	ઈરજ (મિર્ઝા)	૨૧૯	૧
ઉ			
૩૩	ઉબૈદુલ્લાહ (ખવાળ)	૨૬૬	૧
ક			
૩૪	કબીર (શીખ)	૯૧, ૯૨	૨
૩૫	કુલીજ ખાન (મુલ્લા મુહમ્મદ)	૨૪, ૭૬, ૧૪૧	૩
૩૬	કુલીજલાહ ઈબને કુલીજ ખાન	૭૩, ૧૮૪	૨
૩૭	કાઝી (મુસ્લિમ કસબાના)	૧૦૪	૧
૩૮	કાસિમ અલી બદખશી (ખવાળ મુહમ્મદ)	૧૧૮	૧
૩૯	કોચક બેગ હિસારી	૨૦૧	૧

ક્રમાંક	નામ	પત્ર ક્રમાંક	પત્રની સંખ્યા
ખ			
૪૦	ખિઝર ખાન (હાજી) મહમ્મદ	૧૩૭	૧
૪૧	ખિઝર ખાન સોહી	૯૪	૧
ગ			
૪૨	ગુલામ મુહમ્મદ	૨૮૭	૧
ઙ			
૪૩	ભા'દર બેગ	૧૩૬	૧
૪૪	જખ્ખારી ખાન	૭૭, ૭૮, ૭૯	૩
૪૫	જમાલુદ્દીન	૧૩૭	૧
૪૬	જમાલુદ્દીન હુસેન બદખ્શી	૧૧૩, ૧૭૭, ૨૨૩	૩
૪૭	જહાંગ (ખાન)	૨૫, ૭૨	૨
ઝ			
૪૮	ઝકરીયા (શેખ)	૯૮	૧
ટ			
૪૯	તાજુદ્દીન	૨૬૩	૧
૫૦	તાલિબ (મુહમ્મદ)	૨૩૭	૧
૫૧	તાહિર (મુલા) બદખ્શી	૧૨૨, ૧૨૩, ૧૨૪, ૧૭૧, ૨૧૭	૫
૫૨	તાહિર (મુલા મુહમ્મદ) લાહોરી	૨૨૫, ૨૨૭, ૨૫૫	૩
દ			
૫૩	દાઉદ (મુલા)	૨૧૮	૧
૫૪	દારાબ (મિર્ઝા) ખાન	૨૧૫, ૨૪૯	૨
૫૫	દુવેશ (શેખ)	૪૧, ૪૨, ૬૭	૩
ન			
૫૬	નિઝામ (શેખ) યાનેસરી	૨૯	૧
૫૭	નિઝામ (સિયદ)	૧૨૯	૧

ક્રમાંક	નામ	પત્ર ક્રમાંક	પત્રની સંખ્યા
૫૮	નુઅમાન(મીર મુહમ્મદ)બદખશી	૧૧૬, ૧૨૦, ૧૨૧, ૧૭૭, ૧૬૦, ૨૦૪, ૨૦૬, ૨૨૪, ૨૨૮, ૨૩૧, ૨૩૮, ૨૪૬, ૨૫૭, ૨૬૧, ૨૮૧, ૩૧૨	૧૬

૫૯	નૂર મુહમ્મદ (શેખ) પટની	૧૭૦, ૨૭૦	૨
----	------------------------	----------	---

કે

૬૦	ફત્તુલ્લાહ ખાન (મિર્ઝા)	૮૦, ૮૫, ૨૦૨	૩
૬૧	ફરીદ (શેખ) છુખારી	૪૩ થી ૫૫, ૬૩, ૬૪, ૧૦૩, ૧૫૨, ૧૬૩, ૧૬૫, ૧૬૭, ૨૧૩, ૨૩૩, ૨૬૬	૨૩
૬૨	ફરીદ (શેખ) રાનહોની	૨૬૬	૧
૬૩	ફત્તુલ્લાહ (મોલાના)	૩૦૮	૧

ખ

૬૪	બદરુદ્દીન (મોલાના) સરહિંદી	૨૮૬, ૨૯૭	૨
૬૫	બહાઉઝઝમા (મિર્ઝા)	૭૪, ૭૫	૨
૬૬	બહાઉદ્દીન (શેખ) સહારનપૂરી	૧૭૨, ૧૬૨, ૨૪૨, ૨૫૨, ૨૫૬, ૨૭૬, ૨૮૨	૭
૬૭	બહાઉદ્દીન (શેખ) સરહિંદી	૧૩૮, ૧૬૪	૨
૬૮	બહાદુર ખાન	૮૩	૧
૬૯	બાહર અલી (સેયદ) સારંગપૂરી	૨૬૪	૧
૭૦	બાહી બિલ્લાહ(હઝરત ખ્વાજા)	૧ થી ૨૦	૨૦

ગ

૭૧	મનસૂર અરબ	૧૮૫, ૧૯૬	૨
૭૨	મહમૂદ પહેલવાન	૮૭, ૮૮, ૧૯૭	૩
૭૩	મહમૂદ (સેયદ)	૫૮ થી ૬૧	૪
૭૪	મહમૂદ (હાજિઝ) લાહોરી	૧૪૪, ૧૭૫, ૨૮૦	૩

ક્રમાંક	નામ	પત્ર ક્રમાંક	પત્રની સંખ્યા
૭૫	માસુમ (ખવાળા મુહમ્મદ)	૨૬૪, ૩૦૦, ૩૦૨	૩
૭૬	માસુમ (મુલ્લા મુહમ્મદ) ઠાણુલી	૧૪૦, ૧૮૩	૨
૭૭	મુક્રીમ (ખવાળા)	૧૨૮	૧
૭૮	મુઝફફર (મુલ્લા)	૧૦૨	૧
૭૯	મુઝફફર (મિર્ઝા)	૧૭૮	૧
૮૦	મુઝઝમિમ (શૈખ)	૧૫૩ થી ૧૫૬	૪
૮૧	મુહમ્મદ (શૈખ) ખેરી	૩૭ થી ૪૦, ૨૬૩	૫
૮૨	મુહમ્મદ (શૈખ) મફ્ફી	૨૧	૧
૮૩	મુહમ્મદ (મુલ્લા) લાહોરી	૨૬, ૩૩ થી ૩૬	૫
૮૪	મુહમ્મદ (હાજી) બૈગ ફર્ઝાતી	૨૩૫, ૩૦૯	૨
૮૫	મુહિબુલ્લાહ (મીર) માલિકપુરી	૨૭૨, ૨૮૫, ૨૯૮, ૩૦૫	૪
૮૬	મુહિબ (મોલાના) અલી	૨૬૨	૧
૮૭	મોમિન (મીર) બદખ્શી	૧૫૧	૧
૮૮	મોદ્દ (શૈખ મુહમ્મદ)	૨૨૬	૧
■			
૮૯	યાર મુહમ્મદ કદીમ	૧૧૭, ૨૧૧	૨
૯૦	યાર મુહમ્મદ જહીદ	૧૬૦	૧
૯૧	યસુફ (શૈખ) બર્કી	૨૩૦, ૨૪૦, ૨૭૪	૩
૯૨	યસુફ (શૈખ મુહમ્મદ)	૫૭	૧
૯૩	યસુફ (હાજી મુહમ્મદ) મુઅઝ્ઝન	૨૯૫, ૩૦૩	૨
■			
૯૪	સાલહ બૈગ	૮૧	૧
■			
૯૫	શમ્શીબી (મુલ્લા) અસ્ફહાની	૨૦૦, ૨૧૦	૨
૯૬	શમ્સુદ્દીન (મુલ્લા)	૧૪૩	૧
૯૭	શરીફ ખાન	૨૫૮	૧
૯૮	શરીફ (મુહમ્મદ)	૯૬	૧
૯૯	શમ્સુદ્દીન હુસૈન (ખવાળા) બદખ્શી	૧૪૬, ૧૫૯, ૧૮૯	૩

ક્રમાંક	નામ	પત્ર ક્રમાંક	પત્રની સંખ્યા
૧૦૦	સંઈદ (પવાબા મુહમ્મદ)	૨૫૬, ૨૬૬, ૩૧૧	૩
૧૦૧	સદરે જહાંન	૧૯૪, ૧૯૫	૨
૧૦૨	સદરુદ્દીન (શીખ) હકીમ	૧૦૬, ૧૧૦	૨
૧૦૩	સદર અહમદ (મુલ્લા) રૂમી	૧૨૭	૧
૧૦૪	સાદિક (મિયાં મુહમ્મદ)	૧૮૧, ૨૦૮, ૨૩૪, ૨૩૬, ૨૬૦	૫
૧૦૫	સાદિક (મુહમ્મદ) દરમીરી	૧૦૬, ૧૦૭	૨
૧૦૬	સાદિક (મુલ્લા મુહમ્મદ) કાબુલી	૧૪૮, ૧૪૯	૨
૧૦૭	સાલેહ (મીર) નેશાપૂરી	૧૨૫, ૧૨૬	૨
૧૦૮	સાલેહ (મોલાના મુહમ્મદ) બદખ્શી, કોલાબી	૧૬૧, ૧૮૨, ૨૪૧, ૨૪૪, ૨૪૫, ૩૦૬	૬
૧૦૯	સિકંદર ખાન લોદી	૮૨, ૯૩	૨
૧૧૦	સિદ્દીક (મુલ્લા મુહમ્મદ) બદખ્શી	૩૦, ૧૩૨ થી ૧૩૬, ૧૬૨, ૧૭૬, ૧૮૮, ૨૧૨	૧૦
૧૧૧	સદી (શીખ)	૩૧	૧
૧૧૨	સદી કુર્બાન બેગ	૧૧૪, ૨૮૩	૨
હ			
૧૧૩	હમીદ (શીખ) સંઝલી	૧૧૧	૧
૧૧૪	હમીદ (શીખ) બંગાલી	૧૫૮, ૨૨૦, ૨૬૨	૩
૧૧૫	હરે રામ (હિન્દુ)	૧૬૭,	૧
૧૧૬	હસન (મુલ્લા) દરમીરી	૯૯, ૧૦૦, ૧૦૧, ૨૭૯	૪
૧૧૭	હસન (શીખ) બર્કા	૨૭૧	૧
૧૧૮	હાશિમ (મોલાના મુહમ્મદ)	૨૬૦, ૩૧૦, ૩૧૩	૩
૧૧૯	હિશામુદ્દીન (મિર્જા) અહમદ	૩૨, ૬૨, ૨૦૭, ૨૧૬, ૨૨૯, ૨૪૭, ૨૪૮, ૨૬૭, ૨૭૩	૯
૧૨૦	હુસૈન (સિયદ) માલિકપૂરી	૨૨૧	૧
૧૨૧	હુસૈની (મુલ્લા)	૨૦૩	૧

પરિશિષ્ટ : ૨

હજરતે જેઓને પત્રો લખેલા છે તેઓનો આછો પરિચય

મુખ્યના :

- ૧ પરિશિષ્ટ-૨માં આપેલી નામાવલીમાંથી શક્ય એટલાનો દ્રઢ પરિચય આ પરિશિષ્ટમાં આપ્યો છે.
- ૨ આ પરિચયો જે કિતાબોના આધારે તૈયાર કર્યા છે તેની યાદી પરિશિષ્ટના અંતે આપી છે.

૧ ખાન આ'ઝમ

એમનું મૂળ નામ મિર્જા અઝીઝ (કોઠલાશ) હતું. 'કોઠા' તુર્કી ભાષામાં દૂધ શરીર બાઈને કહે છે. એઓ અકબર બાદશાહના દૂધ બાઈ હતા. એમની માતા છુછ બેગમ અકબરની દૂધ માતા હતી.

એઓ બાદશાહના કેટલાક સેનાપતિઓ પૈકી હતા. બુદ્ધિ અને બહાદુરી બંનેમાં કામિલ હતા.

સન ૧૬ છુલૂસે અકબરીમાં એમને 'ખાન આ'ઝમ' નો ખિતાબ મળ્યો. ધણાં વરસો સુધી ગુજરાતના સુબેદાર રહ્યા. અબૂલ ફઝલ સાથે એમને બનવું ન હતું. 'સપ્ત હઝારી' ની પદવી પ્રાપ્ત કરી.

જહાંગીરના શાસનકાળમાં હિ. સ. ૧૦૩૩માં ગુજરાતમાં અમદાવાદમાં અવસાન પામ્યા. એમના શબને દિલ્હી લઈ જઈને ત્યાં દફન કરવામાં આવ્યું. દરગાહ હજરત નિઝામુદ્દીન ઓલિયા (રહે.)ની નજદીક બંગલાવાળી મકાની મસ્જિદની દક્ષિણે સંજે મરમરની જે ઈમારત 'ચોસઠ ખાંલા' ના નામે મહદૂર છે તે ખાન આ'ઝમને મકબરો છે.

૨ અફઝાલ

પત્ર નં. ૮૬ કોના નામે લખાયેલો છે એની માહિતી મળતી નથી.

૩ ખ્યાળ અબ્દુલ કાસિમ (૨૬.)

હાલેરત ખ્યાળ બાપી ગિલાહ (૨૬.)ના પીર તેમજ હાલેરત મુજિદ અહ્મદસાની (૨૬.)ના દાદા પીર હાલેરત ખ્યાળ અમકંગી (૨૬.)ના આપ સાહેબજાદહ હતા.

૪ મુલ્લા અબ્દુલ કરીમ સન્નામી (૨૬.)

આપ આલિમ અને ફકીહ હતા. શૈખ અલી મવાસ તિમિઝીથી તરીકહ પ્રાપ્ત કર્યો. 'મખઅનુલ ઈસ્લામ' નામની કિતાબ લખી. 'યસુફ ઝઈ' અથવા 'ગસ્તાન' ઈલાકામાં હી. સ. ૧૦૭૨માં વફાત થઈ.

૫ મોલાના અબ્દુલ કાદિર અબ્બાલવી (૨૬.)

આપે શૈખ અબ્દુલ મલિક ઈબ્ને અબ્દુલ ગફૂર ખાનીપતીથી ઈદમ હાસિલ કર્યો પછી શૈખ અબ્દુર્રઝાક જન્મનવીના હાથ પર બેઆત કરી. તે પછી હજજ અને ઝિયારતના મારે તથારીક લઈ ગયા. ઘણી કિતાબોના કર્તા છે. હી. સ. ૧૦૧૧માં હિજ્જનમાં વફાત થઈ.

૬ હકીમ અબ્દુલ કાદિર

અહામાં અબ્દુલ કાદિર ખિન અખી મુહમ્મદ બગદાદી અને પાઠશાહી અહ્મદી, મન્તિક (લક'શાઅ) અને હિકમતમાં અબ્નેહ હતા. હી. સ. ૧૦૨૧ માં ઈન્તેકાલ થયો.

૭ મુલ્લા અબ્દુલ ગફૂર સમરકંદી (૨૬.)

આપ હાલેરત મુજિદ અહ્મદસાની (૨૬.)ના ખલીફા હતા. જાહેરમાં આપ સિપાહી હતા પરંતુ ખાતિનમાં અલાહવાળા હતા.

૮ શૈખ અબ્દુલ જલીલ ધાનેસરી (૨૬.)

પોતાના જમાનાના ફકીહ, ખૂબજ મુતકી અને પ્રખ્યાત આલિમો પૈકી હતા. શૈખ અબ્દુલ જલીલ લખનવીથી તરીકતની

તાલીમ હાસિલ કરી અને આખી જિંદગી દસ અને તદ્દરીસ (અધ્યયન અને અધ્યાપન)માં વિતાવી દીધી. અત્યંત સાદું અને ઘોડા પર સંતોષિત રહીને જીવન વિતાવ્યું.

૮ શવ્યાસ, હી. સ. ૧૦૭૬માં જ્ઞેનપુરમાં ઈન્તેકાલ થયો અને ત્યાં જ દફન થયા.

૯ શૈખ અબ્દુલ મજીદ લાહોરી (૨૬.)

અમરપરી દોરના છુટ્ટમ આસિમ અને સાહેબે કમાલાત શૈખ મુજહિદ મુક્તી લાહોરીના આપ પુત્ર છે. આપ પોતે પણ મોટા આસિમ, ફકીહ અને સાલિહ હતા.

આપે હઝરત મુજહિદ સાહેબ (૨૬.)ની ખિદમતમાં અરબીમાં એક પત્ર લખ્યો હતો. હઝરતે એનો અરબીમાં જવાબ આપ્યો હતો. તે જ આ પત્ર છે.

૧૦ મુશ્તા અબ્દુર્રહમાન મુક્તી કાબુલી (૨૬.)

આપ ફિકહ, ઉચ્ચ અને અરબી સાહિબના જાણીતા આસિમ હતા. ખૂબ જ નેક અને પરહેઝગાર હતા. જે જમાનામાં હઝરત મુજહિદ અલ્દૈસાની (૨૬.) આગ્રા નશરીફ લાવ્યા ત્યારે આપે હઝરતથી બેચત દરી અને ખિદમતમાં હાજર થતા રહ્યા.

શૈખ હમીદ બંગાલી (૨૬.)ની હઝરતથી સર્વ પ્રથમ મુલાકાત આપના મકાને જ થઈ હતી અને પહેલી જ મુલાકાતમાં હઝરતની નિગાહે ખાસ અને તવજ્જોહે બાતિનીની વરકતથી શૈખ હમીદ બંગાલીનો ઈતકાર એઅતિકાદમાં પરિવર્તન પામ્યો હતો અને હઝરતથી બેઅત થઈને કમાલને દરજ્જે પહોંચ્યા હતા.

મોટે ભાગે શાહઝાદા ખુર્રમ (શાહજહાં)એ આપને જ હઝરત મુજહિદ સાહેબ (૨૬.)ની ખિદમતમાં મોકલ્યા હતા કે આપ 'સજ્જએ તઅઝીમી' દરી લો તો હું આપનો જમીન છું કે ગાદશાહથી

આપને ઠોઈ કદ ન પહોંચશે. શાહજહાંના જમાનામાં પણ આગ્રાના મુક્તી રહ્યા.

૧૧ મિર્ઝા અબ્દુરહીમ ખાનખાનાન

એમનો જન્મ સાહોરમાં હિ. સ. ૯૬૪માં થયો. પરવરીશ આગ્રામાં થઈ. મહાન આલીમોથી ઈલ્મ હાસિલ કર્યો. ગુજરાત પહોંચીને શેખ વજીહુદ્દીન અલવી ગુજરાતીથી પણ ઈલ્મ હાસિલ કર્યો.

અવ્યાસ પૂરો થયા પછી અકબર ગાદશાહે એમને જહાંગીરના હિસ્તાદ બનાવ્યા. ત્યાર પછી સતત તરફી કરતા રહ્યા. ગુજરાત, સિંધ તથા દક્ષિણના પ્રાંતો એમના જ હાથે ફત્તે થયા. 'ખાન-ખાનાન' (અમીરુલ ઉમ્મા) એમનો લકબ હતો.

અરબી, ફારસી, તુર્કી અને હિંદી એમ ચારેય ભાષાઓના શાતા હતા. કવિતા લેખન, સાહિત્ય અને ઇતિહાસના વિશેષજ્ઞ હતા. 'તુઝકે ખાનદાને' તુર્કી ભાષામાંથી ફારસીમાં સર્વ પ્રથમ અનુવાદ હિ. સ. ૯૯૬માં એમણે જ કર્યો.

કિતાબોના વાચનનો એવો ભારે શોખ હતો કે જંગના મેદાનમાં, ઘોડાની પાદ પર સવાર હોવાની હાલતમાં પણ કિતાબ હાથમાં રહેતી હતી. કહેવાય છે કે ગુસલ કરતી વેળા પણ ખાદિમ, કિતાબ ખોલીને હાથમાં પકડી રહેતો અને તેઓ વાંચતા રહેતા.

આલીમો, વિદ્વાનો અને સાહિત્યકારોનો આપને ત્યાં એટલો મેળો રહેતો કે બાદશાહ અથવા અમીરને ત્યાં પણ જોવા ન મળતો. હિંદુસ્તાન બંને આખી દુનિયામાં આવો સર્વમુખી પ્રતિભા ધરાવનારો અમીર થયો નથી.

હિ. સ. ૧૦૩૬માં વફાત પામ્યા. દિલ્હીમાં હુમાયૂંના મકબરાની સામે દફન થયા. હઝરત મુજ્જિદ અહમ્દેસાની (રહ.)ના અગિયાર પત્નો એમના નામે છે.

૧૨ શૈખ અબ્દુલ વહીદાબ બુખારી (રહ.)

આપ હઝરત મખ્દુમ જહાનિયાન જહાંગિરત (રહ.)ની બોલાહ-માં હતા. દિલ્હીમાં પેદા થયા. આસિમો અને મશાઈખથી ઈસ્મ હાસિલ કર્યો.

અઠ્ઠપરના શાસનકાળમાં અને જહાંગીરી દૌરના આરંભમાં દિલ્હીની હકૂમત પર નિયુક્ત હતા. ડી. સ. ૧૦૬૦ પછી હિંમત તશરીફ લઈ ગયા. હંજ અને ઝિયારતથી મુશરફ થયા બાદ ફરી પાછા હિન્દુસ્તાન આવી ગયા.

૧૩ હકીમ અબ્દુલ વહીદાબ

આપના નામે એક પત્ર નં. ૧૫૭ છે. વિશેષ પ્રાપ્તિ મળી નથી.

૧૪ મૌલાના અબ્દુલ વાહિદ સાહોરી

આપને હઝરત ખ્યાળ પાછી બિલ્લાહ (રહ.)એ ખાતિની તબિયતના માટે હઝરત મુજિદ અફઝેસાની (રહ.)ને સોંપ્યા હતા. આપ વિપુલ પ્રમાણમાં મુસાફિગહ અને ઈબાદત કરતા હતા.

□

‘અબ્દુલ મકામાત’ના કર્તા મૌલાના મુહમ્મદ હાશિમ કરમી (રહ.) ફરમાવે છે :

‘એક દિવસે આપે મને ‘પૂછ્યું’ કે શું જન્નતમાં નમાઝ ન હશે ? ! મેં કહ્યું કે : ન હશે. જન્નતમાં નમાઝ કયાંથી હોય ! જન્નત તો આમાલના બદલાની જગા છે. આમાલ કરવાની જગા નથી. આપે આ જવાબ સાંજળીને એક ઠંડી આહ ભરી અને રહવા લાગ્યા અને હસરત ભરેલા લેહજામાં ફરમાવવા લાગ્યા : આહ ! નમાઝ વગર જન્નતમાં કેમ રહેવાશે !’

□

આપે જ એમ પણ લખ્યું છે કે :

‘આપે હઝરતને એક પત્રમાં લખ્યું હતું કે : ક્યારેક નમાઝમાં

સિજદાની હાલતમાં એવી દેશિયત વેદા થાય છે કે સિજદાથી શિર
હલાવવાનું દિલ નથી ચાહતું !'

૧૫ શૈખ અબ્દુલ્લેહ મુલતાનપુરી

આપના નામે એક પત્ર નં. ૧૬૯ છે. વિશેષ માહિતી મળી
નથી.

૧૬ શૈખ અબ્દુલ હક મુહમ્મિસ દહેલવી (રહ.)

હઝરત શૈખ અબ્દુલ હક મુહમ્મિસ દહેલવી (રહ.)ની સખરીયત
પરિચયની મેહતાજ નથી. હી. સ. ૯૫૮ માં દિલ્હીમાં વેદા થયા.
પોતાના વાલિદ માજિદ હઝરત સૈફુદ્દીન કાદરી (રહ.)થી તાલીમ
અને તર્બિયત મેળવી અને કુરઆન મજીદ હિફઝ કયુ'.

હી. સ. ૯૯૫માં આપ હજજ માટે ગયા. ત્યાં શૈખ અબ્દુલ
વહાબ મુતકાદી ફૈઝ હાસિલ કર્યો. તે પછી દિલ્હી પાછા આવીને
હઝરત ખવાઝ બાકી ગિદલાડ (રહ.)થી ઐમ્મનનો શર્હ હાસિલ
કર્યો.

આપની લખેલી કિતાબોની સંખ્યા એકમેક કરતાં પચ્ચ વિશેષ
છે. શાહજહાનના શાસનમાં ૨૧ રબીઉલ અવ્વલ હી. સ. ૧૦૫૨
માં વફાત પામ્યા. દિલ્હી નજીક મેહરેલી નામના સ્થળે આપનો
મઝારે મુબારક છે.

૧૭ શૈખ અબ્દુલ હક હિસારી (રહ.)

આપ હિસાર શાહમાન (અસ્ફહાન ઈલાકા)ના મોટા આલિમ
અને પરહેઝગાર હતા. શાહમાનથી હિન્દુસ્તાન આવીને પટતામાં
નિવાસ કર્યો. ત્યાંથી આપ હઝરત મુજીદ અલૈસાની (રહ.)ની
ખિદમતમાં હાજર થઈ ઈમ્અત થયા અને થોડાજ અરસામાં હક્ય
અકામ હાસિલ કર્યો.

હઝરતની મોટા ભાગની ખિદમતો આપના હસ્તક હતી. ઇશુ
વરસ હઝરતની ખિદમતમાં રહીને ફૈઝ હાસિલ કર્યો. હઝરત

જ્વાળા મુહમ્મદ માસુમ (૨૬.)ની ફરમાઈથી મકનુબાત શરીફના ખીન્ન ભાગ્યું સંપાદન હી. સ. ૧૦૨૮માં આપે જ કયુરું.

ખિલાફત આપ્યા બાદ હજરતે આપને પટના રવાના કર્યા, ત્યાં આપને ખૂબ મકનુબિયત હાસિલ થઈ. હજરતે આપના વિશે ફરમાવ્યું હતું કે આપ પટનાના કુતુબ છે. હી. સ. ૧૦૫૦માં હજીજ માટે તસરીફ લઈ ગયા. હજીજના માટે રવાનગી વખતે આપની ઉંમર સાઠ વર્ષ લગભગ હતી. હી. સ. ૧૦૭૦માં વફાત થઈ.

૧૮ શૈખ અબ્દુલ હાદી ફાફી બદાયૂની (૨૬.)

આપ આલિમ, ફાજિલ અને પોતાના મુલકના મશહૂર મશાઈખ શૈખી હતા. પ્રથમ આપે હજરત જ્વાળા બાકી ગિલ્લાહ (૨૬.)ની ખિદમતમાં હાજર થઈને યેવ્યત ફરમાવી. હજરત જ્વાળાએ આપની તબિયત હજરત મુજહિદ અફઝેસાની (૨૬.)ના હવાલે ફરમાવી અને આપની જોડે સરહિદ રવાના કર્યા.

આપે હજરત મુજહિદ અફઝેસાની (૨૬.)ની મુબારક મુહબ્બતમાં લાંબો સમય રહીને ખૂબ ખેરો ગરકન હાસિલ કરી, તેમ જ ખિલાફતથી મુશરફ થયા.

હજરત મુજહિદ અફઝેસાની (૨૬.)એ પોતાના ખીરો મુરશિદ (૨૬.)ને લખેલા પત્ર નં. ૧૪માં આપની બાતિની તરફનો ઉલ્લેખ છે. આપનો ઈન્તેકાલ ૬, શા'બાનુલ મુબઅઝ્ઝમ, હી. સ. ૧૦૪૦માં બદાયૂનમાં થયો. ત્યાં ખુરૂંમશાહના તદ્દિયદમાં આપનો મજાર શરીફ છે.

૧૯ જ્વાળા અબ્દુલ્લાહ ઉકે જ્વાળા ખૂરદ (૨૬.)

આપ હજરત જ્વાળા બાકી ગિલ્લાહ (૨૬.)ના નાના પુત્ર છે. આપ પોતાના મોટા ભાઈ જ્વાળા ઉર્ગેદુલાહ ઉકે જ્વાળા કલાં જેમનો પરિચય નં. ૩૩ માં આપેલો છે, તેમના કરતાં માત્ર ચાર માસ નાના હતા. બંને ભાઈઓની માતા અલય હતી.

આપનો જન્મ ૬ રજબ, ડી. સ. ૧૦૧૦ મુતાબિક હરેજુઆરી ૧૬૦૨માં થયો. સિકલ, સૂરત અને સિરતમાં પોનાના વાલિદે જુઝુર્ગવારની હજાહ તસવીર હતા.

આપ માત્ર બે વર્ષની ઉંમરના હતા ત્યારે હઝરત ખવાળ (૨૬.)નો ઈન્તેકાલ થયો એટલે આપને પ્રાથમિક તાલીમ હઝરત ખવાળ હિસામુદ્દિન (૨૬.)એ આપી. આપે શૈખ શાફિર મુહમ્મદ અને શૈખ અબ્દુલ હક મુહમ્મદ દહેલી (૨૬.)થી પણ કિતાબો પઢી.

જા'ને ભાઈઓ જ્યારે નાના ધાવણા બાળકો હતા ત્યારે હઝરત ખવાળ (૨૬.) એમને હઝરત મુજહિદ અદહેસાની (૨૬.)ની ખિદમતમાં લાવ્યા અને ફરમાન્યું કે એમના પર તવજ્જોહ કરો. હઝરત (૨૬.)એ જા'ને પર એવી તવજ્જોહ ફરમાવી કે તેજ વેળા એ તવજ્જોહની અસર ભરેર થઈ. ત્રણ ધિગત મકતૂબ નં. ૨૬૬ માં જોઈ શકાય છે.

જા'ને જ્યારે બાલિગ (પૂર્ણ વયના) થયા ત્યારે હઝરતની ખિદમતમાં હાજર થયા અને ન્યાં આ' બાતિની અને રહાની તાલીમની સાથે ઈંદમે ફલામ અને તસન્નુફની ઉચ્ચદક્ષાની કિતાબો પણ ફરજતથી પઢી. હઝરતે આપને ખિલાફત પણ આપી.

હઝરત ખવાળ ખૂરદ (૨૬.) કુરઆને કરીમના હાફિઝ હતા. આપે અનેક કિતાબો પણ લખેલી છે. આપના ત્રણ પુત્રો ખવાળ સલામુલ્લાહ, ખવાળ દલિમતુલ્લાહ અને ખવાળ બહાઉદ્દીનના નામો મળે છે.

આપના શાગિર્દોમાં હઝરત શાહ વલીયુલ્લાહ મુહમ્મિદ દહેલી (૨૬.)ના વાલિદે જુઝુર્ગવાર હઝરત શાહ અબ્દુર્હીમ (૨૬.) તેમજ હઝરત શાહ અબ્દુર્હીમ સાહબ (૨૬.)ના મોટા ભાઈ શૈખ અબ્દુર્હીમ મુહમ્મદનો પણ સમાવેશ થાય છે.

આપની વશત જુધવાર, ૨૫ જમાદીલ ઉલા ડી. સ. ૧૦૭૪

માં થઈ. આપનો મઝારે મુળારક આપના વાલિદે બુઝગવાર હઝરત ખવાબ બાકી બિલાહ (રહ.)ની નજરક એ જ કચ્છલાનમાં છે.

□

હઝરત શાહ વલીયુલ્લાહ સાબખ (રહ.)થી એમના પિતાએ ફરમાવ્યું કે :

‘હે વલીયુલ્લાહ ! બ્યારે મારા મુરશિદ સ્યદ અબ્દુલ્લાહ સાહેબે ઈન્તેકાલ ફરમાવ્યો ત્યારે હું બીમાર હોવાથી જનાઝા સાથે જઈ શક્યો નહિ. તબિયત સુધર્વા પછી હું કચ્છલાન ગયો. અને ત્યાં પૂછપરછ કરી કે ફલાબુ દિવસે ફલાબુ બુઝગનો ઈન્તેકાલ થયો. હતો તેમની કબર શરીફ ક્યાં છે ? તે. એક શખ્સે જે કબર બતાવી તે કબર પાસે જઈને હું કુરઆન શરીફ પઢવા બેસી ગયો. પરંતુ તે કબર તેમની ન હતી. જે કબરમાં આપ દફન થયેલા હતા તે કબરમાંથી (આપે) મને બુલંદ અવાજથી ફરમાવ્યું કે :

‘અબ્દુર્રહીમ ! મારી કબર આ છે !’

એ અવાજ સાંભળાને મેં જોડીને પેલી કબર તરફ જવાનો ઈરાદો કર્યો તો ફરી પાશુ કબરમાંથી (આપે) ફરમાવ્યું કે :

‘હે અબ્દુર્રહીમ ! તે કબર પણ મુસલમાનની છે. ત્યાં કુરઆન શરીફ પઢીને પછી મારી કબરે આવો !’

બ્યારે મેં આપની કબર શરીફ પાસે કુરઆન શરીફ પઢવાનું શરૂ કર્યું તો તજવીદના લિહાજથી અથવા ખરેખર કોઈક જગ્યાએ બૂલ થઈ જતી તો આપ તે જ વખતે કબરમાંથી ફરમાવતા કે :

‘અબ્દુર્રહીમ ! આ પ્રમાણે પઢવું જોઈએ !’

□

૨૦ મીર અબ્દુલ્લાહ

આપ મીર નુઅમાન (રહ.)ના પુત્ર છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૨૧ મૌલના અમાનુષ્ટાહ લાહોરી (૨૬.)

આપ હંઝરત મુજહિદ અલ્લેસાની (૨૬.)ના હામિલ ખલીફા હતા. હી. સ. ૧૦૩૧માં હજ્જે જૈનુલ્લાહનો શ્રોક ગાલિબ થયો અને કંઈ પછુ સરસામાન લીધા વચર પચપાળા દિવસજના પ્રવાસે ઉપડી ગયા.

હજ્જથી ફારિગ થઈને મદીના મુનવરહ તશરીફ લઈ ગયા, તે પછી અંખિયા અલ્લેહિમુસ્લામના મઝારે મુબારકોની ઝિયારતના માટે મિસર અને શામ ગયા અને ત્યાં જ આપનો ઈન્તકાલ થયો.

૨૨ ખવાબ અમક

આપના નામે બે પત્રો નં. ૨૭ અને ૨૮ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૨૩ મુલ્લા મુહમ્મદ અમીન કાથુલી

મેટા ભાગે મૌલના મુહમ્મદ અમીન બિન ખવાબ હુસૈની અલ હરવી મુમ્મ લાહોરી તરફ નિર્દેશ હોય એવું લાગે છે. આપ હિરાતમાં પેદા થયા. ત્યાંથી કંદહાર આવ્યા. સૈય જૈનુદ્દીન ખવાનીથી ઈસ્મ હાસિલ કર્યો. અકગરના શાસનકાળમાં હિન્દુસ્તાન આવ્યા. લાહોર નજીક મલિકપૂરમાં નિવાસ કર્યો. ૮૬ વર્ષની ઉંમરે ઈન્તકાલ થયો.

૨૪ સૈયદ અમીન

આપના નામે પત્ર નં. ૨૮૮ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૨૫ મીરઝા અલી બાન

આપના નામે પત્ર નં. ૮૯ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૨૬ ખવાબ મુહમ્મદ અશરફ કાથુલી (૨૬.)

આપ હંઝરત મુજહિદ અલ્લેસાની (૨૬.)ના ખાસ હોકો પૈકી

હતા. હજરતે આપને 'ફનાએ અતમ'ની ખુશખબર આપી અને આપે બાતિની સુલુક્ની તકમીલ કરીને ખિલાફત મેળવી.

૨૭ મુદ્દા અહમદ બર્કી (૨૬.)

'બર્કી' કાયુલ અને કંદહારના દરમિયાન એક શહેરનું નામ છે. આપ એ શહેરના જ્યેષ્ઠ હલમા પેટ્ટી હતા. હજરત મુજદ્દિદ અલીસાની (૨૬.)ના ઠેટલાક મકતૂબાત શરીફ આપને વાંચવા મળ્યા જેનાથી હજરતના કમાલાતે બાતિનીનો અંદાજો લગાવ્યો અને ખાંતરિક જગ્યાએ સરહિદ શરીફ હાજર થવા માટે મજબૂર કર્યો. એટલે હજરતની ખિદમતમાં હાજર થઈને હજરતની ઈનાયતથી સરફરાજ થયા. અને માત્ર એક જ અલ્લાહિયામાં કમાલના દરજ્જે પહોંચી ગયા અને ખિલાફત મેળવીને વાન જવાની પરવાનગી મેળવી. આપ પોતાના પ્રદેશના 'કુટુબે મહાર' હતા. હજરતે પત્ર નં. ૨૭૫માં આપને કુટુબિયતની ગણતર ફરમાવેલી છે.

બીજરી ૧૦૨૬માં આપની વફાત થઈ. આપના બાઈ શૈખ હુસ્માન જ્યારે સરહિદ શરીફ હજરતની ખિદમતમાં હાજર થયા અને આપની વફાતની ખબર સાંભળી તો શૈખ હુસ્માન બે-ઈખ્તિયાર થઈને ખૂબ રડવા અને વિલાપ કરવા લાગ્યા અને જમીન પર તડપવા લાગ્યા. લોકોએ તેમને રોકવા કર્યો પરંતુ હજરતે ફરમાવ્યું :

'એમને રોકશો નહિ. શૈખ અહમદની વફાત પર આસમાન અને જમીન રડે છે. એમનો બાઈ રડે છે તો એને શા માટે રોકો છો!'

ઠેટલાક લોકોને આ વાનથી નવાઈ લાગી તો હજરતે ફરમાવ્યું :

'શૈખ (અહમદ) એવા વલી હતા કે ન લોકોએ એમને ઝાળખ્યા અને ન શૈખે પોતાને વલી ગણ્યા.'

૨૮ સૈયદ અહમદ બજવાદી (૨૬.)

સૈયદ અહમદ ગિન ઈસ્લામ દુર્સની બજવાદી (બજવાદ સરહિદ નજીક છે.) ઈસ્મે ગરીબન અને તરીકતના જમેઅ હતા. શૈખ અહમદાદ લાહેરી અને પોતાના વાલિદથી દર્સો કિતાબો પઢી, હી સ. ૧૦૦૧માં ગિલાન પૂર્ણ કરીને દર્સ-નદરીસ (અધ્યયન-અધ્યાપન) અને ઈસ્લાદ અને તલફીનમાં મશગૂલ થયા. આપને આફઘાનોમાં ઘણી મકબૂલિયત પ્રાપ્ત થઈ. જહાંગીરે આપને આદાબ છોડવાના ગુનામાં ત્રણ વરસ સુધી ગાલિબરના કિલ્લામાં કેદ રાખ્યા. છેવટે ખાન જહાન લોદીની સિદ્ધારીશથી મુક્તિ મળી. તેઓ તેમને પોતાની સાથે દક્ષિણ ભારતમાં લઈ ગયા. કેટલોક સમય બુર્હાનપરગાં રહ્યા. હી. સ. ૧૦૨૦માં આપ્રા ગયા.

૨૯ સૈયદ અહમદ કાદરી

આપ જહાંગીર ગાદશાહના શાસન કાળમાં 'સદારતે ફલ' (ઐવર્તર જતરલ)ના લોદા પર નિમજ્જ હતા.

૩૦ મુશ્તા ઐયૂબ મુહનસિબ

આપના નામે પત્ર નં. ૨૪૩ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૩૧ શૈખ ઈદ્રીસ સામાની

આપના નામે પત્ર નં. ૨૫૩ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૩૨ મીર્ઝા ઈરજ

આપ મિર્ઝા અબ્દુર્રહીમ ખાન ખાનાનના પુત્ર છે. સિંધના વિજય વખતે પિતા સાથે યુદ્ધમાં શરીક હતા. થકાના હાકિમ હાજી ઐમની પુત્રી જોડે શાદી થઈ. જહાંગીરે આપને 'શાહ નવાઝ ખાન'નો ખિતાબ આપ્યો.

૩૩ ખવાજ ઉમૈદુલ્લાહ ઉર્ફે ખવાજ કલાં (૨૬.)

આપ હજરત ખવાજ બાકી ગિલાદ (૨૬.)ના મોટા પુત્ર છે.

૧, રખીલ અવલ, હી. સ. ૧૦૧૦ મુતાબિક ૧૩, નવેમ્બર, ૧૬૦૧ ઈ. સ. માં અસર વખતે પૈદા થયા. હઝરત ખવાળ સાહબ (રહ.)એ આપનું નામ હઝરત ખવાળ ઉમૈદુલ્લાહ અહરાર (રહ.)ના નામ પર પાડ્યું.

આપ તથા આપના નાના બાઈ ખવાળ અમુલ્લાહ ઉફે ખવાળ ખુરદ બંને જ્યારે નાના ધાવણા બાળકો હતા ત્યારે હઝરત ખવાળ બાકી બિલાહ (રહ.)એ હઝરત મુજબિદ અહફેસાની (રહ.) પાસે તવજ્જોહ અપારી જેની અસર તે જ વેળા જાહેર થઈ.

હઝરત ખવાળ બાકી બિલાહ (રહ.)ના ઈન્તેકાલ વખતે આપની ઉંમર માત્ર બે વર્ષ અને ચાર માસ હતી. એટલે ખવાળ હિસામુદ્દીન (રહ.)એ આપની પરવરીશ કરી.

ઉચ્ચ તાલીમ અને તર્બીયત હાસિલ થયા બાદ આપને હઝરત મુજબિદ અહફેસાની (રહ.)ની ખિદમતમાં મોકલવામાં આવ્યા. જ્યાં આપે તરીકેથી નકશત્ત-ઈ-વહમાં કમાલ હાસિલ કરીને ખિલાફત મેળવી.

આપની એક સાહબઝાદીની થાદી હઝરત મુજબિદ અહફેસાની (રહ.)ના સૌથી નાના પુત્ર હઝરત શાહ મુહમ્મદ યહયા (રહ.)થી થઈ. આપ જાહેરી અને ગાંધીની બંને ઉમ્મતા અલિમ હતા. આપે કિતાબો ખુબુ ઘણી લખેલી છે.

૧૮, જમાદીલ હિલા, હી. સ. ૧૦૭૩માં આપનો ઈન્તેકાલ થયો. આપની કબ્ર શરીફ હઝરત ખવાળ બાકી બિલાહ (રહ.)ની કબર નજીક, દિલ્લીમાં છે.

૩૪ શૈખ કબીર

મોટે ભાગે કબીર બિન શૈખ મુનવ્વર લાહોરી તરફ નિર્દેશ છે. આપે ફરી સાથે નિકટનો સંપર્ક સાધીને અકબરના દરબારમાં સ્થાન મેળવ્યું હતું.

૩૫ મુસ્લા મુહમ્મદ કુલીજ ખાન (રહ.)

તુર્કી સાધામાં સિંહને 'કુલીજ' કહે છે. આપ 'કુલીજ ખાન અંદમની' ના નામે જાણીતા હતા. હી. સ. ૯૮૦, ઈ. સ. ૧૫૭૨માં અકબર બાદશાહે સુરતનો કિલ્લો જીતીને કુલીજ ખાનને દેખરેખ માટે સોંપી દીધો. કેટલાંક વર્ષો પછી ગુજરાતના હાકિમ બનાવ્યા. તે પછી પોતાના વઝીર બનાવ્યા. જુદા જુદા સમયે લાહોર, કાબુલ, આગ્રા, માળવા અને પંજાબનો વહીવટ પણ એમને સોંપવામાં આવ્યો હતો.

જહાંગીરના શાસન કાળમાં પ્રથમ ગુજરાતના અને તે પછી પંજાબ તેમજ કાબુલના હાકિમ બનાવવામાં આવ્યા. મા'હુલ અને મન્ઝૂલના માહિર હતા. દસ્ અને ઈશાદહમાં (અધ્યાપન-અધ્યયનમાં) મશગૂલ રહેતા હતા. જ્યારે લાહોરમાં હતા ત્યારે દરરોજ એક દારુલ ઉલૂમમાં જઈને ફિક્હ, હદીસ શરીફ અને તફસીરનો દસ્ આપતા હતા. મતલબ કે શસ્ત્ર અને શાસ્ત્ર પંનેમાં નિપુણ હતા.

એંસી કરતાં વધારે વરસની ઉંમરે જહાંગીરના સમયમાં હી. સ. ૧૦૨૩માં વસાત થઈ.

આપના મોટા ભાગના પુત્રાએ 'અમીર'નું પદ પ્રાપ્ત કર્યું. આપ હજરત ખવાજા બાકી બિદલાહ (રહ.)ના ગિરાદરે નિરુપતી (સાળા) હતા.

૩૬ કુલીઅલ્લાહ ખાન

આપ મુહમ્મદ કુલીજ ખાનના પુત્ર છે અને જહાંગીરી દૈરના અમીર હતા.

૩૭ મુસ્તકન દરેખાના કાઝી

આપના નામે પત્ર નં. ૧૪૦ છે પરંતુ ચોક્કસ કઈ વ્યક્તિ છે એની માહિતી મળતી નથી.

૩૮ મુદલા ઠાસિમ અલી બદખ્શી (૨૬.)

આપ હઝરત ખવાળ બાકી બિલાહ (૨૬.)થી બંધન હતા પરંતુ હઝરત ખવાળ સાહબ (૨૬.)એ એમની તબિયત હઝરત મુજદિદ અલ્હેસાની (૨૬.)ને હવાલે કરી હતી. આપ ઘણા વર્ષો સુધી ખાનકાહે મુજદિદીમાં રહ્યા અને ફેઝ હાસિલ કરતા રહ્યા. ખુદ હઝરત મુજદિદ અલ્હેસાની (૨૬.)એ આપની રૂહાની તરફથી વિશે હઝરત ખવાળ બાકી બિલાહ (૨૬.)ને લખેલા પત્ર નં. ૧૧ માં આ પ્રમાણે લખાવેલું છે :

‘એવું જણાય છે કે મોલાના ઠાસિમ અલીને “મકામે તકમીલ”થી હિસ્સો હાસિલ છે.’

૩૯ કીચક બેગ હિસારી

આપના નામે પત્ર નં. ૨૦૧ છે. વાંચિત થઈ ગયો નથી.

૪૦ હાજી ખિઝર ખાન અફઘાન (૨૬.)

આપનો જન્મ સરહિંદ શરીફ નજીક બેહલુલ હસ્ત્યામાં થયો હતો. આપ હઝરત મુજદિદ અલ્હેસાની (૨૬.)ના વાલિદ માજિદની મુહબ્બતથી પણ મુશરફ થયા હતા.

યુવાનીમાં આપ ખૂબ પ્રવાસ કર્યો. હિન્દુસ્તાન, અરબ અને બેતુલ મુકદ્દસની ઝિયારત પણ કરી. અસંખ્ય મશાઈખ અને ફકીરોની ખિદમતમાં હાજર થયા પરંતુ કયાંય સતોપ ન થયો. આખરે હઝરત મુજદિદ અલ્હેસાની (૨૬.)ની ખિદમતમાં આપના દિલને આરામ અને સુકૂન પ્રાપ્ત થયા. અને હૈય મકામોથી મુશરફ થયા. હઝરતે આપને ખિલાફત પણ આપી.

આપ ખુશ ઈશ્હાની સાથે અજ્ઞાન આપતા હતા. જ્યાં સુધી આપ હઝરતની ખિદમતમાં રહ્યા ત્યાં સુધી ખીજો કોઈ અજ્ઞાન આપી શકતો ન હતો. મોટે ભાગે આપ આખી રાત રુદન અને

અશ્વલ્લભમાં વિતાવી દેતા હતા. આપના મતના વિશે હઝરત ફરમાવે છે કે :

‘મેં એક દિવસે ઈબ્લીસ (શેતાન)ને જોયો. મેં તેને પૂછ્યું કે મારા દોસ્તોમાં એવો કોણ છે જેના પર તું ખુશ જ આવે કાબૂ મેળવી શકે છે ?

તેણે કહ્યું : ‘હાથ ખિઝર.’

આપ હઝરતના આશિક અને શયદા હતા. હઝરતના ઈન્તેકાલની ખબર સાંભળી તો તરત જ બેહોશ થઈને પડ્યા. અને તે પછી ઘણી દૃઢ મુદતમાં આપનો પશુ ઈન્તેકાલ થયો.

૪૧ ખિઝર ખાન લોદી

આપના નામે પત્ર નં. ૯૪ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૪૨ ગુલામ મુહમ્મદ (રહ.)

આપ હઝરત મુઝદ્દિ અફઝેસાની (૧૬૧)ના હકીકી ભાઈ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૪૩ અફર ઐગ નિહાની (રહ.)

આપ મિર્જા બહાદુરખાનના સાહબબદલ હતા. તીવ્ર બુદ્ધિશાળી અને બાકમાલ ઈન્સાન હતા. ડી. સ. ૯૮૫ માં ઈરાકથી હિંદુસ્તાન આવ્યા. અકબર બાદશાહે ‘દિ-હઝારી’નો હોદ્દો અને ‘આસિક-ખાન’નો ખિતાબ આપ્યો. જહાંગીરના જમાનામાં ‘પાંચ-હઝારી’નો હોદ્દો આપવામાં આવ્યો. ડી. સ. ૧૦૨૧માં બાલાઘાટ નામના સ્થળે અવસાન થયું.

૪૪ જબ્બારી ખાન (રહ.)

જબ્બારી ખાન યા જબ્બારી ખેત્ર નામના એક શખ્સ છે. જેઓ મજનૂન ખાન તાકશાહના સાહબ બાદલ અને હઝરત

મીઝાં મગરે જાતેજાન (રહ.)ના પૂવેજે પેકી હતા. મજનન ખાનના ઈન્તેકાલ પછી જખ્ખારી ખાન સરદાર બન્યા. એમના ચાચા બાબા ખાન પણ સરદારીના કાર્યો સંભાળતા હતા.

મકતૂબાત શરીફથી અનુમાન થાય છે કે જખ્ખારી ખાન કોઈક મોટા હોદ્દા ઉપર હતા ત્યારે જ તે હઝરત મુજદ્દિ અહ્મેસાની (રહ.)એ લખ્યું છે કે :

‘તમારી પાસે મોકલાવેલ વ્યક્તિ (મિયાં શેખ મુસ્તાફા)ની સિકારીશ સદરઆઝમ સમક્ષ ઘણી સારી રીતે કરશે.’

૪૫ જમાલુદ્દીન (રહ.)

મોરે ભાગે અલ્લામા જમાલુદ્દીન તલખી લાહોરી તરફ નિર્દેશ છે જેઓ મરાહરે મુદર્રીસ (અધ્યાપક) હતા. એમના સમકાલિનોમાં એમની સમક્ષ બીજો કોઈ મુદર્રીસ ન હતા. કુરઆન મજ્હદના હાકિમ હતા. દર દરથી લોહો આપની પાસે જ્ઞાન સંપાદન કરવ. માટે આવતા હતા.. તમામ વિદ્યાઓના નિષ્ણાત હતા. ફેઝીએ પણ આપથી સાલ ઉઠાવ્યો હતા.

૪૬ ખવાળ જમાલુદ્દીન હુસૈન બદખ્શી કોલાબી (રહ.)

હઝરત ખવાળ બાકી ગિલ્લાહ (રહ.)ના ખલીફા તેમ જ હઝરત મુજદ્દિ અહ્મેસાની (રહ.)ના પીરબાઈ, હઝરત ખવાળ મિઝાં હિસામુદ્દીન અહમદ હિફે હઝરત ખવાળ અબરાર (રહ.)ના સાહબ. આહહ, હઝરત ખવાળ જમાલુદ્દીન હુસૈન બદખ્શી કોલાબી છે.

હઝરત ખવાળ હિસામુદ્દીન (રહ.)એ આપને હઝરત મુજદ્દિ અહ્મેસાની (રહ.)ની ખિદમતમાં મોકલ્યા હતા. અને આપે હઝરતથી તબિયત હાસિલ કરી હતી.

૪૭ ખવાળ જહાન (રહ.)

આપનું મૂળ નામ હોરુન મુહમ્મદ છે. આપનો લકબ ખવાળ

જકાન હતો. કાબુલના રહેવાસી હતા. બાદશાહ જહાંગીરે આપની સાહસગામી ભેડે સાદી કરી ત્યારે આપને હિમ્મત હોરો અને 'ખ્યાલન જકાન'ના ખિતાબથી નવાજવામાં આવ્યા.

પિતાના હોદ્દાની ફરજે ખૂબ જ પ્રમાણિકતાથી અદા કરતા હતા. ખૂબ જ સુતકી અને પરહેઝગાર હતા. ફજરની નમાઝ બાદ આપની મજલિસમાં મોલાના રૂમ (રહ.)ની મશનવી શરીફ પદવામાં આવતી હતી. ડી. સ. ૧૦૨૬ માં વફાત થઈ.

૪૮ શૈખ ઝકરીયા (રહ.)

આપ હઝરત મુજદ્દિફ અલ્હેસાની (રહ.)ના સસરા શૈખ મુલતાનના ભાઈ છે.

૪૯ શૈખ તાજુદ્દીન ઉર્ફ શૈખ આગાહ મિયાં (રહ.)

આપ સંજલ (જિ. મુરાદાબાદ)માં પેદા થયા. વિદ્યા પ્રાપ્તિ પછી શૈખે તરીકતની તલાશમાં વિવિધ શહેરોમાં પહોંચ્યા.

અજમેર શરીફમાં હઝરત ખવાજ મુઈનુદ્દીન ચિસ્તી (રહ.)ની રહાનિયતથી ચિસ્તીયહ તરીકાની તલકાન હાસિલ કરી.

તે પછી નાગોરમાં શૈખ હમીદુદ્દીન (રહ.)ની રહાનિયતથી ફેઝ હાસિલ કર્યો.

તે પછી મદમકલીસર (જિ. મેરઠ)ના શૈખ અલ્લાહ બખ્શ શત્તારીની ખિદમતમાં રહીને તરીકએ ઈસ્કિયહ, કાદિરીયહ, ચિસ્તીયહ અને મદારિયહની ઈજાઝત હાસિલ કરી.

તે પછી આપને શૈખ નજમુદ્દીન કુશા (રહ.)ની રહાનિયતથી તરીકએ કુશવિયહની ઈજાઝત હાસિલ થઈ.

તે પછી આપે હઝરત ખવાજ બાકી ખિલાહ (રહ.)ની ખિદમતમાં રહીને નકશખંદી તરીકાની ખિલાફત હાસિલ કરી.

મોટે ભાગે હઝરત ખવાજ બાકી ખિલાહ (રહ.)ના સાથી પ્રથમ પક્ષીફા આપ જ છે.

આપે હજરત ખવાજ શાહી બિલાહ (રહ.)ની ખિદમતમાં
લગભગ ૧૦ વરસ વિતાવ્યા.

હજરત ખવાજ (રહ.)ના ઈન્તેકાલથી આપને એવો તીવ્ર
આધાત લાગ્યો કે આપ પ્રવાસમાં નીકળી પડ્યા, બસરા પહોંચ્યા
તો ત્યાંના હાદિમ પણ આપથી બેઅત થયો, પછી મક્કા
મુકર્રમમાં વસવાટ કર્યો. ત્યાં અસંખ્ય ઉલમા, મશાઈખ અને
અન્ય લોકોએ આપથી ફૈઝ પ્રાપ્ત કર્યો.

આપે કેટલીક કિતાબો પણ લખેલી છે.

૯૯ વર્ષની ઉંમરે ૧૮, જમાદીલ હિજ્રા, હી. સ. ૧૦૫૦ માં
વધાત થઈ અને મક્કાના પહાડ ફૈઝઆતની તળેટીમાં દફન થયા.

૫૦ મુહમ્મદ તાલિખ

આપના નામે પર નં. ૨૩૭ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૫૧ મુહસા તાહિર અહમ્મદી (રહ.)

આપ બહાણના રહેવાસી હતા અને ફોજમાં નોકરી કરતા
હતા. એક વેળા ખરાબમાં હુઝૂર (સલ.) તેમ જ હ. અબૂબક્ર
સિદ્દીક (રદિ.)ની જિવારત થઈ. હુઝૂર (સલ.)એ આપને ફજરી
પારણ કરવાનો આદેશ આપ્યો અને હજરત સિદ્દીક (રદિ.)એ
આપને ખિક્મત પહેરાવ્યો.

આપ નોકરી છોડી ચાલી નીકળ્યા અને હિંદુસ્તાન આવી
હજરત મુજહિદ અલ્ફૈસાની (રહ.)થી બેઅત થયા. આપના પોતાના
ઈશ્તિહાક પ્રમાણે બે મહિનામાં તો આપના અહવાલ એ કક્ષાએ
પહોંચી ગયા કે આપને અત્યેક પળે હુઝૂર (સલ.)ની જિવારત થતી
હતી અને એક પળ માટે પણ ગાયબ થતા ન હતા. આ અહવાલ
લગભગ બેથી ત્રણ માસ રહ્યા.

કમાલાત હાસિલ થઈ ગયા બાદ હજરતે આપને ખિલાફત

આપી જોનપુર રવાના કર્યાં. જોનપુરમાં જ ડીજરી ૧૦૪૪માં ઈન્તે-
કાલ થયો અને ત્યાં જ દફન થયા.

૫૨ મુદલા મુહમ્મદ તાહિર લાહોરી (૨૬.)

આપ પશુ હઝરતના મહાન ખલીફાઓ પૈકીના એક હતા. હઝરતે આપને નકશબંદી, કાદરી અને ચિશ્તી એમ ત્રણે સિલ-
સિલાની ઈજ્જત ઈનાયત ફરમાવીને લાહોર રવાના કર્યાં હતા. ત્યાં ખેશુમાર લોકોએ આપથી ફેઝ હાસિલ કર્યો.

આપ પોતાના પ્રદેશના 'કુતુબ' હતા. આપ મહાન આલિમ
પશુ હતા. હઝરતના સાહબખદાઓને આપે તાલીમ આપી હતી.

છાપન વર્ષની ઉંમરે, ૨૦ મુહર્રમ, ડીજરી ૧૦૪૦માં લાહોરમાં
આપનો ઈન્તેકાલ થયો અને ત્યાં જ દફન થયા.

૫૩ મુદલા હાજિ (૨૬.)

આપ પશુ હઝરતના ખલીફા હતા. વધુ વિગત મળી નથી.

૫૪ મીર્ઝા દારાખ ખાન

આપ મીર્ઝા અબ્દુર્રહીમ ખાન ખાનાનના પુત્ર, ખૂબ જ લાયક
અને અનેક ખૂબીઓથી આમૂષિત હતા. જહાંગીરે આપને 'એક
હઝારી'નો હોદ્દો આપીને વરાડ અને અહમદનગરના સુબાના હાકિમ
ખનાવ્યા. પરંતુ શાહજહાં શાહજહાંને જે બગાવત કરી હતી તેમાં
મીર્ઝા દારાખ ખાનનો પણ હાથ હોવાની શંકા પરથી, જહાંગીરના
હુકમથી, હી સ. ૧૦૩૪માં મહાબત ખાને આપને કતલ કરી
નાંખ્યા. એ વખતે આપની ઉંમર માત્ર ૩૬ વર્ષની હતી.

૫૫ શૈખ હુસૈન

આપ પશુ સલતનતના અમીર હોય એવું જણાય છે કારણ
કે આપના નામે જે ત્રણ પત્રો છે તેમાં કોઈ ન કોઈ માટે
સિદ્દારીશ ફરવામાં આવેલી છે.

૫૬ શૈખ નિઝામુદ્દીન યાનેસરી (રહ.)

શૈખ નિઝામુદ્દીન શરૂ કરી ઈબ્ને શૈખ અબ્દુરશીદ શરૂ કરી (રહ.) સિલસિલએ ઈઝ્ઝાદીયહ, સાબિરીયહ, ચિસ્તીયહના અઢાખીરે પ્રરીકત પેકા હતા. હઝરત મુજહિદ અઢ્ઢેસાની (રહ.) જેડે આપને ઘણા સારા સંબંધી હતા.

આપ હઝરત શૈખ જલાલુદ્દીન યાનેસરી (રહ.)ના ભત્રીજા, જમાઈ, મુરીદ અને ખલીફા હતા. શાહજહાદા ખુર્રમની સલામ કરવાના કારણે આદશાહ જહાંગીર આપથી નારાજ થયા હતા એટલે આપે બદખમાં પસવાટ કર્યો હતા.

હઝરત શૈખ અબૂ સઈદ મંજોરી (રહ.) આપના જ ખલીફા હતા. એ હિપરાંત અનેક આસિમો અને મશાઈએ પણ આપથી ફેઝ હામિલ કર્યો. આપે ધાગી દિનાઓ પણ લખેલી છે.

૮, ૨૭૭, હી. સ. ૧૦૨૪માં વધાન થઈ. મઝારે મુબારક બદખમાં છે.

૫૭ સૈયદ નિઝામ (રહ.)

મોટે ભાગે સૈયદ નિઝામ મુતુઅખ ખાન તરફ નિદેશ છે. અ.પ. બીરતન રહ જહાન હુસેની નિહાનીના નાના પુત્ર હતા. પિતાએ આપને ઘણી સરસ તાલીમ અને તબિયત આપી.

વિવા પ્રાપ્તિ પછી શાહી નોકરીમાં ઘણા જિયા સ્થાને પહોંચ્યા. મહાખત ખાને આપને 'મુતુઅખાન'નો ખિતાબ આપીને ફલમ અને ખસાનના મોરચે રવાના કર્યા જેને આપે છૂતી લીધા. તે પછી એ જ ઈલાકામાં ઈઝતનાની જિંદગી વિતાવી.

૫૮ મીર મુહમ્મદ મુઅમ્માન બદખશી, કશ્મી (રહ.)

આપ હઝરત મુજહિદ અઢ્ઢેસાની (રહ.)ના અગ્રેસર ખલીફાઓ

પ્રેમીના એક છે. મકતૂબાત શરીફના પ્રથમ ભાગમાં ૧૬ એટલા પૃષ્ઠો આપના નામે છે.

આપનો જન્મ સમરકંદમાં હી. સ. ૯૯૭માં થયો હતો. બચપનથી જ આપમાં કુવેશીના લક્ષણો દેખાતાં હતા. ઘણા બુઝુર્ગોથી ફેજ હાસિલ કર્યા બાદ છેવટે હઝરત ખવાબ બાકી ગિલ્લાહ (૨૬.) ની ખિદમતમાં દિલ્લી આવ્યા અને નકશબંદી ગિલસિલામાં શાખલ થયા.

હઝરત ખવાબ (૨૬.)એ ક્યારે હઝરત મુજહિદ અલ્દેસાની (૨૬.)ને ખિલાફત આપી ત્યારે પોતાના તમામ શરૂદિને પશ્ચ આપના હવાલે કર્યા. મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (૨૬.)ને પણ હઝરતની ખિદમતમાં રહેવાનો હુકમ ફરમાવ્યો. આપ ઘણો લાંબો સમય શરૂદિ શરીફમાં હઝરતની ખિદમતમાં રહ્યા. હઝરતે આપને ખિલાફત આપીને બુલ્દાનપુર મોકલ્યા. ઘણો સમય ત્યાં રહ્યા બાદ આગ્રા ગયા. ત્યાં જ ૧૮ સફર મુજમ્મર, હી. સ. ૧૦૫૮માં વફાત થઈ.

પદ શૈખ નૂર મુહમ્મદ પટની (૨૬.)

આપ પણ હઝરતના અધ્યક્ષ ખલીફાએ પેકી એક છે. હઝરતની બીઅત થયા બાદ ખૂબ જ ટૂંક મુદતમાં ઘણી વિસ્મયદારક ખાતિની તરફથી ફરી.

તે વેળા હઝરતે પોતાના પીર હઝરત ખવાબ બાકી ગિલ્લાહ (૨૬.)ને લખેલા પત્ર નં. ૧૧ માં શૈખ નૂર મુહમ્મદની તરફથી આનો વિસ્તૃત ઉલ્લેખ કરેલો છે.

ખિલાફત આપ્યા બાદ હઝરતે આપને પટના રવાના કર્યા. ત્યાં ઘણાં લોકોએ આપથી ફેજ હાસિલ કર્યો.

૬૦ મિર્ઝા ફત્હુલ્લાહ ખાન હકીમ શીરાઝી (૨૬.)

આપ શીરાઝના વતની હતા. અકબર બાદશાહના ઝમાનામાં

હિન્દુસ્તાન આવ્યા. આપને ઈ-આમે અને ઈકરામોથી નવાજવામાં આવ્યા. કેટલોક સમય હિન્દુસ્તાનમાં રહીને પોતાના વન પાછા ચાલી ગયા અને શીરાઝમાં જ વફાત થઈ.

કલામુદલાહની તફસીર પણ લખી હતી. મુકતી અબ્દુસસામ લાહોરીના હસ્તાદ હતા.

૧૧ નવાબ શૈખ ફરીદ મુત્તિઆ ખાન બુખારી, દહેદવી (રહ.)

હજરતના મકતૂબાત શરીફના પ્રથમ આવમાં સૌથી વધારે, પત્રો આપના નામે છે ! આપનો નસાબ રંગ પેટીએ કુતૂર (સહ.) સુધી પહોંચે છે.

હજરત ખવાબ બાખી ખિલાફ (૧૬૦૦)ની ખાનકાહનો ધણે ખરો ખર્ચ આપ જ ચૂકવતા હતા. અન્ય બાદશાહના દરબારમાં 'મીર બખ્શીઝીરી'નો હોદ્દો ધરાવતા હતા.

જહાંગીર બાદશાહ થયો તો તેણે આપને 'સાહબે ફરૈ કલમ' (તલવાર અને કલમના ધણી)નો ખિતાબ આપ્યો. ઉપરાંત 'મુત્તિઆ ખાન'નો લકબ આપ્યો અને પ્રથમ ગુજરાતના અને તે પછી પંજાબના હાકિમ બનાવ્યા.

એમના દરવાજેથી કોઈ માંગનારો ખાલી હાથે પાછો ફરતો ન હતા. એમના હસ્તરખાન પર દરરોજ પંદરસો માણસો ભોજન કરતા હતા.

ગુજરાતમાં કેટલીયે ઈમારતો એમની યાદગાર છે. અમદાવાદમાં શૈખ વજુહુદ્દીન અલવી ગુજરાતી (રહ.)ના મકબર. નજીક આવેલી બમેઅ મસ્જિદ આપની જ યાદગાર છે.

દિલ્લી નજીક 'ફરીદાબાદ' શહેર એમનું જ વસાવેલું છે.

હી. સ. ૧૦૨૫માં વફાત થઈ. દિલ્લીમાં મનસૂરના મકબરા નજીક, ચિરામ દેહલીના રસ્તે, આપનો મઝાર છે.

૬૨ શેખ ફરીદ રાનહોની

આપના નામે પત્ર નં. ૨૬૬ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૬૩ મોલાના ફેઝલાહ પાનીપતી

આપના નામે પત્ર નં. ૩૦૮ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૬૪ મોલાના ખદરુદ્દીન સરહિંદી (૨૬.)

આપ પશુ હજરતના અમેસર ખલીફાઓ પૈકી એક છે. બલકે હજરત આપને પોતાના અચાહ (કુટુંબીજન) તરીકે ગણતા હતા. હજરતથી એવત થયા ત્યારે આપની હમર માત્ર ૧૫ વર્ષની હતી. આપે લગભગ ૧૭ વર્ષ સુધી હજરતની ખિદમતે મુબારકમાં રહીને ફેઝ હાસિલ કર્યો.

એક દિવસે એક જ રાતમાં કુઝૂર (સહ.)એ મારે વખત પોતાની કિયારતથી આપને મુતરૂંક કરમાવ્યા હતા.

નકશખાંદી બુઝુર્ગોના હાલાત વિશે આપે બે દળદાર પ્રંથોમાં લખેલી કિતાબ 'હઝરાતુલ કુદસ' ખૂબ જ મુવિખ્યાત છે. એ ઉપરાંત પશુ આપે બીજી અનેક કિતાબો લખેલી છે.

૬૫ મિર્ઝા બદીઉઝઝમા (૨૬.)

આપ મુદલા દોલતદારના સાહબઝાદા અને શેખ શિહાબુદ્દીન સુહરવર્દી (૨૬.)ની ઓલાદમાંથી હતા. મુસ્લાએ તસવ્વુફમાં પોતાના ચાચા શેખ નજ્જુદ્દીન સુહરવર્દી (૨૬.)થી ફેઝ હાસિલ કર્યો હોતો. મિર્ઝાની એક પુત્રોના લગ્ન ઈરાદતખાન મીર ઈસ્હાક શાહેજહાંનીની સ.થે થયા હતા.

૬૬ શેખ બદીઉદ્દીન સહારનપુરી (૨૬.)

આપ પશુ હજરત મુજહિદ અફ઼ેસાની (૨૬.)ના અમેસર ખલીફા છે. ખિલાફત મેળવ્યા બાદ આપ પોતાના વતન સહારન-

પુર તથા સર્વ અથા અને તાલિયાને મા'રિકતની ઈસ્લાહ તેમ જ તમિયતમાં મશગૂલ થયા.

તે પછી હઝરતના હુકમથી આપે આમાંમાં પણ કેટલોક વખત વસવાટ કર્યો હતો. પચાસ વર્ષની ઉંમરે કુરઆન શરીફ શિક્ષક રહ્યાં.

બીજી ૧૦૪૨માં પોતાના વતન સહારનપુરમાં ઈન્તેકાલ થયો.

૬૭ હાફિઝ શામ ખલાઉદ્દીન સરહિદી (રહ.)

આપ હઝરત મુજદ્દિ અહ્મદેસાની (રહ.)ના બીજા છે. હઝરતના ઈન્તેકાલ બાદ આપે જ હઝરતને ગ્રંથ આપ્યું હતું.

૬૮ ખલાફુર ખાન (રહ.)

આપનું મૂળ નામ અબ્દુલખી હતું. તરાનના પુત્રગણાદલ છે. અબ્દુલ મોમિન ખાનના જમાનામાં મશહદન, હુકમરાન (શારક) રહ્યા. અબ્દુલ મોમિનના ઈન્તેકાલ બાદ હિન્દુસ્તાન આવ્યા. અકબરે યોગ્ય હોદ્દો આપ્યો. જહાંગીરે 'નવુ હઝારી'નો હોદ્દો અને 'ખલાફુર ખાન'નો ખિતાબ આપ્યો.

૬૯ સૈયદ બાકિર અલી સારંગપૂરી (રહ.)

આપ પણ હઝરત મુજદ્દિ અહ્મદેસાની (રહ.)ના ખલીફા હતા. વધુ વિગત મળી નથી.

૭૦ હઝરત ખવાજ ખાકી બિલ્લાહ (રહ.)

આપ હઝરત મુજદ્દિ અહ્મદેસાની (રહ.)ના પીરો મુરશિદ છે. આપનું મૂળ નામ રઝીપુદ્દીન મુહમ્મદ ખાકી છે પરંતુ 'હઝરત ખવાજ ખાકી બિલ્લાહ' અથવા 'હઝરત ખવાજ બેરંગ'ના નામે મશહૂર છે.

આપનો જન્મ હી. સ. ૬૭૧ મુલાબિક ઈ. સ. ૧૫૬૩માં કાબુલમાં થયો હતો. માત્ર આઠ વર્ષની ઉંમરમાં તો કુરઆન

મજાદ હિંદુ કરી લીધું. ત્રીસ વર્ષની ઉંમરમાં તે કમાલે ઈશ્મી હાસિલ કરીને અહીં ઈશ્મમાં શાહરત હાસિલ કરી લીધી.

જોકે વિવિધ જુઝુર્ગોના ફેઝથી આપ તસલ્લુક અને રૂઢાનિયતના ઉચ્ચ દરજ્જાઓ સુધી પહોંચી ગયા હતા છતાં હજરત ખવાઝ અમકંગી (૨૬.)ની ખિદમતમાં હાજર થઈને બેઅત થયા અને હજરત ખવાઝ અમકંગી (૨૬.)એ માત્ર ત્રણ દિવસમાં આપને મંજિલે મકસદ સુધી પહોંચાડીને ખિલાફતનો ખિડ્દ અત્તા ફરમાવ્યો અને હિંદુસ્તાન જવા માટે હુકમ ફરમાવ્યો.

આપે હિંદુસ્તાન આવી પ્રથમ લાહોરમાં અને તે પછી દિલ્હીમાં મુકામ કર્યો. જોકે આપ દિલ્હી આવ્યા ત્યાં માત્ર પાંચ-છ વર્ષ હયાત રહ્યા પરંતુ એ દરમિયાનમાં પણ હજારો ઈન્સાનો આપથી ફેઝવાળ થયા.

હજરત મુજ્જિદ અહ્મદશાની (૨૬.) જેવા મહાન જુઝુર્ગ જેમના મુરીદ અને ખલીફા હોય તેમની ગંતવગતો કોઈ શું અંદાજો લગાવી શકે? આપની માત્ર એક જ તરબતેદથી એક લડિયારાના શરીર, રૂપ, રંગ અને ફોર્મ ત્રિલાયન સુધ્યાં હજરત ખવાઝ (૨૬.)ના સમાન થઈ ગયા હતા!

હી. સ. ૧૮૧૨ માં માત્ર ૪૦ વર્ષની યુવાન વયે આપના ઈન્તેકાલ થયો. મજારે મુખારક દિલ્હીમાં છે.

મકતૂલાત શરીફના પ્રથમ ભાગમાં હજરત મુજ્જિદ અહ્મદશાની (૨૬.)એ આપના નામે લખેલા ત્રીસ પત્રો છે.

૭૧ મનસૂર અરબ

આપના નામે બે પત્રો નં. ૧૮૫ અને નં. ૧૮૬ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૭૨ મહમૂદ પહેલવાન

આપના નામે ત્રણ પત્રો નં. ૮૭, ૮૮ અને ૧૮૭ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૭૩ સૈયદ મહમૂદ (રહ.)

મોટે ભાગે સૈયદ મહમૂદ બારહા તરફ નિર્દેશ હોવાનું જણાય છે. આપ સાદાતે બારહાથી છે. સંભવ વતન હતું. શુભઅત અને સખાવતમાં મશહૂર હતા. અકળારે 'પાંચ હજારી'ના હોદ્દાથી નવાજયા.

એક વખતે કોઈએ મઝાકમાં આપથી કહ્યું કે આપ સાદાત હોવાનું જણાતું નથી. આપ એ જ વખતે, મલંગ અને ફકીરો ધૂણી મારે જે આગ સળગાવે છે તેમાં જઈને જીભા થઈ ગયા. અને ફરમાવ્યું,

‘જો હું સૈયદ હોઉં તો આગ મને કંઈ કરી શકશે નહિ; નહિતર મને સળગાવી દેશે. એ સિવાય મારી પાસે હસન-નસનની ખીજ કોઈ દલીલ નથી’.

આપ સગબત એક કલાક તે આગમાં જીભા રહ્યા. લોકોએ ધણી વિનવણી કરી ત્યારે બહાર તશરીફ લાવ્યા. આપે પગમાં મખમલના જોડા પહેરેલા હતા તેની રૂંવાડી સુધાંને આંચ આવી નહિ !

૭૪ હાફિઝ મહમૂદ લાહોરી (રહ.)

આપ પશ્ચ હંઝરત મુજહિદ અન્હેસાની (રહ.)ના ખલીફા છે. હંઝરતે આપને મકામે વિલાયતના ઉચ્ચ દરજ્જાઓની ખુશ ખબરી આપી હતી.

૭૫ હંઝરત ખવાજા મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.)

આપ હંઝરત મુજહિદ અન્હેસાની (રહ.)ના ત્રીજા ફરજંદ છે. આપનો જન્મ ૧૧, શવ્વાલ, હી. સ. ૧૦૦૭ માં થયો. આપમાં બળપણથી જ બુદ્ધિગીની નિશાનીઓ દેખાતી હતી. રમઝાન મુબારકમાં આપ દિવસે કદાપી દૂધ પીતા ન હતા. આપના વિશે ખુદ હંઝરત મુજહિદ સાહબ (રહ.) ફરમાવે છે કે :

‘મારા ફરજંદ મુહમ્મદ માસૂમ વિશે શું લખું! તે ચોતે આ દોલત યાને વિલાયતે ખાસ્સા મુહમ્મદિયહ અલા સાદિગિહા અસ્સલાતો વત્તહિયહની ઈસ્તેઅદાદ ધરાવે છે.’

વળી ફરમાવે છે કે :

‘એની ઉચ્ચ ઈસ્તેઅદાદનો તકાઝો હતો કે ત્રણ જ વર્ષની ઉંમરમાં એણે જન્મેઈવ્યતે ઈસ્તેઅદાદ અને હકીકતે તમજાંચે જાન અને તૌહિદમાં ઉચ્ચારણો કરવા માંડ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે :

‘હું આસ્માન છું,

હું જમીન છું,

હું ફલાણો છું...

હું ફલાણો છું!’,

હઝરત મુજદ્દિદ સાલબ (રહ.)એ આપને ‘કુતુબ’ અને ‘કૈયૂમ’ હોવાની ગુશરત પણ આપી હતી.

આપે માત્ર ત્રણ માસની ટૂંકી મુદતમાં કુરઆન શરીફ ઉકર કરી લીધું હતું અને માત્ર ૧૬ વર્ષની ઉંમરમાં તો ઈલમે જહિરમાં કામિલ થઈ ગયા હતા.

હી. સ. ૧૦૩૪માં હઝરત મુજદ્દિદ સાલબ (રહ.)ના વિસાલ બાદ બ્યારે આપ માત્ર ૨૭ વર્ષની વયે ઈરશાદ અને કૈયૂમિયતની મસ્નદ પર બિરાજમાન થયા ત્યારે તે દિવસે પચાસ હઝાર વ્યક્તિએ આપથી જોયત કરી જેમાં હઝરત મુજદ્દિદ સાલબ (રહ.)ના લગભગ બે હઝાર ખલીફાઓ પણ શામેલ હતા. કહેવાય છે કે આપના નવ લાખ મુરિદો અને સાત હઝાર ખલીફાઓ હતા !

બાદશાહ શાહજહાંન, બાદશાહ ઔરંગઝેબ આલમગીર અને એમની બહેન રોશન આરા તેમ જ શાહી ખાનદાનના ઘણા લોકો આપથી જોયત હતા. આપે હજી પણ કરી હતી અને દરબારે

ખુદ તેમ જ દરબારે હાથીએ ખુદા (સલ.)થી બેશુમાર નેઅમતો અને ફેઝ હાસિલ કર્યા હતા.

આપને છ પુત્રો અને પાંચ પુત્રીઓ હતી. તેઓ સર્વે ઉચ્ચ મંદામોથી મુશરફ હતા.

૬, રખીલિસ અવ્વલ, હી. સ. ૧૦૭૬માં આપનો ઈન્તેકાલ થયો. વફાતથી પહેલાં આપે કિતાબ અને સુખતના પાળદ રહેવાની વસીયત કરાવી. આપ આખરી સમયમાં મુરખો વાસીન શરીફ તિલાવત કરમાવી રહ્યા હતા કે એકાએક આપે

‘અસ્સલામો અલૈક વા નખીવલાદ’

કરમાવ્યું અને વાસિલ બ હક થઈ ગયા. ઈન્ના લિલ્લાહિ વઈન્ના ઈલૈહિ રાજ્જેઉન.

આપનો મકબરો મુબારક સારહિંદ શરીફ, પંજાબ, ભારતમાં છે. આપના મકબૂલાત શરીફના પશ્ચુ પશ્ચુ હજાદાર ગ્રંથો છે. જેવી રીતે હુમ્મર (સલ.)ની લઢીઓમાં ફરમાન શરીફના મર્મોનું વિવરણ મળે છે તેવી રીતે હઝરત મુજહિદ સાહબ (રહ.)ના મકબૂલાત શરીફની ગારીફ અને મુકમ્મ પાળતોનું વિવરણ આપના મકબૂલાત શરીફમાં મળે છે.

૭૬ મુલ્લા મુહમ્મદ માસૂમ કાબુલી

આપ હકીમી (વૈદક) શાત્મના નિબ્લાત હતા. હઝરતના સાહબઝાદા ખ્યાલ મુહમ્મદ સાદિક (રહ.) આપથી વૈદક શાત્મ શીખ્યા હતા. હી. સ. ૧૦૨૬માં ઈન્તેકાલ થયો.

૭૭ ખવાબ મુકીમ

આપના નામે એક પત્ર નં. ૧૨૮ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૭૮ મુલ્લા મુહમ્મદ

આપના નામે એક પત્ર નં. ૧૦૨ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૭૬ મિર્ઝા મુઝફ્ફર ખાન

આપના નામે એક પત્ર નં. ૧૭૮ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૮૦ શૈખ મુઝઝમ્મિલ (રહ.)

આપ હઝરતના ખાસ ખાદિમ અને ખલીફા હતા. હઝરતની તર્જિયતથી આપને જે મતબો હાસિલ થયો હતો તેનો ઉલ્લેખ હઝરતે પોતાના પત્ર નં. ૧૧ અને ૮૭માં કરેલો છે.

હઝરતની હયાતીમાં જ હી. સ. ૧૦૨૬માં આપનો ઈન્તેકાલ થયો. તે વખતે હઝરત સફરમાં હતા. આપની વહાતની ખબરથી હઝરતને ઘણો સદમો થયો અને આપના માટે કાનિહા તેમ જ દુઆ કરમાવી.

હઝરત ખવાલ મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.)એ હઝરતને સખ્યું કે :

‘હઝરત સલામત, આજે હજાની રાતે, ૨૬, રબીઉલ્લસાનીના રોજ મિયાં શૈખ મુઝઝમ્મિલ આ દુનિયાથી વિદાય થયા, અને ખૂબ થયા. તે ટોળી, જે આપે ખુસસિયતની સાથે, તબરુકન, બંદહને (મને) ઈનાયત કરમાવી હતી, તે દહન વેળા તેમના માથે પહેરાવી દીધી. એક પણ પછી બેયું’ કે આપની નિરુખતે ખાસ્સહ આલીયહ તેમનામાં પ્રગટ થઈ અને એ અઝીઝ પર સંપૂર્ણપણે અને તે પછી તમામ કબરને એ નિસબત ઘેરી લીધી. બસકે એની આસ-પાસની જમીને પણ નૂરથી માલામાલ કરી દીધી !’

(‘મકતૂબાતે માસૂમિયહ’ ભાગ-૧, પત્ર નં. ૩)

૮૧ શૈખ મુહમ્મદ ખેરી (રહ.)

આપ પણ હઝરતના ખલીફા હતા. હઝારો લોકો આપથી બેઅન થયા. આપ પોતાના સમયના મશહૂર ખુશ્નં હતા.

૮૨ શૈખ મુહમ્મદ મઠકી (રહ.)

આપ હઝરતના ખલીફા અને હાજી કારી મુસા લાહોરીના

પુત્ર હતા. વધુ વિગત મળી નથી.

૮૩ મુદલા મુહમ્મદ લાહોરી (રહ.)

આપ લાહોરના મહાન આલિમ અને સાહ્યે કમાલ ઉસ્તાદો પૈકી છે. આપનું ખાનદાન ઈસ્મ અને ફઝલનું મકદ્દ હવું. મુસ્લીમા હોદ્દા પર રહ્યા.

સહીહ યુખારી શરીફ અને મિસ્કાત શરીફનો જ્યારે પથ ખતમ થતો ત્યારે ખૂબ જ પુરતકલ્પક મેહફિલ ગોઠવતા હતા.

ખૂબ મોટી ઉમર થઈ હતી. આપની તમામ ઔલાદ ઈસ્મ અને કમાલમાં પિતાનો નમૂનો હતી.

૮૪ મોલાના હાજી મુહમ્મદ ફરકતી (રહ.)

આપ જાહેરી રીતે સિપાહી હતા પરંતુ બાતિનમાં હઝરતની ખાનકાહના મોટા લોકો પૈકી હતા.

૮૫ સૈયદ મુહિબુદ્દલાહ માથેકપૂરી (રહ.)

આપનો જન્મ હી. સ. ૯૯૬માં સદરપૂરમાં થયો હતો. લાહોર પહોંચીને આપે મુલા અબ્દુસ્સલામ લાહોરીથી ઈસ્મ હાસિલ કર્યો. શાહજહાનના વઝીર નવાબ સા'દુલ્લાહ ખાન આપના સહાધ્યાયી હતા.

જાહેરી ઈસ્મમાં પરિપૂર્ણ થઈ ગયા બાદ પ્રથમ આપે કુદ્દવુલ મશાઈખ શૈખ મુહમ્મદ ફઝલુલ્લાહ બુહાનપુરી (રહ.)ની ખિદમતમાં રહીને ખિલાફત હાસિલ કરી.

તે પછી કેટલોક સમય હઝરત મીર મુહમ્મદ નુઅમાન બદખ્શી (રહ.)ની ખિદમતમાં રહ્યા.

તે પછી હઝરત મુજદ્દિ અલ્દૈસાની (રહ.)ની ખિદમતમાં લાંબો સમય રહી ખિલાફત હાસિલ કરી. હઝરતે ખિલાફત આપ્યા બાદ આપને માથેકપૂર રવાના કર્યા. ત્યાં થયો લાંબો

સમય રજા બાદ હજરતે આપને ઈલાહાબાદ જઈ વસવાટ કરવાની પરવાનગી આપી.

૧૯, રજબ, હી. સ. ૧૦૫૮માં ઈલાહાબાદમાં ઈન્તેકાલ થયો. અને ત્યાં જ આપનો મઝારે મુબારક છે.

૮૬ મોસાના મુહિબ અલી (રહ.)

મોસાના મુહિબ અલી બિન સદરુદ્દીન ઘટવી સિંધી, ફકીહ અને શાયર હતા. આપના દાદા અલી સુલતાન બાબર જોડે હિન્દુસ્તાન આવ્યા અને શહીદ થઈ ગયા. વાસિદે હુમાયુ સાથે હિન્દુસ્તાનનો પ્રવાસ કર્યો અને યદ્યામાં વસવાટ કર્યો.

આપનો જન્મ યદ્યામાં થયો. વાસિદનો સાથો બાળપણમાં જ ભટ્ટી ગયો. આપે ખૂબ જ મહેનતથી ઈલ્મ હાસિલ કર્યો. જ્યારે અબ્દુરહીમ ખાન ખાનાને સિંધ ફતેહ થયું તો આપ તેમની જોડે આગ્રા આવ્યા ગયા. ડેટલોક સમય પછી બુહાનપુર જઈને એકાંતવાસ કર્યો. તે વખતે આપની હંમર ત્રીસ વર્ષની હતી. પછી મુહમ્મદ બિન ફઝલુલ્લાહ બુહાનપુરીથી તરીકતની તકમીલ કરી.

તે પછી હજજ માટે આવ્યા ગયા. હજજથી બુહાનપુર પાછા આવ્યા તો શાહજહાન પાતાની સાથે દિલ્લી લઈ આવ્યા અને બાકીની જિંદગી શાહજહાનની મુસાદિબતમાં વિતાવી. હી. સ. ૧૦૪૦ પછી ઈન્તેકાલ થયો.

૮૭ મીર મોમિન બદખી

આપના નામે એક પત્ર નં. ૧૫૧ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૮૮ શૈખ મુહમ્મદ મોદ્દ (રહ.)

આપ હજરત મુજદ્દિ અલ્ફેસાની (રહ.)ના હકીકી ભાઈ હતા. વધુ વિગત મળી નથી.

૮૯ મોલાના ધાર મુહમ્મદ (કદીમ) બકશરી તાલકાની (૨૬.)

આપ હઝરત મુજહિદ અહ્મદસાની (૨૬.)ના પુરાણા ખાદિમ બને ખલીફા છે. આપને કદીમ (સિનીયર) એટલા મારે કહેવામાં આવે છે કે આપના પછી એક ખીજા ધાર મુહમ્મદ પણ હઝરતની ખિદમતમાં હાજર થયા છે જેમણે મકતૂબાત શરીફના આ પ્રથમ ભાગનું સંપાદન કરેલું છે.

હુકુમ્માને નકશખ-દિયહની કેટલીક ખુસસિયોતો આપની પેશાનીથી બહેર થતી હતી. ખુશ સીરતીની સાથે ખુબશરત પણ હતા. 'ખુબદતુલ મકામાત'ના કર્તા મોલાના હાસિમ કરમી (૨૬.) ફરમાવે છે કે મોલાનાએ એક દિવસે મને ફરમાવ્યું કે :

'હું મારી ખુબશરતી અને આ લાંબી દાદીનેા ધણા આભારી છું કારણ કે બ્યારે પણ હું બબ્બર વગેરે સ્થળોએથી પસાર થાઉં છું ત્યારે મને બેઈતે લોકો રસલુલાહ (અલ.) પર કુરદ પઢવા લાગે છે !'

આપે હજજ પણ કરી હતી. બી. સ. ૧૦૪૬માં આપ હિજ્જે મુહમ્મદથી પાછા આવ્યા અને કેટલોક સમય પછી અકબરાબાદ તરફીક લઈ ગયા અને ત્યાં જ આપનો વિસાલ થયો.

૯૦ મોલાના ધાર મુહમ્મદ (જદીદ) બકશરી તાલકાની (૨૬.)

આપ સાદબે ઈસ્મ અને ઈર્ફાન હતા. આપે હઝરત મુજહિદ અહ્મદસાની (૨૬.)થી કેટલીક કિતાબો પઢી, અને લાંબો સમય આપની ખિદમતમાં રહીને બાતિની સુલુકની તકમીલ કરીને ખિલાફત અને ઈન્જમતથી મુશરફ થયા. હઝરતના મકતૂબાત શરીફનો પ્રથમ ભાગ, જેનું તારીખી નામ 'કુરુલ મઅરિફત' છે તેનું બી. સ. ૧૦૨૫માં, હઝરતની હયાતીમાં આપે જ સંપાદન કર્યું.

૯૧ શૈખ યુસુફ બર્કી (૨૬.)

આપ પણ હઝરત મુજહિદ અહ્મદસાની (૨૬.)ના ખલીફા છે.

પ્રથમ આપ પોતાના વતનના એક દુરવેશથી જિજ્ઞાસ થયા હતા. પરંતુ આપે જ્વાળામાં જોયું કે કેટલાયે ઔસિયા અદલાદ હજરતની પ્રશંસા કરે છે અને આપને આપની ખિદમતમાં જવા માટે પ્રોત્સાહન આપે છે.

એટલે આપે હજરતની જોડે પત્ર-વ્યવહાર કર્યો અને ત્યાર બાદ હજરતની મુબારક ખિદમતમાં હાજર થઈ ફેઝ હાસિલ કર્યો તેમ જ ખિલાફત પણ પ્રાપ્ત કરી.

ખિલાફત પ્રાપ્ત કર્યા બાદ હજરતે આપને જલધર (પૂર્વ પંજાબ) રવાના કર્યા. ત્યાં અસંખ્ય લોકોએ આપથી ફેઝ હાસિલ કર્યો. હી. સ. ૧૦૩૪માં ત્યાં જ આપને. ઈન્તેકાલ થયો. મત્રારે મુબારક પણ ત્યાં જ છે.

૬૨ શૈખ મુહમ્મદ યુસુફ

આપના નામે એક પત્ર નં. ૫૭ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૬૩ હાજી મુહમ્મદ યુસુફ મુઅજ્જિઝઝમન, કરમીરી

આપના નામે બે પત્રો નં. ૨૯૫ અને ૩૦૩ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૬૪ હાલિહ ઔગ

આપ અફઝર અદરાહના પુત્ર નુજતાન મુરાહના અખ્શી (સરકરને પગાર ચૂકવનાર અધિકારી) હતા. બિહારના હાકિમ (ગવર્નર) પણ રહ્યા હતા. આપે 'સમરાતલ કુદસ મિન રજરાતુલ ઉન્સ'ના નામથી અફિઓના હુકમ વૃત્તાંતોને લગતી કિતાબ લખી હતી.

'મુઆસિરલ ઉમ્મા' ભાગ-૨, પાન-૩૮૬ માં ઉપર પ્રમાણે વિગત મળે છે જ્યારે 'તારીખે મુહમ્મદી' કલમ, રજા લાયબ્રેરી, રામપુરમાં હી. સ. ૧૦૧૬ હેઠળ એમના વિશે આ પ્રમાણે લખ્યું છે :

'બાઝ બહાદુર' અને 'જહાંગીર કુલી ખાન' એમના ખિતાબ

હતા. જહાંગીરના અમગમ્ય અમીર હતા. હી. સ. ૧૦૧૬ માં બંગાળમાં ઈન્તેકાલ થયો.

૬૫ મુલ્લા સદીખી અસ્ફહાની

આપ અબ્દુરહીમ ખાન ખાનાનના ઘરથી સંબંધ ધરાવતા હતા. યહાની હતેહ વખતે પણ ખાન ખાનાનની જોડે હતા. સરસ કાયર હોવાના કારણે આપે યહાની હતેહની ખૂશીમાં એક મસ્નવી લખી જેના પુરસ્કાર રૂપે ખાન ખાનાને એક હજાર અશરફી ઈનામ આપી. તે પછી જહાંગીરે આપને દિલ્હીની સદારત પર નીમ્યા. આખરે હી. સ. ૧૦૨૨માં દિલ્હીમાં ઈન્તેકાલ થયો. 'શકીખી રહત' આપની તારીખે વફાત છે.

૬૬ મુલ્લા શમ્સુદ્દીન

આપ હુસેની સાદાત હતા. જેટલોયે સમય સુધી સંસારથી વેરાળ્ય ધારણ કરીને, પ્રવાસ કરતાં રહ્યા. જહાંગીરના ઈન્તેકાલ પછી શાહજહાનની સેવા સ્વીકારી અને ત્રણ હજારી પામદળ તથા ત્રણ હજાર સવારના સેનાપતિના હોદ્દા પર નીમાયા. ૧૯, રમઝાન હી. સ. ૧૦૬૫માં વફાત થઈ.

૬૭ શરીફ ખાન

આપ ખવાબ અબ્દુરસમદ શીરો કલમના પુત્ર છે. જહાંગીરના સહાધ્યાયી, મિત્ર અને સાથી હતા. જહાંગીર જ્યારે બાદશાહ થયો ત્યારે એમનો પ્રભાવ ખૂબ વધી ગયો અને જહાંગીરે એમને 'પંજ હજારી'નો હોદ્દો અને 'અમીરલ હિન્દ'ના ખિતાબથી નવાજ્યો. આખિર હમરમાં હશિયુમાં મોકલી આપ્યા. ત્યાં જ એમનો ઈન્તેકાલ થયો.

૬૮ મુહમ્મદ શરીફ

મોટે ભાગે મોઅતમદ ખાન બખ્શી તરફ નિર્દેશ છે. આપનું મૂળ નામ મુહમ્મદ શરીફ હતું અને 'મોઅતમદ ખાન' ખિતાબ

હતો. કેટલાયે વરોં સુધી બચ્ચી—દોળનો પગાર ચૂકવનાર અધિકારી—તરીકે રહ્યા. કોઈ સમય એવો નથી વિત્યો કે કોઈ ન કોઈ ઉચ્ચ હોદ્દા પર નીભાયેલા ન હોય.

જ્યારે જહાંગીર પહેલી વખત કાશ્મીર જતો હતો ત્યાં એમના માટે માર્ગમાં તમામ વ્યવસ્થા કરી જેના કારણે બાદ-શાહની તરફે ધરમ આપના ઉપર ઓર વધારે થઈ ગઈ.

આપને ઇતિહાસથી બેહદ સમાય હતો અને દુનિયાના ઇતિ-હાસની અનેક કિતાબો ભેગી કરી હતી. શાહ જહાનના સમયમાં ઈન્તેકાલ થયો.

૬૬ ખવાબ શર્હુદ્દાન હુસૈન અહમદી

આપ હજરત ખવાબ અહમદ (૨૬.)ની ઓલાદમાંથી છે. અકબરી દોરમાં અમીરના મરતબા સુધી પહોંચ્યા પરંતુ તે પછી અકબરના ઈલ્લાહના કારણે તેનાથી ખિલાફ થઈ ગયા. આખરે ગિરફતાર કરી લેવામાં આવ્યા. કેટલોક સમય કેદમાં રાખીને પછી છોડી મૂકવામાં આવ્યા.

૧૦૦ હજરત ખવાબ મુહમ્મદ સર્હદ (૨૬.)

આપ હજરત મુજહિદ અહમદી (૨૬.)ના ખીબા હરજંદ છે. આપનો જન્મ શબ્વાલ હી. સ. ૧૦૦૫માં થયો. આપમાં બાળ-પણથી જ હુકુમીની નિશાનીઓ દેખાતી હતી. હજરતનો ઈરશાદ છે કે :

‘મુહમ્મદ સર્હદ ચાર-પાંચ વર્ષના હતા ત્યારે ખીમાર થઈ ગયા. ખીમારીની હાલતમાં આપથી પૂછવામાં આવ્યું કે, ‘બેટા, શું બેઈચ્છ છે?’

તો બેઈખિતયાર આપની ઝખાનથી નીકળ્યું કે :

‘હજરત ખવાબ (બાઈ ગિલાહ) સાહેબને ચાહું છું.’

મેં એમના આ શબ્દો હઝરત ખ્વાબ (રહ.)ને લખી મોકલ્યા તો હઝરત ખ્વાબએ જવાબ આપ્યો કે :

‘તમારા મુહમ્મદ સઈદ અમારી નિસ્ખલત પરાક્રમ રીતે (ગાઈબાનહે તોર પર) ઉપાડી લીધી.’

વિદ્યાર્થી અવસ્થામાં જ હઝરતની તવજ્જોહથી આપ નકશાની નિસ્ખલતથી મુશરફ થયા અને ‘ખાઝિતુર્રહમત’ના લકબ મેળવ્યો. સત્તર-ખઠ્ઠાર વર્ષની ઉંમરમાં તો જાહેરી ઈલ્મમાં પરિપૂર્ણ થઈને મા’કૂલ અને મનકૂલની મુશકેલ કિતાબો પઢાવવા લાગ્યા. અને ટેલ્લીક અતિ મુશકેલ કિતાબોની સમજૂતી અને વિવરણ પણ લખ્યા.

એક દિવસે હઝરતે ફરમાવ્યું કે :

‘મારા પર મેફાને કિયામત અને મારા મુરીદાનું પુલસિરાત પરથી પસાર થવું મકશફ થયું. મુહમ્મદ સઈદ અમારા સૌમાં આગળ આગળ જતા હતા અને કિતાબો આમાલ જમણા હાથમાં લીધી હતી. પછી અમે સૌ બહિરત (જન્નત)માં દાખલ થઈ ગયા.’

હઝરત મુજદ્દિદ અલ્હેસાની (રહ.)એ અંતિમ ખીમારીમાં નમાઝની ઈમામત હઝરત ખ્વાબ મુહમ્મદ સઈદ (રહ.)ના હવાસે કરી હતી.

‘ઝુબ્દતુલ મકામાત’ના કર્તા મૌલાના હાશિમ હકમી (રહ.) ફરમાવે છે કે,

‘એક વેળા હઝરતે મને ખાનગીમાં ફરમાવ્યું કે,

‘જમરનો કોઈ બરોસો નથી. હવે જવાાના દિવસો નજીક જણાય છે. હું ચાહું છું કે મુહમ્મદ સઈદ મારો જાનશીન થાય.’

હી. સ. ૧૦૬૭માં આપ પોતાના ભાઈઓ અને સગાંસનેહીઓ સંગાથે હવ્વે બેલુલાહ અને ગિયારતે રોઝએ રસુલુલાહ (સલ.) થી મુશરફ થયા અને ત્યાં ઉચ્ચ મકામોથી સરફરાજ થયા.

સહેનસાહેબ ઓરંગઝેબ આલમગીર (૨૬.)એ દિલ્લી તશરીફ સાવવા માટે આપને વિનંતી કરી. હજરત ખવાળ મુહમ્મદ સાહેબ આપની વિનંતીને માન આપી દિલ્લી તશરીફ સર્જ ગયા અને ઘણા દિવસ ત્યાં રહ્યા.

કેટલોક સમય પછી આપ ત્યાં બીમાર પડ્યા અને વળત પાછા આવ્યા. હતા ત્યારે માસમાં ૨૭, જમાદાલ કિઆ, ડી. સ. ૧૦૭૦માં આપનો ઈન્તેકાલ થયો. ઈન્ના લિલાહિ...

આપનો જનાઝા સરહિદ શરીફ સાવવામાં આવ્યો અને આપના નાના ભાઈ હજરત ખવાળ મુહમ્મદ માસૂમ (૨૬.)એ તમાઝે જનાઝા પઢાવી અને ખવાળ મુહમ્મદ સાદિક (૨૬.)ના શુંબદમાં દફન કરવામાં આવ્યા.

આપને આઠ પુત્રો અને પાંચ પુત્રીઓ હતી. આપે લખેલી અનેક કિતાબો રીકી આપના એકસો મકનૂયાન શરીફ (પત્રો)નો એક સંગ્રહ પણ છે.

૧૦૧ સદરે જહાન

મુશ્તી સદરે જહાન પહાનવી બિન અબ્દુલ મુકતદિરે શૈખ અબ્દુલખીની ખિદમતમાં ઈંદમ હાસિલ કર્યો. કેટલાક દિવસો મુમાલિકે મહરસહના મુશ્તી રહ્યા પછી તરાનના પ્રવાસ ગયા. ત્યાંથી પાછા ફરીને હમ્મ હોદા પર નીભાયા.

અફઘરના જમાનામાં 'બે હજારી'નો હોદ્દો મળ્યો અને જહાગીરના જમાનામાં 'ચાર-હજારી'નો હોદ્દો પ્રાપ્ત કર્યો. કનોજ એમને બગીર તરીકે આપવામાં આવ્યું. હજરત મુજહિદ અર્ધેસાની (૨૬.) કરતાં ઉંમરમાં લગભગ ૭૦ વરસ મોટા હતા.

હીજરી ૧૦૨૭માં એકમોવીસ વરસની ઉંમરે કનોજ નજીક, પહાન નામના મામમાં ઈન્તેકાલ થયો.

૧૦૨ શીખ સદરુદ્દીન હકીમ

મસીહુઝઝમાન મીર્ઝા સદરુદ્દીન ખિન કપુદ્દીન શીરાઝીએ હિકમતમાં શાહરત મેળવી અકબરી દોરમાં હિન્દુસ્તાન આવ્યા અને જહાંગીરના જમાનામાં નમામ તબીબો અને હકીમોમાં અનેખા થયા. શાહજહાંની દોરમાં ચોર તરફાં કરી. હી. સ. ૧૦૬૧માં ઈન્તકાલ થયો.

૧૦૩ મુલ્લા સફર અહમદ રૂમી (રહ.)

આપ સહીદુમસખ સૈયદ હતા અને મુલ્કે રૂમન. મહાન મશાઈખ રેફી હતા. જ્યારે મદીના મુનવ્વરા ઝિયારત માટે હાજર થયા ત્યારે કુઝૂર (સહ.)એ આપને હઝરત મુજહિદ અલ્લેસાની (રહ.)ની ખિદમતમાં સરહિદ શરીફ જવાની સૂચના આપી જેથી આપ હિન્દુસ્તાન તરફ રવાના થયા.

હી. સ. ૧૦૧૨માં જ્યારે લાહોર પહોંચ્યા તો શુખ સંભોગે હઝરત પશુ તે વખતે લાહોરમાં જ તશરીફ લાવેલ હતા જેથી ત્યાં જ આપથી મિલ્લત થયા અને સુલૂકની ખાતિની તકમીલ પછી આપને ખિલાફતથી નવાઝવામાં આવ્યા.

તે પછી હઝરતે પોતાના ત્રીજા પુત્ર હઝરત ખવાળ મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.)ની શાહી મુલ્લા સફર અહમદ રૂમી (રહ.)ની નેક પુત્રી જોડે કરી જેથી આપ હઝરતના વેવાઈ અને હઝરત ખવાળ મુહમ્મદ માસૂમ (રહ.)ના સસરા થયા.

હી. સ. ૧૦૪૦ માં સરહિદ શરીફમાં આપનો ઈન્તકાલ થયો.

૧૦૪ હઝરત ખવાળ મુહમ્મદ સાદિક (રહ.)

આપ હઝરત મુજહિદ અલ્લેસાની (રહ.)ના સૌથી મોટા પુત્ર છે. આપનો જન્મ હી. સ. ૧૦૦૦ માં થયો. બાળપણથી જ આપમાં હુસુનીની નિશાનીઓ સ્પષ્ટ દેખાતી હતી.

હજરત ફરમાવે છે કે,

‘મારા વાલિદ સાહબ (૨૬.) ફરમાવ્યા કરતા હતા કે :

“તમારો આ પુત્ર મને હકાર્થક અને મઆરિફની એવી એવી અજબ વાતો પૂછે છે કે એનો જવાબ આપવો મુશ્કેલ પડે છે !”

હજરત મુજદ્દિ અલ્ફેસાની (૨૬.) હી. સ. ૧૦૦૮ માં હજરત ખવાળ બાકી બિલાહ (૨૬.)ની ખિદમતમાં હાજર થયા. તો મુહમ્મદ સાદિક પણ સાથે હતા. માત્ર આઠ વર્ષની ઉંમરે હજરત ખવાળ બાકી બિલાહ (૨૬.)થી બેઅત થઈને આપની નિસબતથી મુશરફ થઈ ગયા.

એક દુવેશ સુલુકની તકમીલ કરીને, શેખ કામિલની ખિલાફત હાસિલ કરીને, હજરત ખવાળ (૨૬.)ની ખિદમતમાં હાજર થયા અને પોતાના હાલાત બયાન કર્યા અને કહ્યું કે,

‘આપની પાસે આથા વધારે હોય તો હું આપથી ફેઝ હાસિલ કરું.’

એના જવાબમાં હજરત ખવાળ સાહબ (૨૬.)એ મુહમ્મદ સાદિક (૨૬.)ને બોલાવ્યા અને એમના અહવાલ પૂછવા માંડ્યા. તો આઠ વર્ષના એ બાળકે પોતાના જે હાલાત બયાન કર્યા તે પેલા પચાસ વર્ષના શેખ કરતાં ક્યાંયે વધારે હતા. જેને સાંભળીને તે દુરવેશ શરમાઈ ગયા અને હજરત ખવાળ (૨૬.)થી બેઅત થયા’

બાળપણથી જ અધ્ધાલ તઆલાએ આપને ‘કશ્કે કુલૂબ’ (ફિલનાં હાલાત જેવા અને જાણવાની તેમ જ ‘કશ્કે કુબૂર’ (કબરના હાલાત જેવા અને જાણવાની) શક્તિ આપી હતી. બાતિની તરફથી ઉપરાંત બહરી ઈઝમમાં પણ આપ માત્ર ૧૮ વર્ષની ઉંમરમાં પરિપૂર્ણ થઈને મુશ્કેલ કિતાબો પઢાવવા લાગ્યા.

માત્ર ૨૧ વર્ષની ઉંમરે તો હજરત મુજદ્દિ અલ્ફેસાની (૨૬.)એ આપને ખિલાફત અતા ફરમાવી. અને માત્ર ૨૪ વર્ષની

હરપ્રવાન વધે પ્લેગની બિમારીથી, ડી. સ. ૧૦૨૫માં, હમી રખીઉલ અવ્વલના દિવસે આપનો ઈન્તેકાલ થયો. ઈત્તા સિદ્ધાહિ...

આપનો મઝારે મુબારક સરહિંદ શરીફમાં, હઝરત મુજદ્દિદ અલ્હેસાની (રહ.)ના મઝારે મુબારકની પાસે છે.

૧૦૫ મોલાના મુહમ્મદ સાદિક કરમીરી (રહ.)

મોલાના મુહમ્મદ સાદિક કરમીરી ઈબ્ને કમાલુદ્દીન હનફી પોતાના કાળના મહાન આલિમ હતા. ફકીર મુહમ્મદ દહેલવીએ આપનો ઉલ્લેખ 'હદાઈકુલ હન્ફિયલ' નામની પોતાની કિતાબમાં કરેલો છે.

જહાંગીરે આપને પોતાના દરબારમાં બોલાવ્યા અને મુદ્દલા હખીયુલ્લાહ શીઆ બ્નેડે મુનાઝિરો કરાવ્યો. આપે તેની આગળ એવી સમજા અને સમોદ દલીલો રજુ કરી કે તે જવાબ આપી શક્યો નહિ.

આપનો ઈન્તેકાલ કાશ્મીરમાં થયો.

૧૦૬ શૈખ મુહમ્મદ સાદિક કાબુલી (રહ.)

આપ પશુ હઝરત મુજદ્દિદ અલ્હેસાની (રહ.)ના ખાસ ખાદિમ અને ખલીફા છે. હઝરતની આપ પર એટલી કારે કૃપા હતી કે આપને હઝરતના કુટુંબીજન તેમ જ રાઝદાર સમજવામાં આવતા હતા. ખિલાફત મેળવ્યા બાદ આપે લાહોરમાં નિવાસ કર્યો અને અસંખ્ય લોકોએ આપથી ફેઝ હાસિલ કર્યો.

ડી. સ. ૧૦૧૮માં આપનો ઈન્તેકાલ થયો.

૧૦૭ શીર સાલેહ નરાયુરી

આપના નામે બે પત્રો નં. ૧૨૫ અને ૧૨૬ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૧૦૮ મુલ્લા મુહમ્મદ સાલેહ બદખ્શી કોલાબી (રહ.)

આપ પશુ હજરત મુજહિદ અલ્હેસાની (રહ.)ના ખાદિમ અને ખલીફા છે. સ્વભાવે ખૂબ જ ખામોશ હતા. હજરતને કેટલીયે વાર આપની તારીફ કરતા લોકોએ સાંભળ્યા હતા.

આપે હજરતના સાહબઝાદાઓની ફરમાઈશ પર એક કિતાબ લખી હતી જેમાં હજરતના દિવસ-રાતના તમામ મા'મૂલાતને જમા કર્યા હતા.

હી. સ. ૧૦૩૮માં આપનો ઈ-તેકાલ થયો.

૧૦૯ સિકંદર ખાન લોહી

આપના નામે બે પત્રો નં. ૮૨ અને ૯૩ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૧૧૦ મુલ્લા મુહમ્મદ સિદ્દીક કરમી બદખ્શી (રહ.)

આપ બદખ્શાં ઈલાકાના 'કરમ'ના રહેવાશી હતા. યુવાનવયે હિન્દુસ્તાન આવ્યા. શએર અને શાયરીમાં નિખ્યાત હતા. તખલ્લુસ 'હિદાયત' હતું. અબ્દુર્રહીમ ખાન ખાનાનની સુહબત મેળવી. તે પછી હજરત ખવાળ બાકી બિલાહ (રહ.)થી બેગત થઈને નકશબંદી સિલસિલામાં દાખલ થયા અને ફેઝ હાસિલ કર્યો.

હજરત ખવાળ સાહબ (રહ.)ના ઈ-તેકાલ પછી હજરત મુજહિદ અલ્હે સાની (રહ.)ની ખિદમતમાં હાજર થઈને રિલાયતના ઉચ્ચ મકામે હાસિલ કર્યા જેનો ઉલ્લેખ હજરતે પોતે પત્ર નં. ૨૪૧માં કરેલો છે. હજરતે આપને બિલાફતથી પશુ નવાજ્યા.

હી. સ. ૧૦૩૨માં આપે હમૈન શરીફનની જિયારત પશુ કરી. હી. સ. ૧૦૫૧માં દિલ્હીમાં આપનો ઈ-તેકાલ થયો. હજરત ખવાળ બાકી બિલાહ (રહ.)ના મકબરમાં દફન કરવામાં આવ્યા.

૧૧૧ રૌખ સુફી (રહ.)

આપનું નામ મુહમ્મદ હતું. સારા શાયર અને સૂફી હતા.

અબુરુહીમ ખાન ખાનાને પોતાના કુટુંબખાનાના વ્યવસ્થાપક અને પોતાના સલાહકાર બનાવ્યા. પછી જોશાનશીન (એકાંતવાસી) થઈ ગયા. ડી. સ. ૧૦૩૨માં ઈન્તેકાલ થયો.

૧૧૨ સફી કુર્બાન (રહ.)

આપ હઝરત મુજહિદ અફઝેસાની (રહ.)ના ખલીફા, સાહબે હાલ અને ઝોક તેમ જ સુન્નતે નગવી (સ.)ના ખૂબ જ પાળેદ હતા.

૧૧૩ શૈખ હમીદ સંભલી (રહ.)

આપ કુરઆને કરીમની તફસીર ગયતન કરવાની હેમિયનથી અક્લામએ ઝમાન અને અન્નેક વ્યક્તિ તરીકે મશહૂર હતા.

૧૧૪ શૈખ હમીદ ખંગાલી (રહ.)

આપ મધ્ય હઝરત મુજહિદ અફઝેસાની (રહ.)ના ખાસ ખાદિમ અને ખલીફા છે.

શરઆતમાં આપ હઝરતના સખત વિરોધી હતા. એક વખતે આગ્રામાં હઝરત જોડે આપની પ્રથમ મુલાકાત થઈ. પહેલી જ મુલાકાતમાં હઝરતની નિગાહે ખાસ અને તથજ્જોહે ખાતિનીની ખરકતથી આપનો વિરોધ એઅતિકાદમાં ફેરવાઈ ગયો અને હઝરતથી જૈઅત થઈને ખમખાળ. આગ્રાથી સરહિંદ શરીફ ગયા.

સરહિંદ શરીફમાં બે વરસ હઝરતની ખિદમતમાં રહીને સુલુકની મંઝિલો તથ ફરી અને ખિલાફત મેળવી પોતાના વતન મંગલકોટ, જિલ્લા ખરદ્દાન, ખંગાલ ખાજા ક્યાં. હઝારો લોકોએ આપથી ફેઝ હાસિલ કર્યો.

ડી. સ. ૧૦૫૦માં આપનો ઈન્તેકાલ આપના વતનમાં જ થયો. આપનો મઝારે મુખારક પશુ ત્યાં જ છે.

૧૧૫ હરે રામ (હિન્દુ)

તેઓ એક હિન્દુ સન્નજન હતા અને ફકીરો તેમ જ અક્લાહવાળાઓથી મુહબ્બત અને અખીદત ધરાવતા હતા.

એમણે હઝરતને જાવનાસભર બે પત્રો લખ્યા હતા જેના જવાબમાં હઝરતે એમને આ પત્ર લખેલો છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૧૧૬ મુઘલા હસન કશ્મીરી (રહ.)

શૈખ હસન કશ્મીરી, બાદમાં દહેલવી રાજા અને છુઝુર્ગીમાં મશહર હતા. તરીકતની તકમીલ શૈખ નજમ આપ સહનવી (રહ.)થી કરી. તે પછી હઝરત ખવાળ બાપી ગિલ્લાહ (રહ.)ની સુલખન ઈજ્તિયાર કરીને કેન્દ્ર હાસિલ કર્યો.

હકાઈક અને મઆરિફમાં મુમતાઝ હતા. હઝરત મુજદ્દિ અહેસાની (રહ.)ને સર્વ પ્રથમ હઝરત ખવાળ બાપી ગિલ્લાહ (રહ.)ની ખિદમતમાં લઈ જનાર આપ જ છે.

ડી. સ. ૧૦૫૧માં આપનો ઈન્તકાલ થયો.

૧૧૭ શૈખ હસન બર્કી (રહ.)

આપ મોલાના અહમદબાદી (રહ.)ના શાગિદ હતા. હઝરતની ખિદમતમાં હાજર થઈ બેઅત થયા અને ફેઝ હાસિલ કરી પેતાના વતન પાછા ફર્યા અને મોલાના અહમદ બર્કીની ખિદમતમાં રહ્યા.

એક વખતે હઝરતે મોલાના અહમદને પત્રમાં લખ્યું કે :

‘જે તમારું પ્રવાસે જવાનું થાય તો એઓ (શૈખ હસન) તમારા કાએમ મુકામ છે.’

સંજોગ વસાત એ પત્ર પહોંચવાના થોડા દિવસ પછી મોલાના અહમદ આખિરતના પ્રવાસે ઉપડી ગયા. ઈન્તા લિલાહિ... અને શૈખ હસન આપની જગ્યાએ નિયુક્ત થયા.

અસંખ્ય લોકોએ આપથી ફેઝ હાસિલ કર્યો. આપનો મકબરે મુબારક આપના વતન ઉરમાનપુરમાં છે.

૧૧૮ મોહાના મુહમ્મદ હાશિમ કરમી બદખ્શી (રહ.)

આપે પ્રથમ હંઝરત મુજદ્દિ અદ્દેસાની (રહ.)ના ખલીફા હંઝરત મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (રહ.)થી જિક અને મુરાદિયાની તા'લિમ હાસિલ કરી.

હંઝરત મીર મુહમ્મદ નુઅમાન (રહ.)એ પોતાની પુત્રીની શાદી પણ આપથી કરાવી. ત્યાર પછી હંઝરત મુજદ્દિ અદ્દેસાની (રહ.)ની ખિદમતમાં સરહિંદ શરીફ હાજર થયા. અને હંઝરતની વફાત સુધી લગભગ બે વરસ સુધી ઘરે હોયડે સફરમાં રાખે રહ્યા. અને હંઝરતથી ફેઝ હાસિલ કરવા રહ્યા.

હંઝરતે આપને ખિલાફત પણ આપી.

હંઝરતના મક્તૂબાત શરીફના ત્રીજા ભાગનું આપે જ સંપાદન કરેલું છે. વળી 'જુબદતુલ મહામાન' અને 'હોવાને હાશિમ' આપની યાદગાર કૃતિઓ છે.

રજબ ૧૦૫૪ હીજરીમાં વફાત થઈ. મઝારે મુબારક સુરહાન-પુરમાં છે.

૧૧૯ મિર્ઝા હિસામુદ્દીન અહમદ (રહ.)

આપ હંઝરત ખવાજ બાહી ગિલાહ (રહ.)ના ખલીફા હતા. એટલે હંઝરત મુજદ્દિ અદ્દેસાની (રહ.)ના પીરબાઈ થતા હતા.

અ.પ પ્રથમ અકબર યાદશાહના દરબારમાં અમીર હતા અને અબૂલ ફઝલની બહેન બેડે નિકાહ થયા હતા પરંતુ પાછળથી આપે 'અમીર'ના પદનો ત્યાગ કરી હંઝરત ખવાજ (રહ.)ની ખિદમતમાં રહી અલ્લાહની યાદમાં જીવન વિતાવ્યું.

આપ દરરોજ કુરઆન શરીફના પંદર પારહ પઢતા હતા.

હંઝરત ખવાજ (રહ.)ના ઈન્તેકાલ બાદ એમના બંને સાહેબ ઝાદાઓની તબિયત આપે જ કરી.

માહે સફર હીજરી ૧૦૪૨ માં વફાત થઈ. મઝારે મુબારક દિલ્હીમાં હઝરત ખવાળ બાકી બિલાહ (રહ.)ના મઝારે મુબારકની નજીક છે. આપ 'ખવાળ અબરાર'ના નામે મશહૂર હતા.

૧૨૦ સૈયદ હુસૈન માલુકપૂરી (રહ.)

આપના નામે એક પત્ર નં. ૨૨૧ છે. વધુ વિગત મળી નથી.

૧૨૧ મુલ્લા હુસૈની (રહ.)

મોટે ભાજે મૌલાના હુસૈન નાનબાઈ તરફ નિદેશ હોવાનું જણાય છે. આપ કાશ્મીરમાં પેદા થયા અને શૈખ મુહમ્મદ કાદરી પાસે તાલિમે તરીકત હાસિલ કરી. પછી દિલ્હી આવ્યા અને અબ્દુલ્લાહ અહરારીની સુલખત અપનાવી.

તે પછી કેટલોક સમય સુધી હઝરત ખવાળ બાકી બિલાહ (રહ.)ની ખિદમતમાં રહ્યા. પછી કાશ્મીર આવ્યા થયા અને આખી જિંદગી ઈબાદતમાં વિતાવી.

હી. સ. ૧૦૫૦ માં ઈ-તેલાલ થયો.

મુબના:

જે કિતાબોના આધારે આ હાલાત મેં લખ્યા છે તેની યાદી પાછળ આપી છે.

—અબ્દુલ્લાહ કાદરી ફાતીયાલા

આધાર ગ્રંથો

- ૧ 'અનવારે મા'સૂમિયહ'
લેખક : મોહાના સેવદ અવ્વાર હુસૈન શાહ સાહબ (રહ.)
- ૨ 'અહસનુત્તકવીમ'
લેખક : હઝરત મોહાના શાહ મુહમ્મદ હિદાયતઅલી (રહ.)
- ૩ 'ખવાબ બાકી ખિલ્લાહ ઓર સાહબખાદગાન વ ખુદ્દા'
લેખક : મોહાના નસીમ અહમદ ફરીદી, અમરોલી
- ૪ 'તજલ્લિયાતે રખ્યાની' ભાગ-૧, ૨
લેખક : મોહાના નસીમ અહમદ ફરીદી, અમરોલી
- ૫ 'તઝકિરએ ઇમામે રખ્યાની મુજદિદ અલ્હેસાની' (રહ.)
સંપાદક : મોહાના મુહમ્મદ મંજૂર નુઅમાની
- ૬ 'હઝરત મુજદિદ અલ્હેસાની' (રહ.)
લેખક : મોહાના સેવદ અવ્વાર હુસૈન શાહ સાહબ (રહ.)
- ૭ 'હઝરાતુલ કુદ્દસ' ભાગ-૨
લેખક : હઝરત મુદલા બદરુદ્દીન સરહિદી (રહ.)
(ખલીફએ હઝરત મુજદિદ અલ્હેસાની રહ.)

હાજરત મૌલાના શાહ મુહમ્મદ હિદાયતઅલી(રહ.)ની
આ કિતાબો આપે વસાવી ?

મેઅયારુસ્સુલુક

શાલિકો માટે બેહતરીન માર્ગદર્શિકા (માર્શક)

મૂલ્ય : ગુજરાતી રૂ. ૪૦, ટ.ખ. રૂ. ૨-૫૦+૨. ૪-૫૦ રજિ.ના અસગ

મૂલ્ય : ઉર્દૂ રૂ. ૬૦ ટ.ખ. રૂ. ૨-૫૦+૨. ૪-૫૦ રજિ.ના અસગ

અહસનુત્તકવીમ

અનેક મૂદ સવાલોના સરળ જવાબો આપતી કિતાબ

મૂલ્ય : ઉર્દૂ રૂ. ૧૫, ટ.ખ. રૂ. ૧+૨. ૪-૫૦ રજિ.ના અસગ

(ગુજરાતીમાં હવે સ્ટોકમાં નથી.)

કુતૂહલ હમૈન

દરબારે ખુદા અને હખીબે ખુદા (સલ.)માં લેખક પર થયેલી

ઈનાયતો અને નવાજીશોનું અદ્ભુત વર્ણન

મૂલ્ય : ગુજરાતી રૂ. ૭, ટ.ખ. રૂ. ૧-૦+૨. ૪-૫૦ રજિ.ના અસગ

જો આ કિતાબો આપે વસાવી ન હોય, તો

ઉતાવળ કરો, નહિતર ગાડી ચૂકી જશે.

‘જામેઆ હિદાયત’ની કિતાબોના વેચાણ કેન્દ્રો

- ૧ ‘અંજુમને હિદાયત’ C/o ‘સત્કાર કાપડ કેન્દ્ર’
ઝાંપા બજાર, પો. ઝો.ની સામે, સુરત ૩૬૫ ૦૦૩
- ૨ ‘અતરિસ્થાન’, ભાગાતળાવ, સુરત
- ૩ ‘ઈસ્લામી કુલુબખાના’, ચોક બજાર, જામે મસ્જિદ, સુરત
- ૪ ‘કલીમ છુક ડેપો,’ ખાસ બજાર, અમદાવાદ
- ૫ ‘કાલુપુર ન્યુઝ પેપર સ્ટોલ,’ કાલુપુર, અમદાવાદ
- ૬ ‘તાજ છુક ડેપો,’ મહમદ અલી રોડ, મુંબઈ-૩
- ૭ ‘કોસ્મો ગ્રુડઝ ટ્રાન્સપોર્ટ કું.’ [ફોન : ૮૫૫૦ ૨૬૪]
૭૩, મેમનવાડા, મીનારા મસ્જિદની પાછળની ગલી, મુંબઈ-૩
- ૮ ગુલામનખી ફાતીવાલા C/o ‘સંગમકલા વર્ક્સ’
વેનુભવન, પેટ્રોલ પંપ પાસે, લેમિંગ્ટન કોસ રોડ,
માંદરોડ, મુંબઈ-૭ ફોન : ૩૭૦ ૩૦૬
- ૯ મા. ઈબ્રાહીમભાઈ કુટવાલા, જલાલપુર રોડ, નવસારી
- ૧૦ ‘ડીલાઈટ પરકચુમ સેન્ટર’
ટાવર-દુધિયા તળાવ લોક રોડ, નવસારી
- ૧૧ ‘રાજ પરકચુમરી સ્ટોર્સ,’ ઝાંધી પ્રતિભા સામે, વલસાડ
- ૧૨ ‘અમીન ટ્રાવેલ સર્વિસ,’ સુપ્રીમ હોટલ સામે, વલસાડ
- ૧૩ Mr M. M. Ghari, 149, Mere Road
LEICESTER, U. K. LE 55 GQ

આ હિપરાંત આપના ગામના પુસ્તક વેચનારને પૂછો.
કિતાબો ટપાલ મારફતે અથવા આંગડિયા મારફતે
માંગાવવા માટે તેમ જ વેપારી પૂછપરછ માટે માવ
નં. ૧માં લખેલા સરનામે જ પત્ર વ્યવહાર કરવો.

